

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ BİLİM DALI

**UKRAYNALILARIN TÜRKÇE ÖĞRENME SÜRECİNDE
UKRAYNACA-TÜRKÇE DİL FARKLILIKLARINDAN
KAYNAKLANAN SORUNLARI**

Yüksek Lisans Tezi

Olha DİDKİVSKA

Danışman
Doç. Dr. Kübra ŞENGÜL

Nevşehir
Nisan 2023

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ BİLİM DALI

**UKRAYNALILARIN TÜRKÇE ÖĞRENME SÜRECİNDE UKRAYNACA-
TÜRKÇE DİL FARKLILIKLARINDAN KAYNAKLANAN SORUNLARI**

Yüksek Lisans Tezi

Olha DİDKİVSKA

Danışman
Doç. Dr. Kübra ŞENGÜL

Nevşehir
Nisan 2023

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiği belirtirim.

Tezi Hazırlayan

Olha DİDKİVSKA

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

“Ukraynalıların Türkçe Öğrenme Sürecinde Ukraynaca-Türkçe Dil Farklılıklarından Kaynaklanan Sorunları” adlı Yüksek Lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan
Olha DİDKİVSKA

Danışman
Doç. Dr. Kübra ŞENGÜL

Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı Başkanı
Prof. Dr. Ali MEYDAN

KABUL VE ONAY SAYFASI

Doç. Dr. Kübra ŞENGÜL danışmanlığında Olha DİDKİVSKA tarafından hazırlanan “Ukraynalıların Türkçe Öğrenme Sürecinde Ukraynaca-Türkçe Dil Farklılıklarından Kaynaklanan Sorunları” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı Yabancılara Türkçe Öğretimi Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

.../ .../ 2023

JÜRİ

Danışman: Doç. Dr. Kübra ŞENGÜL

Üye: Doç. Dr. Ramazan ŞİMŞEK

Üye: Doç. Dr. Onur ER

İMZA

.....

.....

.....

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun .../ .../ tarih ve sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

.../ .../ 2023

.....

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans eğitimin sürecinde bana her daim yardım eden ve tezimin konusunu belirleme noktasında yardımcı olan; beni çalışmamın her aşamasında yönlendiren, destekleyen ve motive eden; bana emek ve zaman harcayan, hiçbir zaman ilgi esirgemeyen, bilimsel katkıları ve deneyimi ile rehberlik eden hocam, tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Kübra ŞENGÜL'e en içten duygularıyla saygılarımı ve Őükranlarımı sunarım.

Yüksek Lisans eğitimi boyunca bana emek harcayan ve değerli bilgilerini, deneyimlerini ve görüşlerini paylaşan, akademik araştırma disiplinini kazandıran tüm hocalarıma saygılarımı ve teşekkürlerimi sunarım.

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi'nde eğitim alma imkânını sağlayan Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı'na (YTB) ayrı olarak teşekkür ederim. Dilini okuduğum ülkede eğitim almak, bilimsel araştırma yürütmek benim için büyük şans ve mutluluktur.

Her daim yanımda olan, bana güvenen ve hiçbir zaman desteklerini esirgemeyen aileme teşekkürlerimi borç bilirim.

Olha DİDKİVSKA

2023

UKRAYNALILARIN TÜRKÇE ÖĞRENME SÜRECİNDE UKRAYNACA-TÜRKÇE DİL FARKLILIKLARINDAN KAYNAKLANAN SORUNLARI

Olha DİDKİVSKA

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yabancılara Türkçe Öğretimi

Bilim Dalı, Yüksek Lisans (Nisan, 2023)

Danışman: Doç. Dr. Kübra ŞENGÜL

ÖZET

İçinde bulunduğumuz çağın hızla gelişen bilim ve teknolojilerine ayak uydurabilmek; günümüz dünyasının çağdaş bireylerden talep ettiği özelliklere uyabilmek; gerek iş gerekse eğitimde daha iyi imkânlarla sahip olabilmek için ana dilinden başka ikinci ve hatta üçüncü dile hâkimiyet kazanmak neredeyse şart hâline gelmiştir. Türkçe de, konuşulduğu ülkenin istikrarlı gelişimi, birçok alanda sahip olduğu başarılar ve uluslararası arenada yıllardan beri merkezi konuma sahip olması sayesinde yabancılar tarafından yoğun olarak tercih edilen bir dil olmuştur. Yüzyıllardan beri süregelen Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi, özellikle son on yıllarda daha da önem kazanmıştır.

Ukrayna'nın da Türkçenin çok talep gördüğü ülkelerden biri olduğu; Türkçeyi farklı nedenlerden ötürü öğrenmek isteyen Ukraynalıların sayısının giderek artış gösterdiği bir gerçektir. Ancak Ukrayna ve Türk dillerinin, kökenleri ve yapıları itibarıyla birbirinden, dil öğrenimini büyük ölçüde zorlaştırabilecek ve birçok hataya neden olabilecek farklı düzeylerde pek çok sayıda farklılığı bulunmaktadır. Ana dili Ukraynaca olup Türkçe öğrenecek ya da öğrenmekte olanların bu dil farklılıklarını bilmelerinin verimli dil öğreniminin sağlanması açısından çok önemli olduğuna inanılmaktadır.

Çalışmada, Ukrayna'nın çeşitli üniversitelerinde Türkçe öğretmenliği yapmış ya da hâlihazırda yapmakta olan eğitimcilerin Ukraynalıların Türkçe öğrenme sürecinde Ukraynaca-Türkçe dil farklılıklarından kaynaklanan sorunlarına ilişkin görüşleri derlenip elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile incelenip Ukraynalılara Türkçe öğreniminde yardımcı olabilecek önerilerin şekillendirilmesi amaçlanmaktadır. Elde edilen bulgular ve önerilerin Türkçeye başlayacak ya da devam etmekte olan Ukraynalılar ve ayrıca ana dili Türkçe olup Ukraynaca öğrenmek isteyenler için faydalı olacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde konu ile ilgili, Türkçe ya da Ukraynaca öğrenenler yahut alana ilgi duyanlar için faydalı olacağı düşünülen bazı teorik bilgilere yer verilmiştir. Bunların arasında Ukraynaca ve Türkçenin Tarihi, Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi ve Tarihçesi, Ukraynaca ve Türkçe Dil Bilgilerinin İncelenmesi gibi konular yer almaktadır. Çalışmanın son iki bölümünde, Ukrayna üniversitelerinde Türkçe eğitimi veren öğretmenler ile gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde elde edilen bulgular; Ukraynalıların Türkçe öğrenme sürecinde sıklıkla yaşadıkları zorluklara ilişkin görüşler ve çözüm önerileri; Ukraynaca ile Türkçenin arasındaki ciddi farklılıkları olan ve dolayısı ile çokça zorlanılan konular ve kısa açıklamaları bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yabancılara Türkçe Öğretimi, Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi, Ukraynalılara Türkçe Öğretimi, Ukraynaca-Türkçe Dil Farklılıkları, Türkçe Dil Öğretiminde Sorunlar, Ukraynaca, Türkçe

UKRAINIANS' PROBLEMS, ARISING FROM UKRAINIAN-TURKISH LANGUAGE DIFFERENCES IN THE PROCESS OF LEARNING TURKISH

Olha DIDKIVSKA

**Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Institute of Social Sciences,
Department of Turkish and Social Sciences Education, Program of Teaching
Turkish to Foreigners, Master's Degree (April 2023)
Supervisor: Associate Professor Dr. Kübra ŞENGÜL**

ABSTRACT

In order to keep up with the rapidly developing sciences and technologies of the age we live in, to comply with the characteristics that today's world demands from modern individuals, and to have better opportunities both in business and education, it has become almost obligatory to master a second and even a third language other than one's mother tongue. Turkish has also become a language that is highly preferred by foreigners thanks to the steady development of the country where it is spoken, its' achievements in many fields, and its' central position in the international arena for many years. The teaching of Turkish as a foreign language, which has been continuing for centuries, has gained more importance, especially in recent decades.

It is a fact that Ukraine is one of the countries where Turkish is in high demand and the number of Ukrainians who want to learn Turkish for different reasons is rapidly increasing. However, Ukrainian and Turkish languages have many differences in their origins and structures at different levels, which can greatly complicate language learning and cause many mistakes. It is believed that it is very important for native speakers of Ukrainian who are going to learn or are learning Turkish to know these language differences in order to ensure efficient language learning.

In this study, it is aimed to compile the opinions of instructors who have taught or are currently teaching Turkish at various universities in Ukraine on the problems of Ukrainians arising from Ukrainian-Turkish language differences in the process of learning Turkish, to examine the data obtained by descriptive analysis method and to formulate suggestions that can help Ukrainians in learning Turkish. It is thought that the findings and suggestions obtained will be useful for Ukrainians who are starting or continuing to learn Turkish and also for those whose mother tongue is Turkish and who want to learn Ukrainian.

In the second part of the study, some theoretical information on the subject, which is thought to be useful for those who learn Turkish or Ukrainian or who are interested in the field, is given. Among these are subjects such as the history of Ukrainian and Turkish, teaching Turkish as a foreign language and its history, and analyzing Ukrainian and Turkish grammar. In the last two chapters of the study, the findings obtained as a result of interviews with teachers teaching Turkish at Ukrainian universities, their opinions on the difficulties that Ukrainians often experience in the process of learning Turkish, and suggestions for their solutions, topics that have serious differences between Ukrainian and Turkish and therefore have a lot of difficulties, along with their short explanations were given place.

Keywords: Teaching Turkish to Foreigners, Teaching Turkish as a Foreign Language, Teaching Turkish to Ukrainians, Ukrainian-Turkish Language Differences, Problems in Turkish Language Teaching, Ukrainian, Turkish

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	ii
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY SAYFASI	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar LİSTESİ.....	xii

GİRİŞ	1
--------------------	----------

BİRİNCİ BÖLÜM PROBLEM DURUMU

1.1. Problem Durumu	3
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Sınırlılıklar.....	5

İKİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Ukraynaca'nın Tarihi.....	6
2.2. Türkçenin Tarihi.....	7
2.3. Yabancı Dil Öğretimi	9
2.3.1. Yabancı Dil Öğretiminin Önemi.....	15
2.3.2 Toplumun Kültürünün Taşıyıcısı Olarak Yabancı Dil Öğretimi	16
2.4. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi	17
2.4.1. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminin Tarihçesi	19
2.5. Ukrayna'da Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi	21
2.5.1. Ukrayna'da Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminin Tarihçesi	23
2.6. Türkçe Dil Bilgisinin İncelenmesi	24
2.7. Ukraynaca Dil Bilgisinin İncelenmesi	25

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.1. Araştırma Modeli	28
3.2. Veri Toplama Araçları.....	28
3.3. Araştırma Sürecinin İşleyişi	29
3.4. Evren ve Örneklem.....	30

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Bulgular ve Yorumlar.....	34
4.2. Ukrayna Öğrencilerinin En Çok Zorlandıkları Bazı Türkçe Konuları.....	51
4.2.1. Türkçe ve Ukraynacanın Söz Dizimi Düzeyindeki Farklılıkları	51
4.2.2. Türkçe ve Ukraynacanın İsmi Durumları Sistemindeki Farklılıklar ve Zorluklar	55
4.2.3. Türkçede Ad Tamlamaları, Çeşitleri ve Ukraynacadaki Karşılıkları	64
4.2.4. Türkçede Duyulan Geçmiş Zaman ve Onun Ukraynalılar İçin Zorlukları	72
4.2.5. Türkçede Geniş Zaman ve Onun Ukraynalılar İçin Zorlukları.....	75
4.2.6. Türkçede Ettirgen Çatı ve Ukraynacadaki Karşılığı.....	78
4.2.7. Ukraynacada Tek Kelime ile Karşılanan Bazı Türkçe Kelime Çiftleri	83
4.2.8. <i>Burada</i> ve <i>Burası</i> 'nın Ukraynacadaki Karşılıkları	86

BEŞİNCİ BÖLÜM
SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç	89
5.2. Öneriler.....	92
KAYNAKÇA	95
EKLER	99

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcı Eğitimcilerin Cinsiyetine İlişkin Veriler	30
Tablo 2. Katılımcı Eğitimcilerin Ana Dillerine İlişkin Veriler	30
Tablo 3. Katılımcı Eğitimcilerin Hizmet Sürelerine İlişkin Veriler	31
Tablo 4. Katılımcı Eğitimcilerin En Çok Hangi Sınıflara Türkçe Dersi Verdiklerine İlişkin Veriler	31
Tablo 5. Katılımcı Eğitimcilerin Unvanlarına İlişkin Veriler	32
Tablo 6. Katılımcı Eğitimcilerin Görev Yaptıkları Eğitim Kurumlarına İlişkin Veriler.	32
Tablo 7. A1-A2 Seviyelerindeki Ukraynalı Öğrencilerin En Çok Zorluk Çektikleri Dil Bilgisi Konuları	34
Tablo 8. B1-B2 Seviyelerindeki Ukraynalı Öğrencilerin En Çok Zorluk Çektikleri Dil Bilgisi Konuları	36
Tablo 9. C1 Seviyesindeki Ukraynalı Öğrencilerin En Çok Zorluk Çektikleri Dil Bilgisi Konuları	37
Tablo 10. Ukraynalı Öğrencilerin En Çok Zorlandıkları Basit Zamanlar Ve Basit Zamanlarda En Çok Yaptıkları Hatalar	38
Tablo 11. Ukraynalı Öğrencilerin En Çok Zorlandıkları Birleşik Zamanlar Ve Birleşik Zamanlarda En Çok Yaptıkları Hatalar	39
Tablo 12. Ukraynalı Öğrencilerin Yapım Eklerinin İşlevlerini Anlama Ve Kullanma Noktasında Yaşadıkları Zorluklar	40
Tablo 13. Ukraynalı Öğrencilerin En Çok Zorluk Çektikleri İsmi Durum Ekleri Ve Bu Noktadaki Yaygın Sorunları	41
Tablo 14. Ukraynalı Öğrencilerin En Çok Zorluk Çektikleri İsim Tamlaması Türleri...42	
Tablo 15. Ukraynalı Öğrencilerin Türkçe Söz Dizimi Düzeyinde En Çok Karşılaştıkları Sorunlar	43
Tablo 16. Ukraynalı Öğrencilerin Ukrayna Ve Türk Dillerinin Farklı Alfabe Ve Ses Özelliklerinden Kaynaklanan Telaffuz Sorunları	44
Tablo 17. Ukraynalı Öğrencilerin Türkçe Sözcük Vurgularında En Çok Yaptıkları Yanlışlar	45
Tablo 18. Ukraynalı Öğrencilerin En Çok Zorluk Çektikleri Dil Becerileri.....	46
Tablo 19. Ukraynalı Öğrencilerin Önceki Sorularda Bahsedilmeyen Zorluk Ve Sorunları	47
Tablo 20. Ukraynalılara Türkçe Eğitimi Veren Eğitimcilerin Dil Öğrenme Sürecini Kolaylaştırıp Daha Etkili Olmasını Sağlamak İçin Uyguladıkları Yöntem Ve Etkinlikler	48

Tablo 21. Eğitmenlerin Ukraynalı Öğrencilere Türkçe Öğrenme Sürecinde Ortaya Çıkan Zorluk Ve Sorunlara Karşı Çözüm Önerileri	49
---	----

GİRİŞ

Dünya çapında yalnızca onlarca ya da yüzlerce kişi tarafından konuşulan ile konuşucularının sayısı milyarlar ile ölçülen diller olmak üzere toplam 7 bin 168 dil bulunmaktadır (Ethnologue, 2023). Kimi diller çok sayıda kişi tarafından bilinir iken bazılarının var olması neredeyse bilinmemektedir. Dünya çapında yaygın olarak bilinen ve konuşulan diller, yabancılar tarafından sıklıkla tercih edilip öğrenilen dillerdir. Teknolojilerin ve bilimin hızla geliştiği ve ilerlediği modern dünyamızda çağın taleplerine yetişebilmek, onları karşılayabilmek için, kendi toplumundan başka toplumlara entegre olmayı arzu eden çağdaş bir bireyin yabancı diller öğrenmesi tartışılmaz bir şart hâline gelmiştir.

Türkiye, uluslararası arenada sahip olduğu önemli konumu, güçlü ekonomisi, çok gelişmiş ticaret ve turizmi, doğal güzellikleri, tarihi yerleri ve yegâne kültürü ile dünyanın dört bir yanından insanların ilgisini çekmektedir. Bu da yabancıların Türkçe öğrenme konusunda istekli olmalarına neden olmaktadır.

Türk dilinin prestijli bir dil olarak görüldüğü ülkelerden biri de Ukrayna'dır. Özellikle son on yıllarda Ukraynalı olup Türkçeyi sonradan öğrenenlerin sayısı gittikçe artış göstermektedir. Bu talebin sonucu olarak Ukrayna'da Türkçe eğitiminin verildiği birçok kurum faaliyet göstermektedir. Kiyiv, Harkiv, Lviv başta olmak üzere birçok Ukrayna şehrinde Türkoloji Bölümleri bulunan köklü üniversiteler yer almaktadır. Bunun haricinde birçok üniversitenin bünyesine bağlı olarak Türk Dili ve Kültürü Merkezleri de açılmış bulunmaktadır. Onlar da Ukraynalılar için Türkçe öğrenme, Türk kültürünü tanıma imkânları sağlamaktadır. Dünya çapında yer alan ve tanınan, Ukrayna'nın başkenti Kiyiv'de faaliyetini sürdüren Yunus Emre Enstitüsü'nün de bu alandaki rolü son derece önemlidir.

Ancak Ukraynaca ile Türkçenin gerek kökenleri gerekse yapıları yönünden farklı dil aileleri ve türlerine mensup olmaları (Ukraynaca, kökeni bakımından Hint-Avrupa dil ailesine ait ve yapısı bakımından çekimli dil iken, Türkçe, Ural-Altay dil ailesinin mensubu olup yapısı yönünden eklemeli dillerdendir (Korkmaz, 2009: LXIII-LXXIV))

ana dili Ukraynaca olup Türkçeyi sonradan öğrenen bireylerin öğrenim sürecini

zorlaştıran bir etkidir. Bu sebepten 6t6r6 Ukraynalı 6đrencilere T6rk6e eğitimi veren 6niversite hocalarının bu konudaki g6r6şlerini derleyip incelemek; elde edinilen verilerin yorumlanması ve bu s6reci kolaylaştıracak 6nerilerin şekillendirilmesi zannımızca 6ok 6nemlidir. 6alışmada bu sayılanlar ama6lanmaktadır.

6alışmanın ikinci b6l6m6nde alanla ilgili, Ukraynalıların T6rk6e 6đrenimi ile doğrudan ya da dolaylı olarak ilgisi olanların istifade edebileceği ve yararlı olacağı d6ř6n6len bilgiler toplanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

PROBLEM DURUMU

1.1. Problem Durumu

Dünyamız ve içinde bulunduğumuz çağ hızla gelişmektedir. Günbegün gelişen teknolojileri anlayıp kullanabilmek; devamlı olarak ilerleyen bilime ayak uydurabilmek ve ondan istifade edebilmek; hayatımızın her alanında daha iyi imkânlarla sahip olabilmek; kendi toplumumuzun dışındaki toplumlarla iletişim kurabilmek için şüphesiz ki yabancı dile ihtiyaç duyulmaktadır. 21. yüzyılda yabancı dil bilenler için birçok kapı açılmakta iken, herhangi yabancı dile hâkim olmayanlar için birçok alandaki imkânlardan yararlanmak olanaksızlaşmaktadır. Kariyerlerinde başarılı olmak isteyenler yabancı dil becerilerini geliştirir, zira yabancı dillere hâkim olanlar, kariyerlerinde çoğu zaman daha iyi sonuçlar elde etmektedirler. Hâl böyle olunca dünya insanları kendi dillerinden başka diller de öğrenmeye yöneliyorlar.

Türkiye'nin siyaset, ticaret, ekonomi, turizm gibi alanda çok gelişmiş olduğu ve de gelişmeye devam ettiği göz önünde bulundurulursa dünyada önemli ve sıklıkla tercih edilen dillerin arasında Türkçenin de ilk sıralarda yer alması hiç şaşırtıcı bir durum değildir.

Türkçenin oldukça yaygın olarak öğrenildiği ülkelerin arasında Ukrayna da bulunmaktadır. Bunun nedenlerinin başında, Ukrayna ile Türkiye'nin arasında birçok alandaki (özellikle de ticaret, inşaat, tekstil ve turizm gibi) iş birlikleri yer almaktadır. Bunun sonucunda Ukrayna'nın gerek devlet gerekse özel birçok üniversitesinde Türkoloji bölümleri açılmıştır ve açılmaya devam etmektedir. Bunun yanı sıra hem

Türkiye hem Ukrayna bazlı çeşitli Türkçe kursları, okulları, merkez ve vakıfları de faaliyete geçirilmiştir.

Ukraynaca ve Türkçenin hem kökenleri hem de yapıları açısından birbirinden oldukça uzak olmaları nedeniyle Türkçeye yeni başlayan ve daha önce diğer Altay dilleri gibi yapı bakımından eklemeli herhangi bir dil öğrenme tecrübesi olmayan Ukraynalılar, Türkçe öğrenme konusunda çoğu zaman çokça zorluk çekebilmektedirler. Türkçenin yapısı, dil mantığı, zaman, çekim ve çatı sistemleri; ayrıca Ukraynalıların daha çok karşılaştıkları ve aşına oldukları Rusça, Lehçe ve hatta İngilizceye kıyasla çok farklı olan kelime hazinesi, Türkçeyi Ukraynalılar için epey zor kılmaktadır. Dolayısı ile Türk ve Ukrayna dillerinin arasındaki farklılıklardan kaynaklanan zorlukların saptanıp incelenmesinin; bulguların yorumlarının yapılmasının ve bu konudaki çözüm önerilerinin biçimlendirilmesinin yararlı olacağı düşüncesindeyiz.

Ukraynalıların Türkçe öğreniminde karşılaştıkları sorun ve zorluklar, daha önce ele alınmış bir konudur (Timkova, 2018; Sorokin, Timkova, 2019; Khomeniuk, 2019; Karadavut, 2020), ancak Ukrayna üniversitelerinde görev yapan hocaların katıldığı görüşmeleri ihtiva eden bu çalışmanın da alana büyük katkılar sağlayacağına inanılmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, Ukrayna üniversitelerinin Türkoloji bölümlerinde Türkçe eğitimi veren öğretmenlerin Ukraynalı öğrencilerin Türkçe öğrenme sürecinde karşılaştıkları sorun ve zorluklara ilişkin görüş ve gözlemlerini derleyip incelemektir. Ana dilleri Ukraynaca olup Türkçeyi sonradan öğrenenlerin en çok güçlük çektikleri, problem yaşadıkları, sistematik hatalar yaptıkları başlıca konuları ve bazı nedenlerini; kimi konuların açıklaması ve örneklerini bir arada toplayıp elde edilen verilere dayanarak Ukraynalıların Türkçe öğrenimini kolaylaştıracak, daha etkili hâle getirecek öneriler şekillendirmektir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Çalışmada tercih edilen veri toplama araçlarından olan görüşmelerin sonucunda elde edilen bulguların; Ukraynalı öğrencilere Türkçe öğreniminde verimlilik ve kolaylıklar sağlayacağı umulan tavsiyelerin gerek Türkçeye yeni başlayan gerekse Türkçede belli bir düzeye gelip dile devam eden Ukraynalılar için faydalı olacağı düşünülmektedir. Yabancı dil öğreniminde ana dili ile hedef dilin arasındaki farklılıkların ve bu farklılıkların yol açabileceği zorlukların farkında olmak; hedef dilin yapı, dil bilgisi özellikleri konusunda fikir sahibi olmak daha başarılı, kolay ve verimli öğrenim sağlama ve umulan neticeleri elde etme açısından büyük öneme sahiptir. Bunun yanı sıra çalışmada yer alan bazı bilgi ve örneklerin ana dili Türkçe olup Ukraynaca öğrenmekte ya da öğrenmeye başlayacak olanlar için de faydalı olacağı umulmaktadır.

1.4. Sınırlılıklar

Bu çalışma, köklü Ukrayna üniversitelerinde görev yapmış yahut da hâlihazırda yapmakta olan 9 Türkçe eğitmeninin katıldığı yarı yapılandırılmış, Ukraynalıların Türkçe öğrenme sürecinde söz konusu dillerin arasındaki dil farklılıklarından kaynaklanan zorluk ve sorunlara ilişkin 15 açık uçlu sorudan ibaret görüşmelerde verdikleri cevaplar ile sınırlıdır.

Görüşmelere katılan Türkçe eğitmenlerinin cevapları kayıt altına alınmıştır, ardından elde edilen ses kayıtları yazıya aktarılıp betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Ukraynacanın Tarihi

Dil, daima değişen, çok kapsamlı ve geniş, gelişimi yüzyıllardan beri süregelen bir sistemdir. Bir dilin kronolojik sınırları ve gelişim sürecine ilişkin bilgiler, başta karşılaştırmalı ve tarihsel dil biliminin sunduğu verilere dayanarak saptanabilir. Ukrayna dilinin tarihi, kaynak ve kökenleri, uzun zamandan beri Ukraynalı ve yabancı dil bilimciler tarafından merak edilen ve araştırılan bir konu olmuştur. Ukrayna dilinin oluşumuna ilişkin hâlâ netliğe kavuşmamış, çokça tartışılan, araştırılmaya devam eden birçok soru bulunmaktadır.

Ukrayna dili, Ukrayna'nın tek devlet dili ve dünyanın birçok yerinde bulunan Ukrayna azınlıklarının konuştuğu dildir. Ukraynaca konuşanların sayısı 40-45 milyon arasında olup en çok konuşulan Slav dillerinin arasında ikinci ya da üçüncü sırada yer almakta (en çok konuşulan Slav dili Rusçadır, ikinci sırada ise Ukraynaca ya da Polonyaca bulunmaktadır) (Mozer, 2018: 4). Slavoloji profesörü Mozer'e göre Ukraynaca, dünyanın en çok konuşulan 30-40 dilin arasında yer almaktadır. Ukraynalı dil bilimci Krıjanivska (2010: 12) ise, Ukraynacanın, konuşurlarının sayısı bakımından dünya dillerinin arasında farklı verilere ve kaynaklara göre 14-18. sırada yer aldığını belirtmektedir.

Ukraynaca, Slav dillerinden olup Cermen, Romen, Kelt, Yunanca, Arnavutça, Ermenice ve Slav dillerine en yakın ve benzer olan Baltik dilleri ile birlikte Hint-Avrupa dil ailesinin mensubudur. Bu dillerin bazı ortak genetik özelliklerine dayanarak XIX.

yüzyıldan başlayarak Ukraynaca, Rusça ve Belarusça ile birlikte Doğu Slav Dilleri grubunun mensubu olarak değerlendirilmektedir. Bu dil grubu, Batı Slav Dilleri grubunda yer alan dillerden birçok yönden oldukça farklı görülmektedir. Ancak son yıllarda bu yaklaşımın yanlış olduğu düşüncesini savunan çok sayıda bilim insanı vardır. Günümüzde “Eski Rus Dil Birlikteliği” teorisi tamamıyla çürütülmüş bulunmaktadır. Daha Orta Çağ zamanlarındaki Proto-Ukraynaca lehçelerinin Proto-Rusça lehçelerinden çok farklı olduğu ispatlanmıştır (Mozer, 2018: 4).

Krijanivska, “*İstoriya Ukrayinskoyi Movi*” (*Ukraynacanın Tarihi*) adlı eserinde, Ukraynacanın oluşum periyodu ile alakalı olarak Ukraynalı dil bilimci, Prof. Dr. Vasıl Nimçuk’un şu ifadelerine yer vermiştir: “Ukrayna dilinin periyotlarını saptamak, belirlemek, bugünümüzün en zor, en karmaşık sorun ve görevlerinden bir tanesidir.” Ancak Ukraynalı dil bilimcilerin birçoğunun ortak görüşlerine göre Ukrayna dili, VI.-VII. yüzyıllarda Proto-Slav dilinden ayrılıp bağımsızlaşmaya başlamıştır; bugünkü, çağdaş ses özelliklerine yakın olan şekliyle ise XI.-XII. yüzyıllarda ortaya çıkmıştır (Krijanivska, 2010: 17-18).

2.2. Türkçenin Tarihi

Türk dili, en köklü tarihe sahip dillerin arasında yer almaktadır. Bu da hem konuşurları için gurur kaynağı hem de bilim insanları için zorluk arz etmektedir.

Türk dili, köken bakımından önceleri “Ural-Altay Dilleri” (Ural-Altay Dil Ailesi) olarak ortakça adlandırılan; son zamanlarda ise “Ural Dilleri”, “Fin-Ugor Dilleri” ve “Altay Dilleri” şeklinde ayrı ayrı değerlendirilen gruplardan Altay Dilleri grubunda yer almaktadır. Bu grupta Türkçenin yanında yer alan Moğolca, Mançu-Tunguzca, Korece ve Japoncanın arasında otuza yakın lehçesiyle birlikte en yaygın olarak konuşulan dil, Türkçedir (Akar, 2005: 18-19).

Ahmet Caferoğlu (1984: 51-52), “*Türk Dili Tarihi I-IP*” adlı eserinde Türk dilinin tarihi bakımdan devirlerini şu şekilde tasnif etmektedir:

- Altay Devri = Türk-Moğol dil birliği;
- En Eski Türkçe Devri = Proto Türk;

- İlk Türkçe Devri;
- Eski Türkçe Devri;
- Orta Türkçe Devri;
- Yeni Türkçe Devri;
- Modern Türkçe Devri.

Akar da Caferoğlu'nun ortaya koyduğu bu sınıflandırmaya katılarak bu devirlerin kısaca betimlerini sunmaktadır. Akar (2005: 54-55), Altay Devri'nin, Altay dillerinin henüz bağımsız diller olarak ortaya çıkmadıkları dönem olduğunu dile getirmektedir. Yazar, Caferoğlu'nun da belirttiği gibi, bu döneme ait pek bir belge ve bilgi bulunmadığını ifade etmektedir. Bu devre ilişkin belgelerin pek bulunmaması nedeniyle tarihlerini tespit etmek pek mümkün gözüküyor, ancak tahmin edilen tarih, takribi olarak M.Ö. 9000'dir.

Yazar, En Eski Türkçe Devri ile alakalı olarak şu bilgilere yer vermektedir: Altay kuramına göre bu devirde Türkçe, Altaycadan ayrılıp bağımsız bir dil olmaya başlamıştır. Yazar, bu dönemin tarihsel sınırları olarak M.Ö. 5000-4000'li yılların tahmin edildiğini ve bu devirde Türkçe ile Sümerce arasında kelime alışverişinin olduğuna inanıldığını belirtmektedir. Caferoğlu (1984: 52), bu devre dair belge ve bilgilerin de aynı şekilde az olması nedeniyle bu devrin üçüncü, İlk Türkçe Devri olarak bilinen devir ile birlikte ele alınabildiği düşüncesini ileri sürmektedir. Caferoğlu'ya göre bu iki dönemde Milâttan evvelki ve sonraki Hun ve Bulgar Türk Lehçeleri ileri sürülebilir. Bazı kayıtlarla buraya Hazar Türkçesi de eklenebilir. Akar'a göre, İlk Türkçe Devri'nin zamanı M.Ö. X.-M.S. IV. yüzyıl olarak tahmin edilmektedir. Bu devre şahıs ve yer adları ile birlikte kimi araç gereç adları aittir. Bu devirde Hun, Bulgar, Avar, Hazar gibi Türk kavimlerinin dilleri incelenmektedir. Ayrıca yazar, bu dönemde Türkçe ŞAZ denilen "Eski Doğu Türkçeci" ile LİR denilen "Eski Batı Türkçesi" lehçelerine sahip olduğunu dile getirmektedir.

Caferoğlu, Eski Türkçe Devri olarak adlandırılan dördüncü devre dair, bir önceki devirlerin aksine, birçok kesin malumata sahip olduğunu belirtmektedir. Dil bilimci, bu devrin tarihsel sınırları olarak VI.-IX. yüzyıllardan bahsetmektedir. Caferoğlu'ya göre bu döneme Göktürk-Uygur Türkçesi devri denebilir. Dil bilimciye göre bu dönem,

V.-X. yüzyıllar, Tarihi Türk Dili gelişmesi içerisinde incelendiği takdirde şu üç döneme ayrılır: Tukiyu (V.-VIII. yüzyıllar), Eski Uygur (VIII.-IX. yüzyıllar), Eski Kırgız (IX.-X. yüzyıllar). Türk dilinin bugün elimizde bulunan en eski yazılı vesikalari VIII. yüzyıldan kalma Orhun yazıtlarıdır (Timurtaş, 1964).

Akar, “*Türk Dili Tarihi*”nde Orta Türkçe Devri tarihleri olarak XI.-XV. yüzyılları öne sürer iken, Caferoğlu, aynı isim altındaki eserinde bu dönemin X.-XVI. yüzyılları ihtiva ettiği düşüncesini savunmaktadır. Ali Akar, bu devirde Türk boylarının batıya doğru göçerek coğrafyalarını değiştirdiklerinden dolayı dilde gelişmelerin ve gerek fonetik gerekse morfolojik birtakım değişmelerin meydana geldiğini dile getirmektedir. Bu dönemin başlıca lehçeleri, Türk dünyasının batısında Batı Türkçesi (ya da Oğuzca), kuzeyinde Kuzey Türkçesi (ya da Kıpçak grubu), doğusunda ise Doğu Türkçesi (ya da Çağatayca). Bu dönemdeki Türk dili farklı medeniyetlerle karşılaştığı için dilde ses, yapı, kelime düzeyinde büyük değişimler meydana gelmiştir.

Yeni Türkçe Devri adını taşıyan altıncı dönemin XVI. yüzyıldan XX. yüzyıla değin sürdüğü bilinmektedir. Bu dönem, Türk dilinde çok gelişme ve değişimin yaşandığı dönemdir. Bu devirdeki Türkçe, çok yaygın olarak konuşulan ve muhtelif şiveleri olan dildir. Bu dönem, birçok edebi eserin ortaya çıktığı dönemdir. Caferoğlu'nun (1984: 53) belirttiği üzere Osmanlı, Çağatay, Özbek, Azeri edebiyatları bu devirde meydana gelmiştir.

Modern Türkçe Devri, bugünün canlı ve edebi Türk şiveleridir. Şu an Türk dilinin yeni yazı dillerinin sayısı on beşe ulaşmış durumdadır. Ethnologue'un güncel verilerine göre Türkçe bugün dünyanın toplam 13 ülkesinde yaklaşık 84 milyon kişi tarafından konuşulan bir dil olarak konuşur sayısı ve coğrafi yaygınlık bakımından dünya dillerinin arasında 12. sırada yer almaktadır.

2.3. Yabancı Dil Öğretimi

Çok zor ve kapsamlı bir sistem olan dilin birçok tanımı mevcuttur. Korkmaz (1992: 43), dili “İnsanlar arasında karşılıklı haberleşme aracı olarak kullanılan; duygu, düşünce ve isteklerin ses, şekil ve anlam bakımından her toplumun kendi değer yargılarına göre

şekillenmiş ortak kurallarının yardımı ile başkalarına aktarılmasını sağlayan, seslerden örölü çok yönlü ve gelişmiş bir sistem” olarak tanımlamakta iken, Ediskun’a ait tanım şu şekildedir: “Dil, bir toplumdaki anlaşmalarını konuşma ya da yazı ile sağlayan işaret sistemidir” (Ediskun, 1999: 9). Roucek’e göre dil, insanlar arasında bir iletişim aracıdır; Dilaçar’a göre dil, bireyleri arasında anlaşmayı sağlayan toplumsal bir sistemdir (Demirel, 2010: 1). Doğan Aksan ise “*Her Yönüyle Dil*” adlı eserinde dilin, düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanarak başkalarına aktarılmasını sağlayan çok yönlü, çok gelişmiş bir dizge olduğunu dile getirmektedir (Aksan, 1977).

Tüm bu tanımlardan anlaşıldığı üzere dil, çok kapsamlı, belli kurallara uyan, her birinin bir anlamı olan seslerden oluşan, sürekli olarak gelişen bir sistemdir. En önemlisi de dil, bir düşünme ve iletişim aracıdır. Bir toplumu oluşturan insanların birbirleriyle iletişim kurmalarını sağlayan en etkin araç, dildir. Böylelikle bir insanın kendi toplumun hudutlarını aşarak başka toplumlara entegre olup etkileşim içinde olabilmesi için yabancı dile hâkim olması şarttır.

Dil, dil öğretimi ve özellikle de bir dilin yabancı dil olarak öğretilmesi, bugüne değin birçok araştırmacı, bilim insanı ve dil bilimcinin araştırma konusu olmuştur. Yabancı dil öğretimini etkili ve verimli kılan etkenler nelerdir; yabancı dil öğrenim sürecinde nelerin yapılması, nelerin yapılmaması gerek; yabancı dil öğreniminde izlenmesi gereken yöntemler, taktikler, ilkeler nelerdir, tüm bunlar, yıllardan beri yoğun olarak tetkik edilen, tartışılan konulardır.

Demirel, “*Yabancı Dil Öğretimi*” eserinde yabancı dil öğretimindeki temel ilkeleri şu şekilde listelemektedir:

- *Dört temel beceriyi geliştirme* (yazar bu ilkede, dilin dört temel becerisi olarak kabul edilen dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin işlevsel bütünlüğünden oluştuğu ve dolayısıyla da dili öğretirken bu dört temel dil becerisinin birlikte öğretilmesi gerektiği düşüncesini savunmaktadır).
- *Öğretim etkinliklerini önceden planlama* (yazar bu ilkede tüm öğretim etkinliklerinin yıllık, ünite ve günlük ders olmak üzere üç aşamada

planlanmasının önemini vurgulamaktadır. Yazara göre plan yapmak, öğretmenin işleyeceklerini önceden yaşaması demektir, dolayısıyla hiçbir öğretmen dersin planlamasını yapmadan ve dersin konusunu önceden bilmeden, derse hazırlanmadan derse girmemelidir. Planlama, başarılı derslerin ve dil öğretiminin başlıca koşuludur).

- *Basitten karmaşığa, somuttan soyuta doğru öğretme* (bu ilkede yazar, öğretilecek konuların belli bir sıraya konulması gerektiğini ifade etmektedir. Buna göre tüm konuların basitten karmaşığa doğru ve kavramların somuttan başlayarak soyut kavramlara doğru ilerleyecek şekilde sıralanmış olması gerekir. Yabancı dil derslerinde önce basit yapılar, cümleler, konulardan daha zor, karmaşık olanlara doğru; aynı şekilde açıklanması kolay, etrafta bulunan, kolaylıkla görülebilir, dokunulabilir somut sözcüklerden başlayarak, açıklanması daha zor soyut kavram ve sözcüklere doğru hareket edilmelidir. Daha basit materyaller öğretilmeden daha karmaşık olanlara geçilmemelidir).
- *Görsel ve işitsel araçları kullanma* (yazara göre yabancı dil öğretiminde hem görsel hem işitsel araçların kullanılması, öğretimin daha etkili olmasını sağlamakta; öğrencilerin dikkatini derse çekme ve derslerde doğal ortam yaratma noktalarında yardımcı olmaktadır. Görsel materyaller, öğretilen sözcük ve kavramların kolayca anlaşılması noktasında; işitsel araçlar ise doğru dil alışkanlıklarının kazanılması noktasında çok büyük önem taşımaktadır).
- *Ana dili gerekli durumlarda kullanma* (Demirel bu ilkede en iyi dil öğretmenin çok konuşuran öğretmen olduğu düşüncesini ortaya koymaktadır. Ona göre derste çok dikkat edilmesi gereken noktalardan biri, öğrencilerin hedef dili çok kullanmalarıdır. Öğrenciler, öğretmenlerinden çok konuşmalıdırlar, çünkü hedef dil ne kadar çok kullanılırsa, ne kadar çok pratik yapılırsa o kadar iyi ve hızlı öğrenilir. Sınıf içinde, ders boyunca öğrencilerin ana dillerini çok fazla kullanmamalarına özen gösterilmelidir. Yazar, ana dili konuşmanın bir tabu olmadığını, ancak gerekmedikçe, ihtiyaç duyulmadıkça konuşulmaması gerektiği düşüncesini savunmaktadır. Özellikle başlangıçta, ilk derslerde ana dili kullanılabilir, ancak ana dilinde yapılan açıklama ve yorumlar kısa olup çok

geniş olmamalıdır, bu açıklamalar zaruri olmalıdır. Öğrencilerin seviyesi ilerledikçe basit cümlelerle de olsa hedef dili konuşmaları hedeflenmelidir).

- *Bir seferde bir tek yapıyı sunma* (bu ilkede yazar, bir derste, bir seferde bir sözcük, cümle yapısının yahut da tek bir konunun anlatılmasının önemini altını çizmektedir. Yazara göre bir seferde birden çok sözcük, cümle yapısı ya da konu öğretmek, hem etkili olmaz hem de tam öğrenim sağlayamaz. Bundan ötürü bir sözcük, kalıp, ifade ya da konu tamamıyla öğretilmeden bir diğerine geçilmemesi çok önemlidir. Öğretmenin de bildiği her şeyi aktarması doğru olmayıp konuları ve materyalleri sırayla, öğrencilerin dil düzeyi ilerledikçe, seviyelerine uygun bir şekilde aktarması çok önemli bir husustur).
- *Verilen bilgilerin günlük yaşama aktarılmasını sağlama* (bu maddede Demirel, dil öğretim-öğrenim sürecinde öğretilen tüm sözcük, ifade, kalıp, bilgilerin günlük hayatta kullanışlı olması gerektiğini açıklamaktadır. Sınıf-içi öğrenimlerinin kalıcı ve etkili olması için verilen tüm örneklerin, öğretilen tüm bilgilerin gerçek hayata uyarlanabilir, sınıf ve ders dışında da yararlı olması gereklidir).
- *Öğrencilerin derse daha etkin katılmalarını sağlama* (bu ilke, derste tüm öğrencilerin yapılan etkinliklere katılmasını öngörmektedir. Yazar, tekrar alıştırmaları, soru-cevap, rol yapma, grup tartışması, ikili ve üçlü çalışmalar, benzetim (simülasyon) gibi tekniklere başvurularak öğrencilerin derse daha etkin olarak katılmalarının sağlanması gerektiğini dile getirmektedir. Yazara göre öğrenciler yanlış yaptıklarında tüm yanlışlar düzeltilmelidir. Bu hususta uyulması gereken çok önemli bir nokta: tekrar çalışmalarında tüm yanlışlar tekrar edilmesinin hemen ardından, ancak iki üç dakikalık kesintisiz konuşmalarda konuşma esnasında değil, konuşma bittikten sonra düzeltilmelidir).
- *Bireysel farklılıkları dikkate alma* (bu ilke, dil öğretmenlerinin de, genel olarak tüm öğretmenlerin de her bir öğrencisine, özelliklerini göz önüne alarak yaklaşımlarının önemini vurgulamaktadır. Her öğrenci, şüphesiz ki, bir

diğerinden farklıdır: kimi öğrencilerin öğrenme hızı daha yüksek iken, diğer öğrenciler biraz daha yavaş öğrenebiliyor; bazı öğrenciler duyduğunu daha iyi algılayarak, diğerleri, gördüklerini daha iyi kavrar; bazıları için sözlü, diğerleri için ise yazılı alıştırmalar daha etkilidir. Her bir öğrencinin özellikleri göz önünde bulundurulmalı, öğretme süreci, öğrencilerin özelliklerine uygun olarak gerçekleştirilmelidir. Öğrencilerin zihinsel gelişim özellikleri öğretmen tarafından bilinmeli ve onlara önem verilmelidir. Bu özelliklere göre öğretmen, sınıfın daha yavaş öğrenen öğrencilerine biraz daha kolay sorular sorarken, sınıfın biraz daha hızlı öğrenen öğrencilerine daha zor sorular sormalıdır. Öğretmen, öğrencilerine karşı dikkatli ve ilgili olmalıdır).

- *Öğrencileri güdüleme ve cesaretlendirme* (bu ilkede yazar, öğrencilerin iyi bir sınıf ortamında öğretilenleri daha iyi, daha hızlı öğrenmeye eğilimli olduğu düşüncesini savunmaktadır. Yazar, her öğretmenin derse başlamadan önce öğrencileri öğrenmeye karşı güdülemesinin öğretimin çok önemli bir parçası olduğunu dile getirmektedir. Bunun yanı sıra öğretmenlerin yapacakları dönütleri, düzeltmeleri, pekiştirmeleri, verecekleri ipuçları çok iyi kullanmaları gerektiğinin altı çizilmektedir) (Demirel, 2010: 29-32).

Demirel, yukarıda yer almayan ilkeleri “*Yabancı Dil Öğretiminde Genel İlkeler*” başlığı altında toplamıştır. Bu ilkelerden bazıları şunlardır.

- Öğretime dinleme ve konuşma becerilerini geliştirme ile başlanması;
- Öğrencilerin temel cümle kalıplarının öğrenmesinin ve ezberlemesinin sağlanması;
- Öğrencilerin yeni dil alışkanlıkları sağlamasına yardımcı olunması;
- Öğrenilen dilin seslerini en iyi şekilde çıkarmalarının öğretilmesi;
- Amaç dil ile ana dil arasında sorun olan ses ve yapıların öğretilmesi;
- Yeni cümle kalıplarının bilinen sözcüklerle öğretilmesi;
- Öğrencilere öğrendiklerini kullanma olanağının tanınması;
- Yeni bir yapıyı sunmadan önce örnekler verilmesi;
- Başlangıç düzeyinde öğrenci hatalarının hemen anında düzeltilmesi;
- Amaç dilin o dili ana dili olarak konuşan kişilerin konuştuğu gibi öğretilmesi;

- Öğretilen dilin kültürünün de öğretilmeye çalışılması;
- Öğrencilerin sınıfta daha çok konuşma yapmalarına olanak sağlanması;
- Bütün bilinenlerin öğretilmeye çalışılmaması;
- Öğrencilere sorumluluk verilmesi; öğrencilerin bireysel çalışmalar için yönlendirilmesi. Bu çalışmaların öğrencilerin farklı yönelişlerine cevap verecek nitelikte olmasına dikkat edilmesi;
- Dersi planlarken derse çeşitlilik getirmeye dikkat edilmesi;
- Öğrenci başarısını ölçerken sadece öğretilenlerden sorulması; öğretilmeyen konularla ilgili sorular sorulmaması (Demirel, 2010: 32-33).

Altmışdört, beyin, beyin yapısını, beyin ve öğrenme, beyin ile dil edinimi arasındaki bağıntıyı ele aldığı çalışmada beyin, beyin yapısı, beynin özellikleri ve işleyişine dayanarak dil öğrenimi sürecinde çok faydalı olacak ve bu sürecin çok daha verimli ve hızlı olmasını sağlayacak düşünce ve öneriler ortaya koymuştur.

Çalışmada yer verilen önerilerden biri, sağ yarımküresi baskın olan öğrenciler ile sol yarımküresi baskın öğrenciler farklı öğrenme biçimleri geliştirdikleri için öğrenim ortamında her öğrencinin bireysel farklılıkları göz önüne alınarak uygun öğrenim durumları yaratılması gerektiği ile ilgilidir.

Yazarın belirttiklerine göre beynin iki yarım küresi sinirsel bir bağ aracılığıyla iletişim kurduğundan herhangi bir öğrenmeye iki yarım küre de katkı sağlamaktadır. Buna dayanarak dil girdileri görsel, işitsel, işitsel-görsel her türlü durumda verilmeli, böylelikle beynin her iki yarım küresinin işlevi artırılarak birbiri arasındaki bağlantı sağlanmaktadır.

Altmışdört, eğitimde kısa süreli belleğin sınırlı kapasitesini en verimli biçimde kullanmak için bilgilerin parçalara bölünerek verilmesi, tekrar yapılması, yeterli sürenin tanınması, önemli bilgilerin vurgulanması ve uygun stratejilerin uygulanması gerektiği düşüncesini savunmaktadır.

Bundan başka, yazar çalışmasında bellekteki bir bilginin uzun süreli belleğe aktarılmamış olması bilginin unutulmasına neden olduğundan ötürü öğrenilen bilgilerin

tekrarlama yoluyla deneyimlerle birleştirilmesi durumunda anlama daha kolay gerçekleşebileceğinin ve uzun süreli bellekte bilgi korunabileceğinin altını çizmektedir.

Yazar, bireyde dikkat ve ilginin 90-110 dakikalık yükselme-alçalma periyotlarına sahip olduğunu; bu periyot yüksek olursa dikkatin arttığını, düşük olursa da azaldığını belirtmektedir. Buna istinaden bu periyodun alçalmasıyla bireylerin dikkat ve enerji seviyelerinin düştüğü ve böylece de kişinin öğrenmede normalden daha az başarılı olduğu belirtilerek öğrenme ortamında bu periyotların göz önüne alınmasının önemi vurgulanmaktadır (Altmışdört, 2013).

2.3.1. Yabancı Dil Öğretiminin Önemi

Yukarıda bahsi geçen dilin tanımlarından dilin, insanların en etkili iletişim aracı ve böylece de toplumsal bir işleve sahip olduğu anlaşılmaktadır. Böylelikle bir yabancı dile hâkim olmak, insanın hem bir parçası olduğu toplumun içindeki varoluşu hem başka toplumlara entegre olması yönünden çok mühimdir. Özellikle de istikrarlı bir şekilde gelişen, kültürel etkileşimin, kültürler arası gelişimin büyük mertebe önem kazandığı 21. yüzyılda sürekli olarak gelişen teknoloji ve bilimden istifade edebilmek; içinde bulunulan çağın taleplerini ve şartlarını karşılayabilmek; birçok alanda daha çok imkâna sahip olabilmek; yabancı dil bilmenin sağladığı sayısızca avantaj ve kazanımlardan yararlanabilmek ve ayrıca başka toplumlara entegre olabilmek için yabancı dil öğrenmek koşul hâline gelmiştir.

Ayrıca yabancı dil öğrenme, bireysel olarak da çok faydalıdır: yabancı dil öğrenmenin insanın zihinsel becerilerine, yetilerine, hafızasına, beyin gücüne ve genel itibarıyla sağlığına çok olumlu etkileri olduğuna inanılmaktadır. Klimova (2018), yabancı dil öğrenmenin bireylerin bilişsel işlevlerine olan etkilerine ilişkin yapılan son araştırmaları ele aldığı çalışmasında yoğun kısa süreli dil öğreniminin bile bireyin dikkat fonksiyonlarına olumlu etkiler olduğu saptandığını belirtmiştir. Bunun yanı sıra araştırmacı, iki dilli yetişkinlerin tek dilli olanlara nazaran daha iyi bilişsel yetenekler sergilediklerini öne sürmektedir. Söz konusu çalışmada iki dilli bireylerin tek dilli

bireylere kıyasla daha gelişmiş iletişim becerilerine sahip olduklarından da bahsedilmektedir.

2.3.2 Toplumun Kültürünün Taşıyıcısı Olarak Yabancı Dil Öğretimi

Kuşkusuz ki yabancı dil öğrenimi yalnızca sözcükler, yapılar ve dil bilgisi konuları ve kurallarını öğrenmekten ibaret değildir. Yabancı dil öğrenmenin, hedef dilin ana dili olarak konuşulduğu toplumun, ülkenin kültürünü, geleneklerini, tarihini, o topluma özgün özellikleri de öğrenmenin anlamına geldiği yadsınamaz bir gerçektir. Dil ile kültür, birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Bir dil, o dilin ibaret olduğu her sözcük, ifade, deyim ve atasözü, konuşulduğu toplumun, ülkenin ve insanların tarihini, geçmişini, inançlarını, hayata bakış açılarını, mantıklarını yansıtmaktadır.

Güvenç (1974), dil ile kültür arasındaki bağa ilişkin olarak şu ifadeleri kullanmıştır: “Dil, kültürel muhtevanın bir ansiklopedisi ya da sözlüğüdür.” Demirel (2010: 2), bu konu ile ilgili olarak şu ifadelerde bulunmuştur: “... Dil, o toplumla onun kültürü arasında ilişki kurma rolünü de üstlenmektedir.” Ayrıca Demirel’in “*Yabancı Dil Öğretimi*” adlı eserinde yabancı dil öğretiminde temel ilkelerin arasında “Öğretilen dilin kültürünün de öğretilmeye çalışılması” ilkesine yer vermesi, dil öğretiminde amaç dilin konuşulduğu toplumun kültürünün de öğretilmesinin, aktarılmasının önemli olduğuna inandığı ortaya çıkmaktadır.

Aksan (1977), “*Her Yönüyle Dil*” adı altındaki çalışmasında “*Bir Ulusun Kültürünün Aynası Olarak Anadili*” başlığı altında dil ile kültürün arasındaki bağ ile ilgili olarak şu sözlere yer vermiştir: “... Bir ulusun diliyle kültürü arasındaki bağlar o ölçüde sıkındır ki, yalnızca dil varlığının incelenmesiyle bir ulusun yaşayış biçimi, inanç ve gelenekleri, çeşitli nitelikleri ve tarih boyunca içinde bulunduğu kültür hareketleri konusunda bilgi edinebiliriz. Dil, bir toplumun kültürünün en başta gelen ögesidir.” Bunun yanı sıra yazar, “Anadilinin belirttiğimiz yönlerinden en önemlisi, onun, ulusu ulus yapan öğelerin en güçlüsü olduğu gerçeğidir” şeklindeki düşüncesini ifade etmiştir.

Mehmet Kaplan, “*Dil ve Kültür*” adlı eserinde dil ile kültürün birbirine çok sıkı bağlı olduğu düşüncesini şu ifadelerle desteklemiştir: “Dil, duygu ve düşüncenin âdeta

kabıdır. Bir milletin bütün duygu ve düşünce hazinesi, dil kabına veya kalıbına dökülür ve bu dil kabı ile yerden yere, nesilden nesle aktarılır.” “Her millet dilini ve kültürünü yüzyıllar boyunca yoğurur. Bu esnada o, akan bir nehir gibi, içinden geçtiği her topraktan bazı unsurları alır. Her medeni milletin konuşma ve yazı dili, karşılaştığı medeniyetlerden alınma kelimeler ve deyimlerle doludur” (Kaplan, 1983: 186-188).

Böylelikle bir birey bir yabancı dil öğrenmeye koyulduğu zaman, onun aslında aynı zamanda hedef dilin konuşulduğu milletin kültürünü de öğrendiği bir gerçektir. Bir dildeki birçok sözcük, ifade, kalıp, o dilin mantığı ve yapısı, o dili öğrenenin hedef dilin konuşulduğu toplum ile alakalı düşünceler şekillendirmesine; o topluma girmeden bile salt dilini öğrenerek o toplumun hayata dair bakış açıları, görüşleri, inanışları, dini, geçmişteki yaşamı, çevreyi ve dünyayı nasıl algıladıkları konusunda fikir sahibi olmasına yardımcı olmaktadır. Ve tam tersine, bir milletin kültürünü tanımak, o milletin dilini, yapısını, mantığını daha iyi anlama açısından çok önemlidir. Dolayısıyla öğretmenlerin dil öğretme sürecinde aynı zamanda amaç dili konuşan toplumun kültürüne de yeterli ölçüde dikkat ettiklerinden emin olmaları önemlidir.

2.4. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi

Yabancı dil öğrenmek, bir birey için birçok yönden avantajlıdır. İnsanların bir dili öğrenmek için farklı, kendilerine özel güdü, motivasyon ve amaçları vardır. Ancak insanların bireysel tercihlerinin yanı sıra, çoklukla çeşitli alanlarda gelişmiş, güçlü ve uluslararası arenada önemli pozisyona sahip olan ülkelerin dilleri daha çok talep görmektedir. Sürekli olarak gelişen ve uluslararası arenada birçok yönden merkezi konumda bulunan Türkiye'nin resmi dili, toplumunun ana dili olan Türkçe bundan dolayı yabancılarca bu kadar yoğun olarak tercih edilip öğrenilmektedir.

Türkiye'nin oldukça güçlü ekonomisi, Türkçenin yabancılarca yaygın olarak tercih edilmesinin nedenlerinden biridir. Uluslararası Para Fonu'nun (International Monetary Fund) 2022 yılının Ekim ayında yayımlanan son raporuna göre Türkiye'nin ekonomisi, dünyanın en büyük 20. ekonomisidir (www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2022/October/download-entire-database, 2023).

Durmuş (2013), Orta Doğu, Doğu Avrupa, Asya, Kafkaslar, Orta Asya, Akdeniz, Karadeniz hatta İslam Dünyası gibi önemli uluslararası çalışma sahalarının her biri için ayrı ayrı ilgi odağı olan Türkiye; yine uluslararası literatürü fazlasıyla meşgul eden petrol, doğalgaz ve bunların dünya pazarlarına ulaştırılmasının bir ilgi odağı olarak görüldüğünü ve bu ilginin de doğal olarak önemli ölçüde Türkçe öğrenme talebini de doğurduğunu dile getirmektedir.

Türkiye, doğası, doğal güzellikleri, konumu, tarihi ve tarihi yerleri sayesinde dünyanın en büyük turizm merkezlerinden biridir. Bu da, elbette, Türkçeyi yabancılar için çok cazip kılmaktadır. Türkiye’de dört deniz; dağlar ile ormanlar; her biri farklı doğal güzelliklerle dolu, farklı iklimlerin olduğu yedi coğrafi bölgesi; dünya çapında bilinen çok sayıda şehir ve yer bulunmaktadır. Dünyanın dört bir yanından insanlar, Türkiye’nin doğal güzelliklerini, dünyaca ünlü şehir ve tarihi yerlerini görmek üzere Türkiye’ye gelmektedirler; bu da, elbette, birçok insanı ülkenin dilini öğrenmeye teşvik etmektedir.

Türkiye’nin kültürü ve sanatı da dünya çapında çok önemli bir konuma sahiptir. Zengin Türk edebiyatı; dünyaca tanınan Türk sanatçıları, şarkıcıları ve eserleri; belki en çok da Türk sineması, filmleri ve bilhassa da dizileri sayesinde Türkçe, dünya insanları tarafından çok merak edilmektedir. Türk dizileri seven, Türk müziklerini dinleyen, Türk edebiyatına karşı ilgi duyan, Türk yazarları ve eserleri ile ilgilenenlerin Türkçe öğrenmeleri, tüm bunları daha yakından ve çeviriye gerek duymadan tanıma, anlama şansı tanıyacaktır.

Farklı ülkelerden Türkçe öğrenmeyi tercih edenlerin Türkçe öğrenme ihtiyaçlarını karşılamak üzere Türkiye’nin hem içinde hem dışında çok sayıda Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Türk Dili ve Kültürü Merkezi, özel Türkçe dil kursları, vakıflar vb. kurumlar faaliyet göstermektedir. Bu noktada Yunus Emre Enstitüsü’nün katkısı çok büyüktür. Dünyanın 58 farklı ülkesinde merkezi bulunan Enstitü, merkezi bulunmayan ülkelerdeki üniversitelerle de iş birliği yapmakta ve Türkçenin öğretimini desteklemektedir (Altunkaya, 2021).

Türkiye’de bulunan ve Türkçe öğrenme gereksinimi duyan öğrenciler ise Türkiye genelinde 11 şubesi olan, bir yılda takriben 55 bin öğrenci kapasitesine ulaşmış ve

kurulduğu 1984 yılından itibaren günümüze 6 milyondan fazla bireyin hedeflediği dili öğrenmesine ev sahipliği yapan kurum (<http://tomer.ankara.edu.tr/hakkimizda/>, 2023) olan Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi'nde (TÖMER) özgün materyaller ve nitelikli, tecrübeli öğretmenler ile birlikte Türkçe öğrenebiliyorlar.

2.4.1. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminin Tarihçesi

Dünyanın en eski ve zengin dillerinden olan Türkçe, farklı uygarlık ve toplumlar tarafından yüzyıllardır merak edilen, öğrenilen bir dil olmuştur.

Türk diline ait en eski izlere Sümerce metinlerde rastlanmaktadır. Ünlü Türk dil bilimci Osman Nedim Tuna, “*Sümer ve Türk Dillerinin Tarihi İlgisi ile Türk Dilinin Yaşı Meselesi*” adlı eserinde Sümercedeki Türkçe kelimelerden bahsederek Türkçe kelimelerin Sümerler tarafından kullanıldığını söyler (Tuna, 1990:57). Sümer kaynaklarındaki Türkçe kelimelerden Türklerin M.Ö. söz konusu toplumla dilsel etkileşim içinde olduğu anlaşılmaktadır (Arslan, 2012).

XIX. yüzyıla kadar Kaşgarlı Mahmut'un “*Divanü Lügati't-Türk*” eseri ve elimize ulaşamayan “*Cevahirü'n-Nahv*” adlı dil bilgisi kitabı başta olmak üzere birçok dil bilgisi kitabı ele alınmıştır. Bu eserlerin çoğu, Türk ülkesini ziyaret eden ve Türklerle ilişkisi olan kişilerin Türkçeyi öğrenmesi amacıyla hazırlanmıştır. Ancak bu kitaplar, Arap dil bilgisi sistemine göre kaleme alındıkları için Türkçenin yapısına aykırı, Türkçeyi ifade edebilmekten çok uzaktır (Ağar, 2011).

Türkler, İslamiyet'i kabul etmeden önce, Orta Asya'da kurdukları uygarlıklarda kendilerine özgü yazı sistemini kullanmışlardır. Ancak İslamiyet'i kabul etmeleriyle birlikte, daha önce kurdukları Uygur yazısını bırakarak Arap alfabesini benimsemişlerdir. Türklerin Arap alfabesini kullanması Doğu Türkçesinde XI. yüzyıla kadar, Anadolu Türkçesinde XIII. yüzyıla kadar gider. Orta Asya devletleri, Selçuklu Devleti ve en son olarak Osmanlı Devleti de Arap alfabesine geçmiştir. Ancak Arap alfabesine ve İslamiyet'in de tesiriyle Arapça-Farsça kelimelerin Türk dilini istilâ etmesine aydınlar tarafından büyük tepkiler gösterilmiştir (Tunca, 2006). Bunun sonucu olarak Kaşgarlı Mahmut, Ali Şir Nevai gibi Türk dil bilimcileri, Türkçenin de bu diller

kadar güçlü olduğunu anlatmak üzere Arap ve Farslara Türkçe öğretmek amacıyla çok değerli eserler yazmışlardır (Arslan, 2012).

Agop Dilâçar, Avrupa’da Türkoloji’nin tarihçilik olarak IV. yüzyılda Antakyalı asker tarihçi Ammianus Marcellius tarafından kurulmuş olduğunu; ancak Türkoloji’nin dilcilik olarak kurulması için XV. yüzyıla kadar beklemek gerektiğini belirtmektedir (Dilâçar, 1970). Dilcilik olarak Türkoloji’yi IV. ile XIV. yüzyıllar arasında kurmakta Tuna ve İdil Bulgar Türklerinin bıraktıkları anıtlar ile 1303 yılında papazlar tarafından yazılan *Codex Cumanicus*’un önemi çok büyüktür. Bunun yanı sıra, o dönemde Avrupa’da Türkoloji’yi dilcilik olarak kuran isimlerden biri de, 31 yılını Türk yurdunda geçirmiş, onu ve çevresini gezmiş ve ardından da memleketi olan Bavyera’ya dönüp 1427’de ünlü “*Gezi Kitabı*”nı (*Reisebuch*) yazan Alman Johann Schiltberger olmuştur. Schiltberger, bu kitabında Hristiyanların “*Rabbanî Dua*” (*Peter Noster*) dedikleri duanın Kıpçak Türkçesindeki metnini vermiştir; ancak kitapta metni dışında gramer açıklaması yoktu (Dilâçar, 1970).

Bunun ardından Fatih Sultan Mehmet’in buyruğu üzerine Gennadios Skholarios’un Rumca olarak yazdığı “*İnsan oğlunun kurtuluş yolu hakkında*” adlı eser Türkçeye çevrilmiştir.

Ardından, adı tam olarak bilinmeyen ve tarihte *Mühnahlı* adıyla anılan bir genç tutsak alınarak 10 yıl Türkler arasında kalmış ve neticesinde Türk gelenek-göreneklerini öğrenmiş. Öğrendiklerini de 23 bölümde toplamış, Türkçe metin parçalarını, Yunus Emre’nin bazı şiirlerini Got harfleriyle yazmış ve hepsini 1480’de Urach’ta “*Türklerin örf ve âdetleri, durumları ve bunlarla ilgili türlü konular üzerine bir yazı*” adlı Latince kitapta yayımlamıştır.

Bu eserden sonra, XVI. yüzyılda yazılan bir başka eser, yazarı Filippo Argeiti’nin olduğuna inanılan “*Türkçe konuşma kuralları ve isim, fiil sözlükçesi*” adı altındaki eser olmuştur. Küçük boyda 535 sayfalık bu kitapta konuşmaya yarar cümleler, isim ve fiil listeleri bulunmaktadır, ancak bu yazıya gramer denemez.

Mohaç savaşında tutsak alınmasının ardından Anadolu’da ve Suriye’de toplam 13 yıl kalan ve ardından yurduna dönen Bartholomaeus Georgievits, o zamana kadar yazdığı

ve bazen yayımladığı kimi yazıları toplayıp 1552’de “*Türklerin örf ve adetleri hakkında kısaca*” adındaki Latince kitabı ortaya koymuştur.

Tüm bu eserler, Türk gramerinin öncüleridir. Avrupa’da yazılan ilk Türkçe grameri ise, Messinalı İtalyan Pietro Ferraguto tarafından yazılmıştır. “*Türkçe Gramer*” (*Grammatica Turchesca*) adlı bu eser, 1940 yılına kadar yazma hâlinde kalmıştır. Kitapta 46 bölümlü küçük bir gramer özeti, din konusu ile ilgili Türkçe soru-cevap örnekleri ve İtalyanca çevirileri sıralanmıştır (Dilâçar, 1970).

2.5. Ukrayna’da Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi

Ethnologue’a göre ana dili olduğu Türkiye’nin dışında başta Arnavutluk, Sırbistan, Yunanistan, Makedonya olmak üzere birçok dünya ülkesinde toplam takribi olarak 90 milyon kişi tarafından konuşulmakta olan Türkçe (<https://www.ethnologue.com/language/tur/>, 2023) Ukrayna’da da oldukça yaygın olarak öğrenilmekte ve öğretilmektedir. Özellikle de son on yıllardır Ukrayna ile Türkiye’nin arasında siyaset, ekonomi, ticaret alanlarında iş birliğinin artmasıyla birlikte Ukraynalı olup Türkçe öğrenmeye başlayanların sayısı istikrarlı bir şekilde artış göstermektedir.

Açık ve Takıl’ın (2009) yürüttüğü çalışmanın sonuçlarına göre Türkçe Ukrayna’da prestijli bir dil olarak görülmektedir. Son dönemlerde Ukrayna ile Türkiye’nin arasındaki özellikle turizm ve inşaat sektörünün oldukça gelişmiş ve gelişmeye devam ediyor olması, Ukrayna’da açılıp faaliyet gösteren Türk şirketlerinin, işletmelerinin, kurumlarının sayısının arttığı göz önünde bulundurulursa Ukraynalıların Türkçeyi biliyor olmalarının avantajları daha da iyi anlaşılmaktadır. Üstelik Ukrayna’da faaliyet gösteren TİKA ve Türkiye Bursları gibi kuruluşlar, Ukrayna halkı arasında Türkiye’ye ilişkin bilgilerin yayılması, kültürünün tanınması noktasında çok büyük katkılar sağlamaktadır.

Belirtilen tüm bu sebeplerden dolayı Ukrayna’da İngilizce, Almanca, Polonyaca dibi büyük ölçüde talep gören dillerin arasına Türkçenin de girmesiyle birlikte Ukrayna’nın birçok üniversitesinde Türkoloji bölümlerinin ve Türk dilini akademik düzeyde öğrenmek isteyenlerin sayısı gittikçe artmaktadır.

Ethnologue'un güncel verilerine göre 2023 yılı itibarı ile nüfusu 41 milyonu aşkın olan Ukrayna'da hâlihazırda Türkçe eğitiminin verildiği eğitim kurumlarının arasında şöyle üniversite ve diğer kurumlar bulunmaktadır: Türkoloji Bölümü 1995 yılında açılan Kiyiv Ulusal Taras Şevçenko Üniversitesi (KNU), Doğu Bilimleri Fakültesi 2005 yılında açılan Kiyiv Ulusal Dil Bilim Üniversitesi (KNLU), V. İ. Vernadskiy Taurida Ulusal Üniversitesi (TNU), Drahomanov Ulusal Pedagoji Üniversitesi (NPU), Lviv İvan Franko Ulusal Üniversitesi (LNU), Harkiv H. Skovoroda Ulusal Pedagoji Üniversitesi (HNPU), Kiyiv Doğu Dilleri Okulu №1. Tüm bu eğitim kurumlarında Türk Dili ve Edebiyatı, Türk Kültürü ve Tarihi öğretimi ile çeviri eğitimleri, birçok nitelikli uzman tarafından ve çok sayıda hem özgün Türkçe hem Ukraynalı Türkçe öğretmenleri tarafından yazılan materyaller yardımıyla sağlanmaktadır. Ayrıca bahsi geçen tüm eğitim kurumlarında devamlı olarak Türk öğretmenler de davet edilip dersler vermektedirler. Ukraynalı öğrencilerin Türkçeyi Türkçenin konuşulduğu ortamda, ana dili konuşucularıyla birlikte ve özgün materyaller kullanarak öğrenebilmeleri için her türlü imkânlar temin edilmektedir.

Bu eğitim kurumlarının yanı sıra Türkçe öğrenmek isteyen herkesin Türkçe öğrenme ihtiyaçlarını karşılamak üzere Ukrayna'nın birçok şehrinde faaliyette bulunan Türk Dili ve Kültürü Merkezleri'nden bazıları şunlardır: Kiyiv'de faaliyet gösteren Yunus Emre Enstitüsü'nün bünyesindeki Türk Kültür Merkezi; Herson Devlet Üniversitesi'nde bulunan Türk Dili ve Kültürü Merkezi, Odesa Ulusal Meçnikov Üniversitesi'nde faaliyete geçen Türk Dili ve Kültürü Merkezi, Harkiv H. Skovoroda Ulusal Pedagoji Üniversitesi'ndeki (HNPU) Türk Kültür Merkezi, Kiyiv Boris Hrinçenko Üniversitesi'ndeki Türk Dili ve Kültürü Merkezi.

Ayrıca Türkçe, birçok şehirde faaliyet gösteren özel kurslarda da öğrenilebilmektedir.

Bundan başka, Ukrayna ile Türkiye arasında çeşitli eğitim, değişim programları faaliyet göstermesi sayesinde Türkoloji öğrencileri Türkiye'de eğitim görme şansına sahiptirler. Böyle olanaklarının olması, hem kendi akademik başarıları hem de Ukrayna'daki Türkoloji'nin gelişimi bakımından, şüphesiz ki, çok değerlidir.

2.5.1. Ukrayna’da Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminin Tarihçesi

Ukrayna’daki Türkoloji’nin ve Türk çalışmalarının gelişiminde, soyu Kırım Tatarlarına dayanan Ahatanhel Krımskiy’in yerinin önemi tartışılmazdır. Ünlü Ukraynalı tarihçi, Türkolog, Şarkiyatçı, dil bilimci, bilim insanı, yazar ve mütercim, Ukrayna Ulusal Bilimler Akademisi kurucularından biri Krımskiy, Ukrayna’nın Türkoloji’sinin önderlerinden olup gelişmesine yadsınamaz katkılar sağlamıştır (Renska, 2022). Krımskiy’in kimi kaynaklara göre 16, kimilerine göre ise 60’a yakın, çoğunlukla Doğu dile hâkim olduğu; 500’ü aşkın bilimsel çalışma ortaya koyduğu bilinmektedir. Krımskiy, Ukrayna yazarlarının birçok eserini Türkçeye çevirerek Türklerin Ukrayna edebiyatı ile tanışmalarına olanak sağlamıştır; Arapça, Farsça, Türkçe ve de İslam’ın tarihlerini yoğun olarak tetkik ederek Ukraynalıları İslam ve Doğu ülkelerinin dünyası, kültürü ile tanıştırmıştır (Ponomaröva, 2013). En tanınan çalışmalarından bazıları, “*Türkiye ve Edebiyatının Tarihi*” (1910), “*Türkiye Tarihi*” (1924), “*İslamiyetin Tarihi*” (1904), “*Çağdaş Arap Edebiyatının Tarihi*” adlı çalışmalardır. Bunların yanı sıra Ukraynaca ve tarihinin araştırıldığı da çok sayıda çalışması bulunmaktadır.

Ahatanhel Krımskiy ve ortaya koyduğu çalışmalarının çok büyük kısmı, Stalin’in rejiminin Ukrayna’daki baskısı yıllarında neredeyse yok edilmiştir. Maalesef ki Krımskiy’in neredeyse tüm öğrencileri aynı şekilde ve aynı nedenlerden dolayı hayatlarını kaybetmiştir.

Ahatanhel Krımskiy’in talebelerinden biri Ukraynalı klasik Türk edebiyatı çevirmeni Vasıl Dubrovskiy, Refik Halit Karay’ın “*Yatık Emine*” ile Ömer Seyfettin’in öyküleri başta olmak üzere birçok Türk yazarının eserlerini Ukraynacaya çevirip hayatı boyunca birçok şarkiyat çalışması yayımlamıştır.

Ukrayna’daki Türkoloji’yi temsil edip geliştiren bir başka isim, şarkiyat çalışmalarının yanı sıra Ukrayna tarihinin ele alındığı çalışmalarıyla birlikte toplam bini aşkın bilimsel çalışmanın yazarı olduğu bilinen Ukraynalı tarihçi, Doğu bilimi uzmanı, dil bilimci, Türkolog, Ahatanhel Krımskiy’in adını taşıyan Şarkiyat Çalışmaları Enstitüsü kurucusu Omelian Pritsak’tır. ABD ve Almanya’nın çeşitli üniversitelerinde görev yapıp ardından Ukrayna’ya dönen ve kendini hayatının sonuna değin Ukrayna’daki bilimi geliştirmeye

adımı Pritsak'ın çalışmalarından bazıları, “Das Alttürkische” (1963), “Philologiae Turcicae Fundamenta” (1959), “Hmelıtskıy'ın Türkiye ile 1648 yılı ittifakı” (1948) ve ayrıca öğretmeni Krımskıy'ın öz geçmişi ve çalışmaları üzerine çeşitli çalışmalardır.

Ukrayna'nın bağımsızlık kazandığı 1991 yılından bu yana ülkedeki Türkoloji aktif olarak gelişmektedir. O yıllardan bu yana Ukrayna'nın farklı üniversitelerinde Türkoloji bölümleri açılmıştır; bu bölümlerdeki eğitimin kaliteli olması adına yoğun çalışmalar yapılmaktadır. Türkoloji bölümleri olan Ukrayna üniversitelerinde çok vasıflı uzmanlar çalışmaktadırlar. Ukrayna'da Türkoloji alanında çok sayıda bilimsel çalışma, araştırma yürütülmüştür ve yürütülmeye devam etmektedir.

2.6. Türkçe Dil Bilgisinin İncelenmesi

Diller, yapı akrabalığı ya da köken akrabalığına dayanarak sınıflandırılmaktadır.

Türkçenin tarihinin ele alındığı alt bölümde de bahsedildiği gibi, Türkçe, kökeni bakımından Ural-Altay dil ailesinin Altay koluna aittir. Korkmaz (2009: LXVIII) ve Ergin'in (2009: 9) belirttiği gibi, bahsi geçen grubun Altay koluna giren dillerden Türkçeye en yakını, Moğolcadır.

Yapı bakımından yapılan tasnifte ise üç grup yer almaktadır: tek heceli, eklemeli ve çekimli diller. Türkçe ve diğer Ural-Altay grubundaki diller yapı açısından eklemeli dil grubuna girmektedirler (Akar, 2005: 20). Bu gruba giren dillerin ortak bir yönü, bu dillerdeki değişimsiz sabit kalan kelime köklerine çeşitli ekler ekleniyor olmasıdır. Bu eklerin işlev ve görevleri farklı olabilmektedir. Örneğin, yapım ekleri, kelimeye yeni anlamlı bir sözcük türetmek üzere getirilirken, çekim ekleri, kelimelere, kelimeler arasında geçici anlam bağlantıları kurmak üzere getirilmektedir. Türkçede ön eklerin olmadığından dolayı Türkçe, sondan eklemeli dildir.

Zeynep Korkmaz (2009: LXXI), “*Türkiye Türkçesi Grameri*”nde Altay dillerinin ortak özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

- Aile içinde yer alan dillerin hepsi de eklemeli dillerdir;
- Türetme ve çekimde hep son ekler kullanılır. Bu dillerde ön ek sistemi yoktur;

- Altay dillerinde cinsiyet de yoktur. Bu nedenle kelimeler şekil değişikliğine uğramaz;
- Sayı sıfatlarından sonra gelen adlar genellikle teklik biçimindedir;
- Altay dilleri eklemeli dil yapısında olduğundan kelime kök ve gövdeleri sabittir. Türetme yeni eklerle yapılır. Zengin bir ek sistemi vardır;
- Diller arasında, aynı kökten kaynaklanmış ortak ekler vardır;
- Cümle yapısı bakımından özne fiilden önce gelir ve genellikle baştadır. Fiil cümlelerin sonundadır. Ad ve sıfat tamlamalarında, belirten belirtilenden önce gelir. Bu da demektir ki, tamlamanın ikinci derecedeki ögesi esas ögenin önündedir. Cümle kuruluşunda yer alan sıfat-fiil ve zarf-fiiller koşut birer kullanılışla sıfat ya da zarf görevindedir.
- Ses bilgisi açısından, Altay dillerini ortaklaştıran başka bir özellik de ünlü uyumunun varlığıdır.
- Altay dillerinin hiçbirinde kelime başında *r*, *l* ve *n* ünsüzleri bulunmaz. Türkçe ve Moğolcada *f* fonemi de yoktur.

Korkmaz'ın topladığı Altay grubundaki dillerin özelliklerinin yanı sıra, Akar'ın (2005: 23) da çalışmasında yer verdiği bazı farklı özellikler belirtilebilir:

- Yardımcı fiil olarak "sahip olmak" (*Alm. haben*) anlamına gelen fiil değil, "olmak" (*Alm. sein*) anlamına gelen fiil kullanılır;
- Bağlaç yerine fiil şekilleri kullanılır.

2.7. Ukraynaca Dil Bilgisinin İncelenmesi

Ukraynacanın tarihinin incelendiği alt bölümde de belirtildiği gibi, Ukraynaca, köken akrabalığına dayanan sınıflandırmada Hint-Avrupa dil ailesinin Avrupa koluna giren Slav dillerinin arasında yer almaktadır (Mozer, 2018: 4). Yapı yönünden ise Hint-Avrupa dil ailesindeki dillerin tamamı gibi, çekimli dillerdendir (Ergin, 2009: 8). Çekimli dillerde, eklemeli dillerde de olduğu gibi tek ya da çok heceli kökler ile birtakım ekler bulunmaktadır, ancak eklemeli dillerden farklı olarak çekimli dillerde yeni kelimeler türetilir ya da çekim yapılır iken, kelime köklerinde de değişimler

meydana gelir. Bu gruptaki bazı dillerde kimi zaman kelimenin kökü tanınmayacak kadar değişebilmektedir.

Bu durum İngilizcede *sürmek* anlamındaki fiilin çekimlenmiş hâli olan *drive - drove - driven*; ya da Almancada *kalmak* fiilinin çekimleri olan *blaißt - blieb - ist geblieben* ile örneklendirilebilir. Ukrayna dilinde de buna benzer sayısız örnekler vardır. Örneğin: *сіль - соли [sıl] - [solı]—tuz - tuzun*. Bu örnekten de görüldüğü üzere bir ismin yanına çekim eki getirildiğinde kelimenin kökünde değişimler olabiliyor. *Стіл - столу [stıl] - [stolı]—masa - masalar*; bu örnekte isimden çoğul şekli türetildiğinde kökte değişimler meydana gelmiştir. Birtakım fiiller çekimlendiği zaman da köklerinde bazı değişimler yaşanabilmektedir. Örneğin, Türkçede *-Abıl* eki ile karşılanan *моџму [moħtı]* fiilinin şimdiki zaman birinci tekil şahıs şekli *моџу [moħu]*'dur.

Bir önceki alt bölümde yer verilen Altay dil ailesine giren dillerin ortak özelliklerine bakıldığında Hint-Avrupa dil ailesinin mensubu olan Ukraynacanın gerçekten de neredeyse tüm yönlerden farklı olduğu ortaya çıkmaktadır. Örneğin:

- Altay grubuna mensup olan Türkçenin aksine Ukraynacada son eklerin yanı sıra ön ekler de bulunmaktadır. Ukraynacada ön eklerin sayısı pek fazladır ve aynı kelimenin köküne farklı ön ekler getirerek o kelimelere yeni anlamlar katmak mümkündür: *іxamu [yihati]—(araçla) gitmek*; *зайxamu [zayihati]—(araçla) içine girmek*; *уğрамak*; *нроіxamu [proyihati]—(araçla) fazla ileri gitmek*; *geçmek*; *недоіxamu [nedoyihati]—(araçla) henüz bir yere ulaşmamak/varmamak*; *нід'іxamu [pidyihati]—(araçla) yanaşmak*; *роз'іxamu [rozy'hati]—(araçla) bir şeyin üstünden geçerek ezmek*; *ноіxamu [poyihati]—(araçla) belli bir yere doğru gitmek*; *нруіxamu [prıyihati]—(araçla) gelmek vs.*
- Ukraynacada Türkçenin aksine cinsiyet vardır, dolayısıyla kelimeler değişikliklere uğrar: *гарна [harna]—güzel (dişil)*, *гарнуу [harnıy]—güzel (eril)*, *гарно [harno]—güzel (nötr)*; *ноіxала [poyihala]—(arabayla) gitti (dişil)*, *ноіxав [poyihav]—(arabayla) gitti (eril)*, *(ноіxало) [poyihalo]—arabayla gitti (nötr)*.
- Sayı sıfatlarından sonra gelen adlar çoğul biçimindedir: *двіcmі pokіє [dvıstı rokıv]—iki yüz yıl (bire bir çevirisi “iki yüz yıllar”dır)*.

- Yukarıda belirtildiği üzere, Altay dillerinin aksine Hint-Avrupa dillerinde kelime kök ve gövdeleri sabit değildir.
- Hint-Altay dillerinden Ukraynacada özne fiilden önce gelir ve genellikle cümlenin başında yer alır; ancak yüklem, cümlenin sonunda değil, genellikle öznenen hemen sonra, ikinci sırada bulunur. Ad ve sıfat tamlamalarında belirten bazen belirtilenden önce, bazen ise sonra gelir. Cümlenin içinde sıfat-fiil ve zarf-fiiller, Ukraynacada birleşik cümlelerin yan cümleciklerine tekabül etmektedir.
- Hint-Avrupa dili olan Ukraynacada ünlü/ ünsüz uyumları yoktur.
- Ukraynacada “*sahip olmak*” (Alm.: *haben*; İng.: *to have*) anlamına gelen yardımcı fiil bulunmaktadır: Я маю білого kota [ya mayu biloho kota]—Alm.: Ich habe eine weiße Katze—İng.: I have a white cat—Benim beyaz bir kedim var.
- Altay dil ailesinden olan Türkçenin aksine Ukraynacada bağlaç yerine fiil şekilleri kullanılmaz; birleşik cümlelerin ana ve yan cümleleri bağlaçlarla birleştirilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.1. Araştırma Modeli

Araştırmada betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Erkuş (2013: 18), betimsel çalışmaların olanı olduğu gibi saptamaya/ tanımlamaya çalışan çalışmalar olup genellikle tarama çalışmaları şeklinde ele alındığını ifade etmiştir. Yazar, betimsel çalışmalarda gözlem, görüşme, ölçekler ve kayıtların kullanılabilirdiğini belirtmektedir. Büyüköztürk vd. (2014; 22), betimsel çalışmaların verilen bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde tanımlayan çalışmalar olduğunu ifade etmektedirler. Yazarlar, eğitim alanındaki betimsel çalışmaların örneklerinden birkaçının, çeşitli öğrenci gruplarının başarılarını belirlemesi; öğretmenlerin, yöneticilerin ya da danışmanların davranışlarını tanımlaması olabildiğini belirtmektedir.

Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanan veriler daha sonra betimsel analiz yöntemine başvurularak düzenlenip incelenmiştir; bulguların tanımlanması, özetlenmesi ve yorumlanması gerçekleştirilmiştir.

3.2. Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak Ukrayna üniversitelerinin Türkoloji bölümlerinde Türkçe eğitimi veren öğretmenlere sunulan Ukraynalıların Türkçe öğrenme sürecinde Ukraynaca-Türkçe dil farklılıklarından kaynaklanan sorunlarına ilişkin 15 açık uçlu sorudan ibaret yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Büyüköztürk vd. (2014; 150), görüşmeyi en az iki kişi arasında sözlü olarak sürdürülen bir iletişim süreci olarak

tanımlamaktadırlar. Yazarlara göre görüşme, araştırmada cevabı aranılan sorular çerçevesinde ilgili kişilerden veri toplaması olup belirli bir araştırma konusu veya bir soru hakkında derinlemesine bilgi sağlamaktadır. Görüşmeler yapılandırılmış, yapılandırılmamış ve yarı yapılandırılmış olabilmektedir. Yazarlar yarı yapılandırılmış görüşmelerin hem sabit seçenekli cevaplamayı hem de ilgili alanda derinlemesine gidebilmesini birleştiren bir tür görüşme olduğunu ifade etmektedir. Erkuş (2013: 142), yarı yapılandırılmış görüşmeleri görüşmenin bazı kısımları yapılandırılmış, bazı kısımları da yapılandırılmamış ve dolayısı ile de bireyin serbest tepki vermesine olanak sağlayan sorulardan oluşan bir çeşit görüşme olarak tanımlamaktadır.

Gerçekleştirilen görüşmeler kayıt altına alınıp ardından yazıya geçirilip çözümlenmiş, yorumlanmıştır.

3.3. Araştırma Sürecinin İşleyişi

Kavramsal çerçeve bölümü, hem kitaplara başvurularak hem de internet erişimiyle gerçekleştirilmiştir. Alan literatür taranmış, tasnif edilmiştir.

Araştırma birçok aşamada gerçekleştirilmiştir. Veri toplama süreci kısmen üniversite ortamında yüz yüze görüşmeler yapılarak, kısmen ise çevrim içi olarak çeşitli platformlar üzerinden düzenlenmiştir. Her bir görüşmenin ses kaydı alınmıştır. Alınan ses kayıtları yazıya geçirilmiştir; görüşmenin ibaret olduğu soruları Ukrayna dilinde yanıtlamayı tercih eden katılımcıların cevapları Ukraynacadan Türkçeye çevrilmiştir. Elde edilen verilen betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiş, yorumlanmış ve Ukraynalıların Türkçe öğrenme sürecini daha verimli ve kolay kılacağına inanılan bazı önerilen şekillendirilmiştir.

Çalışmanın son kısmı, hem katılımcıların görüşlerine hem kendi gözlemlediklerimize dayanılarak gerçekleştirilmiştir. Ukraynalıların, kendi dillerinin Türkçeye kıyasla çok farklı yapıya sahip olması gerçeğinin yol açtığı zorluklarının bazıları bir araya getirilip açıklanmış, örneklendirilmiştir.

3.4. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Ukrayna'nın çeşitli üniversitelerinde görev yapmış ya da hâlihazırda yapmakta olan, Ukraynalılara eğitim veren Türkçe eğitmenleri oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise Ukraynalı öğrencilere Türkçe eğitimi veren 9 üniversite eğitmenidir.

Aşağıdaki tablolarda görüşmelere katılan Türkçe eğitmenlerine ilişkin bazı bilgiler toplanmıştır.

Tablo 1'de görüşmelere katılan eğitmenlerin cinsiyetine ilişkin verilere yer verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcı Eğitmenlerin Cinsiyetine İlişkin Veriler

Cinsiyet	f	%
Kadın	5	55,6
Erkek	4	44,4
Toplam	9	100

Tablo 1'e bakıldığında görüşmelere katılan Türkçe eğitmenlerinin 5'inin (%55,6) kadın, 4'ünün (%44,4) ise erkek olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 2'de görüşmelere katılan eğitmenlerin ana dillerine ilişkin verilere yer verilmiştir.

Tablo 2. Katılımcı Eğitmenlerin Ana Dillerine İlişkin Veriler

Katılımcıların ana dili	f	%
Ukraynaca	6	66,7
Türkçe	3	33,3
Toplam	9	100

Tablo 2 incelendiğinde görüşmelere katılan Türkçe eğitmenlerinin 6'sının (%66,7) ana dili Ukraynaca, 3'ünün (%33,3) ise Türkçe olduğu görülmektedir.

Tablo 3'te katılımcıların hizmet sürelerine ilişkin verilere yer verilmiştir.

Tablo 3. Katılımcı Eğitimcilerin Hizmet Sürelerine İlişkin Veriler

Katılımcıların hizmet süresi	f	%
27 yıl	1	11,1
24 yıl	1	11,1
22 yıl	1	11,1
20 yıl	1	11,1
17 yıl	1	11,1
9 yıl	1	11,1
7 yıl	1	11,1
3 yıl	2	22,2
Toplam	9	100

Tablo 3 incelendiğinde görüşmelere katılan eğitimcilerin 1'inin (%11,1) 27 yıllık, 1'inin (%11,1) 24 yıllık, 1'inin (%11,1) 22 yıllık, 1'inin (%11,1) 20 yıllık, 1'inin (%11,1) 17 yıllık, 1'inin (%11,1) 9 yıllık, 1'inin (%11,1) 7 yıllık Türkçe öğretmenliği tecrübesi olduğu görülmektedir. Tabloda toplanan verilere bakıldığında katılımcıların 2'sinin (%22,2) 3 yıl boyunca Türkçe eğitimi verdiği anlaşılmaktadır.

Tablo 4'te görüşmelere katılan eğitimcilerin en çok hangi sınıflara Türkçe dersi verdiklerine ilişkin veriler toplanmıştır.

Tablo 4. Katılımcı Eğitimcilerin En Çok Hangi Sınıflara Türkçe Dersi Verdiklerine İlişkin Veriler

Katılımcıların en çok ders verdikleri sınıflar	f	%
1., 2., 3., 4., 5. Sınıflar	1	11,1
1., 2., 3., 4. sınıflar	3	33,3
1., 2., 4. sınıflar	1	11,1
2., 4. sınıflar	2	22,2
2. sınıf	1	11,1
1. sınıf	1	11,1
Toplam	9	100

Tablo 4'e bakıldığında görüşmelere katılan Türkçe eğitimcilerinin 1'inin (%11,1) 1., 2., 3., 4. ve 5. sınıflara; 3'ünün (%33,3) 1., 2., 3. ve 4. sınıflara; 1'inin (%11,1) 1., 2. ve 4. sınıflara; 2'sinin (%22,2) en çok 2. ve 4. sınıflara, 1'inin (%11,1) çoğunlukla 2. sınıflara ve 1'inin (%11,1) genellikle 1. sınıflara ders verdiği anlaşılmaktadır.

Tablo 5’te katılımcı eğitimcilerin unvanlarına ilişkin veriler toplanmıştır.

Tablo 5. Katılımcı Eğitimcilerin Unvanlarına İlişkin Veriler

Katılımcıların unvanı	f	%
Prof. Dr.	1	11,1
Doğu Dilleri Bölümü Doçenti	1	11,1
Yeni Türk Dili Doçenti	1	11,1
Dr. Öğretmen	1	11,1
Türkçe Okutmanı	1	11,1
Doğu Bilimler Bölümü Öğr. Gör.	1	11,1
Doğu Bilimler Bölümü Asistanı	2	22,2
Türkoloji Bölümü Asistanı	1	11,1
Toplam	9	100

Tablo 5 incelendiğinde görüşmelere katılan eğitimcilerin arasında 1’inin (%11,1) Türkoloji Bölümü Profesörü, 1’inin (%11,1) Doğu Dilleri Bölümü Doçenti, 1’inin (%11,1) Yeni Türk Dili Doçenti, 1’inin (%11,1) Dr. Öğretmen, 1’inin (%11,1) Türkçe Okutmanı, 1’inin (%11,1) Doğu Bilimler Bölümü Öğretim Görevlisi, 1’inin (%11,1) Türkoloji Bölümü Asistanı ve daha 2’sinin (%22,2) Doğu Bilimler Bölümü Asistanı olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 6’da görüşmelere katılan Türkçe eğitimcilerinin görev yaptıkları eğitim kurumlarına ilişkin verilere yer verilmiştir.

Tablo 6. Katılımcı Eğitimcilerin Görev Yaptıkları Eğitim Kurumlarına İlişkin Veriler

Katılımcıların görev yaptıkları Üniversite	f	%
Kiyiv Ulusal Dil Bilim Üniversitesi (KNLU)	1	11,1
Kiyiv Ulusal Taras Şevçenko Üniversitesi (KNU)	1	11,1
H.S. Skovoroda Ulusal Pedagoji Üniversitesi (HNPU)	2	22,2
Lviv İvan Franko Ulusal Üniversitesi (LNU)	5	55,6
Toplam	9	100

Tablo 6 incelendiğinde görüşmelere katılan Türkçe eğitimcilerinin 1’inin (%11,1) Kiyiv Ulusal Dil Bilim Üniversitesi’nde (KNLU), 1’inin (%11,1) Kiyiv Ulusal Taras Şevçenko Üniversitesi’nde (KNU), 2’sinin (%22,2) H.S. Skovoroda Ulusal

Pedagoji Üniversitesi'nde (HNPU), 5'inin (%55,6) ise Lviv İvan Franko Ulusal Üniversitesi'nde (LNU) görev yaptığı görülmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Bulgular ve Yorumlar

Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen Ukraynalıların söz konusu dillerin arasındaki dil farklılıklarından kaynaklanan en yaygın sorun ve zorlukları tespit edilmeye; dil öğrenme sürecinin daha kolay ve verimli olmasını sağlayacağına inanılan öneriler şekillendirilmeye çalışılan bu çalışmada veri toplama aracı olarak tercih edilen görüşmelerin sonucunda elde edilen bulgular bu bölümde analiz edilip yorumlanmıştır. Ukrayna'daki Türkoloji bölümleri bulunan farklı üniversitelerde görev yapan Türkçe öğretmenlerinin çalışmanın konusuna ilişkin görüş, gözlem, yorum ve önerilere aşağıdaki tablolarda kısa özet şeklinde cevapların sıklığına göre yer verilmiştir.

Görüşmenin birinci sorusu “A1-A2 seviyelerindeki öğrenciler, dil bilgisi konularından en çok hangilerinde zorluk çekmektedirler?”dir. Soruya ilişkin bulgular Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. A1-A2 Seviyelerindeki Ukraynalı Öğrencilerin En Çok Zorluk Çektikleri Dil Bilgisi Konuları

Katılımcıların cevapları	Cevabı veren katılımcılar
Ad tamlamaları	K1, K3, K5, K6, K8, K9
Durum eklerinin yanlış kullanımı; birbiri ya da Ukraynacadakileri ile karıştırılması	K7, K8, K9
İsim-fiillerin kullanımı; isim-fiilden sonra hâl eklerinin kullanımı	K1, K6, K8
Belirtme durumu	K1, K2
Cümlede doğru sözcük sırasının izlenmesi	K5, K8
İyelik ve şahıs eklerinin birbiri ile karıştırılması	K5

Şimdiki zamanın kuruluşu (bu zamanda meydana gelen ses olayları)	K4
Duyulan ve görülen geçmiş zamanların arasındaki kullanım farkı	K1
Şimdiki ve geniş zamanların arasındaki kullanım farkı	K3
Geniş zamanın kuruluşu ve kullanımı	K5

Tablo 7’ye bakıldığında Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen Ukrayna öğrencilerinin en çok karşılaştıkları sorun ve zorlukların ad tamlamaları, ismin hâllerinin birbiri ile karıştırılması, cümlenin içinde isim-fiillerin kullanımı, cümlede doğru sözcük sırasının izlenmesi noktalarında yaşandığı anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra bazı katılımcılara göre öğrencilerinin birçoğu iyelik ve şahıs eklerinin birbiriyle karıştırılması, şimdiki ve geniş zamanların kurulması, duyulan ile görülen geçmiş zamanların ve şimdiki ile geniş zamanların arasındaki kullanım farkı noktalarında da birtakım zorluklar çekmektedir.

Ukraynalı öğrencilere Türkçe eğitimi veren öğretmenlerin A1-A2 düzeylerinde en çok karşılaşılan sorun ve zorluklara ilişkin görüşlerini içeren bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir:

“Ad tamlamaları da zorlu konulardan biridir. Özellikle de belirtisiz ad tamlaması. Bu konu, Türkçe öğrenme sürecinin daha başında öğretilmeye başlıyor, fakat zorlukları çoğu zaman yıllar boyunca kendini belli etmeye devam ediyor.” (K1), “...Özellikle de Ukraynacadan farklı olan hâl eklerinde problemler yaşanabiliyor. Öğrenciler kimi zaman bazı fiillerin bağlı bulunduğu sözcüklerden kendi dillerine göre farklı ad durum eki istediğini unutup o bağlamda Ukraynacada kullanılan ve Ukraynacaya göre doğru olan ad durum eki getirebiliyorlar.” (K8), “Çoğunlukla A2 düzeyinde anlatılan ve öğrencilerin özellikle de yanına hâl eklerinin de getirildiğinde zor buldukları bir başka konu, adlaştırmadır” (K6).

Görüşmenin “*B1-B2 seviyelerindeki öğrenciler, dil bilgisi konularından en çok hangilerinde zorluk çekmektedirler?*” ikinci sorusu ile ortaya konulan bulgulara Tablo 8’de yer verilmiştir.

Tablo 8. B1-B2 Seviyelerindeki Ukraynalı Öğrencilerin En Çok Zorluk Çektikleri Dil Bilgisi Konuları

Katılımcıların cevapları	Cevabı veren katılımcılar
Sıfat-fiil ve zarf-fiillerin kullanımı	K1, K2, K4, K6, K7, K8, K9
Edilgen ve dönüşlü çatıların kullanımı; birbiri ile karıştırılması	K5, K6, K9
Ettirgen çatı	K6, K8
Fiil çatıları	K2, K5
Dilek-şart kipi	K4
Birleşik zamanlar	K3
Gereklilik ve zorunluluk kipliği	K6
Cümlede doğru sözcük sırasının izlenmesi	K5
<i>Kendi</i> dönüşlülük zamirinin kullanımı ve çekimlenmesi	K5

Tablo 8 incelendiğinde Ukraynalı öğrencilerin Türkçe öğreniminin daha ileri düzeylerinde sıfat-fiil ile zarf-fiillerin kullanımı, başta edilgen, dönüşlü ve ettirgen çatılar olmak üzere fiil çatıları ve birleşik zamanlar hususlarında zorlanıp sıklıkla hatalar yaptıkları görülmektedir. Bundan başka, B1-B2 düzeylerinde kimi Ukraynalı öğrencilerin dilek-şart kipi, gereklilik ve zorunluluk kipliği ile dönüşlülük zamiri olan *kendi* gibi konularda da bazı zorluklarla karşılaştıkları saptanmıştır. Görüşmenin ikinci sorusundan, başlangıç düzeylerinde ortaya çıkan cümlede doğru sözcük sırasının izlenmesi sorununun daha ileri düzeylerde de hâlâ birçok öğrenci için kafa karışıklığına yol açtığı anlaşılmaktadır.

Katılımcıların görüşmenin ikinci, Ukraynalıların B1-B2 düzeylerinde en zor buldukları ve en çok hata yaptıkları konular ile ilgili sorusuna ilişkin bazı görüşleri aşağıda yer verilen alıntılarda gösterilmiştir:

“Öğrencilerin genellikle sorun yaşadıkları bir başka konu, Türkçede *-Dik* ortaç ekiyle oluşturulan ve Ukraynacada birleşik cümle olan “*Geldiğini biliyorum.*”, “*Yaptığını biliyorum.*” şeklindeki cümleler. Türkçede bu ekle oluşturulan kalıplar, Ukraynacada bağlaçlarla birleştirilen birleşik cümlelere denk geldiği için öğrenciler her zaman o bağlaçları Türkçede de ararlar, fakat bağlaçlar yerine bir eke başvurmaları gerektiğine alışmaları zaman alabiliyor.” (K6), “B1-B2 düzeylerinde öğrencilerin çoğunlukla diğerlerine göre daha fazla zorlandıkları konular, edilgen çatı, dönüşlü çatı ve özellikle de *-An*, *-Dik*, *-AcAk* ekleriyle oluşturulan ortaçlar konularıdır” (K9).

Katılımcıların, görüşmenin “C1 seviyesindeki öğrenciler, dil bilgisi konularından en çok hangilerinde zorluk çekmektedirler?” üçüncü sorusuna verdikleri yanıtlar Tablo 9’da listelenmiştir.

Tablo 9. C1 Seviyesindeki Ukraynalı Öğrencilerin En Çok Zorluk Çektikleri Dil Bilgisi Konuları

Katılımcıların cevapları	Cevabı veren katılımcılar
Zor metin ve kalıpları çevirme	K1, K9
Birleşik zamanlar	K5, K6
Katmerli birleşik zamanlar	K1, K3
Deyim ve atasözleri ezberleme, anlama ve kullanma	K2
Zamanlar + olmak düzenindeki kalıbın kullanımı	K6
Aynı fiil köküne birkaç ekin art arda getirildiği durumlar	K8
Fiil çatıları	K7
Fiilemsilerin kullanımı	K4

Tablo 9 incelediğinde Türkçe öğreniminin C1 seviyesinde bulunan Ukraynalı öğrencilerin çoğunun zor metin ve ifadeleri çevirme, birleşik zamanlar ile katmerli birleşik zamanları kurma ve kullanma ve ayrıca deyim ile atasözleri ezberleme, anlama ve kullanmada güçlük çektiği anlaşılmaktadır. Katılımcıların arasında, daha önceki düzeylerde zorlu konulardan olan fiil çatıları ile fiilemsilerin kullanımının bu düzeyde de hâlen bazı öğrenciler için zorluk arz ettiğini ifade etmiştir. Bir katılımcı, aynı fiil köküne art arda birkaç ekin getirildiği durumların da öğrenciler için zor olduğunu belirtmiştir.

Görüşmelere katılan 9 eğitmenden 4’ü, C1 seviyesinde yeni dil bilgisi konularının işlenmediğini; bundan ziyade önceki düzeylerde ele alınan konulara bu düzeyde daha zor metin ve ifadelerin içinde bakıldığını, bu konuların daha zor alıştırmalar ve örneklerle desteklenerek otomatikleştirildiğini dile getirmiştir. Birçok katılımcının cevaplarına dayanılarak bu düzeyde daha çok çeviri ve konuşma pratiğine ağırlık verildiği ortaya konulmuştur.

Ukraynalı öğrencilere Türkçe eğitimi veren öğretmenlerin C1 düzeyinde en çok karşılaşılan sorun ve zorluklara ilişkin görüşlerini içeren bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir:

“C1 seviyesinde daha çok katmerli birleşik kipli fiillerde zorluk yaşıyorlar.” (K3), “Aslında C1 seviyesine kadar gelen öğrenciler çoğunlukla hiçbir konuda zorlanmaz; zorlandıkları belki de tek durum, aynı fiile birkaç kip ekinin art arda getirildiği durum olabilir. Örneğin, aynı fiile işteş, ardından ettirgen, ardından da edilgen çatı ekinin getirilmesi. Bu yapının ardından zaman kipiyle şahıs ekinin de getirilmesi durumunda ortaya oldukça zor, karmaşık ve kafa karıştırıcı olabilecek yapı çıkmaktadır” (K8).

Görüşmenin “*Öğrencileriniz, basit zamanları anlama, ayırt etme ve kullanma noktasında zorluk çekmekte mi? Basit zamanlardan hangisini genellikle daha zor bulurlar ve ne gibi hatalar yaparlar?*” dördüncü sorusuna ilişkin bulgular Tablo 10’da yer almaktadır.

Tablo 10. Ukraynalı Öğrencilerin En Çok Zorlandıkları Basit Zamanlar Ve Basit Zamanlarda En Çok Yaptıkları Hatalar

Katılımcıların cevapları	Cevabı veren katılımcılar
Duyulan ve görülen geçmiş zamanları ayırt etme ve kullanma	K1, K2, K3, K6, K8, K9 K1,
Geniş ve gelecek/ şimdiki zamanları ayırt etme ve kullanma	K8, K9
Geniş zamanın kuruluşu; geniş zamandaki istisnai fiillerin ezberlenmesi	K6, K8
Şimdiki zamanın kuruluşu (bu zamanda meydana gelen ses olayları)	K4
Zaman kaymaları	K2
Öğrenciler Türkçe basit zamanlarda pek sorun yaşamazlar	K5, K6

Tablo 10 incelendiğinde Ukraynalı öğrencilerin basit zamanlar noktasında en çok duyulan ile görülen geçmiş zamanları, geniş ile gelecek/ şimdiki zamanları birbirinden ayırt etme ve yerine göre doğru kullanmada güçlük çektikleri anlaşılmaktadır. Geniş zamanın (bu zamanda birtakım istisnai fiillerin bulunmasından kaynaklı olarak) ve şimdiki zamanın (ünlü daralması ile ünsüz yumuşamasının sonucu olarak) kullanımında da birtakım problemlerin yaşandığı ortaya çıkmaktadır. Görüşmeye katılan bir eğitmen, öğrencilerinin sıklıkla zaman kaymalarına ilişkin sıkıntılar yaşadıklarını; katılımcıların ikisi ise Türkçe öğrettiği Ukraynalı öğrencilerin genel itibarı ile basit zamanlarda pek bir sorunla karşılaşmadıklarını ifade etmiştir.

Katılımcıların görüşmenin dördüncü, Ukraynalıların en zor buldukları ve en çok hata yaptıkları basit zamanlar ile ilgili sorusuna ilişkin bazı görüşleri aşağıda yer verilen alıntılarda gösterilmiştir:

“Ukrayna dilinde duyulan geçmiş zamanın karşılığı olan bir zaman kalıbı bulunmadığı için bir olayı ya da durumu bir başkasından duyma, öğrenme ya da bir şeyin sonradan, neticesine şahit olunca farkına varılması söz konusu olduğunda bu zaman kalıbının kullanılması gerektiği, yalnızca öğrencilerin değil, kimi zaman Türkçeye oldukça ileri bir düzeyde hakim olan konuşmacıların bile dikkatinden kaçabilir.” (K1), “Bazı zorluklarla geniş ve belirsiz geçmiş zamanlarda karşılaşılabilir, çünkü Ukraynada bu zamanların muadilleri yoktur.” (K8), “Geniş zamanda sıkça karşılaşılan sorun, öğrencilerin istisna olan 13 fiili hemen ezberleyememeleri ve bundan kaynaklı olarak bu fiillerin geniş zamanlısını yanlış kurmalarıdır” (K6).

Görüşmenin beşinci sorusu, “Öğrencileriniz, birleşik zamanları anlama, ayırt etme ve kullanma noktasında zorluk çekmekte mi? Birleşik zamanlardan hangisini genellikle daha zor bulurlar ve ne gibi hatalar yaparlar?” şeklindedir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar Tablo 11’de toplanmıştır.

Tablo 11. Ukraynalı Öğrencilerin En Çok Zorlandıkları Birleşik Zamanlar Ve Birleşik Zamanlarda En Çok Yaptıkları Hatalar

Katılımcıların cevapları	Cevabı veren katılımcılar
Rivayet ve hikâye birleşik zamanların kullanımı ve birbiri ile karıştırılması	K1, K2, K3, K7
Şart birleşik zamanlar	K1, K4
Birleşik zamanlarda eklerin doğru sırayla ve ses uyumlarına uygun olarak getirilmesi	K5, K9
Şimdiki ile geniş zamanın hikâyelerinin birbiri ile karıştırılması	K6
Öğrenciler Türkçe birleşik zamanlarda pek sorun yaşamazlar	K2, K8

Tablo 11 incelendiğinde Ukraynalı öğrencilerin çoklukla basit zamanlarda olduğu gibi, birleşik zamanlarda rivayet ve hikâye birleşik zamanlarda en çok zorlandıkları anlaşılmaktadır. Bazı katılımcıların gözlemlerine göre Ukraynalı öğrenciler Türkçede şart birleşik zamanlarda da zorlanıp hatalar yaparlar. Bundan başka, birleşik zamanların eklerinin fiil köküne doğru sırayla ve de ses uyumlarına uyularak getirilmesi noktasında kimi sorunlar çıkabiliyor. Çalışmanın bulgularına göre şimdiki ile geniş zamanın hikâyeleri de kimi zaman birbiri ile karıştırılabiliyormuş. Bir katılımcı ise öğrencilerinin birleşik zamanlarda genel itibarıyla pek zorlanmadıklarını ileri sürmüştür.

“...Bir öğrencinin şimdiki ile geniş zamanları ayırt etme ve kullanma noktasında sorunları varsa aynı durum birleşik zaman sisteminde de zorluk teşkil edecektir. Örneğin “*geliyordu*” ile “*gelirdi*”. Buna bir de rivayet, yani *-miş* eki eklense bunu anlamak daha da zorlaşır” (K1).

Görüşmenin “*Öğrencileriniz, yapım eklerinin işlevlerini anlama ve kullanma konusunda sorun yaşamaktalar mı?*” altıncı sorusuna ilişkin bulgulara Tablo 12’de yer verilmiştir.

Tablo 12. Ukraynalı Öğrencilerin Yapım Eklerinin İşlevlerini Anlama Ve Kullanma Noktasında Yaşadıkları Zorluklar

Katılımcıların cevapları	Cevabı veren katılımcılar
Öğrenciler Türkçe yapım ekleri anlama ve kullanma noktasında pek sorun yaşamazlar	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9
<i>-II</i> ekinin kullanımında bazı zorluklar yaşanabilmekte	K4, K6

Tablo 12’de yer verilen bulgulardan görüldüğü üzere Ukraynalı öğrenciler yapım eklerinde genel itibarıyla zorluk çekmemektedirler. Bu görüşü tüm 9 katılımcı desteklemiştir. Katılımcıların ikisi ise yapım ekleri noktasında pek bir sorun yaşanmadığı hâlde bazı öğrencilerinin *-II* ekinin kullanımında kimi hatalar yaptıklarını ifade etmiştir.

Katılımcıların Ukraynalı öğrencilerin yapım ekleri noktasındaki deneyimlerine ilişkin bazı görüşleri aşağıda yer verilen alıntılarda gösterilmiştir:

“Hayır, bu konuda sorunlar yaşanmaz. Bazen sadece *-II* yapım ekinin kullanımında zorluklar yaşadıklarını gözlemlediğimi söyleyebilirim.” (K4), “Bu eklerin işlevlerini aslında gayet iyi anladıkları için yapım ekleri konusunda sorun yaşadıkları pek söylenemez. Yapım eklerinin kullanımına ilişkin fark ettiğim tek bir sorun, bazı durumlarda *-II* yapım eki ve *ile* edatının karıştırılmasıdır” (K6).

Görüşmenin “*Öğrenciler, Türkçedeki, özellikle Ukraynacadakilerden farklı olan ismin hâl/ durum eklerini ezberleme ve kullanma noktasında sorun yaşamaktalar mı? Ukraynacaya göre farklı olan hâl eklerini karıştırdıkları oluyor mu?*” yedinci sorusuna ilişkin veriler Tablo 13’te gösterilmiştir.

Tablo 13. Ukraynalı Öğrencilerin En Çok Zorluk Çektikleri İsmi Durum Ekleri Ve Bu Noktadaki Yaygın Sorunları

Katılımcıların cevapları	Cevabı veren katılımcılar
Ukraynacaya göre farklı ismin durum eklerinin karıştırılması	K4, K5, K6, K8, K9
İlgi durumu	K1, K3
Belirtme ve yönelme durumlarının karıştırılması	K2, K7
Belirtme durumu	K1
Ayrılma durumu	K6
Yönelme ve bulunma durumlarının karıştırılması	K6

Tablo 13 incelendiğinde Ukraynalı öğrencilerin en çok, Türkçede ana dillerine göre farklı durum eki gerektiren fiil ya da edatlar noktasında zorlandıkları ortaya çıkmaktadır. Katılımcılara göre ana dili Ukraynaca olan öğrencilerin Türkçede en zor buldukları ismin hâlleri, ilgi, belirtme ve ayrılma durumlarıdır. Bunun dışında bazı öğretmenlerin gözlemlerine göre öğrencileri en çok belirtme ile yönelme ve yönelme ile bulunma durumları birbiri ile karıştırmaktadırlar.

Katılımcıların Ukraynalı öğrencilerin ismin hâl/ durum ekleri noktasındaki deneyimlerine ve bu husustaki sistematik yanlışlara ilişkin bazı görüşleri aşağıdaki alıntılarda gösterilmiştir:

“Evet, Türkçede ismin hâlleri, en fazla hatanın yapıldığı konulardan biridir... Öğrenciler, hangi fiilin bağlı olduğu sözcükten hangi hâl eki istediğini ezberleme noktasında sıklıkla zorluklar yaşarlar. Özellikle de Ukraynacaya göre farklı hâl ekleri isteyen fiilleri zor ezberlerler.” (K6), “... Belirtme durumu çoğunlukla o kadar büyük bir zorluk arz eder ki öğrenciler hangi dil düzeyinde olurlarsa olsunlar, B1-B2 düzeylerine kadar gelen öğrenciler bile belirtme durumunun ekli mi eksiz mi kullanılması gerektiği konusunda emin olamayıp hata yaparlar” (K1).

Görüşmenin “*Öğrenciler, isim tamlamalarını anlama ve kullanma konusunda başarılılar mıdır? Öğrencilerinizin çoğunlukla en zor buldukları isim tamlaması türü hangisidir?*” sekizinci sorusundan elde edilen bulgular cevapların sıklığına göre Tablo 14’te yer almaktadır.

Tablo 14. Ukraynalı Öğrencilerin En Çok Zorluk Çektikleri İsim Tamlaması Türleri

Katılımcıların cevapları	Cevabı veren katılımcılar
Zincirleme ad tamlaması	K2, K4, K5, K7, K9
Belirtisiz ad tamlaması	K1, K4, K5, K8
Belirtili ad tamlaması	K3, K7
Ad tamlamalarının ögelerinin ardına durum ya da iyelik eklerinin getirildiği durumlar	K6

Tablo 14 incelendiğinde ana dili Ukraynaca olan öğrencilerin Türkçe öğreniminde isim tamlamaları konusunda genel olarak zorlandıkları anlaşılmaktadır. Katılımcıların cevaplarından her ad tamlaması çeşidinde birtakım sorunlar olduğu görülmektedir. Elde edilen bulgulara göre güçlük ve hataların en çok olduğu isim tamlaması türü, zincirleme isim tamlamasıdır. Onun, anlaşılması ve doğru kullanımı en zor ad tamlaması türü olduğu düşüncesini 5 katılımcı savunmuştur. Görüşmelerin cevaplarına göre neredeyse aynı zorluk düzeyinde olduğu değerlendirilen başka bir ad tamlaması çeşidi, belirtisiz ad tamlamasıdır. Öğrencilerin en çok sorunla belirtili ad tamlamasında karşılaştığını 2 katılımcı dile getirmiştir. Bundan başka, bazı zorlukların ad tamlamalarının unsurlarına hâl ya da iyelik eklerinin getirildiği durumlarda ortaya çıktığı da dile getirilmiştir.

Katılımcıların görüşmenin sekizinci, Ukraynalıların en zor buldukları ve en çok hata yaptıkları isim tamlamaları ile ilgili sorusuna ilişkin bazı görüşleri aşağıdaki alıntılarda gösterilmiştir:

“... Belirtisiz ad tamlaması çok daha zor olup sıklıkla kafa karışıklığına yol açar. Belirtisiz ad tamlamaları birinci yılın birinci döneminde öğretilir, fakat çoğunlukla öğrenciler ikinci, üçüncü sınıflarda bile bu konuda çok kafa karışıklığı yaşayıp hatalar yaparlar.” (K1), “Öğrenciler genellikle zincirleme ad tamlamasını en zor bulurlar” (K9).

Görüşmenin “Öğrencileriniz, Türkçe ve Ukraynaca farklı söz diziminden kaynaklanan sorunları yaşamaktalar mı? Türkçe kurdukları tümceler, Türkçe söz dizimi kurallarına uygun mudur? Öğrencilerinizin Türkçe söz dizimi ile ilgili en sık yaptıkları hatalar nelerdir?” dokuzuncu sorusuna ilişkin bulgulara Tablo 15’te yer verilmiştir.

Tablo 15. Ukraynalı Öğrencilerin Türkçe Söz Dizimi Düzeyinde En Çok Karşılaştıkları Sorunlar

Katılımcıların cevapları	Cevabı veren katılımcılar
Cümlede sözcüklerin yanlış sırayla dizilmesi; Türkçe cümlelerin daha çok Ukraynaca söz dizimine uygun olarak kurulması	K4, K5, K6, K7, K8, K9
Ukraynacada bağlaçların kullanıldığı yerlerde Türkçede fiilimsilerin kullanılmasından kaynaklı sorun ve hatalar	K1, K6, K8
Öğrenciler Türkçe söz dizimi noktasında pek sorun yaşamazlar	K2, K3

Tablo 15'e bakıldığında Türkçe öğrenen Ukraynalı öğrencilerce söz dizimi düzeyinde en çok yapılan hataların cümlede sözcüklerin sırası ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların çoğunun ortak düşüncesine göre birçok öğrencinin Türkçe kurdukları tümcelerdeki sözcük sırası özellikle öğrenimin ilk aşamalarında daha çok Ukraynaca söz dizimi kurallarına uygundur.

Bazı katılımcılar, Ukraynalıların Türkçede yaptıkları en büyük ve ciddi söz dizimsel hatalardan biri, fiilimsilerin kullanımı ile ilgili olduğunu dile getirmiştir. Bu hatanın nedeni, Türkçede fiilimsiler cümlenin yardımcı unsurları iken Ukraynaca karşılıklarında birleşik cümlelerin bağlaçlarla bağlanan yan cümlecikleri olmasıdır. Fiilimsiler, Ukraynaca konuşurları için pek alışılmamış, ana dillerine göre çok farklı yapılarıdır.

Katılımcıların ikisi, öğrencilerin söz diziminde pek yanlış yapmadıklarını açıklamıştır.

Katılımcıların görüşmenin dokuzuncu, Ukraynalı öğrencilerin söz dizimi düzeyindeki en büyük zorlukları ile ilgili sorusuna ilişkin bazı alıntıları aşağıda yer almaktadır:

“Söz dizimi düzeyindeki hatalar, yan cümlelerle ilgili hatalardır. Bunlar, *-Dik*, *-mA* ekli yapıların, ortaç ve ulaçların olduğu cümlelerdir. Bu zorluklar da yine dilimizde bunun gibi yapılar olmadığı için yaşanır. Ukrayna dilinde cümlede subordinasyon, yani bir cümlenin bir diğerine bağlanması, mutlaka iki cümle ve aralarında bir bağlaç ile sağlanır. Ukraynalılar böyle bir dil sistemine alışık oldukları, onu kolay ve anlaşılır buldukları için Türkçe gibi sondan eklemeli bir dil öğrenmede pek çok zorluk yaşanabilir.” (K1), “... Özellikle öğrenimin ilk aşamalarında Türkçe cümlelerdeki sözcüklerin yeri ve sırası çokça karıştırılır, öğrencilerin Türkçe kurdukları cümlelerdeki sözcüklerin sırası daha çok Ukraynacadakine benzer” (K8).

Görüşmenin “Öğrencileriniz, farklı alfabe ve seslerden kaynaklanan sesleri çıkaramama öğrencilerin veya yanlış telaffuz etme, sözcükleri telaffuz edememe gibi problemlerle karşılaşmaktalar mı?” onuncu sorusuna ait bulgular Tablo 16’da toplanmıştır.

Tablo 16. Ukraynalı Öğrencilerin Ukrayna Ve Türk Dillerinin Farklı Alfabe Ve Ses Özelliklerinden Kaynaklanan Telaffuz Sorunları

Katılımcıların cevapları	Cevabı veren katılımcılar
[ğ]’nin yanlış telaffuz edilmesi	K2, K3, K4, K6
[â]’nın çıkarılmaması ya da yanlış telaffuz edilmesi	K6, K7, K9
[e]’nin [ye] şeklinde telaffuz edilmesi	K5, K6
[l] ve [k]’nin yanlış telaffuz edilmesi	K4, K6
[ı] ve [i]’nin birbirine çok yakın telaffuz edilmesi	K2
[c] ve [ç]’nin birbirine çok yakın telaffuz edilmesi	K3
[ö] ve [ü]’nün bazı pozisyonlarda doğru telaffuz edilmemesi	K2
[ü]’nün [yu] şeklinde telaffuz edilmesi	K2
[r]’nin fazla baskın telaffuz edilmesi	K6
Öğrenciler Türkçe sesleri çıkarma ve sözcükleri doğru telaffuz etme noktasında pek sorun yaşamazlar	K1, K8, K9

Tablo 16 incelendiğinde Ukraynalı öğrencilerin Türkçenin bazı seslerini çıkarma ve sözcükleri doğru telaffuz etme noktalarında birtakım problem yaşadıkları anlaşılmaktadır. Bunlar, [ğ], [l], [k] seslerinin kimi zaman yanlış telaffuz edilmesi; bazı kelimelerde [â]’nın çıkarılmaması; [ö] ve [ü] seslerinin kelime içindeki bazı pozisyonlarda doğru çıkarılmaması; [ı] ve [i]’nin ile [c] ve [ç]’nin kimi zaman birbirine çok yakın telaffuz edilmesi, özellikle [ı]’nın [i], [ç]’nin ise [c] olarak çıkarılması; [e]’nin bazı durumlarda [ye], ya da [ü]’nün bazı durumlarda [yu] şeklinde telaffuz edilmesi, [r]’nin kimi zaman fazla baskın ve sert çıkarılması gibi sorunlardır. Bunun yanı sıra, 9 katılımcının 3’ü, öğrencilerinin ses ve sözcüklerin telaffuzu noktasında pek problemleri olmadığını, olsa da bunların dilin doğru kullanımını olanaksızlaştıran bir problem olmadığını ifade etmiştir.

Katılımcıların Ukraynalı öğrencilerin Türkçe ve Ukraynaca alfabe ve ses sistemlerindeki farklılıklardan kaynaklanan telaffuz sorunlarına ilişkin bazı alıntıları aşağıda yer almaktadır:

“Öğrencilerimizde [ɫ] ve [i] seslerinde problem oluyor; [ɫ] sesi yerine [i] diyebiliyorlar; [ğ]’yi söylemede problemler olabiliyor. [ü] sesini de başta [yu] şeklinde söylüyorlar: “üniversite”ye [yuniversite] diyorlar. Bundan başka [ö] sesi var; [ö] ve [ü] sesini telaffuz etmede problem oluyor.” (K2), “Bazı öğrenciler [l] ile [k] seslerini her zaman kalın olarak telaffuz ederler, oysaki bu seslerin okunuşu, önlerinde bulunan seslere bağlı olarak bazen yumuşak da olabiliyor. Aynı durum [â] için de geçerlidir, çünkü o da önündeki sese bağlı olarak iki farklı şekilde okunabiliyor” (K6).

Görüşmenin “Öğrencileriniz, Türkçe sözcük vurgularında hata yapmaktalar mı? Yapıyorlarsa, ne gibi hatalar yaparlar?” on birinci sorusu ile elde edilen bulgular Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17. Ukraynalı Öğrencilerin Türkçe Sözcük Vurgularında En Çok Yaptıkları Yanlışlar

Katılımcıların cevapları	Cevabı veren katılımcılar
Alıntı kelimelerin yanlış vurgulanması	K1, K2, K5, K6, K7, K9
Vurgulu eklerin vurgulanmaması ya da vurgusuz eklerin vurgulanması	K4, K5, K6, K9
Öğrenciler Türkçe sözcükleri vurgulama noktasında pek sorun Yaşamazlar	K1, K3, K8

Tablo 17 incelendiğinde Türkçe öğrenen Ukraynalıların Türkçeye farklı dillerden geçmiş alıntı kelimeleri, Türkçe kelimelerin aksine son değil, ilk hecenin vurgulu olduğu sözcüklerin alıştıkları için son hecesini vurgulayarak sıklıkla yanlış telaffuz ettikleri ve kelimenin ardına getirilen ekleri yanlış vurguladıkları (vurgulu ekler vurgulanmayıp vurgusuz eklerin vurgulanması) görülmektedir. Bazı katılımcılar, öğrencilerinin sözcükleri vurgulamada pek problem yaşamadıklarını belirtmiştir.

Görüşmelere katılan Türkçe öğretmenlerinin Ukraynalı öğrencilerin Türkçe sözcüklerin vurgulanması noktasındaki sistematik hata ve yaygın sorunlarına ilişkin bazı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

“Bazen vurgusu son hecede olan sözcüklerin ilk ya da orta hecesini vurgularlar. Bazen de tam tersine vurgusu alışılmış gibi son hecede olmayan sözcüklerin son hecesini vurgulayabiliyorlar. Bazen kelimelere getirilen eklerin vurgulu olup olmadığını unuttur, vurgusu olan ekleri vurgulamaz ya da tam tersi vurgusuz ekleri vurgularlar. Örneğin,

“yaptım” yerine “yaptım” ya da “sabahlar” yerine “sabahlar” şeklindeki vurgulamalar duyduğum çok oluyor” (K5).

Görüşmenin “*Dil farklılıklarından kaynaklanan dil bilgisi, ses bilgisi ve söz dizimi düzeylerindeki sorunlar, öğrencilerin dört temel dil becerisinden (konuşma, yazma, okuma, dinleme) hangilerinde en çok zorluk çekmelerine neden olmaktadır?*” on ikinci sorusuna ilişkin bulgular Tablo 18’de yer almaktadır.

Tablo 18. Ukraynalı Öğrencilerin En Çok Zorluk Çektikleri Dil Becerileri

Katılımcıların cevapları	Cevabı veren katılımcılar
Dinleme	K2, K4, K5, K6, K7, K9
Konuşma	K2, K4, K8
Yazma	K3, K6, K7
Okuma	—

Tablo 18 incelendiğinde Ukraynalıların Türkçe öğrenmede en çok dinlemede zorlandıkları görülmektedir. 9 katılımcının 6’sı, birçok Ukraynalı öğrencinin Türkçenin hızlı bir tempoya sahip olduğu için dinlediklerini sıklıkla anlayamadıklarını ifade etmiştir. Pek çok öğrencinin konuşma ile yazmada da birtakım problem ve zorluklarla karşılaştığı dile getirilmiştir. Tüm öğretmenlerin ortak görüşü, öğrencilerinin okumada hiç zorlanmadıkları yönündedir.

Katılımcıların Ukraynalı öğrencilerin Türkçe öğrenmede en çok güçlük çektikleri dil becerisine ilişkin bazı görüşlerini içeren alıntılara aşağıda yer verilmiştir:

“Anlama becerileri, öğrencilerin okudukları ve dinledikleri. Anlama becerilerinden en çok dinleme becerisinde problem oluyor. Anlatmayla ilgili beceriler, yazma ve konuşmadır. Burada da konuşmayla ilgili zorluk çekiyorlar. Öğrenciler, ana dili Türkçe olan insanların çok hızlı konuştukları için dinlediklerini anlamadıklarını söylüyorlar. Ana dili Türkçe olan konuşucuların ya yavaş konuşmaları gerekiyor, ya da öğrenciler birkaç defa dinlemek istiyor, birkaç kez dinledikten sonra anladıklarını söylüyorlar.” (K2), “En çok sorun dinlemede ortaya çıkar. Öğrencilerin çoğunun dinlediklerini sıkça anlayamadıklarını ya da çok azını anlayabildiklerini fark ettiğim için bu beceriye son zamanlarda çok önem vermeye başladım... Bundan hariç öğrenciler, düşüncelerini yazıya aktarmada da epey zorlanırlar” (K6).

Görüşmenin “*Yukarıda yer almayan fakat öğrencilerinizce sıkça yapıldığını gözlemlediğiniz hatalar ya da karşılaşılan sorunlar nelerdir?*” on üçüncü sorusuna ait bulgulara kısaca Tablo 19’da yer verilmiştir.

Tablo 19. Ukraynalı Öğrencilerin Önceki Sorularda Bahsedilmeyen Zorluk Ve Sorunları

Katılımcıların cevapları	Cevabı veren katılımcılar
Yeni kelimeleri (özellikle fiilleri ve alıntı kelimeleri) ezberleme	K2, K4, K6
Ana dilinden hedef dile bire bir çeviriden kaynaklı hatalar	K4, K6

Tablo 19 incelendiğinde pek çok Ukraynalının, Türkçenin ana dillerine ve birçoğunun daha önce öğrendikleri ya da aşına oldukları dillere benzemediği için yeni kelimeleri (özellikle de fiiller ile alıntı kelimeleri) ezberleme noktasında zorlandığı görülmektedir. Bazı katılımcılar ise öğrencilerinin kendi dillerinden hedef dile sıklıkla bire bir çeviri yaptıklarından dolayı çok hata yaptıklarını belirtmiştir.

Aşağıda bu soruya ilişkin bazı alıntılara yer verilmiştir:

“Yaptıkları birçok hata, Ukraynacadan Türkçeye bire bir çeviri yapmalarından kaynaklıdır. Buna hem söz dizimi düzeyinde yaptıkları taklitler hem bazı kalıplaşmış ve dilden dile bire bir çevrilemeyen kalıpları çevirme çabaları da dahildir.” (K4), “Ekleyebileceğim bir madde daha, öğrencilerin çoğunlukla yeni sözcükleri (özellikle de fiilleri ve Türkçeye Arapça ya da Farsçadan geçmiş olanları) zor ezberlemeleri, ezberleyememeleridir. Bu, benim öğrencilerimin çok büyük kısmının ortak şikâyetidir” (K6).

Görüşmenin “*Öğrencilerin karşılaştıkları zorlukları gidermek amacıyla hangi yöntemleri, etkinlikleri tercih edersiniz? En etkili yöntemler, etkinlikler; yabancı dil öğreniminde en önemli ilkeler sizce nelerdir?*” on dördüncü sorusuna ilişkin bulgular kısaca Tablo 20’de toplanmıştır.

Tablo 20. Ukraynalılara Türkçe Eğitimi Veren Eğitimcilerin Dil Öğrenme Sürecini Kolaylaştırıp Daha Etkili Olmasını Sağlamak İçin Uyguladıkları Yöntem Ve Etkinlikler

Katılımcıların cevapları	Cevabı veren katılımcılar
Öğrencilerin derslerde bol Türkçe konuşmalarının ve dinlemelerinin; ana dilinden çok hedef dili kullanmalarının sağlanması	K1, K2, K6, K7, K8, K9
Yeni dil bilgisi konusu ya da dil bilimsel kalıbın defalarca tekrarlandığı uygulamaların bol yapılması	K1, K4, K8, K9
İşlenen her bir konunun üzerinde çokça durulması; bir konuda anlaşılmayan noktalar olana dek bir sonraki konuya geçilmemesi	K4, K5, K8, K9
Öğrencilerin dil seviyelerine uygun zorluk derecesindeki etkinliklerin yapılması; işlenen konuların kolaydan zora doğru ilerlemesi	K2, K7
Bol okuma etkinliği yapılarak söz dağarcığının geliştirilmesi	K4, K7
Dil öğrenimi sürecinde farklı materyallere, kaynaklara başvurulması	K5, K9
Öğrenilenlerin hayatta uygulanması; konuşma kulüplerinin veya öğrencilerin öğrendiklerini uygulayabilecekleri ortamların oluşturulması	K2, K3
Dört temel dil becerisine eşit oranda çalışılması	K2
Öğretilen dilin kullanışlı ve gerçek hayatta uygulanabilir olması	K2
Dil öğretiminin yanı sıra öğrencilerin kültür farkındalığının da artırılması	K2
Öğrenilen her bir konu ya da kalıbın bolca örneklendirilmesi	K4
Özgün ders materyallerinin ve kaynakların kullanılması	K9

Tablo 20 incelendiğinde Ukraynalı öğrenciler ile çalışan Türkçe eğitimcilerinin öğrencilerinin Türkçe öğrenme sürecini daha kolay ve verimli kılmak için öğrencilerinin derslerde hedef dili kullanmalarını, bol dinleyip konuşmalarını ve işlenenler tam olarak anlaşılana dek üzerine çalışılan konuda çokça pratik yapılmasını sağladıkları; bir konunun otomatikleşmesi için derslerde aynı konunun bolca tekrarlandığı alıştırmalar yaptıkları; işlenen konuların öğrencilerin dil seviyelerine uygun olmasına ve “kolaydan zora” ilkesine uygun olmasına dikkat ettikleri; okuma etkinliğine bol vakit ayırıp materyallerin çeşitli ve özgün olmasına önem verdikleri; öğrenilenlerin gerçek hayatta uygulanmasına, kullanışlı olmasına ve etkili dil öğretimi için önemli olan başka hususlara dikkat ettikleri anlaşılmaktadır.

Görüşmenin bu sorusu ile ortaya konulmaya çalışılan öğretmenlerin dil öğreniminin daha verimli ve kolay olmasını sağlamak amacıyla başvurdukları yöntem ve etkinliklere ilişkin bazı alıntılar şunlardır:

“... Aynı şeylerin, aynı dil bilgisel kalıp ve konuların defalarca tekrarlanmasının öngörüldüğü çokça alıştırma yapılmak zorunda. Bir öğrenci aynı şeyi çok kez tekrarlarsa o konuyu otomatikleştirir.” (K1), “Ben genelde öğrencilere bir konuşma kulübü kurmaya özen gösteriyorum ve kendi aralarında mutlaka konuşma kulüpleri veya özel alan oluşturmalarını tavsiye ediyorum. Orada günlük konuşmalarını, birbirlerine soracakları soruları Türkçe sormalarını istiyorum.” (K3), “Acele etmeden, öğrencilerin ele alınan her bir konuyu tamamıyla anladıklarından, iyice kavradıklarından emin olana kadar bu konunun üzerinde durmayı tercih ederim ve de başka konuya geçtikten sonra bile daha önce işlediğimiz konuları unutmamaları için onlara yeniden dönmeyi; unuttukları ya da hâlâ hata yaptıkları noktalar varsa da onların üzerinde yeniden çalışmayı yerinde bulurum.” (K4), “Bence derslerde işlenen tüm dil bilgisi konularının, öğrenilen tüm sözcüklerin konuşma etkinliğine aktarılması, öğrencilerle bol konuşulması şarttır. Ele alınan tüm dil bilgisi konularının, kalıpların, sözcüklerin pratik etkinliklerde kullanılması lazım, çünkü bu, öğrencilerin edindiklerini gerçek hayatta kullanmalarının ilk adımıdır.” (K6), “... Ayrıca konuşmada daha az zorluk çekmelerini sağlamak adına çokça diyalog kurar, okuduğumuz metinleri özetleriz” (K8).

Araştırmanın “*Ukrayna öğrencilerinin Türkçe öğrenme sürecinde Ukraynaca ve Türkçenin farklı dil yapılarından dolayı ortaya çıkan zorluk ve sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?*” on beşinci sorusuna ilişkin bulgulara kısaca Tablo 21’de yer verilmiştir.

Tablo 21. Eğitimcilerin Ukraynalı Öğrencilere Türkçe Öğrenme Sürecinde Ortaya Çıkan Zorluk Ve Sorunlara Karşı Çözüm Önerileri

Katılımcıların cevapları	Cevabı veren katılımcılar
Öğrencilerin bol pratik, özellikle de konuşma pratiği yapmaları	K2, K5, K7, K8
Düzenli ve istikrarlı çalışma	K3, K4, K9
Öğrencilerin dil öğrenme konusunda motive ve istekli olmaları	K1, K3, K8
Öğrencilerin ders dışında da tek başlarına bolca çalışmaları	K3, K4

Öğrencilerin dil öğreniminde birden fazla strateji kullanmaları	K2
Öğrencilerin hedef dil ile ana dillerini karşılaştırmaları; aralarındaki farklılıkların farkında olmaları	K3
Öğrencilerin “ <i>Interference</i> ” olarak adlandırılan bireyin kendi dilinde bildiklerini hedef dile aktarması olayından kaçınmaları	K6
Öğrencilerin kendilerini izlemeleri; kendilerine uygun ve daha etkili çalışma stratejilerini belirleyip uygulamaları	K8

Tablo 21 incelendiğinde Türkçe eğitmenlerinin Ukraynalı öğrencilere dil öğrenme sürecindeki zorluklara karşı çözüm önerileri olarak her türlü bol pratik yapmaları; dil öğrenmede istikrarlı olup düzenli çalışmaları; dersler dışında da bol çalışmaları ve dil öğrenimine çok zaman ayırmaları; dil öğrenme konusunda motive, istekli olmaları ve bu noktada kendilerine hedefler belirlemeleri; yabancı dil öğrenirken ana dilinde bildiklerini, ana dilinin kuralları ve özelliklerini hedef dile aktarmamaları, ancak bununla birlikte ana dili ile amaç dilin özelliklerini, aralarındaki farklılıkları kendileri için araştırmaları; öğrencilerin dil öğreniminde kendilerini yandan izlemeleri, kendileri için daha uygun ve etkili dil öğrenme stratejilerini belirlemeleri ve çok uzun bir süreç olan dil öğrenmede tek bir stratejiye bağlı kalmayıp farklı amaçların elde edilmesine yönelik çeşitli stratejilere başvurmalarını önerdikleri görülmektedir.

Görüşmenin son sorusunda katılımcıların Türkçe öğrenenlere verdikleri önerilerin bazıları aşağıda yer verilen alıntılarda belirtilmiştir:

“Benim en büyük tavsiyem, bol pratik, özellikle de bol konuşma pratiği yapmalarıdır.” (K5), “Düzenli olarak ve de bol çalışmak. Bence dil öğrenme süreci sporla kıyaslanabilir, zira ikisinin de düzenli ve sistematik olması şart. Güzel sonuçları elde etmek ve zorlukları aşmak için her gün düzenli bir şekilde ve de bütün dil becerilerine (dinleme, okuma, konuşma, yazma) eşit bir şekilde vakit ayırarak çalışılması gerek.” (K9), “Benim tek bir tavsiyem var, yabancı dile başlayanların kendilerine motivasyon yaratmalarıdır. İnsanın öğrenmeye koyulduğu şeyi öğrenme konusunda istekli olması şart.” (K1), “... Bir bireyin kendisi için hangi metodun verimli olup hangisinin olmadığını belirleyebilmesi çok önemli bir yetidir... Bolca pratik yapmak; dili konuşmak ve çokça dinlemek; o dilin ana dili olduğu milletin kültürüyle ilgilenmek,

araştırmak; dili hem sözlü hem yazılı olarak kullanmak, benim Türkçe öğrenen tüm öğrencilere başlıca önerilerimdir” (K8).

4.2. Ukrayna Öğrencilerinin En Çok Zorlandıkları Bazı Türkçe Konuları

Aşağıda, yapılan görüşmelerin neticesinde derlenen bulgulara ve kendi gözlemlediklerimize dayanarak Ukraynalı öğrencilerin Türkçe öğrenme süreci boyunca en çok güçlük çektikleri ve kafa karışıklığına yol açan birkaç konu ile ilgili olarak bazı notlara yer verilmiştir.

4.2.1. Türkçe ve Ukraynacanın Söz Dizimi Düzeyindeki Farklılıkları

Ukraynalı öğrenciler için Türkçeyi ve Türkçe öğrenmeyi zor kılan olgulardan biri, Türkçe ve Ukraynacanın farklı dil ailelerine ait olmalarından kaynaklanan söz dizimlerinin çok büyük ölçüde farklı olmasıdır. Türkçe cümledeki sözcük sırasının Ukraynacaya kıyasla çok ayrımlı olması, özellikle de yapısı bakımından birleşik cümleler düzeyinde çok büyük farklar olması, birleşik cümlelerin bu iki dilde çok farklı şekillerde kuruluyor olması büyük zorluk teşkil etmektedir.

Leyla Karahan, “*Türkçede Söz Dizimi*” adı altındaki eserinde bir düşüneyi, bir duyguyu, bir durumu, bir olayı yargı bildirerek anlatan kelime veya kelime dizisi olarak tanımladığı cümlenin dilin en küçük anlatım birimi olduğunu ifade etmektedir. Yazar, Türkçede söz diziminin en belirgin özelliği, kelime gruplarında ve cümlede ana unsurun genellikle sonra bulunuyor olduğunun ve bu özelliğinin Türk dilini Hint-Avrupa dillerinden ve Arapçadan ayırdığının altını çizmektedir (Karahan, 2010: 9). Karahan’ın belirttiği Türkçe söz diziminin bu özelliği, Türkçe cümleyi Ukraynaca cümleden farklı kılan başlıca özelliklerdendir.

Ünlü Ukraynalı bilim insanı, filoloji bilimleri doktoru Kalenık Şuljuk, “*Синтаксис української мови*” [Sintaksıs ukrayins’koyi movı] (Ukraynacanın söz dizimi) adlı eserinde birçok dünya dilinden farklı olarak Ukraynaca cümledeki kelime sırasının serbest olduğunu dile getirmektedir (Şuljuk, 2004: 176). Yazarın belirttiği gibi,

Ukraynacada kelimelerin sırasının değiştirilmesi sıklıkla onların söz dizimsel rölünü, cümlelerin genel anlamını ve vurgulanan öğelerin değişmesine yol açmaktadır. Ancak Ukraynacada “düz kelime sırası” olarak adlandırılan nötr kelime sıralamasında, cümlede yargıyı üzerinde taşıyan yüklem, öznenin sonra, yani cümlelerin ikinci sırada yer almaktadır (Şuljuk, 2004: 178). Örneğin: “*Ertesi gün, büyük bir heyecan içinde mahkemeye koştu.*” — “*Наступного дня він побіг до суду повний хвилювання.*” [*Nastupnoho dn'a vin pobih do sudu povnyu hvilüvann'a*] (Twain, 2020: 36). Örnekten görüldüğü gibi, Türkçe cümlede eylem görevinde olan *koştu*, cümlelerin son sırasında iken, Ukraynaca cümlede *koştu* anlamındaki *побіг* [pobih], cümlelerin son değil, zaman tamlayıcısı (*наступного дня* [*nastupnoho dn'a*]—*ertesi gün*) ve öznenin (*він* [*vin*]—*o*) sonra üçüncü sırasındadır. Böylelikle bu cümle Türkçeye, Ukraynacadaki sözcük sırası korunarak aktarılacak olursa, elde edilen cümle şu şekilde olacaktır: “*Ertesi gün o koştu mahkemeye büyük bir heyecan içinde.*”

“*Kaplanlardan korkmam ama rüzgardan nefret ederim.*” — “*Я не боюся тутрів, але (я) ненавиджу дощ.*” [*Ya ne boyus'a tıhriv, ale (ya) nenavidju doşç*] (de Saint-Exupery, 2015: 13). Bu örnekten de Türkçe cümlede yüklemelerin (*korkmam, nefret ederim*) yan cümleciliğin son sırasında (nesnelere sonra) yer almasının aksine Ukraynacada bu yüklemeler öznenin (*я* [*ya*]—*ben*) sonra ve dolaylı tümleçlerden önce (*тутрів* [*tıhriv*]—*kaplanların*; *дощ* [*doşç*]—*yağmur*), yani ikinci sırada bulunmaktadır. (Ukraynacada yüklem görevinde olan fiillerin ikisinin de Türkçeden farklı durum ekleri istediği de buradan görülmektedir). Bu cümle Türkçeye, Ukraynacadaki sözcük sırası korunarak ve de geniş zamanı karşılayan bir zaman olmadığı da göz önünde bulundurularak aktarılacak olursa, şu şekilde bir cümle elde edilir: “*Ben korkmuyorum kaplanların, ama (ben) nefret ediyorum yağmuru.*” (*Ben korkmuyorum kaplanlardan, ama (ben) nefret ediyorum yağmurdan.*)

Cümlede yüklem bildirdiği, öznenin yaptığı işten etkilenen öge olan nesne sadece eylemi geçişli fiil olan cümlelerde bulunur ve yüklem yanında, yüklemden önce yer alır. Eğer ki cümlede yer alan nesne belirtisiz (yani yükleme durumu eki almamış) ise, bu nesne ile yüklem arasına *da/ de, dahi, bile* gibi edatlar ya da soru ekleri haricinde başka bir öge giremez. Söz konusu belirtili (yani yükleme hâl eki almış) nesne ise, onun

ve bağılı olduğu yüklem arasına başka öğelerin girmesi mümkündür (Karahana, 2010: 25-26).

Bunun aksine Ukraynaca cümlede nesne neredeyse her zaman bağılı olduğu yüklemden önce değil, sonra yer almaktadır. Bu durum yalnızca düz kelime sırasının izlenmediği cümlelerde farklılık gösterebiliyor. Bunlar oldukça nadir durumlardır (Şuljuk, 2004: 179).

Yukarıda bahsedilen bu söz dizimsel fark şu cümlelerle örneklendirilebilir: “Geçen hafta buradan güzel bir **kitap** aldım.” cümlesi Ukraynacaya şu şekilde çevrilir: “*Минулого тижня я тут купила гарну **книгу**.*” [Minuloho tijn’a ya tut kupila harnu knihu]. Görüldüğü gibi, Türkçe cümlede yüklem, nesnesinden sonra yer alarak cümlenin son ögesidir. Bunun aksine Ukraynaca cümlede yüklem (*купила* [kupila]—aldım), bağılı olduğu sözcükten, nesneden (*книгу* [knihu]—kitabı) ve ona bağılı olan sıfattan (*гарну* [harnu]—düzel) önce bulunmaktadır. Buna göre, yukarıda yer verilen Ukraynaca cümle Türkçeye bire bir, sözcüklerin sırası ve çekim ekleri korunarak şu şekilde aktarılır: “Geçen hafta ben burada aldım güzel kitabı.” (almak fiili Ukraynacada, Türkçeden farklı olarak çıkma değil, bulunma hâl eki gerektirmektedir; eksiz yükleme durumu, belirtisiz nesne de Ukraynaca için geçerli değildir).

“*Зоська кинула додолу **цигарку**.*” [Zos’ka kınula dodolu tsiharku.]—“Zoska **sigarayı** yere biraktı.” (Pidmohılnıy, 2014: 91). Sözcük sırasının birbirinden tamamen farklı olduğu bu cümlelerin Ukraynacasında yüklem (*кинула* [kınula]—biraktı) öznenen hemen sonra, ikinci sırada, nesneden (*цигарку* [tsiharku]—sigarayı) ise önce yer almaktadır. Nesne, cümlenin son kelimesidir. Türkçe cümlede ise yüklemi olan *biraktı*, bağılı olduğu nesneden sonra, cümlenin sonunda bulunmaktadır. Buna göre Ukraynaca cümle Türkçeye bire bir, sözcük sırası korunarak aktarıldığında şöyle bir cümle elde edilir: “Zoska biraktı yere sigarayı.”

Ukrayna ve Türk dillerinin söz dizimi düzeyindeki bir fark daha, bu dillerdeki edatların kullanımı noktasında ortaya çıkmaktadır. Edatın Ukraynacası, *прийменник* [priymennuk]. Bu kelimenin anlamı, “isimden önce gelen”dir. Bu isimden de anlaşıldığı üzere, Türkçede bağılı olduğu kelimedenden sonra bulunan edatlar, Ukraynacada isimden

önce yer almaktadır. Örneğin: “*Gelincikler gibi buruşuk olmak istemiyordu.*” — “*Вона не хотіла бути зім’ятою, як маки.*” [*Vona ne hotila buti zimyatoyu, yak makı*] (de Saint-Exupery, 2015: 12). Bu örnekte de yüklemelerin cümlelerdeki yerleri yine birbirinden farklıdır (Türkçe cümlede yüklem görevindeki *istemiyordu*, cümlenin son unsuru iken, Ukraynaca tümcede *не хотіла [ne hotila]*—*istemiyordu*, öznenen sonra, yani ikinci sırada yer almaktadır). Ancak bundan başka, bu iki cümlede *gibi* edatının da bağlı olduğu kelimeye göre konumları farklıdır: Türkçede *gibi*, bağlı olduğu *gelincikler*’den sonra yer alırken, Ukraynacada *як [yak]*—*gibi*, bağlı olduğu *маки [makı]*—*gelincikler*’den önce yer almaktadır. Bu söz öbeği Türkçeye bire bir çevrilecek olursa, *gibi gelincikler* şeklinde bir söz birleşimi elde edilir.

Yer tamlayıcısı ve zaman bildiren zarfların Ukraynaca ve Türkçe cümledeki sıraları büyük ölçüde aynıdır.

Ukraynaca ve Türkçenin arasında birleşik tümceler düzeyinde de çok büyük farklılıklar vardır. Ukraynacada birleşik tümcelerin yan cümlecikleri, bağlaçlar ya da bağlama kelimeleri vasıtasıyla birleştirilir (Şuljuk, 2004: 251), yani Ukraynacada birleşik cümlenin kurulması için bağlaç ya da bağlama kelimelerine başvurulması gerektir. Türkçede de, elbette, bağlaçlar ve bağlama edatları bulunmakta (*çünkü, ki, ve, ama* ve çok daha fazlası), ancak Ukraynacada yan cümlecikleri çeşitli bağlaçlarla birleştirilmiş birleşik cümleler, Türkçede çoğunlukla bağlaçlarla değil, farklı ek ve kalıplarla karşılanmaktadır. Örneğin, *-Dik/ -DUK, -mİş/ -mUŞ, -An, -AcAk* ekleriyle kurulan sıfat-fiiller, *-mA* ekiyle karşılanan isim-fiil, *-All, -InCA, -ken* ekleriyle kurulan zarf-fiillerle. Bu eklerle kurulan kelime ve öbeklerin Türkçe cümlede çeşitli söz dizimi açısından çeşitli görevlerde olması mümkündür (Karahana, 2010: 53-59).

Bundan kaynaklı olarak Ukraynalı öğrenciler, kendi dillerinde birleşik cümle kurmak için başvurdukları o bağlaçları Türkçede de ararlar, ama böyle cümlelerin birçoğu bağlaçlar değil, ekler vasıtasıyla kurulduğu için bu noktada kafa karışıklığı yaşarlar. Türkçede çeşitli eklerle kurulup Ukraynacada birleşik cümle olan bu tümcelerde sözcüklerin sırası da birbirinden çok farklıdır. Örneğin: “*Oysa küçük prens çiçeğin sitem edeceğını sanıyordu.*” — “*Хоч маленький принц думав, що квітка буде скаржитися.*” [*Hoça malen’kyy prints dumav, şço kvitka bude skarjitts’a*] (de Saint-

Exupery, 2015: 15). Bu Ukraynaca cümle Türkçeye bire bir “*Oysa küçük prens sanıyordu, ki çiçek sitem edecek.*” şeklinde çevrilir. Bu cümle Türkçede de bağlaç yardımıyla kurulabilir, ancak onun bu şekilde kurulması Türkçede pek yaygın değildir. Görüldüğü gibi, Türkçede *-EcEk* ekiyle kurulan sıfat-fiil cümlelerin yüklemi olan *sanıyordu*’dan önce gelirken, cümlelerin Ukraynaca karşılığında bu yan cümlecik *думав [dumav]*—*sanıyordu*’dan sonra yer almaktadır.

“*Bunu onun yapmadığını sadece şimdi anladık.*”—“*Ми лише зараз зрозуміли, що це зробив не він.*” [*Mı lışe zaraz zrozumili, şço tse зробiv ne vin*]. Bu örnek cümlelerinin Türkçesine bakıldığında yüklem görevindeki *anladık*, cümlelerin son unsuru iken, Ukraynacasında birleşik cümlelerin yan cümlecikten önce gelen ana cümlesinde yer almaktadır. Bunun dışında, Ukraynacadada yan cümlecik görevinde olan *що це зробив не він [şço tse зробiv ne vin]*—*bunu onun yapmadığını*, Türkçe cümlede nesne görevi yapmaktadır. Ukraynaca cümle Türkçeye bire bir şu şekilde aktarılır: “*Biz sadece şimdi anladık, ki bunu o yapmadı.*”

4.2.2. Türkçe ve Ukraynacanın İsmi Durumları Sistemindeki Farklılıklar ve Zorluklar

Sonradan edinilen bir yabancı dilde en çok zorluk, o dili öğrenenlerin ana dilinde var olmayan yahut da farklı olan konularda çekilir.

Ukraynalı olup Türkçeyi sonradan öğrenen öğrenciler için böyle konulardan bir başkası, A1 ve A2 düzeyleri boyunca işlenen ismin hâl ekleridir.

Korkmaz “*Türkiye Türkçesi Grameri*” adlı çalışmasında isim çekimlerine ilişkin şu ifadeler yer vermiştir: “Cümlelerin çeşitli öğeleri arasında geçici anlam ilişkileri kurmak üzere isim veya isim soylu kelimelerin hal ekleri olarak girdikleri çekim. Türkiye Türkçesindeki başlıca isim çekimi ekleri şunlardır: yalın hal, yükleme hali eki, yönelme hali eki, bulunma hali eki, çıkma hali eki, ilgi hali eki” (Korkmaz, 1992: 88-89). “Ad çekimi ekleri, adları adlara, edatlara ve çoklukla da fiillere bağlayarak cümlelerin kuruluşuna yardımcı olan, cümleye işleklik kazandıran eklerdir” (Korkmaz, 2009: 266).

Ukraynacada, Türkçede de olduğu gibi isim çekimi kategorisi bulunmaktadır, fakat Türkçe ve Ukraynacadaki ad hâllerinin oldukça büyük kısmı, birbirinden kullanım yönünden büyük düzeyde ayrılmıştır. Türkçede bir fiilin yahut da edatın istediği durum ekinin, aynı Ukraynaca kelimenin gerektirdiği durum ekinden farklı olması pek yaygındır. Hâl böyle olunca, hedef dildeki durum ekleri sistemine alışıp durum eklerini fiile göre doğru olarak kullanmak, bol pratik ve zaman gerektirmektedir. Özellikle de öğrencilerin hedef dilde bir sözcüğün neden tam olarak o hâl ekini istediğini anlayamadıkları, ana dillerini baz alarak bir durumda belli bir hâl ekinin kullanımını mantıklı bulmakta zorlanmaları durumunda.

Ukraynalıların Türkçe öğrenirken en çok zorlandıkları isim çekimlerinden biri, dil benzeşmesine ve ünsüz uyumuna uygun olarak *-DAn* ekiyle karşılanan; kelime gruplarında ve cümlede, fiilin gösterdiği oluş ve kılışın kendisinden uzaklaştığını göstermek için kullanılan *çıkma durumu*dur (Korkmaz, 2009: 301). Çıkma durumunun kimi zaman *ayrılma*, *ablatif* olarak da isimlendirilebilmektedir.

Bu ad durumunun Ukraynalılara zor gelmesinin nedenlerinden biri, diğer ad çekimlerinin arasında en geniş işleve sahip olmasıdır. Çıkma durumu eki, bir oluş ve kılışın çıkış noktasının, bir bütünün parçasının, bir duygu ya da his altında kalma durumunun; sebep, zaman, malzeme, aitlik, fiyat belirtilmesinde, karşılaştırmada kullanılmaktadır (Korkmaz, 2009: 301). Sayıca çok olan bütün bu anlam ve işlevleri ezberlemek birçok öğrenciye zor gelebilmektedir.

Bunun haricinde yukarıda söz edilen Türkçede bir sözcüğün istediği çekim ekinin Ukraynaca ile aynı olmaması durumu, belki de en çok çıkma durumunda gözlemlenmektedir. Aşağıda yer alan fiiller, Türkçede çıkma durumu eki isteyip Ukraynacada farklı isim çekimi eki isteyen fiillerin bazı örnekleri:

almak — *купувати* [*kupuvati*];

ayrılmak — *розставатися* [*rozstavatis'a*], *покидати* [*pokidati*];

bahsetmek, söz etmek — *розповідати* [*rozpovidati*];

bıkmak, usanmak, sıkılmak — *набридати* [*nabridati*];

çekinmek — *соромитися* [*soromitis'a*];

hoşlanmak — *мати симпатію* [matı simpatiyu], *подобатися* [podobatis'a];
korkmak — *боятися* [boyatis'a];
nefret etmek — *ненавидіти* [nenaviditi];
rica etmek, istemek — *просити* [prositı];
şüphelenmek — *підозрювати* [pidozriivati];
utanmak — *соромитися* [soromitıs'a];
yararlanmak, faydalanmak — *користуватися* [korıstuvatis'a].

Belirtilen eylemlerin çoğu Ukrayna dilinde belirtme hâli eki (*nefret etmek, bahsetmek* ile *söz etmek, rica etmek* ile *istemek, şüphelenmek, ayrılmak* fiilleri), bazıları ilgi hâli eki (*korkmak, hoşlanmak, utanmak, çekinmek* fiilleri), birkaçı vasıta hâli eki (*yaralanmak* ile *faydalanmak, ayrılmak* fiilleri) ya da bulunma hâli eki (*almak* fiili) gerektirmektedir. Örneğin, Türkçede “*Dün ilk defa bu marketten bir şey aldım.*” cümlesinde *aldım* fiili, bağlı bulunduğu isimden çıkma hâli eki ister iken, aynı cümlenin Ukraynacasında “*Вчора я вперше купив щось у цьому маркеті.*” [Vçora ya vperşe kupiv şços' u ts'omu marketi.] yüklem görevinde olan *купив* [kupiv]—*aldım*, bağlı olduğu isimle bulunma hâli eki ile birleşmiş bulunmaktadır (*Купив (де?) у маркеті. [Купив (де?) у marketi.]—Aldım (nerede?) markette).*

“*Bırak da gelsin şu kaplanlar, onların pençelerinden korkmuyorum.*”—“*Hexай приходять ці тигри, я не боюся їх пазурів.*” [Nehay prihod'at' tsi tıhri, ya ne boyus'a yih pazuriv] (de Saint-Exupery, 2015: 12). Bu örnekteki *korkmuyorum* fiili, bağlı olduğu *pençeleri* kelimesine çıkma hâli ekiyle bağlı iken, Ukraynacadada *не боюся* [ne boyus'a]—*korkmuyorum* fiilinin *їх кізмів* [yih pazuriv]—*pençelerinin* kelimeleri ile bağlantısı ilgi hâli eki ile sağlanmışır (*Не боюся (кого?/ чого?) пазурів. [Ne boyus'a (koho?/ çoho?) pazuriv.]—Korkmuyorum (kimin?/ neyin?) pençelerinin).*

“*Мотря ненавиділа той облесливий голос, але стала ласкавіша до свекрухи.*” [Motr'a nenavidila toy oblesliviıy holos, ale stala laskavişa do svekruhi.]—“*Motria o dalkavukça sestem nefret ediyordu, ama kaynanasına karşı daha yumuşak oldu.*” (Neçuy-Levitskiy, 2017: 27). Bu örnekteki cümlelerin aslı olan Ukraynacadada *ненавиділа* [nenavidila]—*nefret ediyordu* fiilinin *голос* [holos]—*sesi* kelimesiyle bağlantısının belirtme hâli ekiyle (*Ненавиділа (кого?/ що?) голос. [Nenavidila (koho?/ şço?)*

holos.]—*Nefret ediyordu (kimi?/ neyi?) sesi* sağlanmış olmasının aksine Türkçesinde ikisi çıkma hâli ekiyle birleştirilmiştir.

Bundan başka, Türkçede çıkma hâli ile birleşen çok sayıda ilgeç de bulunmaktadır. Bunlardan bazıları: *dolayı, ötürü, beri, önce, evvel, sonra, geri, yana, öte, başka* edatlarıdır (Ergin, 2009: 369). Türkçede sayıca çok olan ve sıklıkla kullanılan edatların gerektirdiği çekim eklerinin de, tıpkı Ukraynacada farklı durum ekleri gerektiren fiillerin gibi, ezberlenmesi gereklidir.

Bu durum yalnızca çıkma hâli için değil, başka çekim hâlleri için de geçerlidir. Türkçede yönelme (ya da yaklaşma, datif) olarak isimlendirilmiş isim çekiminin tanımlarından biri, Dr. Hamid Notghi'ye aittir ve şu şekildedir: “Yönelme durumu, adın belirttiği kavrama dönüş ya da yöneliş anlatan durum. Türkçede yönelme durumu, *-E (-A)* ekiyle oluşturulur” (Notghi, 1980: 165).

Zeynep Korkmaz'ın “*Grammer Terimleri Sözlüğü*” eserinde yer verilen tanım da Notghi'nin tanımına pek yakındır: “Yönelme hâli, yaklaşma, yönelme bakımlarından ismin karşıladığı nesneyi fiile bağlayan hal. Bu hal *(-A), -(y)A* yönelme hali ekiyle karşılanır” (Korkmaz, 1992: 173).

Tıpkı çıkma hâli durumunda olduğu gibi, yönelme hâl ekinin de birden fazla işlevi mevcuttur. Bunlardan bazıları şunlardır: ekin asıl görevi olan yer ve yön gösteren adlarda yönelme görevinde yer tümleci oluşturma; zaman ve süre anlamları katma; amaç, maksat bildirme; sebep bildirme; fiyat, miktar yahut da oran belirtme; bazı kalıplaşmış yalın ya da birleşik zarfları oluşturma, anlamca kaynaşmış ya da deyimleşmiş birleşik fiiller oluşturma (Korkmaz, 2009: 280-288). Bu isim çekimi ekinin de oldukça geniş anlam yelpazesine sahip olduğundan dolayı öğrenciler için birtakım güçlükler yol açtığı belirtilebilir.

Türkçede bağlı oldukları sözcüklerle yönelme hâli eki ile birleşip Ukraynacada başka hâl ekleri vasıtasıyla birleştirilen eylemlerden bazıları şunlardır:

aşık olmak — *закохуватися [zakohuvatis 'a];*

bağırarak — *кричати [kriçati];*

başlamak — *починати [poçınati];*

devam etmek — продовжувати [prodovjuvati];
girişmek — братися [bratis'a];
ihamet etmek — зрадити [zraditi];
kızılmak — злитися [zlitis'a];
koyulmak — приступати [pristupati];
öğretmek — вчити [vçiti]; навчати [navçati];
sarılmak — обійматися [obiymati];
sormak — питати [pitati];
yalan söylemek — обманювати [obmanivati].

Yukarıda belirtilen eylemlerin hepsi, Türkçenin aksine Ukraynacada bağlı olduğu sözcüklerden yönelme değil, belirtme eki istemektedir. Örneğin: “*Daha az, dar bir kadro ile işe başlamak, daha doğru değil mi?*” — “*Чи не правильніше починати роботу з меншим складом персоналу?*” [Çi ne pravil’nişe poçinati robotu z menşim sklodom personalu?] (Tanrınar, 2017: 169). Asıl cümlede *başlamak* fiiline bağlı olan *işe* sözcüğü yönelme durumu eki almış durumda iken, cümlenin Ukraynacasında *починати* [poçinati]—*başlamak* fiili, tümleci olan *роботу* [robotu]—*işi*’yle belirtme durumu ile birleştirilmiştir (*Починати (кого?/ що?) роботу. [Poçinati (koho? şço?) robotu.]—Başlamak (kimi?/ neyi?) işi*).

“*На згадку про се Марічка лукаво осміхалась до себе і обіймала Івана за шию.*” [Na zhadku pro se Mariçka lukavo osmihalas’ do sebe i obiymala İvana za şiyu.]— “*Bunu hatırladıkça Marıçka kendi kendine sinsice gülümseyerek İvan’ın боynuna sarılyordu.*” (Kotsübınskiy, 2013: 7). Ukraynaca cümlede *обіймала* [obiymala]—*sarılyordu* fiili bağlı olduğu *Івана* [İvana]—*İvan*’i ile belirtme durumu ekiyle birleşmiş olmasının (*Обіймала (кого?/ що?) Івана. [Obiymala (koho? şço?) İvana.]—Sarılyordu (kimi?/ neyi?) İvan*’i.) aksine Türkçe cümlede *yüklem* ile nesnesi yönelme durumu ekiyle birleştirilmiş bulunmaktadır.

“*Потім підвівся й запитав Риту: “Хочете танцювати?”* [Potim pidvıvs’a y zapıtav Ritu: “Hoçete tantsüvati?”]— “*Sonra kalktı ve Rita’ya sordu: “Dans etmek ister misiniz?”* (Pidmohılmiy, 2014: 148). Aynı durumu destekleyen bu örneğin aslı olan Ukraynaca cümlede *запитав* [zapıtav]—*sordu* fiili, nesnesi olan *Риту* [Ritu]—*Rita*’yı

ile belirtme durumu eki vasıtasıyla bağlı iken (*Занунав (кото?/ що?) Руму. [Zapıtav (koho?/ şço?) Rıtu.]—Sordu (kimi?/ neyi?) Rıta'yu*), Türkçe cümlede *sordu* fiili, nesnesi olan *Rıta* 'ya yönelme hâli ekiyle bağlı bulunmaktadır.

Bunun yanı sıra yönelme hâli ile birleşen oldukça çok sayıda edat da mevcuttur. Bunların birkaçı, *kadar, göre, karşı, doğru, ait, dair, rağmen, dek, nazaran* edatlarıdır (Ergin, 2009: 369). Fiillerin bağlı olduğu isimlerden istediği hâl eklerinin yanı sıra Türkçede çok mühim olan ve çokça kullanılan bütün bu ve daha fazla edatların da gerektirdiği isim çekimlerini ezberlemek, akılda tutmak pek zordur.

Türkçede yükleme (ya da diğer isimleriyle belirtme, akuzatif) durumu gerektirip Ukraynacada başka çekim ekleri gerektiren pek fazla olmasa da bazı fiiller bulunmaktadır.

Zeynep Korkmaz yükleme durumunun tanımı şu şekilde yapmaktadır: “Geçişli fiil taşıyan bir cümlede fiilin doğrudan doğruya etkilediği yani fiildeki işlevin etki bakımından üzerine yüklendiği ismin içinde bulunduğu hal. Türkçede bu hal ya eksiz yahut da yalın veya iyelik ekleriyle genişletilmiş isimlerden sonra gelen *-(y)l/ -(y)U* eki ile karşılanır” (Korkmaz, 1992: 175). Türkçede yükleme durumu isteyen fiillerin çoğu Ukraynacada da aynı durum eki gerektirmektedir. Türkçede öznesiyle yükleme durumu ekiyle birleşip Ukraynacada farklı durum ekleriyle birleşen pek fiil bulunmamaktadır. Böyle fiillerin bazı örnekleri şunlardır:

alkışlamak — аплодувати [aploduvati];

aramak — дзвонити [dzvoniti];

garipsemek — дивуватися [divuvatis'a];

kullanmak — користуватися [koristuvatis'a];

özlemek — скучити [skuçiti].

Yukarıda örnek verilen eylemlerin Türkçede bağlı olduğu sözcükler ile arasındaki ilintiliği yükleme durumu eki ile sağlanırken, Ukraynacada farklı (*alkışlamak, aramak, garipsemek* fiilleri, yönelme; *kullanmak, özlemek* fiilleri, vasıta) çekim ekleriyle sağlanmaktadır.

“Hayriciğim, çok *alkışladılar* mı seni?”—“Дорогий Хайри, тобі дуже *аплодували*?”
[Dorohiy Hayri, tobî duje *aploduvalı*?] (Tanpınar, 2017: 169). Özgün cümlenin yüklemi olan, geçmiş zaman kipli *alkışladılar* fiili, nesnesi olan *seni* ile belirtme durum ekiyle birleştirilmiştir, ancak bu cümle Ukraynacaya çevrildiğinde karşımıza çıkan tümcede *аплодували* [*aploduvalı*]—*alkışladılar* fiili, nesnesinden belirtme değil, yönelme hâli eki istediği için *тобі* [*tobi*]—*sana* datif ekini almış bulunmaktadır (*Аплодували (кому?/ чому?) тобі.* [*Aploduvalı (komu?/ çomu?) tobi.*]—“*Alkışladılar (kime?/ neye?) sana.*”

Ukraynalıların yükleme hâli konusunda zorlanmalarının en büyük sebebi, Türkçede yükleme hâlinin iki şekilde karşılanabiliyor olması: ya eksiz olarak yahut da yalın, çokluk veya iyelik ekleriyle genişletilmiş adlara *-(y)I/ -(y)U* ekleri getirilerek (Korkmaz, 2009: 277). Korkmaz, yükleme durumu ekini almamış olan adın, belirli bir kimseyi veya belirli bir nesneyi etkilemediği için belirtisiz nesne durumunda olduğunu; ekli yükleme durumu ise cümlede fiilin etkisi altında kalan adın bir belirti ögesi olarak yükleme durumu ekini almış biçimi olduğu, dolayısıyla bu adın belirtili nesne görevinde olduğunu ifade etmektedir (Korkmaz, 2009: 278).

Banguoğlu'nun “*Türkçenin Grameri*” adlı eserinde ekli ve eksiz yükleme durumlarıyla ilgili olarak benzer ifadeler bulunmaktadır. Banguoğlu'ya göre, *kimi hali* eki olan *-i* aynı zamanda belirticidir. Başka deyimle *kimi hali* belirli bir hal olup cümlede nesne olan ad bu hale konduğunda *belirli nesne* olur. Dil bilimci bu düşüncesini, *mektubu almışlar, tavuğu kestim, işçiyi gönderecek* örnekleriyle desteklemiştir. Buna karşılık cümlede nesne olan ad kim halinde, yani salt halde ise belirsiz olur ve *belirsiz nesne* adını alır. Bu düşüncesini ise, *mektup almışlar, tavuk kestim, işçi gönderecek* şeklinde örneklendirmiştir (Banguoğlu, 1974: 325).

Yukarıda yer alan betimlerden anlaşıldığı gibi, cümlenin içinde belirtili nesne görevinde olan adlar yükleme durumu ekini almakta iken, belirtisiz nesne görevindeki adlar yükleme hâl ekini almamış bulunmaktadır. Bir ad, nesne şu durumlarda belirtilidir ve yanına yükleme hâl ekinin getirilmesi gerekir:

- nesne görevindeki isim özelse: *Ali'yi daha dün gördüm*—Я бачив Алі лише вчора. [*Ya baçiv Ali lişe vçora*];

- nesne görevindeki isim tek ve aynı türden başka bir nesne bulunmuyorsa: *Ay'ı görebiliyor musun?—Ти бачиши місяць? [Ti baçış mis'ats'?];*
- nesne görevinde şahıs (*ben, sen, o, biz, siz, onlar*) ya da işaret (*bu, şu, o, burası, şurası, orası*) zamirleri bulunuyor ise: *Burayı daha önce hiç görmemiştim—Я ранише ніколи не бачила цього місяця. [Ya ranişe nikoli ne baçıla ts'oho mists'a];*
- nesneden önce bir işaret zamiri (*bu, şu, o*) yahut da *hangi* soru zamiri bulunmakta ise: *Şu kalemi mi uzatayım?—Цю ручку подати? [Tsü ruçku podati?] Ya da: hangi kitabı vereyim?—Яку книгу дати? [Yaku knihu dati?];*
- nesne görevindeki sözcük bir iyelik eki almış bulunuyor ise: *Anahtarımı hiçbir yerde bulamıyorum—Я ніде не можу знайти мої ключі. [Ya nide ne toju znayti moyi klüçi];*
- nesne, belirtili isim tamlamasının ögesi ise: *Komşumuzun kızını çok iyi tanıyorum—Я дуже добре знаю доньку нашого сусіда. [Ya duje dobre znayu don'ku našoho susida];*
- nesneden bir önceki kelimenin yanına *-DAki* eki getirilmiş ise: *karşıdaki adamı daha önce görmüştüm—Я ранише бачив чоловіка, що навпроти тебе. [Ya ranişe baçiv çolovika, şço navproti tebe];*
- nesne görevinde olan obje, konuşmayı gerçekleştiren kişilerin bildiği, ismi ilk defa geçmeyip daha önce de geçen ya da o ortamda bulunan tek objeyse: *Kumandayı verir misin?—Подай, будь ласка, пульт. [Poday, bud' laska, pul't] Ya da: Kitabı dün okumaya başladım—Я почав читати книгу вчора. [Ya roçav çitati knihu vçora];*
- cümlelerin yüklemi olan ya da cümledeki başka herhangi bir fiil, nesnenin tamamını etkilemekte ya da etkilemiş bulunmakta ise: *Pilavı dün akşam yedik—плов ми з'їли вчора ввечері. [Plov mi zyili vçora vveçeri];*
- *en + sıfat + nesne* şeklindeki düzenlerde: *En pahalı hediye seçti—Вона обрала найдорожчий подарунок. [Vona obrala naydorojçiy podarunok];*
- nesne, fiilden hemen önce bulunmamakta, cümlelerin başka öğeleriyle ayrılmış durumda ise: *Arabayı gayet iyi ama biraz yavaş kullanıyor—Вона керує*

машиною досить добре, але тришки повільно. [Vona keruye maşınoyu dosit' dobre, ale trişku povil'no].

Bundan farklı olarak, nesne görevindeki objenin aynı türdeki başka objelerden herhangi bir farkı bulunmamakta ya da farklı olduğu hiçbir şekilde vurgulanmamaktaysa; bu nesneden ilk defa söz edilmekte, nesne o bağlamda ilk defa anılmakta ise ya da nesne, bir kalıplaşmış ifadenin ögesi ise (*karar vermek, zaman geçirmek, para harcamak* gibi) bu nesne belirtisiz olup yükleme hâl eki almamaktadır (Sorokin, 2018: 184-185).

Bu hususta öğrencilerin sıklıkla zorlanmalarının ve dolayısıyla da çokça hata yapmalarının nedeni, Ukraynacada eksiz yükleme durumunun bulunmamasıdır. Dolayısıyla ana dili Ukraynaca olup Türkçeyi sonradan öğrenenlerin bu farklı hep akılda tutmaları, bir cümlede yer alan nesnenin belirtili olup olmadığını anlayıp ek getirmeleri gerekip gerekmediğine karar vermeleri gerek. Bu, dil öğrenimini zorlaştırabilir, dil kullanmalarını ise biraz yavaşlatabilir. Yukarıda belirtilen tüm maddeler öğrenildikten sonra bile bu maddeleri konuşma esnasında akılda tutmak bazen biraz zor ve kafa karıştırıcı olabilmekte.

Ukraynalıların isim çekimi ekleri hususunda zorlanmalarına kimi zaman neden olan bir başka konu, Türkçede bazı fiillerin bağlı olduğu kelimeyle iki ya da daha fazla çekim eki ile birleşebiliyor olması. Örneğin, nesnesiyle hem yönelme hem de yükleme durumu ekiyle birleşebilen *sormak* fiili: “**Sana** **dünkü olayı** **sormak** istiyorum.”—“Я хочу **заявити тебе про** вчорашній **випадок.**” [*Ya hoçu **zapitati tebe pro** vçoraşniy vipadok*]. Örnek cümlesinden de görüldüğü gibi, *sormak* fiili bir isimle yönelme hâl eki; başka bir isimle ise yükleme hâl eki vasıtasıyla birleşmiş bulunmaktadır. Bir soru birine ya da bir şey hakkında sorulur. Bu iki anlamı iki farklı çekim eki üstlenmektedir.

“**Bunu sana** **da öğretebilirim.**”—“Я можу навчити **цього і тебе.**” [*Ya moju navçiti **ts'oho i tebe***]. Öğretmek eylemi de bağlı olduğu sözcük ile hem yönelme hem yükleme hâl ekiyle birleşebilir. *Kime öğretmek? Neyi öğretmek?* Sorunun ne olduğuna bağlı olarak hâl eki değişmektedir.

Bazı fiillerin nesnesinden istediği çekim ekine bağlı olarak o fiilin anlamı de değişebilmektedir. Örneğin, *çıkmaq* fiili: “Okul**dan** henüz **çıkmadık.**”—“Ми ще **не**

вийшли зі школи.” [Mı şçe ne vıyšlı zi şkoli] ile “Bu yokuşu *çıkmaq* çok zordur.”—
“*Піднімається вверх по цьому спуску дуже важко.*” [Pidnimatis’a vverh po ts’omu
spusku duje vajko].

Bu iki örnekten görüldüğü üzere isme getirilen hâl eki fiilin anlamını değiştirmiştir. *Çıkmaq* fiili yönelme durumu ekiyle kullanıldığında “İçeriden dışarıya varmak, gitmek” ya da “Bulunduğu yeri bırakıp başka yere geçmek, taşınmak, ayrılmak, ilgisini kesmek.” anlamlarına geliyor iken, isimle yükleme durumu ekiyle birleştiği zaman “Bir şeyin yukarisına doğru yürümek.” (<https://sozluk.gov.tr/>) anlamına gelmektedir. Buna göre aynı fiil Ukraynacada iki farklı fiille karşılanmaktadır: *виходити* [vıhodıtı] (-DAn *çıkmaq*) ile *піднімається* [pidnimatis’a] (-İ *çıkmaq*).

4.2.3. Türkçede Ad Tamlamaları, Çeşitleri ve Ukraynacadaki Karşılıkları

Ana dili Ukraynaca olan öğrenciler için Türkçe öğrenmede kafa karışıklığına sıkça yol açan bir başka konu ise, Türkçede *ad tamlaması* ya da *isim tamlaması*; Ukraynacada ise *ізафет* [izafet] ya da *ізафетна конструкція* [izafetna konstruksiya] (*конструкція* [konstruksiya] kelimesi, *yapı anlamına gelmektedir*) olarak adlandırılan ve genellikle A1 düzeyinde işlenen (Yeni Hitit 1 Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı, 2004: 37; İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı A1, 2012: 83; Yedi İklim Türkçe A1 Ders Kitabı, 2015: 100) konudur.

Ukraynalı öğrencilerin bu hususta sıklıkla zorluk çekmelerinin ve oldukça ileri seviyelerde dahi çokça yanlışlık yapmalarının nedeni, Türkçede birden fazla ad tamlaması türü bulunması ve bu türlerin hem farklı anlamlar taşımaları hem Ukraynacada farklı kalıplar ve sözcük öbekleriyle karşılanabiliyor olmasıdır.

Korkmaz, “*Grammer Terimleri Sözlüğü*”nde ilgi hâlinin şöyle bir tanımına yer vermektedir: “İlgi hâli, tamlamalarda bir ismin başka bir isimle ilgili olma hali. Bu hal +In/ +nln, +Un/ +nUn ekleriyle karşılanır: ağac + ın yaprağı, kitab + ın kapağı, okul + un bahçesi, güzelliğ + in sırrı vb. Tamlamalarda tamlayan görevindeki isim ilgi ilişkisini ilgi hal eki almadan da kurabilir: ağaç kabuğu, yağmur havası, toprak kokusu, çocuk sesi, mum ışığı, ana yüreği gibi. Ancak, bu türlü tamlamalarda, tamlanan isim belirsiz

bir isim durumundadır. Ev + in kapısı belirli bir evin kapısı olduğu halde, ev kapısı herhangi bir evin kapısıdır” (Korkmaz, 1992: 87).

Bu tanımdan anlaşıldığı üzere, iki ismin yan yana durduğu ad birleşimlerinde tamlayan hem ilgi hâl ekini almış hem almamış bulunabilmektedir.

Muharrem Ergin “*Türk Dil Bilgisi*” eserinde bu duruma ilişkin olarak şu ifadeler yer vermektedir: “İsim ya genitif eki almadan eksiz genitif şeklinde bulunur veya genitif eki alarak ekli genitif şekline girer” (Ergin, 2009: 229).

Buna göre ad tamlamalarının üç çeşidi bulunduğu belirtilebilir. Bunlardan biri, “Tamlayan adın sonuna ilgi durumu eki, tamlanan adın sonuna da üçüncü şahıs iyelik eki getirilerek yapılan tamlama türü” (Korkmaz, 2009: 271) olan *belirtili ad tamlaması*.

İkinci ad tamlaması türü, *belirtisiz ad tamlamasıdır*. Korkmaz, “*Türkiye Türkçesi Grameri*”nde bu tamlama türünde, adından da anlaşılacağı üzere, tamlayan adın eksiz yani yalın durumda, yalnız tamlanan adın üçüncü şahıs iyelik eki aldığını belirtmektedir (Korkmaz, 2009: 272).

Buna ek olarak “*Türkiye Türkçesi Grameri*”nde yer alan betimler, bu iki ad birleşiminin arasındaki farkı daha da net bir şekilde ortaya koymaktadır: “Belirtili ad tamlamasında iki ad arasında belirli kesin bir anlam bağlantısı vardır. Ancak, bu bağlantı sürekli değil, geçicidir.” “Belirtisiz ad tamlamalarında tamlayanın tamlanana bağlılığı belirsiz fakat süreklidir.” (Korkmaz, 2009: 271-272).

Böylelikle belirtili ad tamlamasında iki ismin arasında net bir sahip—sahip olunan, aitlik (*öğrencinin kitabı—книга учня [kniha uçn’a]* veyahut da bir bütün—bir kısmı/ parçası (*kızların biri—одна з дівчат [odna z divçat]* bağı söz kosuyken, belirtisiz ad tamlamasında böyle bir bağ söz konusu değildir.

Belirtili ad tamlamalarının sayıca daha fazla anlamı bulunmaktadır. Bunlardan bazıları: tamlananın türü (*çam fıstığı—кедровий горіх [kedrovij horih]*); tamlananın ismi (*Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi—Невшехірський Університет Хаджу Бектави Велі [Nevşehirs’kiy Universitet Hacı Bektaş Veli]*); soyut aitliği (kime ait olduğu değil; kimler için yapıldığı ya da kimler tarafından kullanılmak üzere tasarlandığı) (*çocuk gömleği—дитяча сорочка [dit’aça soroçka]*); tamlananın amacı (iş

seyahati—подорож по роботі [podoroj po roboti]); tamlananın malzemesi (bulgur pilavı—плов з булгуру [plov z bulhuru]); tamlananın kaynağı ya da sebebi (yenilme korkusu—страх програву [strah prohraşu]); tamlananın zamanı (gündüz vardiyası—денна зміна [denna zmina]); yeri, konumu (Kıyiv kiliseleri—київські церкви [klyivs'ki tserkvi]) (Sorokin, 2018: 147-148).

Belirtili ad tamlamalarının işlevleri ve anlamı oldukça net olmasının yanı sıra Ukraynacadaki karşılıkları da gayet nettir. Bundan dolayı bu tür isim birleşimlerinin kullanımı genel itibarıyla daha kolaydır. İlgili durumu Ukraynacada da bulunduğu ve işlevinin de Türkçeye çok yakın olduğundan ötürü öğrenciler kendi dillerindeki bu kalıplara istinaden Türkçede de bu tür yapıları kolaylıkla oluşturabilmektedirler. Bu husustaki en bariz fark, söz edilen isim birleşimlerinin Türkçelerinde ve Ukraynacalarındaki sözcük sırasındır. Örneğin:

- *öğretmenin nasihatı — порада вчителя [porada vçitel'a]*—bu tamlamanın Türkçesinde *-nin* ilgi eki, birleşimin birinci sözcüğüne getirilirken, Ukraynacasında ikinci sıradaki sözcüğe getirilmektedir (*nasihat öğretmenin, nasihat ki öğretmene ait*);
- *babamın montu—пальто мого батька [pal'to moho bat'ka]* (*mont babamın, mont ki babama ait*);
- *annemin görüşü—бачення моєї маму [baçenn'a moyeyi mamı]* (*görüş annemin, görüş ki anneme ait*);
- *şarkıların birkaçı—декілька пісень [dekil'ka pisen']* (*birkaç şarkının*).

Ancak çoğu öğrenci, ana dillerinden farklı olan sözcük sırasına gayet hızlı bir şekilde alışıp bu noktada pek hata yapmamaktadır.

Belirtili ad tamlamasında zorlanılan nokta, belirtili ad tamlamasının öğelerine başka eklerin de getirilmesi olabilir. Örneğin, tamlayana ilgi hâl ekinden önce iyelik ekinin ya da tamlanana üçüncü şahıs iyelik ekinden sonra hâl ekinin getirilmesi (bu noktada öğrenciler sıklıkla yardımcı sesin *y* değil, *n* sesi olduğunu unutabiliyorlar). Örneğin:

- *arkadaşının ablası—сестра його (її) друга [sestra yoho (yiyi) druha]* (*üçüncü [yoho]—onun (eril); ii [yiyi]—onun (dişil)*);

- *kadının sözlerine inanmıyorum—я не вірю словам тієї жінки [ya ne virü slovam yiyeyi jinki].*

Bunun yanı sıra belirtili isim tamlamalarında tamlanandan önce ona bağlı olan bir sözcüğün gelmesi de mümkündür. Örneğin:

- *kadının kayıp pasaportu—втрачений паспорт жінки [vtraçenyu pasport jinki];*
- *adamın üç katlı evi — триповерховий будинок чоловіка [trıpovertoviy budınok çolovıka].*

Bunun gibi durumlarda öğrenciler kimi zaman Ukraynacadan Türkçeye bire bir çeviriye başvurarak ek öğelerin yerlerini karıştırıp onları Ukraynacada olduğu gibi tamlanandan önce değil, tüm birleşimden önce koyabilmektedirler. Bu sefer Türkçede *kayıp kadının pasaportu* ya da *üç katlı adamın evi* şeklindeki, çok farklı bir anlam taşıyan yahut da tamamen yanlış olan birleşimlere denk gelinebilmektedir.

Ukraynalı öğrencilerin, belirtili isim tamlamasının aksine, belirtisiz isim tamlaması konusunda çok sorun yaşadıkları belirtilebilir. Bunun nedeni, yukarıda da açıklandığı üzere bu tamlama türünün belirtili isim tamlamasına nazaran daha fazla anlamda kullanması, daha fazla işlevi olmasıdır.

Burada karşılaşılan zorluklardan biri, isim birleşiminin anlamına göre hangi ad tamlaması türüne ait; belirtili mi, belirtisiz mi ad tamlaması olduğunu belirlemektir.

Belirtisiz ad tamlamalarının birçoğu Ukraynacaya göreceli sıfatlar vasıtasıyla aktarılmaktadır. Ancak Ukraynacada her bir addan göreceli sıfat türetilemez. Böylelikle, o duruma uygun olan göreceli sıfatın olmaması durumunda belirtisiz ad tamlamaların Ukraynacaya çevirisi, belirtili ad tamlamalarında da olduğu gibi tamlayan ekine başvurularak gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla Ukraynacaya tamlayan eki vasıtasıyla aktarılmış olsa da bazı ad tamlamaları belirtili değil, belirtisiz olabilmektedir. Böyle birleşimlerin anlamları ve işlevleri farklı olsa da, kuruluşları belirtili ad tamlamasıyla aynıdır. Elbette, bu durum onların birbirinden ayırımını daha da kafa karıştırıcı kılmaktadır. Örneğin: *bekleme salonu* Türkçede bir belirtisiz isim tamlaması olmasına rağmen, Ukraynacaya *зала очікування [zala oçıkıvann'a]* şeklinde, yani ilgi hâli eki kullanılarak çevrilmektedir: *зала (кого? чого?) очікування—salon (kimin? neyin?)*

beklemenin. Bu öbekte herhangi bir sahip—sahip olunan bağı söz konusu değildir, ancak bu tamlamanın Ukraynacaya aktarımını, ilgi hâli ekine başvurmaksızın gerçekleştirmek zordur.

Aynı durum aşağıdaki ad tamlamaları için de geçerlidir:

- *vicdan azabı*—докори сумління [*dokori sumlinn'a*]; (докори (кого? чого?) сумління—азар (*neyin? kimin?*) vicdanın;
- *telefon kamerası*—камера телефону [*kamera telefonu*]; (камера (кого? чого?) телефону—камера (*neyin?/ kimin?*) telefonun.

Son misalin Türkçesinde tamlayan ilgi hâli ekini almadığı gibi alabilir de, böylece bu ad tamlaması hem belirtili hem belirtisiz olabilir, fakat ona göre bu isim birleşiminin anlamı değişmektedir: *telefonun kamerası*—belli bir telefonun kamerası anlamına gelmekte iken (aitlik anlamı vardır); *telefon kamerası*—herhangi bir telefonun kamerası anlamına gelmektedir (aitlik değil, tür anlamı vardır). Türkçenin aksine Ukraynacada bu yapıların ikisinin de karşılığı aynıdır: *камера телефону* [*kamera telefonu*]—*telefonun kamerası*, yani Ukraynacada bu birleşim her şekilde ilgi eki getirilerek kurulmaktadır.

Belirtisiz tamlamalarının birçoğu Ukraynacaya, Türkçenin aksine Ukraynacada oldukça gelişmiş ve kapsamlı bir sistem olan göreceli sıfatlar kullanımıyla çevrilmektedir (Sorokin, 2018: 146). Örneğin: *aile fotoğrafı*—сімейна фотографія [*simeyna fotohrafiya*]; *matematik sorusu*—математична задача [*matematiçna zadaça*]; *trafik işareti*—дорожній знак [*dorojniy znak*]; *mutfak masası*—кухонний стіл [*kuhonniy stil*]; *para ödülü*—грошова винагорода [*hroşova vınahoroda*].

Bütün bu misallerdeki eksiz olan tamlayanlar, Ukraynaca karşılıklarında birer göreceli sıfattır: *сімейна* [*simeyna*]—*aile* (sıfat)/ *ailevi*/ *aileye ilişkin*/ *aileye ait*; *математична* [*matematiçna*]—*matematik* (sıfat)/ *matematikselsel*; *дорожній* [*dorojniy*]—*yol* (sıfat)/ *yola ilişkin*; *кухонний* [*kuhonniy*]—*mutfak* (sıfat)/ *mutfağa ilişkin*/ *mutfağa ait*; *грошова*—*para* (sıfat)/ *parasal*.

Öğrencilerin bu hususta pek çok yanlışlık yapmalarının nedeni, kendi dillerinde sıfatlar vasıtasıyla kurulan bu tarz birleşimleri Türkçeye çevirdiklerinde de bunlara bire bir karşılık olan sıfatları bulma çabalarıdır. Ukraynacada *sıfat* + *isim* düzenindeki bu

birleşimlerin Türkçede *isim + isim* şeklindeki kalıplarla karşılanıyor olmasına alışmaları zaman gerektirmektedir.

Yukarıda da belirtildiği üzere, Ukraynacada göreceli sıfat sisteminin oldukça geniş olmasına rağmen, her bir isimden göreceli sıfat oluşturulamamaktadır. Böylelikle bazı belirtisiz ad tamlamaları sıfata başvurularak çevrilemez. Bu durumda tamlayan Türkçede olduğu gibi Ukraynacada da isimdir. Fakat birçok durumda bu iki isim birbirine, Türkçede bağlı olduğu isimden sonra kullanılıp Ukraynacada bağlı olduğu isimden önce kullanılan edatlarla bağlanmaktadır. Bu hususta zor olan şey, bu edatların da ad tamlamasının anlamına göre değişiyor olabilmesidir. Örneğin: *ekmek bıçağı—ніж для хліба* [nij dl'a hliba]; *köpek taması—корм для собак* [korm dl'a sobak]; *özgürlük mücadelesi—боротьба за свободу* [borot'ba za svobodu]; *elektrik faturası—рахунок за електрику* [rahunok za elektriku]; *süt fiyatları—ціни на молоко* [tsini na moloko]; *sınıf arkadaşı—друг по класу* [druh po klasu].

Görüldüğü üzere tüm bu ad tamlamalarının Ukraynacaya aktarılması, tek değil, farklı edatlara başvurularak gerçekleştirilmiştir. Türkçeye yeni başlayan Ukraynalı öğrenciler bunun gibi söz öbeklerini Türkçeye çevirirken Türkçede aynı edatları bulmaya, bire bir çeviri yapmaya çalışırlar. Türkçede buna benzer kalıplarda ilgeçlerin kullanılmadığına alışmaları çok zaman ve pratik gerektirir.

Belirtisiz ad tamlamasında çokça karşılaşılan bir başka hata, Korkmaz'ın “*Türkiye Türkçesi Grameri*”nde yer verdiği bir kuralla ilintilidir: “Bir ad tamlaması başka bir ad tamlamasının tamlanan ögesini oluşturduğunda, kendi iyelik ekini değil, ana tamlamanın gerekli kıldığı iyelik ekini alır” (Korkmaz, 2009; 274).

Türkçede bir sözcüğe ya da söz öbeğine aynı türden iki ek getirilememektedir. Örneğin, bir sözcüğe iki durum eki yahut da iki şahıs ekinin getirilmesi hatadır. Ancak bu hatayı Ukraynalı öğrenciler sıklıkla yapmaktadırlar. Örneğin: tamlananın zaten bir iyelik ekini (üçüncü şahıs iyelik eki) bulundurduğu *yatak odası* isim tamlamasının ardından başka bir iyelik eki (örneğin, birinci çoğul şahıs iyelik eki) getirilemez. Yani *yatak odamız* şeklindeki kullanım yanlıştır. Onun doğru kullanımı, *yatak odamız*'dir. Ancak özellikle

öğrenimin başında *yatak odamız, çalışma masasım, spor ayakkabısın* gibi kalıplara sıklıkla denk gelinebilmektedir.

Ukraynalı öğrencilerin *zincirleme ad tamlaması* konusunda da pek çok zorluk çektiklerini belirtmek de yerinde olur.

Hengirmen, “*Türkçe Temel Dilbilgisi*”nde zincirleme ad tamlamasının şöyle bir betimine yer vermiştir: “Ad tamlamasında tamlayanlar ve tamlananlar birden daha çok olursa bu tamlamalara zincirleme ad tamlaması denir” (Hengirmen, 2006: 120).

Korkmaz ise, “*Türkiye Türkçesi Grameri*”nde bu tür ad tamlamasına ilişkin olarak: “Zincirleme ad tamlaması bir ad tamlamasının başka bir adla oluşturduğu ikinci bir ad tamlamasıdır. Böylece, tamlayanı, tamlananı veya her ikisi de ad tamlaması biçiminde olan iç içe girmiş yeni bir tamlama türü ortaya çıkmaktadır.” ifadelerine yer vermiştir (Korkmaz, 2009: 275). “Zincirleme ad tamlamalarında tamlayan öge hem belirtili hem de belirtisiz ad tamlaması olabilir” (Korkmaz, 2009: 276).

Söz konusu iki belirtili ad tamlamasının oluşturduğu zincir ad tamlaması ise (hem birinci ad tamlamasının tamlayanının hem de ikinci ad tamlamasının tamlayanının ilgi eki aldığı ad tamlamaları), ortadaki öge hem onu birinci ad tamlamasının tamlayanına bağlayan üçüncü teklik iyelik ekini hem de onu ikinci ad tamlamasının tamlananına bağlayan ilgi hâl ekini almaktadır (Sorokin, 2018: 118). Örneğin: *arkadaşımın ailesinin yazlığı—дача сiм’i мого друга [daça simyi toho druha]; Ukrayna’nın başkentinin nüfusu—населення столиці України [naseleñn’a stolitsi Ukrayini]; ailemizin doktorunun tavsiyeleri—поради лікаря нашої сiм’i [poradı likar’a našoyi simyi].*

Pek sık rastlanan bir durum olmasa da ögelerinin sayısı üçten fazla da olabilmektedir:

evimizin bahçesinin karısının sağında—справа від дверей саду нашого будинку [sprava vid dverey sadu našoho budıñku].

Hem tamlayan hem tamlanan ögeleri belirtili ad tamlamaları olan zincirleme ad tamlamalarında öğrencilerin zorlandığı genel itibarıyla söylenemez. Bu türde Türkçe ile Ukraynaca arasında en büyük fark, sözcüklerin sırasındır. Türkçede zincirleme ad tamlamasının son sıradaki sözcüğü, Ukraynaca karşılığında ilk sıradadır: *komşumuzun oğlunun işi—робота сина нашого сусіда [robota sına našoho susida].*

Bazen zincirleme ad tamlamasının unsurları, kelime grubundan da oluşabilirler:

- **ülkemin** *en ünlü yazarlarının yeni eserleri* — *нові твори найвідоміших письменників нашої країни* [*novi tvori nayvidomiših pis'mennikiv našoyi krajini*];
- **kardeşimin** *en yakın arkadaşının eski okulunun en başarılı öğrencileri*— *найуспішніші учні старої школи найкращого друга мого брата* [*nayuspišniši učni staroyi školi naykraščoho druha moho brata*] örneklerindeki gibi.

Son olarak yer verilen zincirleme isim tamlamaları oldukça geniş oldukları ve birçok unsurdan oluştuğu için onları kurma ve anlama noktasında biraz kafa karışıklığı yaşanabilmektedir. Ayrıca bunlar Ukraynacaya çevrildiği zaman yine aynı şekilde baştan değil, sondan başa doğru, yani ters yönde çevrilmesi gerekmektedir. Bu sefer öğrenciler iki yönlü çeviri yaparken ya da bunun gibi tamlamalar kurarken izlemeleri gereken sözcük sırasını kaybedebiliyorlar.

Biri belirtisiz, diğeri belirtili ya da iki belirtisiz ad tamlamasından ibaret olan zincirleme ad tamlamaları çoğu zaman çok daha zorlu olabiliyorlar. Böyle yapıların bazı örnekleri:

- **Hürriyet gazetesinin ilk sayfası**—*перша сторінка газети “Хуррієт”* [*perša storinka hazeti “Hürriyet”*];
- **okul arkadaşımın eski telefon numarası**—*старий номер телефону мого шкільного друга* [*stariy nomer telefonu moho škol'noho druha*];
- **ders kitabının bazı dinleme alıştırmaları**—*деякі вправи на аудіювання з підручника* [*deyaki vpravi na audiyuvann'a z pidruçnika*];
- **İngilizce öğretmenimizin kelime ezberleme yöntemleri**—*методи вивчення слів нашого вчителя англійської* [*metodi vivçenn'a sliv našoho vçitel'a anhliys'koyi*];
- **komşumuzun evinin giriş kapısı**—*вхідні двері будинку нашого сусіда* [*vhidni dveri budıtku našoho susida*];
- **Lviv İvan Franko Ulusal Üniversitesi Tarih Bölümü**—*кафедра історії Львівського національного університету імені Івана Франка* [*kafedra istoriyi Lvivs'koho natsional'noho universitetu imeni İvana Franka*].

Bu durumda öğrenciler, zincirleme ad tamlamasını oluşturan tamlayan ve tamlanan öğeleri olan ad tamlamalarının türünü belirleme zorluğuyla karşılaşmaktalar; ad tamlaması türünü belirleyip bütün öğelerin doğru sırayla ve doğru ekler getirerek zincirleme ad tamlamasını oluşturmaları gerekmektedir. Bu noktada belirtisiz ad tamlaması olan tamlayan ögeyi belirtili ad tamlamasıyla karıştırıp ona tamlayan hâl ekini getirdikleri ya da zincirleme ad tamlamasının tamlayan ve tamlanan öğelerinin yerlerini karıştırıp onları yanlış sıraya koydukları da olabiliyor. Bu zorluk ve hatalar, özellikle de tamlayan ya da tamlanan öğelerinin kelime gruplarından oluştuğu zaman çoğalmaktadır.

4.2.4. Türkçede Duyulan Geçmiş Zaman ve Onun Ukraynalılar İçin Zorlukları

Ukrayna dilinden farklı olarak Türk dilinde birden fazla geçmiş zaman bulunmaktadır.

Bildirme kiplerinde yer alan beş basit zamandan ikisi, Türkçede *görülen geçmiş zaman* ile *duyulan geçmiş zaman*, Ukraynacada *минулий категоричний час* [*minulyy katehorıçnyı ças*] ile *минулий неочевидний час* [*minulyy neoçevıdnıy ças*] ya da *минулий суб'єктивний час* [*minulyy subyektivnyı ças*] olarak adlandırılan zamanlardır (Sorokin, 2018: 164, 253). Yabancılara Türkçenin öğretiminde kullanılan ders kitaplarında bu zamanlar A1-A2 düzeylerinde ele alınmaktadır (Yeni Hitit 1 Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı, 2004: 44, 92; İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı A2, 2012: 24, 52; Yedi İklim Türkçe A1 Ders Kitabı 2015: 58; Yedi İklim Türkçe A2 Ders Kitabı 2015: 14).

Prof. Dr. Zeynep Korkmaz *görülen geçmiş zamanı* “Görülen geçmiş zaman kipi, genel olarak fiildeki oluş ve kılışın söylendiği andan yani içinde bulunulan zamandan daha önceki bir zamanda bitmiş, tamamlanmış olduğunu gösteren bir zaman kesimini içine alır. Bu zaman kesimindeki oluş ve kılışın bitmişliğine, konuşan ya tanık olmuştur; bitmişlik onun gözleri önünde gerçekleşmiştir. Yahut da bu bitmişlik konuşanın kesin bilgi ve kanısına dayanmaktadır” şeklinde tanımlamaktadır (Korkmaz, 2009: 584).

Tahsin Banguoğlu “*Türkçenin Grameri*” adlı eserinde dolaylı geçmişin bildirme kipi şeklinde adlandırdığı kip ile alakalı olarak şu ifadelere yer vermektedir: “Dolaylı

geçmişin bildirme kipi kişinin başkasından duyduğu, sonradan gördüğü, veya farkında olmadan işlediği bir kılışın ifadesine yarar” (Banguoğlu, 1974: 460).

Muharrem Ergin, söz konusu iki zaman kipinin arasındaki farkı “Görülen geçmiş zamanla öğrenilen geçmiş zaman arasındaki tek fark, bu vukuunda görülen, idrak edilen—görülmeyen, idrak edilmeyen farkıdır” şeklinde betimlerken (Ergin, 2009: 300), Korkmaz, “Görülen geçmiş zaman ile duyulan geçmiş zaman arasındaki en önemli fark, gerçekleşen olayı görüp-görmeme, bilip-bilmeme ve duyuma dayanma noktasında toplanmaktadır” biçiminde ifade etmektedir (Korkmaz, 2009: 600).

Türkçede olup Ukraynacada karşılığı olmayan duyulan geçmiş zamana alışkın olmadıklarından ötürü Türkçeye yeni başlayan Ukraynalıların basit geçmiş zamanların arasındaki kullanım farklarını kavramaları, aralarındaki bu farklılıkları göz önünde bulundurarak yerine göre uygun olan zaman ekini seçip kullanmaları, bolca zaman ve pratik gerektirmektedir.

Ukraynacada duyulan geçmiş zaman olmadığından, bu zamanda kurulan Türkçe cümleler Ukraynacaya görülen geçmiş zaman kullanılarak aktarılmaktadır. Örneğin: “*Adam hiç çiçek koklamamış. Hiç yıldızlara bakmamış. Hiç kimseyi sevmemiş. Bütün vaktini şemalar yaparak geçirmiş.*”—“(Тої) чоловік жодного разу не нюхав квітів. Ніколи не дивився на зорі. Нікого не любив. Весь свій час він провів, креслячи схеми.” [(Тоу) çolovik jodnoho razu ne nühav kvitiv. Nikoli ne divivs’a na zori. Nikoho ne lübv. Ves’ sviy ças vin proviv, kresl’açı shemi] (de Saint-Exupery, 2015: 11). Türkçe cümledeki eylemler duyulan geçmiş zaman ekini almıştır, çünkü bunlardan bahseden karakter, söz ettiği kişinin yaptıklarına şahit olmayıp birinden duyduklarını aktarmaktadır. Ukraynacada ise bu fiillerin hepsi görülen geçmiş zamanla aktarılmıştır: *не нюхав* [ne nühav]—*koklamadı/ koklamıyordu*; *не дивився* [ne divivs’a]—*bakmadı/ bakmıyordu*; *не любив* [ne lübv] — *sevmedi/ sevmiyordu*; *провів* [proviv]—*geçirdi*.

Bunun bir diğer örneği ise: “*Bu sabah yan sokakta bir kaza olmuş.*” cümlesi, Ukraynacaya “*Цього ранку на сусідній вулиці сталася аварія.*” [Ts’oho ranku na susidniy vulitsi stalas’a avariya] olarak çevrilmektedir. *Сталася* [stalas’a] fiiline, Ukraynacada olan tek ve Türkçede görülen geçmiş zaman kipine tekabül eden kiple

karşılanmıştır. Bu cümlede vuku bulan duruma şahit olunup olunmamasından ziyade durumun gerçekleşmiş olması vurgulanmaktadır.

Şayet konuşmacı, *-mİş* ekiyle görevi olan, meydana gelen olaya ya da duruma şahit olunmadığını, olayın sonradan öğrenildiğini vurgulamak istiyor ise bunu Ukraynacada o anlamı taşıyan yan cümleciklerle yapabilir. Bunların bazıları şunlardır: *я чув, що... [ya çuv, şço...]*—*duydum, ki...; кажуть, що [kajut', şço...]*—*diyorlar, ki...; мені сказали, що... [meni skazali, şço...]*—*bana dediler, ki...; наскільки я чув... [naskil'ki ya çuv...]*—*duyduğuma göre.../ duyduğum kadarıyla... vb.* Örneğin: “**Я чув, що цього ранку на сусідній вулиці сталася аварія.**” [**Ya çuv, şço ts'oho ranku na susidniy vulitsi stalas'a avariya.**]—“**Ben duydum, ki bu sabah yan sokakta bir kaza oldu.**” ya da “**Meni skazali, що цього ранку на сусідній вулиці сталася аварія.**” [**Meni skazali, şço ts'oho ranku na susidniy vulitsi stalas'a avariya.**]—“**Bana dediler, ki bu sabah yan sokakta bir kaza oldu.**” yahut da “**Наскільки я чув (-ла), цього ранку на сусідній вулиці сталася аварія.**” [**Naskil'ki ya çuv (-la), ts'oho ranku na susidniy vulitsi stalas'a avariya.**]—“**Duyduğum (geçmiş zaman dişil eki) kadarıyla bu sabah yan sokakta bir kaza oldu.**”

Yukarıda yer alan tanımlar ve geçmiş zaman kiplerinin arasındaki farklarından da görüldüğü üzere *-mİş* ekinin bir diğer fonksyonu, sonradan fark edilen yahut farkına varılan bir durumu bildirmektir. Bu Ukraynacada bulunmayan *-mİş* ekinin yerine *виявляється [viyavl'ayets'a]* ya da *виялося [viyavilos'a]/ виялялось [viyavl'alos']*—*meğ(er)se* kelimesine başvurulmaktadır. Örneğin: “*Отже, література, виялялось, не тільки почесна, а й вигідна річ, тобто двічі варта уваги.*” [*Otje, literatura, viyavl'alos', ne til'ki poçesna, a y vihidna riç, tobtto dviçi varta uvaği.*]—“*Edebiyat, meğ(er)se, yalnızca onurlu değil, kârlı da bir şey, yani iki kat daha fazla dikkate şayan.*” (Pidmohılınıy, 2014: 83). Bu misalde Türkçe tümcede başvuru olan *-mİş* eki Ukraynacada “*виялося*” [*viyavilos'a*]—*meğ(er)se* anlamına gelen sözcüğü ile karşılanmıştır; yüklem görevinde olan isimler (*річ [riç]*—*şey; варта [varta]* — *şayan*) ise *-mİş* ekine denk gelen ya da herhangi bir ek almamıştır.

4.2.5. Türkçede Geniş Zaman ve Onun Ukraynalılar İçin Zorlukları

Ana dili Ukraynaca olan öğrencilerce çok hatanın yapıldığı ve sorunların sıklıkla yaşandığı bir başka basit zaman, genellikle A2 düzeyinde işlenen (Yeni Hitit 1 Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 1, 2004: 104; İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı A2, 2012: 68; Yedi İklim Türkçe A2 Ders Kitabı, 2015: 50) *geniş zamandır* (Ukraynaca—*теперішньо-майбутній час* [*teperişnö-maybutniy ças*] (*теперішньо-майбутній* [*teperişnö-maybutniy*], *şimdiki-gelecek* anlamına gelmektedir) (Sorokin, 2018: 202). Ukraynalı öğrencilerin bu zaman kipi noktasında sıklıkla zorluk çekmelerinin nedenleri, bu kipin tanımı ve özelliklerine, yapılışına bakılınca daha iyi anlaşılmaktadır.

Zeynep Korkmaz, “*Grammer Terimleri Sözlüğü*” adlı çalışmasında geniş zamanın şöyle bir tanımına yer vermektedir: “Geçmiş, şimdiki ve gelecek zaman gibi bütün ana zamanları içine alan, yani fiilin gösterdiği oluş ve kılışın her zaman yapıldığını veya yapılacağını gösteren zaman” (Korkmaz, 1992: 69).

Muharrem Ergin, “*Türk Dil Bilgisi*” adı altındaki eserinde, geçmiş zamanda başlayıp şimdiki zamanda devam eden, böylece daimîlik vasfını kazanmış olan hareketler için bu fiil zamanı kullanıldığı gibi, gelecek zamanda olacak veya yapılacak hareketler için de bu çekime başvurulabildiğini ifade etmektedir (Ergin, 2009: 388).

Günay Karaağaç, “*Türkçenin Söz Dizimi*” eserinde geniş zamanı şu şekilde betimlemektedir: “Geniş zaman, geçmiş, şimdiki ve gelecek zamanları içine alan belirsiz bir zamandır. Dil kullanımı şimdiki zamanda yapılmakta, geçmiş ve gelecek konu edilmektedir. Şimdiki zamanda gelişen dil kullanımını geçmiş ve geleceğe yayan, geniş zamandır” (Karaağaç, 2009: 88).

Mehmet Hengirmen, “*Türkçe Temel Dilbilgisi*”nde geçmiş zamanın, eylemin belirttiği işin her zaman yapıldığını, yapılmakta olduğunu, gelecekte de yapılacağını bildirdiğini; bu yönden bir bakıma geçmiş, şimdiki ve gelecek zamanı da bir arada kapsadığını dile getirmektedir (Hengirmen, 2006: 222).

Geniş zamanda hiçbir sınırlama ve kesinlik olmadığını; geçmiş, şimdiki ve gelecek zamanları içine alan bir zaman olduğunu “*Türk Dilbilgisi*” adlı çalışmasında Haydar

Ediskun da belirtmektedir (Ediskun, 1999: 180). Yazar, bu zamanın yapılışını betimlerken genel kurallara uymayıp istisnai fiillere de yer vermektedir: “Sonu *l, n, r* ünsüzleriyle biten bir heceli on beş tane kadar fiil kök ya da gövdesine de ünlüler uyumuna göre -(İ)r biçiminde ulanır: *gel-(i)r, bil-(i)r, al-(ı)r, kal-(ı)r, öl-(ü)r, ol-(u)r, bul-(u)r, den-(i)r, yen-(i)r, san-(ı)r, ver-(i)r, var-(ı)r, dur-(u)r, vur-(u)r, gör-(ü)r* gibi (Ediskun, 1999: 181).

Görüldüğü üzere, geniş zaman kipinin kullanımı ve içine aldığı, kapsadığı, ifade ettiği zaman dilimi oldukça geniştir. Ayriyetten Ukrayna dilinde, tıpkı görülen geçmiş zaman durumunda olduğu gibi, geniş zamanın muadili bulunmamaktadır. Üstelik genel kuruluş kurallarının yanı sıra bu kuralların dışında kalıp ayrı olarak ezberlenmesi gereken istisnai fiiller de bulunmaktadır. Tüm bunlar, ana dili Ukraynaca olan öğrencilerin geniş zamanı anlamalarını, kullanmalarını zor kılmaktadır.

Yukarıda da belirtildiği gibi, Türkçenin aksine Ukraynacada şimdiki zamanı ayrı, gelecek zamanı ayrı olarak ifade eden birer zaman bulunmakta: *теперішній час [teperişniy ças]—şimdiki zaman* ile *майбутній час [maybutniy ças]—gelecek zaman*. Türkçedeki geniş zamanın muadili ise yoktur. Dolayısıyla hedef dilde bu zamanların ikisini de karşılayabilen ayrı, üçüncü bir zamanın olması biraz kafa karıştırıcı olabilmektedir. Kimi durumlarda öğrenciler, söylemek istedikleri cümleyi Ukraynacadan Türkçeye aktardıklarında şimdiki zamanda cereyan eden durumların ifadesinde şimdiki zamanın mı, geniş zamanın mı kullanımı daha münasip olduğunu anlamakta zorluk yaşayabiliyorlar. Aynı şey gelecek zamanda vuku bulacak durumlar için de geçerlidir; gelecek zamanın mı, yoksa geniş zamanın mı kullanımı daha uygun olduğu bazı durumlarda tam olarak anlaşılamayabiliyor.

Bazen ise Türkçeden Ukraynacaya yapılan çevirilerde geniş zamanın şimdiki mi, geleceği mi kastettiğini anlamak, ayırt etmek güç olabilmektedir. Örneğin: “*Kitap okurum.*” cümlesi başka sözcüklerle genişletilmediği sürece öznenin geniş anlamda hep kitap okuduğunu mu, yoksa gelecekte kitap okuyacağını, kitap okumayı düşündüğünü, planladığını, kitap okuma niyetinde olduğunu mu kastettiğini anlamak zor olabiliyor. Bu cümle yardımcı öğelerle desteklenmezse Ukraynacaya iki şekilde de aktarılabilme: “*Я читаю книгу.*” [*Ya çıtayu knihu.*]—“*Ben kitap okuyorum.*” ya da “*Я буду читати/*

читатиму книгу.” [Ya budu çıtatı/ çıtatımu knihu.]—“Ben kitap okuyacağım.” Bu durumda hangi zamandan bahsedildiğinin anlaşılabilmesi için cümlenin içinde ya zarf tümlecinin bulunması ya da cümlenin bağlamın içinde, bağlamdan ayrı olmaksızın kullanılması gerek. Örneğin: “Her zaman kitap okurum.”, “Bazen kitap okurum.”, “Akşamları kitap okurum”, “Yarın kitap okurum.”, “Bu akşam büyük ihtimalle kitap okurum.” örneklerindeki gibi.

“Orası öyle. Gelmez. Bunu düşünmemiştim,” dedi Huck.” (Twain, 2020: 53). Bu cümle bir bağlamın içinde olmadığı, tek başına olduğu sürece, her zamandan mı, yoksa gelecekte mi bahsedildiği tam olarak anlaşılabilir. Bunun anlaşılması için ya bağlam yahut da yardımcı ögelerin olması gerek. Böylelikle, bu cümlenin, geniş zamanın olmadığı Ukraynacaya “Це дійсно так. (Ніколи) не приходить. Я про це не подумав.” [Tse diysno tak. (Nikoli) ne prihodit’. Ya pro tse ne podumav.]—“Orası öyle. (Hiç) gelmiyor. Bunu düşünmemiştim.” şeklinde mi, yoksa “Це дійсно так. Не прийде. Я про це не подумав.” [Tse diysno tak. Ne pryide. Ya pro tse ne podumav.]—“Orası öyle. Gelmeyecek. Bunu düşünmemiştim.” olarak mı çevrilmesi gerektiğini anlamak bazen biraz kafa karıştırmı olabilmektedir.

Kimi zaman ise bir ifade gramer açısından geniş zamanda da şimdiki zamanda da; ya da hem geniş hem de gelecek zamanda aynı anlam taşıyarak, doğru olup kullanılabildiği hâlde belli bir zamandaki kullanımı daha yaygın olup kalıplaşır, sabit bir kalıp hâline gelir. Bunun gibi kalıplar başka bir zaman kipi getirildiğinde gramer yönünden yanlış olmasa da kalıp olmaktan çıkar ve Türkçe konuşucusuna yabancı gelir. Bunun gibi kalıplaşmış ifadelerin neden tam olarak o zaman kipi getirilerek kullanıldığı anlamak, hedef dilde henüz ileri bir düzeye kadar ulaşmamış öğrenciler için zorluk teşkil edebilir, çünkü dili “hissetmek”, dilin mantığını kavramak, dilde bazı inceliklerin farkına varmak çok pratik ve tecrübe icap ettirmektedir.

Bundan başka, geniş zamanın soru şeklinin, her zamana ya da geleceğe yönelik sorular hariç *teklif*, *rica*, *emir* ve *uyarı* gibi başka anlamlarının da olması (Yılmazoğlu, 2013), öğrenciler için bir başka zorluk teşkil edebilir. Örneğin: “Fareleri sever misin?”—“Tu любиш мишеу?” [Tı lübiş mişey?] (Twain, 2020: 20) soru cümlesi, genelde olan, her zaman olan bir olguya yönelik soru yönlendiren bir soru cümlesiyken; yine aynı zaman

kipiyle kurulan “Onu çıkarmak için benimle mağaraya gelir misin?”—“Чи не пішов би ти зі мною у печеру, щоб витягнути його?” [Çı ne pişov bı ti zi mnoyu u peçeru, şçob vit’ahnuti yoho?] (Twain, 2020: 52) cümlesi, bu sefer rica anlamını taşımaktadır.

“Öyleyse ben İnce Memed’le çadırlara gidip ekmek isteyeceğim. Gelir misin İnce?”—“Якщо так, то я з Худим Мемедом піду по наметах і буду просити хліб. Підеш зі мною, Худий?” [Yakşço tak, to ya z Hudım Memedom pidu po nametah i budu prositi hlib. Pideş zi mnoyu, Hudıy?] (Kemal, 1976: 174) misalinde ise geniş zaman kipi teklif ifade etmektedir.

“Yarın sabah erken kalkar, evi toparlarsın.”—“Завтра зранку рано встанеш, прибереж дім.” [Zavtra zranku rano vstaneş, pribereş dim.]—geniş zaman kipiyle kurulmuş, emir anlamını taşıyan bir soru misalidir.

“Size diyorum, sıraya girer misiniz?”—“Я вам кажу, встаньте у чергу!” [Ya vam kaju, vstan’te u çerhu!] cümlesi uyarı bulundurmaktadır.

4.2.6. Türkçede Ettirgen Çatı ve Ukraynacadaki Karşılığı

Ukrayna öğrencilerinin birçoğu için B1 ve B2 seviyelerinde işlenen (Yeni Hitit 2 Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı, 2004: 68; İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı B2, 2015: 46; Yedi İklim Türkçe B1 Ders Kitabı, 2015: 77) Türkçede *ettirgen fiil çatısı*, Ukraynacadaki ise *спонукальний стан* [sponukal’ny stan] adı altındaki dil bilgisi konusu da zorluk arz etmektedir. Ettirgen çatılı eylemler, ana dili Ukraynaca olanlar için hem kuruluş hem kullanım açısından pek zordur.

Prof. Dr. Zeynep Korkmaz, “Türkiye Türkçesi Grameri” adlı eserinde ettirgen çatı ile ilgili olarak şu ifadeler yer vermiştir: “Ettirgen çatı, yapma, etme bildiren geçişli fiiller ile olma bildiren geçişsiz fiilleri; yapma, yaptırma ve ettirme bildiren geçişli fiillere çeviren bir çatı türüdür. Ettirgen çatıda cümlenin öznesi genellikle işi yapan değil yaptırandır” (Korkmaz, 2009: 555). Bu konuyu Ukraynaca konuşucuları için oldukça zor kılan nedenlerden biri, bu çatının çok sayıda ekle karşılanmasıdır. “Ettirgen çatının başlıca ekleri *-Dİr-/ -DUr, -(I)t-/-(U)t-, -(I)r-/-(U)r-, -Ar-, -DAr-, -(I)z-/-(U)z-*’dur”

(Korkmaz, 2009: 555). Eklerin sayıca çok olması, bu yapının kuruluşunu daha zor kılıp daha çok hataya yol açmaktadır.

Bundan başka, Türkçede ettirgen çatılı fiillerin yer aldığı cümlelerin Ukraynacaya çeşitli şekillerde aktarılabilir olması da konuyu oldukça zorlu kılan etkenlerden biridir. Örneğin, ettirgen çatılı fiillerin bulunduğu bazı Türkçe cümlelerin Ukraynacasında bu fiiller etken fiille karşılanmaktadır. Türkçede bir eylemin, cümlenin öznesi tarafından değil, ikinci ya da üçüncü öznenin yaptığı; öznenin bu eylemi bir başkasına yaptırdığı önemli olup vurgulanır iken, aynı cümlenin Ukraynacasında eylemin kimin tarafından yapıldığının, kime yaptırıldığının pek bir önemi olmadığı ve dolayısıyla da vurgulanmadığı için ettirgen çatıya ya da onun yerine kullanılan kalıplara başvurulmayabilir. Bunun gibi cümlelerde asıl önemli olan, vurgulanan, eylemin yapılmış, tamamlanmış olmasıdır. Örneğin: “*Dün saçımı kestirdim.*” cümlesinin Ukraynaca çevirisi: “*Вчора я нідстригла волосся.*” [*Vçora ya pidstrihla voloss’a.*] Ukraynaca cümlenin yüklemi, *нідстригла* [*pidstrihla*]’dır. Bu fiil, *kestim* anlamına gelen geçmiş zaman kipli etken fiildir. Böylelikle Türkçe “*Dün saçımı kestirdim.*” cümlesinin de, “*Dün saçımı kestim.*” cümlesinin de Ukraynacaya aynı şekilde aktarıldığını görebiliyoruz. Bu da yine Ukraynacada bazı durumlarda eylemin kimin tarafından gerçekleştirildiğinden ziyade, genel olarak vuku bulduğunun, gerçekleşmiş bulduğunun vurgulandığını kanıtlamaktadır.

“*Dün saçımı kestirdim.*” cümlesi Ukraynacaya şu şekilde de çevrilebilir: “*Вчора я нідстриглася.*” [*Vçora ya pidstrihlas’a.*] Bu cümlede başvuru olan *нідстриглася* [*pidstrihlas’a*] fiili, *нідстригтися* [*pidstrihtis’a*] fiilinin geçmiş zaman kipli, dişil şeklidir. Bu fiilin sözlükteki açıklaması şu şekildedir: “*Підстригати себе, або давати підстригати собі волосся.*” [*Pidstrihati sebe, abo davati pidstrihati sobi voloss’a.*]— “*Kendi saçını kesmek ya da bir başkasına kestirmek.*” (<https://slovnyk.ua/index.php?swrd=підстригатися>).

Ukraynacada bunun gibi cümlelerde eylemin, öznesi tarafından yapılmadığı, vasıtalı olarak ikinci ya da üçüncü bir özneye yaptırılmış olması vurgulanmak istense ya da gerekli ise, bu anlam farklı şekillerde ifade edilebilmektedir. Örneğin: “*Вчора (у перукарні) мені нідстригли волосся.*” [*Vçora (u perukarni) meni pidstrihli*

voloss'a.]—“Dün (*kuaförde*) saçımı kestiler.” Bu cümlemin yüklemi etken fiille temsil edilmiştir, fakat saç öznenin değil, üçüncü bir şahsın kestiği bu şekilde ifade edilmiştir.

Buna benzer bir örnek daha: “*Arabamı henüz tamir ettirmedim.*” cümlesi Ukraynacaya sıklıkla şu şekilde aktarılmaktadır: “*Я ще не полагодив свою машину.*” [*Ya şçe ne polahodiv svoyu maşynu.*] — “*Ben henüz arabamı tamir etmedim.*” Bu Türkçe cümlemin Ukraynaca karşılığına bakılınca yine aynı durum görülebilir: Türkçe tümcenin aksine Ukraynaca tümcedeki yüklem ettirgen değil, etkendir; böylelikle de bu cümle Türkçeye bire bir çevrildiği zaman öznedeki kişinin tamir işlemini bizzat kendisinin yapma niyetinde olduğu anlaşılmaktadır. Elbette, tamir işlemini öznedeki kişinin yerine bir başkasının gerçekleştireceği vurgulanabilir. Bu anlam, günlük konuşmalarda çok daha nadiren kurulan “*Я ще не відвіз свою машину на ремонт.*” [*Ya şçe ne vidviz svoyu maşynu na remont.*]—“*Ben arabamı henüz tamirciye götürmedim.*” şeklindeki bir cümleyle ifade edilebilmektedir.

Bazı ettirgen çatılı fiiller ise Ukraynacaya yine etken fiil vasıtasıyla, ancak yanında sebebi de belirtilerek aktarılmaktadır. Örneğin: “*Sen benim başımı ağrıyorsun.*”—“*У мене від тебе болить голова.*” [*U mene vid tebe bolit' holova.*] Örnek cümlesinin Ukraynacası Türkçeye bire bir çevirildiği zaman “*Bende senden baş ağrıyor.*” (“*Benim senden başım ağrıyor.*”) şeklinde bir cümle ile karşılanmaktadır. Ettirgen çatılı fiil olan *ağrıtmak*'ın Ukraynacaya ettirgenliği korunarak aktarılması için etken olan *болити* [*boliti*]—*ağrıtmak* fiiline başvurulmuştur, ancak yanında kaynağı, sebebi de belirtilmiştir (*від тебе* [*vid tebe*]—*senden*). Buna benzer daha birçok fiil bulunmaktadır. Örneğin: “*Bu yemek midemi bulandırıyor.*”—“*Мене нудить від цієї їжі.*” [*Mene nudit' vid tsiyeyi yiji.*]—“*Bana bu yemekten mide bulanıyor.*” (“*Benim bu yemekten midem bulanıyor.*”)

“*Margerit beni saatlerce ağlattı, uyukumu kaçırdı sabaha kadar...*”—“*Через Маргерит я годинами плавав, не міг заснути до самого ранку...*” [*Çerez Margerit ya hodinami plakav, ne mih zasnuti do samoho ranku...*] (Kemal, 1976: 12). Bu cümle Ukraynacaya *yüzünden, dolayı* anlamlarına gelen *через* [*çerez*] edatına başvurularak aktarılmıştır. Cümlemin yüklemi olan *плавав* [*plakav*], etken olan *плакати* [*plakati*] fiilinin geçmiş

zaman kipli şeklidir ve *ağladı* anlamındadır. Böylelikle ettirgen çatılı *ağlatmak* fiili Ukraynacaya çoğu zaman “... *yüzünden ağladı*” şeklinde aktarılmaktadır.

Fakat yukarıda söz edilen durum bütün ettirgen fiiller için geçerli değildir. Bazı ettirgen fiillerin Ukraynacada çeşitli ön ve son eklerle kurulan ayrı ve tamamen bağımsız kelimeler şeklindeki karşılığı da bulunmaktadır. Örneğin: *giydirmek—одягати [od’ahati]*; *yedirmek—годувати [hoduvati]*; *azaltmak—зменшувати [zmenşuvati]*; *düzeltilmek—виправляти [vıpravl’ati]*; *kızdırmak—злити [zlitı]*; *doğurmak—народжувати [narodjuvati]*; *öldürmek—вбивати [vbıvati]*; *bastırmak—притискати [prıtıskati]*; *seslendirmek—озвучувати [ozvuçuvati]*; *kaınatmak—кип’ятити [kıpyatıtı]*; *kızartmak—смажити [smajıtı]* ve daha fazlası.

“*Sen oğlunu evlendirmeyi düşünüyorsun.*” — “*Ти думаєш оженити свого сина.*” [Ti dumayeş ojenıtı svoho sina] (Neçuy-Levitskiy, 2017: 13). Bu örnekteki ettirgen çatılı *evlendirmek* fiilinin Ukraynacada ayrı, bağımsız sözcük şeklinde karşılığı vardır— *оженити [ojenıtı]*.

“*Ama ona görevlerini hatırlatmak zorundayım.*” — “*Але я повинен був нагадати йому про його завдання.*” [Ale ya povinen був nahadatı yomu pro yoho zavdann’a] (Twain, 2020: 16). Bu örnekten görüldüğü üzere *hatırlatmak* fiilinin Ukraynacadaki karşılığı, *нагадати [nahadatı]*’dır.

“*Fırçayı badana kovasına daldırdı ve üst tahtaya bir çizgi çekti.*” — “*Він занурив щітку у відро побілки й провів смугу по верхній дошці.*” [Vin zanurıv şçıtku u vidro pobılku y provıv smıhu po verhniy doştsı] ((Twain, 2020: 16). Bu örnekten *daldırmak* fiilinin Ukraynacada *занурити [zanurıtı]* şeklinde bir karşılığı olduğu görülmektedir.

Ettirgen çatılı fiillerin Ukraynacada ayrı, bağımsız bir sözcükle karşılandığı durumlar, elbette ki, anlaşılma ve kullanım yönünden çok daha kolaydır. Ancak Türkçe ettirgen fiillerin oldukça büyük kısmı, Ukraynacada bir değil, iki ya da daha fazla fiille karşılanmaktadır. Bu söz birleşimleri Ukraynaca cümlelerde birleşik fiil yüklemi görevindedir. Örneğin: “*Якийсь несподіваний огонь, раптове збентеження змусило його сісти й хапливо переглянути листа, шукаючи потрібних рядків.*” [Yakiys’ nespodıvaniy vohon’, raptove zbentejenn’a zmusılo yoho sıstı y haplıvo perehl’anutı

lista, şukayuçı potribnih r'adkiv.]—“Beklenmedik bir ateş, ani bir ürkü onu oturttu ve gerekli mısırları arayarak mektubu aceleci bir tavırla yeniden gözden geçirtti.” (Pidmohlınıy, 2014: 75). Ukraynacadan Türkçeye çevirideki yüklem görevini üstlenen *oturttu* ile *gözden geçirtti* fiillerinin özgün cümledeki karşılığı iki fiil, yani birleşik fiil yüklemi şeklindedir: *змусило сістну [zmuşılo sıstı]* ile *змусило переглянути [zmuşılo perehl'anutı]*). Bunlar Türkçeye bire bir *oturmaya zorladı* ile *gözden geçirmeye zorladı* ya da *oturmak zorunda bıraktı* ile *gözden geçirmek zorunda bıraktı* şeklinde çevrilebilir. İngilizce tekabülleri ise “*made him sit*” ile “*made him look through*” yapılarıdır.

Fakat Ukraynacada, yukarıda yer alan örnektekilere benzer birleşik fiil yapıları ile karşılanan ettirgen fiiler yalnızca *-mAk zorunda bırakmak* ya da *-mAyA zorlamak* kalıplarıyla çevrilmez, başka yardımcı fiiller vasıtasıyla da çevrilebilir. Örneğin: *okutmak* fiilinin Ukraynacası, etken olan *okumat—çıtatu [çıtatu]* fiilinin yanında farklı yardımcı fiiller kullanılarak sağlanabilmektedir. Örneğin: *змусити читату [zmuşıtı çıtatu]/ наказату читату [nakazatı çıtatu]—okumaya zorlamak/ okumasını emretmek; попросити прочитати [poprosıtı proçıtatu]—okumasını rica etmek/ istemek; дозволити читату [dozvolıtı çıtatu]/ дати прочитати [datı proçıtatu]—okumasına izin vermek/ okumasını sağlamak vb.*

Buldurmak fiilinin Ukraynacası da benzer bir şekilde etken olan *bulmak—знаходити [znahodıtı]* fiilinin yanına çeşitli yardımcı fiiller getirilerek karşılanabilmektedir: *змусити знайти [zmuşıtı znaytı]/ наказату знайти [nakazatı znaytı]—bulmaya zorlamak/ bulmasını emretmek; попросити знайти [poprosıtı znaytı]—bulmasını rica etmek; дозволити знайти [dozvolıtı znaytı]—bulmasına izin vermek; допомогти знайти [dopomohtı znaytı]—bulmasına yardım etmek vb.* Tüm bu ifadeler ettirgen çatılı *buldurmak* fiilinin Ukraynacadaki olası karşılıklarıdır. Bunun gibi ettirgen fiillerin nasıl çevrilmesi gerektiği, bağlama, içinde bulunulan duruma bağlıdır.

Bu noktada Türkçe ettirgen fiillerin Ukraynacaya aktarılması, İngilizceye aktarılmasına pek benzerdir. Birçok ettirgen fiilin İngilizce karşılıklarında *get (got)*, *make (made)*, *let* ve *have (had)* fiillerinden birinin getirilmek suretiyle bu özellik gerçekleştirilir (Tosun, 1988).

4.2.7. Ukraynacada Tek Kelime ile Karşılana n Bazı Türkçe Kelime Çiftleri

Bir insanın ana dilinde bir durum, nesne ya da eylemi ifade eden tek ve ortak bir sözcüğün olmasının aksine edinmeye koyulduğu dilde bu sözcüğü karşılayan iki ayrı sözcük olması durumunda, insanın bu ayırımı alışıp bu farkı hep akılda tutarak duruma ve bağlama uygun, doğru olan sözcüğü seçip kullanması, bolca zaman ve pratik yapılmasını gerektirebilmektedir.

Bu durumu örneklendiren bazı sözcük çiftleri bunlar:

- Giysi ve aksesuar konusuna ilişkin kelimeler:
beden, numara — розмір [rozmir].
- Bazı sıfatlar:
kolay, hafif — легкий [lehkiy].
- Aile fertleri konusuna ilişkin sözcükler:
ağabey (abi), erkek kardeş — брат [brat];
abla, kız kardeş — сестра [sestra];
dayı, amca — дядько [d'ad'ko];
teyze, hala — тітка [titka].
- Bazı fiiller:
ağrımak, acımak — боліти [boliti];
bakmak, izlemek — дивитися [divitis'a];
bilmek, tanımak — знати [znati];
binmek, girmek/ oturmak — заходити [zahoditi]/ сидати [sidati];
inmek, çıkmak — виходити [vihoditi];
karşılaşmak, buluşmak — зустрітися [zustritis'a];
oynamak, çalmak — грати [hrati];
pişirmek, yemek yapmak — готувати [hotuvati];
utanmak, çekinmek — соромитися [soromitis'a];
yaşamak, oturmak — жити [jiti];
yıkamak, silmek — мити [miti].

Yukarıda yer alan Türkçe kelime çiftlerinin hepsi, Ukraynacada tek kelimeyle karşılanmaktadır ve bu durum, Türkçe öğrenme sürecinde bulunan Ukraynalı öğrencilerin sıklıkla kafa karışıklığı yaşamalarına neden olmaktadır.

Türk dilinde *beden* kelimesi giysi; *numara* kelimesi ise ayakkabı için kullanılırken, Ukrayna dilinde ikisi için de ortakça kullanılan sözcük, *розмір* [*rozmir*] sözcüğüdür. Örneğin, Türkçede bir giysi türü olan gömlek için *beden* kelimesine başvurmak doğruyken, bir ayakkabı türü olan terlik kelimesiyle birlikte *beden* kelimesinin kullanımı yanlıştır, *numara* kelimesine başvurulmalıdır. Ancak Ukrayna dilinde hem giysi hem de ayakkabı ile *розмір* [*rozmir*] kelimesinin kullanımı yerindedir: “*Bu gömleğin bedeni kaç?*”—“*Який розмір цієї сорочки?*” [*Yakıy rozmir tsiyeyi soroçki?*]; “*O ayakkabının numarası bana küçük.*”—“*Розмір того взуття малий на мене.*” [*Rozmir toho vzutt'a malıy na mene.*]

Aynı durum *kolay* ile *hafif* sıfatları için de geçerlidir. Ukraynacada *легкий* [*lehkiy*] sözcüğü, Türkçede aralarında anlam farkı bulunan hem *kolay* hem *hafif* ön adlarının yerini tutmaktadır. Buna göre “*Bu koli hafiftir.*” cümlesi Ukraynacaya aktarıldığında karşımıza çıkan “*Ця коробка легка.*” [*Ts'a korobka lehka.*] tümcesinde nasıl *легка* [*lehka*] (*eril olan *легкий* [*lehkiy*] sıfatının dişil şekli*) kullanılmakta ise, aynı şekilde “*Bu fizik sorusu kolaydır.*” cümlesinin Ukraynacası olan “*Ця фізична задача легка.*” [*Ts'a fizıçna zadaça lehka.*] cümlesinde de kullanılmaktadır.

Aynı durum birçok akraba ismi için de geçerlidir. Türkçede annenin kız kardeşine *teyze*, babanın kız kardeşine ise *hala* denirken, Ukraynacada ikisi de ortak bir *тітка* [*titka*] kelimesiyle karşılanmaktadır. Buna benzer bir başka misal, annenin ve babanın erkek kardeşlerini ifade etmeye yarayan sözcükler. Türkçedeki *amca* ve *dayı* kelimelerinin taşıdığı anlamlar, Ukraynacada tek kelime ile temsil edilmektedir—*дядько* [*d'ad'ko*].

Eylem ulamında bunun gibi örneklerin sayısı daha da fazladır.

Türk dilinde, bir yere gitmek üzere olan kişinin bir ulaşım aracında yer almasını ifade etmeye yarayan *binmek* fiili ile bir taşıtı terk etmek üzere olan birinin yere basmasını ifade eden *inmek* eylemleri varken, Ukrayna dilinde taşıtlara ilişkin ayrı olarak kullanılan fiiller bulunmamaktadır. Buna göre Ukraynacada birinin bir taşıtta yer almak

üzere ona ayak basmasını ifade etmeye yaran sözcükler, Türkçede *girmek* veyahut *oturmak* eylemlerine tekabül eden *zahodumu* [zahodıtı] ile *ciğamu* [sidatı] fiilleridir. Söz konusu birinin yer aldığı taşıtı terk etmesi olduğunda ise, Türkçede *çıkmaq* anlamını taşıyan *vuxodumu* [vihodıtı] fiiline başvurulmaktadır. Bu sebepten ötürü Türkçe öğrenen Ukraynalılardan sıklıkla “*otobüsten çıktım*”, “*arabaya otoruyorum*”, “*otobüse gireceğim*” biçimindeki cümleleri duymak mümkündür.

Bu olgunun bir başka misali ise, Türkçede farklı durumlarda kullanılan ve aralarında anlam farkı bulunan *bakmaq* ile *izlemek* fiillerinin de Ukraynacada tek sözcük şeklinde karşılığı vardır, *divumusa* [divıtıs’a] eylemi. Türkçeyi öğrenen Ukraynalıların “*Şu an film bakıyorum.*” ya da “*Dün hiç televizyon bakmadım.*” gibi cümleler kurmalarına tam olarak bundan dolayı sıklıkla denk gelinmektedir.

Ukrayna dilindeki *znati* [znatı] fiilinin yerini Türkçede tutan iki eylem mevcuttur: *bilmek* ile *tanımak*. “*Я цього не знав.*” [Ya ts’oho ne znay.]—“*Ben bunu bilmiyordum.*” ile “*Я не знаю цього чоловіка.*” [Ya ne znayu ts’oho çolovika.]—“*Ben bu adamı tanımıyorum.*” cümlelerinin Ukraynacasında aynı fiil kullanılırken (“*знав*” [znay], *znati* [znatı] fiilinin geçmiş zaman kiplisi; *знаю* [znayu] ise *znati* [znatı] fiilinin şimdiki zamanlısı), Türkçelerinde birbirinden anlam yönünden farklı olan *bilmek* ile *tanımak* fiilleri kullanılmıştır. Ukraynacada söz konusu bir malumat ise de, birini daha önce görmüş olmak, biriyle ilişkisi bulunmak ise de Türkçeden farklı olarak fiil ayrımı bulunmamaktadır.

Türkçede genellikle bol su ya da sıvı kullanımıyla temizleme işine *yıkamak*; “Genellikle bir bez sürterek tozlarını, kirlerini almak veya parlatmak.” (<https://sozluk.gov.tr/>) işine *silmek* denmek iken, Ukraynacada bu fiillerin ikisinin de yerini tek bir fiil tutmaktadır: *mumu* [mıtı]. Böylelikle Türkçe “*Ben bulaşıkları yıkıyorum.*” ile “*Ben camları siliyorum.*” cümlelerinde farklı fiillere başvurulmakta iken bu cümlelerin Ukraynacası olan “*Я мую посуд.*” [Ya miyu posud.] ile “*Я мую вікна.*” [Ya miyu vikna.]’da ortak olarak *мую* [miyu] (*mumu* [mıtı] fiilinin şimdiki zamanlısı) fiili kullanılmaktadır.

TDK’nin “Karşı karşıya gelmek, rastlaşmak.” şeklinde tanımladığı *karşılaşmak* fiili ile tanımını “Bir araya gelmek.” şeklinde olan *buluşmak* (<https://sozluk.gov.tr/>) fiilinin

arasındaki başlıca fark, niyettir. *Karşılaşmak* fiili, daha önce planlanmamış, tesadüfi rastlaşmaların ifadesi için kullanılır iken, *buluşmak* eylemi önceden planlanmış, anlaşılmiş görüşmeler kastedildiğinde kullanılmaktadır. Ukraynacada ise bahsi geçen fiillerin ikisi de *зустрітися* [*zustritis 'a*] fiiliyle karşılanmaktadır. Türkçede “*Dün bir sınıf arkadaşımla karşılaştım.*” ile “*Dün bir sınıf arkadaşımla buluştum.*” cümlelerinden çok farklı anlamlar çıkarılmaktadır, ancak bunlar Ukrayna diline aktarıldığında elde edilen cümlelerin ikisinde de aynı fiil yer aldığı için bu cümleler birbirinden farksızdır: “*Вчора я зустрівся зі своїм другом з класу.*” [*Vçora ya zustrivs 'a zi svoyim druhom z klasu.*] (*зустрівся* [*zustrivs 'a*], *зустрітися* [*zustritis 'a*] fiilinin geçmiş zamanlısı).

TDK'nin “Vakit geçirme, eğlenme, oyalanma vb. amaçlarla bir şeyle uğraşmak.” olarak tanımladığı *oynamak* fiili ile “Vurarak veya sürterek ses çıkartmak” ya da “Bir müziği dinlemeyi sağlayan aleti çalıştırmak.” olarak açıkladığı *çalmak* (<https://sozluk.gov.tr/>) fiilinin arasında büyük bir anlam farkı bulunmakta; Türkçede bu fiiller çok farklı durum ve bağlamlarda kullanılmaktadır. Bunun aksine Ukraynaca *грати* [*hratı*] eylemi, bahsi geçen fiillerin ikisini de karşılamaktadır. Böylece gerek “*O futbol oynamayı çok sever.*” gerekse “*O piyano çalmayı çok sever.*” cümleleri Ukraynacaya aynı kelime vasıtasıyla aktarılmaktadır: “*Він дуже любить грати футбол.*” [*Vin duje lübit 'hratı futbol.*] ve “*Він дуже любить грати на піаніно.*” [*Vin duje lübit 'hratı na pianino.*]

4.2.8. Burada ve Burası'nın Ukraynacadaki Karşılıkları

Ana dili Ukraynaca olup Türkçeyi sonradan öğrenenlerin sıklıkla, hatta özellikle de başlangıç düzeylerinde neredeyse her zaman güçlük çektikleri bir başka konu, *burası* ile *burada* işaret zamirlerinin ayırt edilmesi, onların yerine göre uygun ve doğru kullanımınıdır. Bu konu A1 düzeyinde ele alınmaktadır (Yeni Hitit 1 Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı, 2004: 12-13; İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabı, 2012: 17, 23; Yedi İklim Türkçe A1 Ders Kitabı, 2015: 15). Öğrencilerin bu noktada sıkça zorluk çekmelerinin nedeni, Ukraynacada söz edilen zamirlerin ikisinin de çoğu vakit aynı kelimeyle karşılanıyor olmasıdır. *Burada* zamiri Ukraynacaya her zaman *mym* [*tut*] şeklinde çevrilir iken, *burası* zamiri de, istisnasızca her zaman olmasa da (bu zamirin

kimi zaman farklı şekillerde de çevrilebildiğinin belirtilmesi önemlidir), çoğu vakit *mym [tut]* olarak çevrilmektedir. Örneğin:

- “Küçük prens içinden “*Burası kralın gezegeninden daha eğlenceli.*” dedi ve ellerini tekrar çırdı.” cümlesinin Ukraynacası: “*Тут веселише, ніж у короля*”,—*подумав маленький принц і знов заплескав у долони.*” [*Tut veselişe, nij u korol'a*”,—*podumav malen'kiy prints i znov zapleskav u doloni*] (de Saint-Exupery, 2015: 18).
- “Bu kalın kitap nedir? *Burada* ne yapıyorsunuz?” dedi.”; “A що це за грубезна книжка? Що ви *mym* робите?—сказав.” [*A şço tse za hrubezna knijka? Şço vi tut robite?*—*skazav*] (de Saint-Exupery, 2015: 23).

Görüldüğü üzere, hem birinci Türkçe cümlede yer alan *burası* hem de ikinci cümledeki *burada* zamirleri Ukraynacaya *mym [tut]* şeklinde çevrilmiş bulunmaktadır. Bunun nedeni, cümlelerin yapılarının karşılaştırılmasıyla açıklanabilir: ikinci örnek cümlesinin hem Türkçesi hem de Ukraynacasında *yapıyorsunuz* (*робите [robite]*) fiili, cümlelerin yüklemi iken, *siz* (*ви [vi]*) öznesi, *burada* (*mym [tut]*) zamiri ise yer tamlayıcısıdır. Ancak birinci örnek cümlesinin Türkçesinde *burası*, cümlelerin öznesi, *daha eğlenceli* ise yüklemi iken, aynı örnek cümlesinin Ukraynacasında *веселише [veselişe]*—*daha eğlenceli*, yine yüklemidir, ancak *burası* zamiri, cümlelerin öznesi değil, yer tamlayıcısıdır. Cümlelerin öznesi ise olmadığı için bu cümle şahıssız cümledir.

Aşağıda yer alan örneklerde de aynı durum gözlemlenmektedir:

- “*Burada* havalar sıcak.”—“*Тут* погода гаряча.” [*Tut pohoda har'aça*]
- “*Burası* sıcak.”—“*Тут* гаряче.” [*Tut har'açe*]

Yukarıdaki örnek cümlelerinin ilkinde özne, çoğul ekinin geldiği *havalар* ismidir. İkinci cümlelerin öznesi ise *burası* zamiridir. Cümlelerin Ukraynaca karşılıklarında ise birinci cümlelerin öznesi yine *погода [pohoda]*—*hava* ismi iken, ikinci cümle, şahıssız cümle olup özne bulundurmamaktadır. İkinci örneğin Ukraynacasında yüklem görevindeki *гаряче [har'açe]*—*sıcak* kelimesi, Türkçeden farklı olarak sıfat değil, zarftır; *burası* özne değil, yer tamlayıcısıdır. Bu cümlelerin öğelerinin arasındaki bağ şu şekildedir: “*Тут (як?) гаряче.*” [*Tut (yak?) har'açe*]—“*Burada (nasıl?) sıcak* (zarf).”; “*Гаряче (де?)*”

mym.” [*Har’açe (de?) tut*]—“*Sıcak (zarf) (nerede?) burada.*” Böylelikle Türkçede *burası/şurası/orası + sıfat* düzenindeki cümlelerin Ukraynaca karşılıkları, sıfatın yerine zarfın kullanıldığı, *burası—mym [tut]* zamirinin cümlenin öznesi değil, yer tamlayıcısı olduğu şahıssız cümlelerdir. Bunun gibi cümlelerde *burası*, tıpkı *burada* zamiri gibi Ukraynacada *mym [tut]* ile karşılanmaktadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Çok köklü geçmişe ve büyük coğrafi genişliğe sahip Türk toplumu, kültürü ve dili yabancılar tarafından yıllardan beri merak edilmektedir. Türkçenin kökeni eski olduğu gibi, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi de çok eskilere dayanmaktadır. Yüzyıllardan beri öğretilen Türkçe, bugün de aynı şekilde çok geniş olarak öğrenilen ve öğretilen bir dil konumundadır. Günümüzde dünyanın çeşitli köşelerinde yaşayan toplam 84 milyonu aşkın kişi tarafından konuşulan Türkçe, gerek yurt içinde gerekse dünya çapında çeşitli özel ve devlet kurumlarında, Türkoloji bölümleri bulunan köklü üniversitelerde öğretilmektedir.

Yabancılar Türkiye'nin sınırları içerisinde Türkçe öğreten başlıca kurum; akademiler, enstitüler, dernekler, vakıflar, kolejler, kültür merkezleri, özel kurslar, büyükelçilikler, Türkoloji merkezleri ve üniversite merkezlerinde kurulan TÖMER'lerdir (Göçer, Tabak, Coşkun, 2012). Türkçenin yurt dışındaki öğretiminde ise, dünyanın birçok ülkesinde faaliyet gösteren Yunus Emre Enstitüsü ile Maarif Vakfı'nın bu alandaki katkıları tartışılmaz. 55'e yakın ülkede bulunan Yunus Emre Türk Kültür Merkezleri, yabancılar "Avrupa Birliği Ortak Dil Programı"na uygun olarak hazırlanmış ders setleri kullanarak Türk dilini öğretmektedir.

Türkiye ile Ukrayna arasındaki özellikle inşaat, tekstil, turizm, ticaret sektörlerindeki iş birliklerinin pekişmesi ile birlikte Türkçe, Ukrayna topraklarında da yoğun olarak talep gören ve öğrenilen bir dil konumuna gelmiştir. Ukrayna'nın birçok üniversitesinde faaliyet gösteren Türkoloji bölümlerinde gerek özgün gerekse Ukrayna akademisyenleri

tarafından ortaya konulan kaliteli materyaller yardımıyla çok vasıflı uzmanlar tarafından Türk dili öğretimi gerçekleştirilmektedir.

Ukrayna ile Türk dillerinin kökenleri ve yapıları farklı olduğundan dolayı Türkçe öğrenmeye koyulan Ukraynalılar, söz konusu dillerin arasındaki farklılıklardan kaynaklanan birçok zorlukla karşılaşmaktadırlar. Ukrayna'nın çeşitli üniversitelerinde görev yapan Türkçe eğitmenleri ile gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda ortaya konulan bulgular da bunu kanıtlamaktadır.

Ukrayna'nın farklı üniversitelerinde görev yapan, çoğu uzun yıllar deneyime sahip Türkçe hocalarının kıymetli tecrübelerine dayanan görüş ve gözlemlerine göre Ukraynalılar Türkçe öğrenirken birçok düzey ve konuda güçlük çekmekte, çoğu sistematik ve tipik hatalar yapmaktadırlar.

Görüşmelerin sonucunda toplanan bulgular çözümlenince Ukrayna öğrencilerinin A1-A2 düzeylerinde başta ilgi, belirtme ve ayrılma durumları olmak üzere hemen hemen tüm ismin hâl/ durum ekleri kullanma noktasında güçlük çektikleri ortaya konulmuştur. Aynı durum A1 seviyesinde ele alınan isim tamlamaları için de geçerlidir; Ukraynalı öğrencilerin özellikle belirtisiz ve zincirleme ad tamlamalarında zorlanıp çokça hata yaptıkları saptanmıştır. Katılımcıların gözlemlerine göre isim tamlamalarının tamlayan ya da tamlanan öğelerine bir de hâl ya da iyelik ekleri getirildiğinde daha da fazla hata söz konusu oluyor. Genellikle A1 düzeyinde işlenen şimdiki, görülen geçmiş ve gelecek zamanlar ile A2 düzeyinde geçilen duyulan geçmiş ile geniş zamanlardan en çok problem son iki zaman noktasında ortaya çıkmaktadır. Ana dillerinde duyulan geçmiş zamanla geniş zaman olmadığı için Ukraynalılar bu iki zamanı anlama ve en çok da konuşmada kullanma noktasında zorlanırlar. Çoğu öğrenci, duyulan geçmiş zamanın kullanılması gereken yerde görülen geçmiş zamanı; geniş zamanın kullanılması gereken yerde şimdiki ya da gelecek zamanı kullanma eğiliminde olur. Bu durumun düzelmesi çok zaman ve çaba icap ettirir. Görüşmelerden elde edilen verilere göre daha başlangıç düzeylerinde başlayıp daha ileri seviyelere kadar devam eden bir başka sorun, cümlede doğru söz sırasının izlenmesidir. Bu açıdan da söz konusu dillerin arasındaki birtakım farklılıklardan dolayı Türkçe tümcelerdeki sözcük sırası özellikle ilk başlarda Ukraynancanıninkine çok yakın ve dolayısıyla da yanlış olur. Bazı katılımcıların

görüşlerine göre birçok Ukraynalı başlangıç düzeylerinde kimi sesleri de yanlış çıkarabilmektedirler. Telaffuz hatalarının en çok yaşandığı sesler, [ğ], [â], [ö], [ü], [l], [k], [r]'dir. Bundan başka [c] ve [ç], [ı] ve [i], [e] seslerinde de kimi hatalar yapılabilmektedir. Kelimelerin yanlış telaffuzu ve vurgulanması da bu düzeylerde söz konusudur. Yanlış vurgulanan kelimeler çoğunlukla vurgusu alışıldığı gibi son hecede olmayan alıntı kelimelerdir.

B1-B2 düzeylerinde ise özellikle edilgen, dönüşlü ve ettirgen çatılar noktasında zorlanmalar yaşanmaktadır. İlk iki çatı, ekleri birbirine benzediğinden birbiri ile çok karıştırılmaktadır. Söz konusu düzeylerde birleşik zamanlar da öğrencilerin kafa karışıklığına sıklıkla neden olan konudur. Basit zamanlar sisteminde zorluk arz eden görülen ve duyulan geçmiş zamanların ayrımı bu sefer birleşik zamanlarda da zorlu bir husus olmuştur. Bundan dolayı hikâye ve rivayet birleşik zamanlar, karmaşanın en çok yaşandığı birleşik zamanlardır. Bulgulara göre dilek-şart kipi de Ukraynalı öğrencilerin genellikle zor buldukları konulardan biridir. Söz dizimi düzeyinde sıklıkla yaşanan zorluk, fiilimsilerin kullanımına ilişkindir. Türkçede fiilimsi ekleri ile kurulan öbekler Ukraynacaya bağlaçlar vasıtasıyla aktarıldığından dolayı Ukrayna öğrencileri aynı bağlaçları özellikle de öğrenimin ilk aşamalarında Türkçede de aramaktalar.

C1 düzeyine ilişkin olarak yapılan birçok yoruma göre Ukrayna üniversitelerinde izlenen müfredatlara göre söz konusu seviyede yeni dil bilgisi konuları işlenmemektedir. Bu düzeyde dikkat daha çok çeviri pratiğine yöneliktir. C1'de zorluk düzeyi ileri okuma ve dinleme metinleri, zor kalıplar, ifadeler, deyimler ve atasözleri çevrilir. Bunun yanı sıra önceki düzeylerde alınan konular bu sefer daha zor örneklerle desteklenerek, daha zor metinler ve uygulamalar içinde ele alınarak tekrar edilir, bazı teferruatlarına bakılır. C1 düzeyinde yine birleşik zamanlar, fiil çatıları, isim-fiil, sıfat-fiil, zarf-fiil ve ayrıca da katmerli birleşik zamanlarda zorluk çekilebilir.

Bundan başka, bazı katılımcılar, kimi öğrencilerin başta fiiller ve alıntı kelimeler olmak üzere yeni kelimeleri ezberleme noktasında çokça zorlandıklarını ifade etmiştir.

Görüşmelerin neticesinde toplanan bulgular incelendiğinde öğrencilerin en az yapım ekleri ezberleme ve kullanma noktasında zorlandığı ortaya konulmuştur. Bu görüşü tüm katılımcılar savunmuştur.

Görüşmelere katılan Türkçe öğretmenleri, Ukraynalı öğrencilerin Türkçe öğrenme sürecini daha kolay ve verimli kılmak için öğrencilerinin derslerde hedef dili kullanmalarını, bol dinleyip konuşmalarını ve işlenenler tam olarak anlaşılana dek üzerine çalışılan konuda çokça pratik yapılmasını sağladıklarını; bir konunun otomatikleşmesi için derslerde aynı konunun bolca tekrarlandığı alıştırmalar yaptıklarını; işlenen konuların öğrencilerin dil seviyelerine uygun olmasına ve “kolaydan zora” ilkesine uymasına dikkat ettiklerini; okuma etkinliğine bol vakit ayırıp materyallerin çeşitli ve özgün olmasına önem verdiklerini; öğrenilenlerin gerçek hayatta uygulanmasına, kullanışlı olmasına ve etkili dil öğretimi için önemli olan başka hususlara dikkat ettiklerini ifade etmişlerdir.

5.2. Öneriler

Katılımcıların öğrenme sürecini daha kolay ve etkili kılmakta faydalı olacak tavsiyeleri de dahil olmak üzere Ukraynalı öğrencilerin Türkçe öğrenme sürecindeki problem ve zorlukları gidermelerine; sürecin daha hızlı, verimli ve zevkli olmasına yardımcı olabileceği düşünülen bazı öneriler şunlardır:

1. Türkçeyi, Ukraynaca ve Türkçenin yapılarını, özelliklerini ve farklı düzeylerdeki farklılıklarını karşılaştırarak öğrenmek. Dillerin arasında farklı düzeylerdeki ayrımları bilmek, dili öğrenenin daha az hata yapmasına yardımcı olacaktır.
2. Ana dili ile hedef dilin arasındaki farklılıkları anlayarak, ancak aynı zamanda amaç dili ana dilinden bağımsız olarak öğrenmek. Yabancı dil öğrenimini, ana dilindeki bilgileri ve onun mantığı, yapısı, kalıpları ile kurallarını yabancı dile aktarmayarak; bire bir çeviriye başvurmayarak; hedef dilin yapısı ve kökeni yönünden çok farklı olduğunun farkında olarak gerçekleştirmek.

3. Çok pratik yapmak. Bolca okumak, dinlemek ve belki de en çok dili konuşmak, konuşmada kullanmak, etkili ve verimli dil öğrenimi için son derece önemlidir. Bireyin kendini amaç dile maruz bırakması, o dilde iyi sonuçları elde etme yönünden çok etkili ve önemlidir.

4. Okunan ve dinlenenlerin analizini yapmak, sorgulamak, anlaşılmayan ya da soru işareti uyandıran noktaları açıklığa kavuşturmaya çalışmak. Okurken ve dinlerken kullanılan ismin durum eklerine, başvuru zaman kiplerine, birleşik cümlelerin kuruluşuna, sözcüklerin cümle içindeki sırasına dikkat etmek.

5. Dil öğrenimini çeşitli materyallere başvurarak gerçekleştirmek. Hem özgün hem de yabancı uzmanlar tarafından ortaya konulan materyalleri bir arada kullanmak çok faydalıdır. Bir ders kitabındaki açıklama ya da kural anlaşılır değil ise aynı açıklama ya da kural başka bir kitapta, kaynaktan daha iyi, daha açıklayıcı izah edilmiş olabilir. Bu şekilde bir kitabın cevap veremediği bir soruyu başka bir kitap yanıtlayabilir. Ayrıca alıştırmalar ve etkinlikler, hatta metinler içinde kullanılan söz dağarcığı genellikle kitaptan kitaba değiştiğinden dolayı birden fazla ders materyali kullanmakta çok fayda vardır.

6. Dil öğrenimini basamaklarla ve bulunulan düzeye uygun olarak gerçekleştirmek. A2 düzeyinde bulunan bir öğrencinin B2 düzeyinde ele alınan konuları işlemesi hem çok zorlu olur hem pek verimli olmaz. Yabancı dil öğreniminde “kolaydan zora doğru” ilkesine uyulması çok önemlidir.

7. Kendini izlemek ve dili bireyin kendi özelliklerine göre daha uygun ve etkili yöntemler kullanarak öğrenmek. Biri dinleyerek, bir başkası okuyarak, kimileri ise yazarak, not alarak daha iyi öğrenir ve öğrenilenlerin akılda kalıcı olmasını sağlar.

8. Dil öğreniminde düzenli ve istikrarlı olmak. Yabancı dil öğreniminde verimli ve başarılı olabilmek, güzel sonuçları elde edebilmek için düzenli çalışma çok önemlidir. Bu noktada dil öğrenimi spor ile kıyaslanabilir. Sporda nasıl ki süreden ziyade düzenlilik önemli ise, dil öğreniminde de kısa fakat düzenli çalışmalar, seyrek ancak uzun çalışmalardan çok daha faydalı ve etkilidir.

9. Dil öğrenimini tüm dil becerilerine vakit ayırıp çalışarak gerçekleştirmek. Her bir dil becerisi, dilin farklı yönlerini geliştirmede etkilidir.

10. Dil öğrenmede motivasyon, motive olmak çok önemlidir. Dili öğrenenin hedef dilin ona neleri kazandırabileceğinin, bireyin bu dili bildiği takdirde neleri yapabileceğinin, ne gibi avantajlar ve kazanımlar elde edebileceğinin farkında olması son derece önemlidir. Motivasyonu ve dil öğrenme arzusu olan insan, dil öğrenme sürecinde her zaman daha düzenli, istikrarlı, istekli olduğundan ötürü hedef dilde daha kısa sürede daha iyi sonuçları elde etme noktasında çok daha yüksek şanslara sahiptir.

KAYNAKÇA

- AÇIK F, TAKIL NB (2019) Ukrayna’da Türkçe eğitimi. *VI. Yıldız Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, Tam Metin Bildiri Kitabı, 1. İstanbul, 12-13 Aralık.*
- AĞAR ME (2006) Türkçe öğretiminin tarihçesi. *Journal of Human Sciences* 8(1): 1-10.
- AKAR A (2005) *Türk dili tarihi* (Ötüken Yayınları, İstanbul).
- AKSAN D (1977) *Her Yönüyle Dil* (Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara).
- ALTMİŞDÖRT G (2013) Dil edinimi ve dil öğrenimi olgusuna beyin ve dil gelişimi açısından bir bakış. *Ege Eğitim Dergisi* 14(2): 41-62.
- ALTUNKAYA H (2021) Yurt dışında yabancı dil olarak Türkçe öğretmek: sorunlar ve çözüm önerileri. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi* 16(Özel Sayı): 1-33.
- ARMAĞAN S (2022) Eksiz belirtme durumu var mıdır?. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 7: 532-544.
- ARSLAN M (2012) Tarihi süreçte Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi-öğrenimi çalışmaları. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 9(2): 167-188.
- BANGUOĞLU T (1974) *Türkçenin Grameri* (Baha Matbaası, İstanbul).
- BÜYÜKÖZTÜRK Ş, ÇAKMAK E, AKGÜN Ö, KARADENİZ Ş, DEMİREL F (2014) *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Pegem Akademi, Ankara).
- CAFEROĞLU A (1984) *Türk dili tarihi* (Enderun Kitabevi, Ankara).
- DEMİREL Ö (2010) *Yabancı Dil Öğretimi* (Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara).
- DİLÂÇAR A (1970) 1612’de Avrupa’da yayımlanan ilk Türkçe gramerinin özellikleri. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 18: 197-210.
- DURMUŞ M (2013) Türkçenin yabancılara öğretimi: sorunlar, çözüm önerileri ve yabancılara Türkçe öğretiminin geleceğiyle ilgili görüşler. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 11: 207-228.
- EDİSKUN H (1999) *Türk Dilbilgisi* 6. Baskı (Remzi Kitabevi, İstanbul).
- ERGİN M (2009) *Türk Dil Bilgisi* (Bayrak Yayınları, İstanbul).
- ERKUŞ A (2013) *Bilimsel Araştırma Süreci* (Seçkin Yayıncılık, Ankara).
- GÖÇER A, TABAK G, COŞKUN A (2012) Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi kaynakçası. *Türklük Bilimi Araştırmaları* 32: 73-126.

- HENGİRMEN M (2006) *Türkçe Temel Dilbilgisi* 5. Baskı (Engin Yayınları, Ankara).
İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı A1 (2012) (Kültür Sanat Basımevi, İstanbul).
- İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı B2* (2012) (Kültür Sanat Basımevi, İstanbul).
- İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı A2* (2012) (Kültür Sanat Basımevi, İstanbul).
- KAPLAN M (1983) *Dil ve Kültür* 2. Baskı (Dergâh Yayınları, İstanbul).
- KARAAĞAÇ G (2009) *Türkçenin Söz Dizimi* (Kesit Yayınları, İstanbul).
- KARAHAN L (2010) *Türkçede Söz Dizimi* 15. Baskı (Akçağ Yayınları, Ankara).
- KATSİON İ (2018) Ukraynalı öğrencilere karşılığı olmayan Türkçe sözcüklerin öğretilmesi. *Uluslararası Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Dergisi* 1(2): 125-138.
- KEMAL O (1976) *Ekmek Kavgası* 6. Baskı (Varlık Yayınları, İstanbul).
- KHOMENİUK A (2019) Yabancı dil olarak Türkçe öğreniminde karşılaşılan zorluklar (Ukrayna örneği). Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yabancılar için Türkçe Eğitimi, Sakarya.
- KLİMOVA B (2018) Learning a foreign language: A review of recent findings about its effect on the enhancement of cognitive functions among healthy older individuals. *Frontiers in human neuroscience* 305: 1-7.
- KORKMAZ Z (1992) *Grammer Terimleri Sözlüğü* (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara).
- KORKMAZ Z (2009) *Türkiye Türkçesi Grameri: (Şekil Bilgisi)* 3. Baskı (Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara).
- KOTSÜBINSKIY M (2013) *Tini Zabutih Predkiv* (Folio, Harkiv).
- KRIJANİVSKA Oİ (2010) *İstoriya Ukrayinskoyi Movı* (Akademiya, Kiyiv).
- MOZER M (2018) *İstoriya Ukrayinskoyi Movı* (Likbez, Kiyiv).
- NEÇUY-LEVITSKIY İ (2017) *Kaydaşeva Simya* (Navçalna Knıha - Bohdan, Ternopil).
- NOTGHİ H (1980) *Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü* (Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara).

- ÖZÖNDER SB (2002) Türk dilinin tarihî dönemleri üzerine birkaç söz. *Türkbilig* 3: 203-210.
- PİDMOHILNIY V (2014) *Misto* (Folio, Harkiv).
- PONOMARÖVA İM (2013) Rozvitok türkolohiyi na teritoriyi suçasnoyi Ukrayını. *Visnik Luhanskoho Natsionalnoho Universitetu İmeni Tarasa Şevçenka. Filolohiçni Nauki* 12(1): 89-95.
- RENSKA AD (2022) Osoblivosti Ukrayinsko-Turetskoho perekladu (Na materialı perekkladatskoyi diyalnosti Ahatanhela Kırmskoho). *Napram 1. Ukrayinska Mova i Literatura*: 107-111.
- SAINT-EXUPÉRY A de (2015) *Küçük Prens* 4. Baskı, çev. Cemal Süreya, Tomris Uyar. (Can Yayınları, İstanbul).
- SOROKİN S (2018) *Praktična Hramatika Turetsloyi Movi. Çastına Perşa. Navçalny Posibnik (Preprint)* (Vıdavniçiy Tsentr KNLU, Kiyiv).
- ŞENGÜL K (2021) Uzaktan eğitim sürecinde Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 24: 174-222.
- ŞULJUK K (2004) *Sıntaksıs Ukrayinskoyi Movi* (Vıdavniçiy Tsentr Akademiya, Kiyiv).
- TANPINAR AH (2017) *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* (Dergah Yayınları, İstanbul).
- TİMKOVA T (2018) Ukraynalı öğrencilere Türkçe'den sözlü çeviri öğretiminde ortaya çıkan zorluklar. *Uluslararası Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Dergisi* 1(2): 83-91.
- TİMKOVA T, SOROKİN SV (2019) Problems and difficulties in teaching Turkish grammar to Ukrainian students at the university level. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi* 8(4): 90-114.
- TİMURTAŞ F (1964) Dil Davası ve Ziya Gökalp. *Istanbul Journal of Sociological Studies* 5: 71-105.
- TOSUN C (1988) Türkçe ve İngilizcede oldurganlık ve ettirgenlik görünüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 3(3): 129-133.
- TOSUN C (2005) Türkçe'nin yabancı dil olarak öğretilmesi. *Journal of Language and Linguistic Studies* 1(1): 22-28.

- TUNA ON (1990) Sümer-Türk dillerinin tarihi ilgisi ve türk dilinin yaşı meseleri. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Bellekten* 37: 257-293.
- TUNCA EA (2006) Türk harf devriminin halka tanıtımı çalışmaları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2(2): 111-122.
- TÜRK DİL KURUMU (2020) *Türkçe Sözlük* (TDK Yayınları, Ankara).
- TWAİN M (2020) *Tom Sawyer'in Maceraları*, çev. Eylül Erten. (Kapra Yayınları, İstanbul).
- UZUN NE (2012) Türkçenin dünya dilleri arasındaki yeri üzerine. *Türkoloji Dergisi* 19(2): 115-134.
- Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti A1 Ders Kitabı* (2017) (Yunus Emre Enstitüsü, Ankara).
- Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti A2 Ders Kitabı* (2017) (Yunus Emre Enstitüsü, Ankara).
- Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti B1 Ders Kitabı* (2017) (Yunus Emre Enstitüsü, Ankara).
- Yeni Hitit 1 Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı* (2004) (Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara).
- Yeni Hitit 2 Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı* (2004) (Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara).
- YILMAZOĞLU F (2013) Türkiye Türkçesinde geniş zamana anlambilimsel bir yaklaşım. *Dil Dergisi* 159: 62-68.

İNTERNET KAYNAKLARI

- Ethnologue (2023). Türkçe. <https://www.ethnologue.com/language/tur>
- Ethnologue (2023). Ukraynaca. <https://www.ethnologue.com/language/ukr>
- International Monetary Fund (2023). <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2022/October/download-entire-database>
- Türk Dil Kurumu. Güncel Türkçe Sözlük (2023). <https://sozluk.gov.tr/>
- Ukraynaca Çevrim İçi Sözlüğü (2023). <http://sum.in.ua/>
- Ukraynaca Çevrim İçi Sözlüğü (2023). <https://goroh.pp.ua/>

EKLER

GÖRÜŞME KATILIMCILARININ CEVAPLARI

Aşağıda, Türkoloji bölümleri bulunan Ukrayna üniversitelerinde görev yapan Türkçe eğitimcileri ile gerçekleştirilen görüşmelerin sorularına verdikleri yanıtlara, Ukraynalı öğrencilerin Türkçe öğrenme sürecinde en çok karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüş ve yorumlarına yer verilmiştir.

K1:

Cinsiyetiniz: () Kadın (✓) Erkek

Unvanınız: Doç. Dr.

Çalıştığınız kurum: Kiyiv Ulusal Dil Bilim Üniversitesi (KNLU)

İletişim bilgileriniz (e-mail, telefon):

Hizmet süreniz: 24 yıl

En çok kaçınıcı sınıfa ders veriyorsunuz: 1., 2., 3., 4. sınıflara.

1. “A1-A2 seviyelerindeki öğrenciler, dil bilgisi konularından en çok hangilerinde zorluk çekmektedirler?”

Bir insanın, ana dilinde olmayan yahut farklı olan şeylerle karşılaştığı zaman zorluk çekmesi, herhangi yabancı dil için geçerli ve gayet doğal bir durumdur. Ses bilgisi genel olarak ele alındığında çok büyük ve ciddi zorlukların çıkmadığını belirtmek yerinde olur. Aynı şey Türkçe imlası için de söylenebilir. Elbette ki bütün öğrenciler sesleri düzgünce çıkarma konusunda eşit bir şekilde başarılı değildir ve kimi öğrenciler bazı sesleri doğru çıkarma noktasında diğerlerine göre biraz daha zayıf olabiliyor. Fakat Türkçe, Arapça ya da Çince gibi Ukraynacaya göre daha egzotik dillere nazaran Ukraynacanınkinden çok daha yakın ve dolayısıyla daha kolay bir ses sistemine sahiptir.

Dil bilgisine gelince ise durum çok farklıdır. Türkçe, Ukraynacaya göre tipoloji açısından farklı bir yapıya sahip olduğu, sondan eklemeli bir dil olduğu için bu iki dilin arasında cümle kurma düzeyinde çok büyük farklar söz konusudur. Bundan ötürü de öğrencilerin her zaman en çok zorlandıkları konular, fiil sistemiyle ilgili konulardır. Örnek olarak, Türkçede yan cümle bağlaçları sisteminin özellikle Ukraynacaya göre pek

gelişmemiş olduğu belirtilebilir. Ukraynaca cümlede bir bağlacın yerini Türkçe cümlede fiilimsiler tutmaktadır. Başlangıç düzeylerinde bile temel öğelerin oluşturduğu basit cümlelerin nesne, tümleç gibi yardımcı öğelerle genişletilmesine gelince *-mA*; *-mAk* isim-fiil ekleriyle kurulan söz dizimsel yapılar ortaya çıkmakta ve bu da öğrencilerin çoğunlukla zorlandıkları konulardan biri oluyor.

Türkçe ismin çekim ekleri sistemi düzeyinde de özellikle yükleme durumunun kullanımıyla ilgili zorluklarla her zaman karşılaşmaktadır. Bu zorluklar, Türkçede belirtme durumunun hem ekli hem de eksiz olmasının birtakım etkenlere bağlı olmasından kaynaklanır. Ukraynacada belirtme durumunun hem ekli hem eksiz olması söz konusu olmadığı için bu noktada da zorluklar yaşanabiliyor.

Ad tamlamaları da zorlu konulardan biridir. Özellikle de belirtisiz ad tamlaması. Bu konu, Türkçe öğrenme sürecinin daha başında öğretilmeye başlıyor, fakat zorlukları çoğu zaman yıllar boyunca kendini belli etmeye devam ediyor.

Elbette ki zaman sisteminde de bazı zorluklara rastlanmakta. Ukrayna dilinde, Türkçede duyulan geçmiş zaman olarak adlandırılan bir zaman bulunmadığından dolayı Türkçeyi sıfırdan öğrenmeye başlayan Ukraynalı biri bu zamanın işlevlerini, nasıl ve ne gibi durumlarda kullanılması gerektiğini teorik olarak kavrasa da, onu konuşmada doğru kullanmayı öğrenmesi ve kullanmaya alışması biraz zor olabilir ve çokça pratik gerektirir.

2. B1-B2 seviyelerindeki öğrenciler, dil bilgisi konularından en çok hangilerinde zorluk çekmektedirler?

Bir dilin öğrenmesi daha basit, temel şeylerden başlayarak daha zor, kompleks şeylere doğru ilerleyerek gerçekleşir. Dil öğrenme sistemi, birbirine az çok benzer şeylerin farklı düzeylerde öğrenmeye dayalıdır. Tümce bilgisine yeni giriş yaptığımız zaman basit tümcelerden başlayarak öznesi ve yüklemi olan bir tümceyi ilk başta geçişli/ geçişsiz nesnelere, tümleçlerle tamamlanması öğretilir. Sonrasında ise ele aldığımız tümce bilgisi zorlaşır; ortaç ve ulaçlara, Ukraynacada yan cümlelere denk gelen yapılara geçilir ki bu, kuşkusuz, zorlukların ortaya çıktığı noktadır. Türkçe öğreniminde çok sayıda çeşitli biçim bilimsel kalıpların olması büyük bir zorluk arz etmekte.

Türkçede birçok kalıp benzer şeyleri ifade eder. Örneğin, bir öğrencinin ifade etmek istediği bir anlam vardır ve bunun için başvurabileceği birden fazla kalıp, ek bulunmakta. Öğrenci, ifade etmek istediği düşünceyi hangi kalıp ya da ek vasıtasıyla en iyi ve başarılı bir şekilde ifade etmiş olur, bunu anlaması zor olabilir. Türkçede ek ve kalıpların bu denli büyük sayıda olması, kuşkusuz ki, bir öğrenciyi kimi zaman müteredit bırakır ve zorlanmasına yol açar. Eklerin bu kadar büyük sayısına hakim olmak, zaman, çaba ve istikrarlı, düzenli çalışmayı gerektirir ki bu her öğrencide maalesef ki yoktur.

B1-B2 seviyelerinde dil bilgisi düzeyinde çıkan en büyük sorun, ulaçların ve diğer şart anlamını taşıyan tüm kalıpların kullanımınıdır.

Öğrencilerimizin her zaman zorlandıkları kalıplar, konuşma diline mahsus olan kalıplardır (biliyoruz ki her dilde olduğu gibi, Türkçede de konuşma diline ayrı, yazılı dile ayrı olarak özgü kalıp ve ifadeler bulunmakta). Türkçenin konuşulduğu ortamda bulunan ya da Türkçeyi Türkiye’de öğrenenler için dil öğrenme süreci farklı bir şekilde gerçekleşiyordur, fakat söz konusu bizim, dili çoğunlukla konuşucularından uzak ve genel itibarıyla kitaplar, eğitmenler ve en fazla YouTube’daki video ve kayıtlar yardımıyla teorik olarak öğrenen öğrencilerimiz ise, gramer ve biçim bilimsel kurallara hakim olmalarına rağmen konuşmaya gelince devamlı bir konuşma pratiği eksikliğinden kaynaklanan konuşmalarının yapay olma durumu söz konusudur. Türkçe konuşucuları bunun gibi konuşmalar duyunca sıklıkla “Kitap gibi konuşuyorsun.” derler.

3. C1 seviyesindeki öğrenciler, dil bilgisi konularından en çok hangilerinde zorluk çekmektedirler?

C1 düzeyi, Yüksek Lisansta işlenen düzeydir aslında, çünkü Lisans düzeyinde öğrencilerin B1 seviyesini tamamlamaları öngörülür. Dolayısıyla bazı öğrencilerin bu düzeye kadar gelememeleri söz konusudur. Bu düzeyde dil bilgisine pek yer verilmemekte, çünkü üniversitemizin ve, bildiğim kadarıyla, Ukrayna’da faaliyet gösteren tüm üniversitelerin müfredatına göre dil bilgisi programı, iki eğitim-öğretim yılı boyunca işlenip bitirilir.

Üniversitemizin öncelikle mütercim yetiştirmeye yönelik olduğundan dolayı bu düzeyde daha detaylı çeviri eğitimi verilmektedir. Kuşkusuz, dil bilgisi belli ölçüde her zaman, her düzeyde vardır, örneğin hukuki bir metin çevirdiğimiz zaman o metinde çeşitli spesifik gramer yapılarına rastlanır, fakat bir öğrencinin Lisans düzeyinde işlenen konuları tam olarak anlaması ve de bol konuşma pratiği yapması durumunda bu düzeyde herhangi zorluk ve sorunlar yaşanmaz. Bu düzeyde yalnızca spesifik bir alana mahsus yapılar ya da ibareler karşısında bazı zorluklar yaşanabilir. Örneğin, “*yukarıda bahsedildiği üzere*” gibi kitap diline, bilimsel teknik metinlerine özgü kalıplarda.

4. Öğrencileriniz, basit zamanları anlama, ayırt etme ve kullanma konusunda zorluk çekmekte mi? Basit zamanlardan hangisini genellikle daha zor bulurlar ve ne gibi hatalar yaparlar?

Elbette var. Türkçenin zaman sistemi ve ayrıca basit zamanlı fiiller sistemi, Ukraynacadan farklıdır. Ukrayna dili, üç ögeli, çok basit bir zaman sistemi sunar: geçmiş zaman, şimdiki zaman ve gelecek zaman. Bir kişi, ana dilinde mevcut olan, alıştığı zamanlardan başka, alternatif zamanların ortaya çıkması durumunda (söz edilen durum yalnızca Türkçe için değil, başka diller için de geçerlidir) elbet ki zorlanmaya başlar. Bu noktada en çok duyulan geçmiş zaman örnek gösterilebilir. Ukrayna dilinde bu zamanın karşılığı olan bir zaman kalıbı bulunmadığı için bir olayı ya da durumu bir başkasından duyma, öğrenme ya da bir şeyin sonradan, neticesine şahit olunca farkına varılması söz konusu olduğunda bu zaman kalıbının kullanılması gerektiği, yalnızca öğrencilerin değil, kimi zaman Türkçeye oldukça ileri bir düzeyde hakim olan konuşmacıların bile dikkatinden kaçabilir. Zira bir kişinin, ana dilinde olmayan bir şeye her zaman odaklanması lazım.

Karşılaşılan bir başka zorluk ise benzer kalıpların ayırt edilmesidir. Bunun örneği, şimdiki zamanda gerçekleşen olay ya da durumları ifade eden şimdiki ile geniş zamanlardır. Söz konusu zamanların ikisinden hangisinin hangi durumlarda kullanılması gerektiğini işaret eden bazı etkenler vardır, ancak kimi zaman Türkçe konuşucuları bile bu özellikleri ve etkenleri açıklayamıyorsa dilin konuşucusu olmayan kişiler için bunları ayırt etmek daha da zordur. Diğer yandan geniş ile gelecek zaman çifti de bu durumun örneği olabilir. Konuşmacının ana dilinde gelecekte gerçekleşecek olan olayları ifade

eden tek bir zaman kalıbı mevcutsa hızlı olarak gerçekleşen konuşma sürecinde çok düşünmeksizin söz edilen durum bir arzu mu, niyet mi, gerçekleştirilme ihtimali mi diye anlamak, birbirine benzer iki kalıbın arasından daha doğru olanı seçmek zor olabiliyor. Bu bahsedilen hususların teorik olarak öğrenilmesi, ezberlenmesi zor değil, lakin konuşmaya gelince, duruma uygun olan zaman kipini hızlı seçip doğru bir şekilde kullanmak zordur.

5. Öğrencileriniz, birleşik zamanları anlama ve kullanma konusunda zorluk çekmekte mi? Birleşik zamanlardan hangisini genellikle daha zor bulurlar ve ne gibi hatalar yaparlar?

Birleşik zaman kalıpları noktasında da elbette ki sorunlar yaşanabiliyor. Türkçe dil bilgisi sistemine bakılırsa birleşik zamanların aslında başka bir zaman boyutuna çekilmiş basit zamanlar olduğunu görebiliriz. Böylelikle de bir öğrencinin şimdiki ile geniş zamanları ayırt etme ve kullanma noktasında sorunları varsa aynı durum birleşik zaman sisteminde de zorluk teşkil edecektir. Örneğin “*geliyordu*” ile “*gelirdi*”. Buna bir de rivayet, yani *-miş* eki eklense bunu anlamak daha da zorlaşır. Ya da “*gelecek*” ile “*gelecekmış*”. Ukraynacada böyle bir zaman olmadığından dolayı yine bu noktada da zorluklar ortaya çıkar.

Çok zorluk şart sisteminde de yaşanır. Özellikle katmerli birleşik zamanlarda. Bir fiil köküne çok ek geldiğinde çok kafa karışıklığı yaşanır. Bu sistem İngilizcede de vardır ve İngilizcede de oldukça zordur, fakat Türkçeye nazaran oradaki sistem biraz daha nettir. Türkçede şart sistemi bu kadar net değildir ve bu netlik eksikliği, yabancı dil öğrenen bir kişinin kalıbı bağlama uygun olarak seçip doğru bir şekilde kullanılmasına engel olmakta. “Netlik eksikliği”nden kastettiğim şudur: bir yandan dilek-şart kipi, diğer yandan da dilek-şart kipinin hikâyesi var: “*olsa*” ve “*olsaydı*”. Bazı durumlarda ikisinin de eşit olarak, cümlede hiçbir anlam farkı olmaksızın kullanılması mümkündür. Kendi dilinde morfolojik kalıpların sayıca daha az olmasına ve onların kullanımı noktasındaki netliğe alışık olan biri için morfolojik kalıpların sayıca çok olduğu ve bu kalıpların birçok durumda birbirinin yerine kullanılabildiği bir dile ve sisteme alışmak zor olabilir. Hatta öğrencilerimizle birlikte morfolojik kalıpların çeşitliliği problemi, doğru kullanımı üzerinde çalışıyoruz. Çünkü gerek Türk gerekse Ukraynalı dil bilimcileri daha çok

kalıpların biçimsel tanımı, çevirisi ve örnekleri, genel anlamının açıklaması üzerinde dururken onların asıl, gerçek kullanımı pek betimlenmez. Kalıpları ezberlemekten ziyade, bu kalıpların gerçek hayatta nasıl kullanıldığı, onların pratik işlevleri ve kullanımı çok daha büyük bir sorun teşkil etmekte. Anlamak ve öğrenmek ayrı, pratiğe gelince onları doğru ve yerine göre uygun kullanabilmek, bunu otomatik hale getirmek, alışkanlık edinmek ve edinilen bu alışkanlık ve becerilerden gerçek hayatta yararlanmak çok ayrıdır ve büyük bir zorluktur.

6. Öğrencileriniz, yapım eklerinin işlevlerini anlama ve kullanma konusunda sorun yaşamaktalar mı?

Aslında yapım ekleri öğrenildiğinde çok daha az zorlukla karşılaşılır, çünkü yapım eklerinin ne kadarının gerçekten yaygın olarak kullanıldığı düşünülürse, gayet azının, belki yalnızca ona yakın ekin yaygın olarak kullanıldığı söylenebilir. Kastettiğim ekler, birçok kelimeye getirilerek yeni anlamlar, yeni sözcükler kurmaya yarayan eklerdir. Sayıları çok değildir. Bunlar, *-II*, *-III*, *-CI* ekleri ve daha birkaçı.

Yapım eklerinin sayısı aslında çoktur (daha önce yapım ekleri listesini oluşturmuştuk, neticede 39 sayfalık bir çalışma ortaya çıkmıştı), bazen yapım eki olduğu tahmin dahi etmediğimiz durumlarla karşılaştığımız bile olabiliyor. Fakat bazı ekler yalnızca birkaç kelimedeki kullanıldığı için o kelimelerde geçen yapım eklerinin üzerinde durulmaz, onların bir yapım eki olduğu vurgulanmaz; böyle sözcükler herhangi bir sözcük gibi ezberlenir. Örneğin “*tarak*” kelimesi. Kimse bu sözcüğün *-Ak* yapım ekiyle kurulduğuna pek dikkat etmez. Bu sözcük ayrı bir kelime olarak ezberlenir. Bunun gibi birçok örnek vardır. Dolayısıyla, özellikle de Ukraynacanın kelime türemesi yönünden Türkçeye nazaran çok daha zor bir dil olduğu gerçeği de hesaba katılırsa öğrencilerin bu konuda zorluk çektiğine pek şahit olmadığımı söyleyebilirim. Türkçede dil bilgisi ile söz dizimi çok daha ciddi sorunlar teşkil eder.

7. Öğrenciler, Türkçedeki, özellikle de Ukraynacadakilerden farklı olan isim hâl/ durum eklerini ezberleme ve kullanma konusunda sorun yaşamaktalar mı? Ukraynacaya göre farklı olan hâl eklerini karıştırdıkları oluyor mu?

Bulunma, yönelme ve çıkma hâllerinde pek sorun yaşanmaz, ancak belirtme durumunda olduğu gibi, birtakım etkenlere bağlı olarak ekli ve eksiz olmak üzere iki türü olan hâller, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenler için büyük zorluk teşkil eder. Hatta belirtme durumu çoğunlukla o kadar büyük bir zorluk arz eder ki öğrenciler hangi dil düzeyinde olurlarsa olsunlar, B1-B2 düzeylerine kadar gelen öğrenciler bile belirtme durumunun ekli mi eksiz mi kullanılması gerektiği konusunda emin olamayıp hata yaparlar. Hatta birçok durumda Türkçede oldukça tecrübeli ve Türkçeye çok ileri düzeyde hakim olanlar bile belirtme hâlinde kullanılan bir sözcüğe ekin getirilmesi gerekip gerekmediği konusunda emin olamıyor, hangisinin daha doğru olduğunu bilemiyorlar.

İlgi durumu da bu açıdan belirtme durumuna benzer. İlgı durumunun da iki çeşidi vardır. Ad tamlamalarına bakılırsa onların da belirtili ve belirtisiz olduğunu, yani birinde ilgi hâli eki varken diğerinde olmadığını görüyoruz. Dolayısıyla ilgi durumu ile ad tamlamaları da öğrenciler için oldukça zorlu konulardır.

Çoklukla edat olarak kabul edilen *ile* ve yapım eki olarak görülen *-CA*'yı da bazı Türk dil bilimcilerinin isim hâlleri olarak kabul ettiğini göz önünde bulundursak, yine bu konularda da pek bir zorluk yaşanmadığını söyleyebilirim.

8. Öğrenciler, isim tamlamalarını anlama ve kullanma konusunda başarılılar mıdır? Öğrencilerinizin çoğunlukla en zor buldukları isim tamlaması türü hangisidir?

Ukraynalı öğrenciler, belirtili ad tamlamasını çok daha kolay bulurlar, çünkü bu ad tamlaması türü, ana dili Ukraynaca olan biri için oldukça mantıklı ve nettir: bu ad tamlaması çeşidinde sahiplik söz konusudur. Örneğin, *babamın arabası*. Bu ad tamlamasında sahip ile sahip olunan nesne bulunuyor, bu iki ismin arasındaki bağ oldukça net ve anlaşılırdır.

Belirtisiz ad tamlaması ise çok daha zor olup sıklıkla kafa karışıklığına yol açar. Bunun sebebi, Ukraynacada çok sayıda bulunan göreceli sıfatların Türkçede çok az sayıda olmasıdır. Örneğin, “*saat mekanizması*” ya da “*traktör fabrikası*” gibi belirtisiz isim

tamlamalarındaki tamlayanlar Ukraynaca karşılıklarında göreceli sıfatlardır. Türkçede ise bunun gibi çok az sıfat bulunmakta.

Türkçede iki ismin yan yana getirildiği belirtisiz isim tamlamaları, Ukraynacada çoğunlukla göreceli sıfatların olduğu kalıplarla ya da edatların kullanıldığı söz öbekleriyle (*ekmek fiyatı - ціна за хліб [tsina za hlib]*) karşılanır. Belirtisiz ad tamlamaları birinci yılın birinci döneminde öğretilir, fakat çoğunlukla öğrenciler ikinci, üçüncü sınıflarda bile bu konuda çok kafa karışıklığı yaşayıp hatalar yaparlar. Buna bir de ekin olmadığı takısız ad tamlaması da eklense (özellikle de bunların arasındaki farkların ve iki türün de pek detaylı betimlenmediği göz önünde bulundurulursa) takısız ile belirtisiz ad tamlamalarını birbirinden ayırt etmek daha da güç olduğu söylenebilir.

9. Öğrencileriniz, Türkçe ve Ukraynaca farklı söz diziminden kaynaklanan sorunları yaşamaktalar mı? Türkçe kurdukları tümceler, Türkçe söz dizimi kurallarına uygun mudur? Öğrencilerinizin Türkçe söz dizimi ile ilgili en sık yaptıkları hatalar nelerdir?

Söz dizimi düzeyindeki hatalar, yan cümlelerle ilgili hatalardır. Bunlar, *-Dik*, *-mA* ekli yapıların, ortaç ve ulaçların olduğu cümlelerdir. Bu zorluklar da yine dilimizde bunun gibi yapılar olmadığı için yaşanır. Ukrayna dilinde cümlede subordinasyon, yani bir cümlenin bir diğerine bağlanması, mutlaka iki cümle ve aralarında bir bağlaç ile sağlanır. Ukraynalılar böyle bir dil sistemine alışık oldukları, onu kolay ve anlaşılır buldukları için Türkçe gibi sondan eklemeli bir dil öğrenmede pek çok zorluk yaşanabilir. Ukraynaca öğrenmeye başlayan Türkler de Ukraynaca hâl sistemine giriş yapınca bu sistemi, konseptini (Ukraynacada *duvar*'ın neden dişil, *masa*'nın neden eril olduğunu, yani isimlerde cinsiyet olgusunu) anlayamadıkları için nasıl zorlanıyorlarsa, Ukraynalı öğrenciler de konseptini, sistemini anlayamadıkları için yan cümleler konusunda zorlanıyorlar.

10. Öğrencileriniz, farklı alfabe ve seslerden kaynaklanan sesleri çıkaramama ya da yanlış telaffuz etme, sözcükleri telaffuz edememe gibi problemlerle karşılaşmaktalar mı?

Türkçenin fonetiği, Ukraynalıların ona ne derecede hakim olmaları açısından gerçekten çok spesiftir. Seslere ayrı ayrı bakıldığında alfabenin seslendirilmesine çalışıldığında bütün öğrenciler her bir sesi ayrı olarak çok düzgün bir şekilde kolaylıkla çıkarabiliyorlar. Fakat sesler kelime, kelimeler ise cümle oluşturunca öğrenciler, dilin melodisi konusunda çoğunlukla pek başarılı değildirler. Her bir sesi ayrı ayrı gayet düzgün bir şekilde çıkarabilen öğrencilerin çok azı sözcükler ve cümlelerin içinde de tüm sesleri doğru ve düzgünce çıkarabiliyor. Hatta Türkçeye çok ileri düzeyde hakim olan, Türkçeyi çok iyi anlayan ve kolaylıkla çeviri yapabilen, çok deneyimli hocaların bile telaffuzları çoğu zaman gayet orta seviyededir. Bu durum, belki de Ukraynalıların artikülasyon organlarının Türklerinkinden farklı olmasından kaynaklıdır. Öğrencilere bu konuda yardımcı olmak amacıyla Türk diksiyon öğretmenlerinden diksiyon dersleri aldığımız da olmuştu, fakat bunun öğrencilerimize bir katkısı ve etkisi olduğu pek söylenemez.

11. Öğrencileriniz, Türkçe sözcük vurgularında hata yapmaktalar mı?

Bazen öğrencilerin kelimeleri vurgulamada hata yaptıkları, vurguyu yanlış heceye çekmeleri olabiliyor, fakat yanlış vurgulamalar öğrenciler için bir sorun arz etmiyor. Bazen vurgunun Türkçe için alışılmış pozisyonda, yani kelimenin son hecesinde olmadığı, çoğunlukla alıntı kelimelerde (*sandalye, pusula* gibi) hatalar yapılabiliyor, fakat, tabii ki, bu, dilin doğru kullanımını olanaksızlaştıran bir hata türü değildir.

12. Yukarıda yer almayan fakat öğrencilerinizce sıkça yapıldığını gözlemlediğiniz hatalar ya da karşılaşılan sorunlar nelerdir?

Bizim yukarıda değindiğimiz konular, sistematik, genel sorunlar ve hatalardır. Elbette daha küçük, şu an aklıma gelmeyecek sorunlar da vardır. Her seferinde yeni, farklı sorunlar, güçlükler ve hatalar ortaya çıkabiliyor.

13. Öğrencilerin karşılaştıkları zorlukları gidermek amacıyla hangi yöntemleri tercih edip daha etkili olarak görmektesiniz?

Biz, yeni bir yöntem icat etmek istesek de edemeyiz. Elbette ki öğrenilen her bir gramer kalıbı, her yeni dil bilgisi konusunun üzerinde otomatikleştirilene dek çalışılması gerek. Tabii, bu otomatikleştirme etkileşim, iletişim içinde, hatta Türkçe konuşmacılarının

bulunduğu doğal ortamda gerekleŖse çok daha iyi olur, fakat, maalesef ki, bu Ŗartların sağlanması neredeyse imknsızdır. Bundan ötürü aynı Ŗeylerin, aynı dil bilgisel kalıp ve konuların defalarca tekrarlanması öngörüldüğü çokça alıŖtırma yapılmak zorunda. Bir ğrenci aynı Ŗeyi çok kez tekrarlarsa o konuyu otomatikleŖtirir.

KuŖkusuz ki dil öğreniminin verimliliği, hedef dilin konuŖucularıyla etkileŖimle desteklendiğinde daha iyi sağlanır. Öğrencilerimiz bazı programlar kapsamında eğitim görmek üzere Türkiye'ye gittikten ve orada, dilin konuŖulduđu ortamda, belli bir süre kaldıktan sonra dil düzeylerindeki geliŖmeler Ŗphesiz ki çok belli oluyor. Sorun ve zorlukların aŖılması, mutlaka konuŖma pratiği gerektirir. Yazma, konuŖma, dinleme (ğrencilerimizin mutlaka dizi, program, video, ses kayıtları dinlemeleri ve izlemeleri konusunda çok ısrarcıyız), bunların hepsi, yani bol pratik, Ŗarttır. Dil ğreniminde karŖılaŖılan dil bilgisel sorunlar da dahil tüm sorun ve zorlukların aŖılmasının baŖka yolu yoktur.

14. Ukrayna ğrencilerinin Türkçe ğrenme sürecinde Ukraynaca ve Türkçenin farklı dil yapılarından dolayı ortaya çıkan zorluk ve sorunlara karŖı çözüm önerileriniz nelerdir?

Benim tek bir tavsiyem var, yabancı dile baŖlayanların kendilerine motivasyon yaratmalarıdır. İnsanın ğrenmeye koyulduğu Ŗeyi ğrenme konusunda istekli olması Ŗart. Belki de kulağa çok absürt gelecektir, ama niversite kazanan öğrencilerin belki de üçte birinin herhangi bir motivasyonu yoktur. Bir insanın motivasyonu yoksa koyulduğu iŖ her neyse olumlu sonuçları elde etmesi mümkün değildir. Her bir insan, kendi motivasyonunu kendisi yaratmalı, amacını kendisi belirlemeli.

K2:

Cinsiyetiniz: () Kadın (✓) Erkek

Unvanınız: Türkçe Okutmanı

alıŖtıđınız kurum: Lviv İvan Franko Ulusal Üniversitesi (LNU)

İletifim bilgileriniz (e-mail, telefon):

Hizmet süreniz: 17 yıl

En çok kaçıncı sınıfa ders veriyorsunuz: 1., 2., 4. sınıflara.

1. A1-A2 seviyelerindeki öğrenciler, dil bilgisi konularından en çok hangilerinde zorluk çekmektedirler?

A1-A2 seviyelerinde daha çok yönelme ile belirtme durumları noktasında problemler oluyor, bunları öğrenciler en başta karıştırmaya başlıyor. Tabii, problem daha sonra çözülüyor, ama başlangıçta bu noktada zorluk çekiyorlar.

2. B1-B2 seviyelerindeki öğrenciler, dil bilgisi konularından en çok hangilerinde zorluk çekmektedirler?

Ben, B1-B2 düzeylerindeki öğrencilere C1 seviyesine geçtikleri zaman hangi konularda zorlanıyorlar diye sordum, onlar da bana, “Hocam, biz daha çok fiilimsilerde zorlanıyoruz.” dediler. İsim-fiil, sıfat-fiil, zarf-fiil, tüm fiilimsileri, eklerini biliyorlar, fakat bu fiilimsilerin cümleye kattığı anlamı anlamakta zorluk çekiyorlar. Sözcüğe bir fiilimsi eki geldiği zaman bu cümleye hangi anlamı katıyor, bunu öğrenmekte birazcık zorlanıyorlar. Fiilimsiler dışında zorlandıkları bir başka konu, çatı konusu.

3. C1 seviyesindeki öğrenciler, dil bilgisi konularından en çok hangilerinde zorluk çekmektedirler?

C1 seviyesindeki öğrenciler genel olarak dil bilgisi konularında, kurallarında zorluk yaşamıyorlar; benim ders verdiğim öğrencilerin dil bilgisi konusunda hiç problemleri yoktu. Fakat artık dilin yapısını, kökenini merak etmeye başlıyorlar: bu kelimenin kökü nereden geliyor, etimolojik olarak merak etmeye başlıyorlardı. Tabii, deyim ve atasözlerinde de zorlanabilirler, ama dil bilgisi konuları olarak zorlandıkları tek bir konu kalmıyor C1-C2 seviyesinde, çünkü Türkçe, kurallarla bütün olan bir dil. O yüzden Türkçenin yapısını ve işleyişini öğrenmiş oluyorlar bu seviyede.

4. Öğrencileriniz, basit zamanları anlama, ayırt etme ve kullanma konusunda zorluk çekmekte mi? Basit zamanlardan hangisini genellikle daha zor bulurlar ve ne gibi hatalar yaparlar?

Basit zamanlarda bazen geçmiş zamanlar karışıyor. Öğrenilen geçmiş zaman, yani *-miş* eki ile bilinen geçmiş zaman, yani *-DI* eki bazen karışıyor. Bazen *-miş* ekinin yerine *-DI*’yı kullanabiliyorlar, bazen de bilinen geçmiş zaman yerine öğrenilen geçmiş zamanı kullanıyorlar. Bunları, tabii, zamanla öğreniyorlar, ama başta biraz zorluk çekiyorlar.

Bundan başka, yakın gelecek zaman kullanırken *-yor* ekini kullanıyoruz. Örneğin, “*Yarın sinemaya gidiyoruz.*” cümlesindeki gibi. Buna zaman kayması deniyor. Zaman kaymalarında biraz zorlanıyorlar, her zaman gelecek zaman *-AcAk* ekini kullanmak istiyorlar, şimdiki zaman eki yerine hep onu tercih ediyorlar.

5. Öğrencileriniz, birleşik zamanları anlama ve kullanma konusunda zorluk çekmekte mi? Birleşik zamanlardan hangisini genellikle daha zor bulurlar ve ne gibi hatalar yaparlar?

Birleşik zamanları aslında çabuk öğreniyorlar, onları çok da karıştırmıyorlar, ama karıştıracakları bir şey varsa o da yine rivayet birleşik zamanları ve hikâye birleşik zamanları. “*Yapıyordu*” ile “*yapıyormuş*”, “*yapacaktı*” ile “*yapacaktı*” gibi durumlar. Bazen bunları birbirinin yerine kullanıyorlar.

6. Öğrencileriniz, yapım eklerinin işlevlerini anlama ve kullanma konusunda sorun yaşamaktalar mı?

Dediğimiz gibi Türkçe kurallı bir dil, kuralları gerçekten kesin ve net olduğu için yapım eklerin kullanımında pek bir sorun yok diyebilirim. Bu ekleri biz öğrenme sürecinde sürekli egzersizlerle, oyunlarla, müziklerle desteklediğimiz için öğrendiğimiz yapım eklerini öğrenciler daha sonra kullanıyorlar, bir zorluk yaşamıyorlar. Türkçenin kurallı bir dil olduğu için hangi ekin ne için yaradığı belli.

7. Öğrenciler, Türkçedeki, özellikle de Ukraynacadakilerden farklı olan isim hâl/durum eklerini ezberleme ve kullanma konusunda sorun yaşamaktalar mı?

Evet, hâl eklerini karıştırıyorlar. Ben Ukraynaca bilmiyorum, ama Ukraynaca bilen öğrencilerimizin ve hatta oradaki hocaların söylediği üzere, her zaman yönelme ve belirtme hâl eklerini karıştırıyorlar: “*Okula*” mı, “*okulu*” mu; “*Eve*” mi, “*Evi*” mi? Bunları sürekli bir ayırt edememe, karıştırma olayı var. Bir müddet sonra öğrenince bile yine de karıştırıyorlar, hatalarını sürekli düzeltmek gerekiyor. Fakat yazma etkinliklerinde bu çok fazla olmuyor, sadece konuşurken karıştırma oluyor.

8. Öğrenciler, isim tamlamalarını anlama ve kullanma konusunda başarılılar mıdır? Öğrencilerinizin çoğunlukla en zor buldukları isim tamlaması türü hangisidir?

Tabii ki, en zor isim tamlaması türü, zincirleme isim tamlamasıdır. Bazen de ilk başta belirtili ve belirtisiz isim tamlamalarını ayırt etmekte de problem yaşıyor, çünkü burada iki tane ek var, ilgi ve iyelik ekleri, bu ekler karıştırılıyor. Zaten bu ekleri sadece Ukrayna'daki öğrenciler değil, Türkiye'deki, ana dili Türkçe olan öğrenciler de karıştırıyor, bu yüzden belirtili ve belirtisiz isim tamlamalarında zorlanıyorlar. Tabii, en zor yine zincirleme isim tamlaması olacak. Ama sıfat tamlamalarında bir sorun olmuyor, onlar öğrencilere gayet kolay geliyor.

9. Öğrencileriniz, Türkçe ve Ukraynaca farklı söz diziminden kaynaklanan sorunları yaşamaktalar mı? Türkçe kurdukları tümceler, Türkçe söz dizimi kurallarına uygun mudur? Öğrencilerinizin Türkçe söz dizimi ile ilgili en sık yaptıkları hatalar nelerdir?

Evet, söz dizimi kurallarına uygun olduğunu söyleyebilirim. Ukraynaca ve Türkçe söz dizimleri farklı, evet, ama öğrencilerimiz söz diziminde problem yaşamıyorlar, problem daha çok eklerde oluyor. Özne, yüklem, nesne, tümleç, bunları düzgün bir şekilde dizebiliyorlar. Tabii, ilk başta dili öğrenirken A1 seviyesinde hatalar olabilir, ama daha sonra bu hatalar olmuyor. Eğer bir cümledeki kelimeleri verirseniz ve öğrencilerin onları basit cümlelerde sıraya dizmelerini isterseniz onları sıraya dizebilirler, problem olmaz. Birleşik cümlelerde ya da bağlı cümlelerde belki, ama o konuda da problem olmayacaktır, mutlaka yapacaklardır. Sadece konuşurken kelime bilgisi eksikliğinden kaynaklanan problemler olabiliyor, konuşurken bazı kelimeleri bulamıyorlar, akıllarına gelmeyebiliyor.

C1-C2 öğrencilerimizle konuştuğumuz zaman onların Türk olduğunu sanıyoruz, özellikle İstanbul'da birkaç ay eğitim alan öğrencilerimiz tamamen Türkiye Türkçesi aksanıyla konuşuyorlar, hiçbir Ukrayna aksanı kalmıyor ağızlarında.

10. Öğrencileriniz, farklı alfabe ve seslerden kaynaklanan sesleri çıkaramama ya da yanlış telaffuz etme, sözcükleri telaffuz edememe gibi problemlerle karşılaşmaktalar mı?

Evet, tabii. Öğrencilerimizde [ı] ve [i] seslerinde problem oluyor; [ı] sesi yerine [i] diyebiliyorlar; ayrıca [ğ]’yi söylemede problemler olabiliyor. [ü] sesini de başta [yu] şeklinde söylüyorlar: “üniversite”ye [yuniversite] diyorlar. Bundan başka [ö] sesi var; [ö] ve [ü] sesini telaffuz etmede problem oluyor. Uzun süre, A1, A2, neredeyse B1 seviyesine kadar bu iki seste problemler var, ama daha sonra bu problemler çok pratikle çözülüyor, özellikle de öğrenci Türkiye’ye giderse bu sorunlar daha da hızlı çözülüyor.

11. Öğrencileriniz, Türkçe sözcük vurgularında hata yapmaktalar mı?

Evet, sözcük vurgularında hatalar mutlaka oluyor. Bazen sözcüklerde vurgu son hecede değil, birinci ya da ikinci hecede oluyor. Örnek olarak “*tarih*” kelimesi. “*Tarih*” kelimesinde telaffuz yanlışları olabiliyor. Sonra da doğru telaffuzu vurgulaya vurgulaya öğreniyoruz. Özellikle soru cümlelerinde, soru eklerinde bu hatalar yaşanıyor. Bunlar, belki de, Ukraynacada soru ekinin olmamasından, Ukraynacada soruların tamamen vurguyla yapılmasından kaynaklıdır.

12. Dil farklılıklarından kaynaklanan dil bilgisi, ses bilgisi ve söz dizimi düzeylerindeki sorunlar, öğrencilerin dört temel dil becerisinden (konuşma, yazma, okuma, dinleme) hangilerinde en çok zorluk çekmelerine neden olmaktadır?

İki tür beceri var, anlama becerileri ve anlatma becerileri. Anlama becerileri, öğrencilerin okudukları ve dinledikleri. Anlama becerilerinden en çok dinleme becerisinde problem oluyor. Anlatmayla ilgili beceriler, yazma ve konuşmadır. Burada da konuşmayla ilgili zorluk çekiyorlar. Öğrenciler, ana dili Türkçe olan insanların çok hızlı konuştukları için dinlediklerini anlamadıklarını söylüyorlar. Ana dili Türkçe olan konuşucuların ya yavaş konuşmaları gerekiyor, ya da öğrenciler birkaç defa dinlemek istiyor, birkaç kez dinledikten sonra anladıklarını söylüyorlar. Bir sıralama yapacak olursak, onların için en zor dinleme, sonra konuşma, sonra yazma, en son okuma becerisi geliyor.

13. Yukarıda yer almayan fakat öğrencilerinizce sıkça yapıldığını gözlemlediğiniz hatalar ya da karşılaşılan sorunlar nelerdir?

Türkçenin içerisinde Arapça ve Farsça sözcükler var. Türkçe kelimeleri öğreniyorlar, ama karşılıklarına Arapça ve Farsça kelimeler çıktığı zaman biraz zorlanıyorlar. O zaman Türk dilinin içerisindeki yabancı kökenli sözcükler bir problem oluşturuyor. Bundan başka, öğrencilerin atasözlerinde zorlandıklarını görüyoruz. Bunu yenmek için de atasözleri ile ilgili etkinlikler yapıyoruz. Onlar Ukraynaca atasözlerini söylüyorlar, ben öğreniyorum; ben Türkçe atasözleri söylüyorum, onlar öğreniyor. Mesela, sınıfta “*Komşunun tavuğu komşuya kaz görünür*” demiştik, onlar da demişlerdi ki Ukraynacada “*Komşunun tarlası her zaman daha verimlidir*” diye bir atasözü var. Böylece deyim ve atasözlerini kullanmayı da öğreniyoruz. Yani Ukraynalı öğrencilerin Türkçedeki çok bir problemi yok diye düşünüyorum.

14. Öğrencilerin karşılaştıkları zorlukları gidermek amacıyla hangi yöntemleri tercih edip daha etkili olarak görmektesiniz?

Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrenciler için önemli olan şey, kültür farkındalığı. Dil öğrenmek, sadece dilin kurallarını öğrenmek değildir. Öğrencilerin karşılaştıkları bazı zorlukları yenmek için dil ve kültürün beraber öğrenilmesi gerekiyor. İki kültür arasındaki ilişki kurulduğu zaman öğrencilerin karşılaştıkları zorluklar yavaş yavaş aşılmaya başlıyor. Bir de, tabii, bir başka zorluk, kitaptaki Türkçeyle sokaktaki Türkçenin aynı olmayışı, o yüzden her zaman canlı olan, yaşayan Türkçeyi öğrenmeye çalışıyoruz. Zorlukları yenmek için dört temel dil becerisinin hepsini birden yeterli oranda öğretmeye, bütün dört temel dil becerisini kazandırmaya yönelik uygulamalarla bu zorlukların üstesinden gelmeye çalışıyoruz. Öğrencilerin zihinsel olgunluk düzeyiyle ilgili etkinlikler de yapmak gerekiyor, çünkü ilkökul öğrencileriyle üniversite yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin zihinsel farkındalıkları aynı olmuyor. O yüzden öğrencinin içinde bulunduğu yaş grubuna, eğitim seviyesine uygun Türkçe öğretmek gerekiyor. Ayrıca ders dışında da etkinlikler yapmak gerekiyor. Sadece derste etkinlik yaparsak, dersleri işlersek öğrenciler biraz sıkılıp zorlanabiliyorlar. Bunları yenmek için öğrencilerimizle Lviv’de bir Türk restoranına gidiyorduk. Orada onlar Türkçe sipariş veriyorlar, böylece de dili kullanmış oluyorlar. Bir kafeye gidiyoruz, o kafede gelen

Türklerle temel seviyede konuşmaya başlıyorlar. Böylece kendine olan güvenleri de artıyor, öğrencinin kendisine olan güveni arttıkça dili daha çabuk öğrenmeye başlıyor.

15. Ukrayna öğrencilerinin Türkçe öğrenme sürecinde Ukraynaca ve Türkçenin farklı dil yapılarından dolayı ortaya çıkan zorluk ve sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

Öncelikle sınıfta hedef dili kullanmak gerekiyor. Öğrenciler sınıfta Türkçe haricinde başka bir dil kullanmaya çalışırlarsa bazı zorluklar ortaya çıkmaya başlıyor. Tabii, ilk başta, A1 seviyesinde öğrenciler sınıfta kendi aralarında Ukraynaca konuşuyorlar, ama bunu zamanla ne kadar azaltırsak öğrencilerin Türkçeye karşı olumlu tutumların gelişmesine o kadar yardımcı olabilir.

Öğrencilerin dil öğrenmelerinde tek bir strateji kullanmaları yerine daha çok bilişsel, üst bilişsel stratejilerin kullanılması, dil öğrenimi sürecinde ortaya çıkabilecek zorlukların çıkmamasına yardımcı olur.

Öğrencileri dili öğrenmeye teşvik ediyoruz. Bazen bir dizi oluyor, bazen okuduğu bir kitap, bazen Türkçe konuşarak sinema eleştirisi yapıyoruz, günlük olaylardan bahsediyoruz, onlar da bu şekilde dili yaşamaya çalışıyorlar.

K3:

Cinsiyetiniz: () Kadın (✓) Erkek

Unvanınız: Yeni Türk Dili Doçenti

Çalıştığınız kurum: Skovoroda Ulusal Pedagoji Üniversitesi (HNPU)

İletişim bilgileriniz (e-mail, telefon):

Hizmet süreniz: 22 yıl

En çok kaçınıcı sınıfa ders veriyorsunuz: 2., 4. sınıflara.

1. A1-A2 seviyelerindeki öğrenciler, dil bilgisi konularından en çok hangilerinde zorluk çekmektedirler?

Dil bilgisinde en çok şimdiki ve geniş zamanın arasındaki farklar, bir de isim tamlamaları anlama noktalarında zorlanıyorlar.

2. B1-B2 seviyelerindeki öğrenciler, dil bilgisi konularından en çok hangilerinde zorluk çekmektedirler?

Öğrenciler daha çok öğrenilen geçmiş zamanın çekimlenmesi ve bu seviyede daha geniş olarak görülen isim tamlamalarının yapısını; belirtili ve belirtisiz tamlama arasındaki farkları, ilgi hâlinin kullanımını öğrenmede zorluk yaşıyorlar.

3. C1 seviyesindeki öğrenciler, dil bilgisi konularından en çok hangilerinde zorluk çekmektedirler?

C1 seviyesinde daha çok katmerli birleşik kipli fiillerde zorluk yaşıyorlar.

4. Öğrencileriniz, basit zamanları anlama, ayırt etme ve kullanma konusunda zorluk çekmekte mi? Basit zamanlardan hangisini genellikle daha zor bulurlar ve ne gibi hatalar yaparlar?

Basit zamanlarda genelde zorluk çekmiyorlar. Sadece geniş ve şimdiki zamanın bir de öğrenilen geçmiş zamanla bilinen geçmiş zamanın arasındaki o farkı karıştırabiliyorlar. Bu eklerin yazımı noktasında da zaman zaman hatalar yapabiliyorlar, çünkü Türkçede ses uyumu da var, bunu bazen unutuyorlar.

5. Öğrencileriniz, birleşik zamanları anlama ve kullanma konusunda zorluk çekmekte mi? Birleşik zamanlardan hangisini genellikle daha zor bulurlar ve ne gibi hatalar yaparlar?

Evet, birleşik zamanların kullanımında ve çekimlenmesinde hatalar yapıyor ve bu zamanları öğrenmede zorluk yaşıyorlar. Daha çok *-miş* yapısında zorluklar yaşanıyor. Tabii, bunun birinci kişide de bazen çekimi oluyor, “*uyumuşmuşum*”, “*gelmişmişim*” örneklerindeki gibi. Buradaki anlam farkını kaçırabiliyorlar ve bunun yazımında da bazen ünlü ya da ünsüzlerdeki ses uyumu yakalayamayabiliyorlar. Örneğin öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi ya da geniş zamanın hikâyesi gibi birleşik zamanları daha kolay anlıyorlar ama rivayet zamanın birleşik çekiminde özellikle zorluk yaşıyorlar.

6. Öğrencileriniz, yapım eklerinin işlevlerini anlama ve kullanma konusunda sorun yaşamaktalar mı?

Burada çoğu öğrenci sorun yaşamıyor. Zamanla bunu öğreniyoruz, çünkü Türkçede yapım eki demek yeni anlamlı sözcük demek. Çoğunluğu, öğretim kitapları ve çalışma kitaplarındaki örnekleri kolay anlıyor.

7. Öğrenciler, Türkçedeki, özellikle de Ukraynacadakilerden farklı olan isim hâl/durum eklerini ezberleme ve kullanma konusunda sorun yaşamaktalar mı? Ukraynacaya göre farklı olan hâl eklerini karıştırdıkları oluyor mu?

Hâl eklerinden en çok ilgi hâli ya da tamlayan hâli ve bunun anlam değerini karıştırıyorlar. Bunun öğrenilmesi, oturtulması zaman alıyor. Aslında diğer hâl eklerinde, bulunma hâli olsun, ayrılma hâli olsun çok sorun yaşamıyorlar, fakat ilgi hâli öğrencilere biraz zor geliyor.

8. Öğrenciler, isim tamlamalarını anlama ve kullanma konusunda başarılılar mıdır? Öğrencilerinizin çoğunlukla en zor buldukları isim tamlaması türü hangisidir?

Belirtili isim tamlaması, en çok zorlandıkları tamlama yapısıdır. Hem tamlayanın hem de tamlananın ek bulundurduğu yapıları kavramak Ukraynalı öğrenciler için biraz zor oluyor. Bu konuyu biraz zor anlıyorlar, bazen karıştırıyorlar, ama diğer tamlamalarda, sıfat tamlaması veya isim tamlaması yapılarında çok büyük sıkıntı yaşamıyorlar.

9. Öğrencileriniz, Türkçe ve Ukraynaca farklı söz diziminden kaynaklanan sorunları yaşamaktalar mı? Türkçe kurdukları tümceler, Türkçe söz dizimi kurallarına uygun mudur? Öğrencilerinizin Türkçe söz dizimi ile ilgili en sık yaptıkları hatalar nelerdir?

Genelde söz dizimini çabuk kavriyorlar. Türkçede Ukraynacadan farklı olarak yüklem en sonda. Türkçenin kurallı yapısı, özne, yardımcı ögeler (tümleçler ya da nesnelere) ve yüklem şeklindedir. Bunu kavramakta zorlanmıyorlar, bunu çabuk öğreniyorlar.

Özne ve yüklem dışında bazen zaman ya da yer ifadesinin kullanımı, buna gelmesi gereken hâl ekleri unutabiliyorlar. Bu konuda biraz zorlanabiliyorlar, çünkü yer ifadesi için ekler gerekli, ya da nesnelere için belirtili nesne, belirtisiz nesne durumu gerekli. Bunların eklerini unuttukları ya da bazen yanlış yazdıkları oluyor, ama bunlar çok fazla rastlanan problemler değildir.

10. Öğrencileriniz, farklı alfabe ve seslerden kaynaklanan sesleri çıkaramama ya da yanlış telaffuz etme, sözcükleri telaffuz edememe gibi problemlerle karşılaşmaktalar mı?

Evet, bazen özellikle [ğ] sesini çıkarmada zorlanıyorlar. Onu bazen daha çok [g]'ye yakın telaffuz ettiklerini görüyoruz. Bazen de [c] ve [ç] seslerinin hem yazımı hem de telaffuzunda zorluklar olabiliyor.

11. Öğrencileriniz, Türkçe sözcük vurgularında hata yapmaktalar mı?

Sözcük vurgularında bazen hata yapılır, fakat ben bu konuda çok hatayla karşılaşmadım. Öğrenciler bu konuyu rahat kavriyorlar.

12. Dil farklılıklarından kaynaklanan dil bilgisi, ses bilgisi ve söz dizimi düzeylerindeki sorunlar, öğrencilerin dört temel dil becerisinden (konuşma, yazma, okuma, dinleme) hangilerinde en çok zorluk çekmelerine neden olmaktadır?

En çok zorluğu dinleme ve yazma becerilerinde çekiyorlar.

13. Yukarıda yer almayan fakat öğrencilerinizce sıkça yapıldığını gözlemlediğiniz hatalar ya da karşılaşılan sorunlar nelerdir?

Benim gördüğüm kadarıyla daha çok karşılaşılan sorun yazma çalışmasına, verilen ödevlere gereken özenin gösterilmemesi gibi nedenlerle yazma çalışmalarında haliyle bir sıkıntı yaşıyor. Bir de dinleme. Yani Türkçenin seslendirilmesi, verilen ödevler veya onlara tavsiye edilen diziler, filmler gibi konularda çok fazla pratik yapılmamışsa dinleme çalışmalarının biraz daha geride olduğunu görüyoruz. Ödevlerini yapan öğrenciler ise bu konuda çok iyi sonuçlar alıyor. Biraz çalışmayla ilgili görülen eksiklikler.

14. Öğrencilerin karşılaştıkları zorlukları gidermek amacıyla hangi yöntemleri tercih edip daha etkili olarak görmektesiniz?

Ben genelde öğrencilere bir konuşma kulübü kurmaya özen gösteriyorum ve kendi aralarında mutlaka konuşma kulüpleri veya özel alan oluşturmalarını tavsiye ediyorum. Orada günlük konuşmalarını, birbirlerine soracakları soruları Türkçe sormalarını

istiyorum. Zaman zaman bunları konuşmalarında takip de ediyorum. Rahat davranmaları, konuşmaları için çoğunlukla ben içinde yokum, ama oradaki sohbetleri veya konuşmalarını zaman zaman kendileriyle değerlendirip neler yaptılar, neler konuşuyorlar, bunları isteyebiliyorum.

Okuma kitaplarımız ve güncel Türkçenin gayet iyi kullanıldığı film ve diziler var, bunların da takibinin yapılmasını istiyorum ve konularda da, filmler olsun, kitaplar olsun, sorularla bunların kontrolünü sağlamaya çalışıyorum.

15. Ukrayna öğrencilerinin Türkçe öğrenme sürecinde Ukraynaca ve Türkçenin farklı dil yapılarından dolayı ortaya çıkan zorluk ve sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

Bu zorlukların yenilmesinde yapılacak en iyi şey, öncelikle sağlam bir gramer temeli almaktır.

Gramer olsun, söz dizimi olsun Ukraynaca ve Türkçe arasında karşılaştırmalar yapmak. Örnek olarak, konuştuğumuz hâl eklerinde çıkan zorlukların giderilmesi, bunların oturması için iki dil arasında karşılaştırmalar yapmak önemli.

Dilde çıkan güçlüklerin ortadan kalkması tamamen ilgiyle ilgili. İlgi olduktan sonra bunların çözüleceğine inanıyorum, çözüldüğüne zaten şahit oluyorum. Dolayısıyla düzenli bir çalışma ve ilgi göstermeyle sorunların aşıldığını hem gördük hem de bunu tavsiye ediyorum.

K4:

Cinsiyetiniz: (✓) Kadın () Erkek

Unvanınız: Türkoloji Bölümü Asistanı

Çalıştığınız kurum: Kiyiv Ulusal Taras Şevçenko Üniversitesi (KNU)

İletişim bilgileriniz (e-mail, telefon):

Hizmet süreniz: 9 yıl

En çok kaçınıcı sınıfa ders veriyorsunuz: 1. sınıflara.

1. A1-A2 seviyelerindeki öğrenciler, dil bilgisi konularından en çok hangilerinde zorluk çekmektedirler?

Çoğu öğrencinin sıklıkla şimdiki zamanda zorlandıklarını fark ediyorum. Herkesin zorlandığı konular farklıdır, elbette, ancak neredeyse tüm öğrencilerin zor buldukları ortak bir konu varsa o da şimdiki zaman konusu. Bunun nedeni, şimdiki zamanın tüm basit zamanlardan önce öğretilmesinin yanı sıra bu zamanda bazı ses olaylarının (ünlü daralması, ünsüz yumuşaması) meydana gelmesidir.

2. B1-B2 seviyelerindeki öğrenciler, dil bilgisi konularından en çok hangilerinde zorluk çekmektedirler?

Bence bu seviyede öğrenciler en çok -sA dilek-şart kipinde güçlük çekerler.

3. C1 seviyesindeki öğrenciler, dil bilgisi konularından en çok hangilerinde zorluk çekmektedirler?

Bence bu düzeydeki öğrenciler en çok, Türkçede adlaştırma eki olan -mA ve ortaç olan -Dik eki ile kurulan ve Ukraynacada birleşik cümlelerin yan cümlelerine tekabül eden yapılarda sorunlarla karşılaşır.

4. Öğrencileriniz, basit zamanları anlama, ayırt etme ve kullanma konusunda zorluk çekmekte mi? Basit zamanlardan hangisini genellikle daha zor bulurlar ve ne gibi hatalar yaparlar?

Evet, birinci soruda da belirttiğim gibi, belli ses olaylarının meydana geldiğinden dolayı şimdiki zamanda kafa karışıklığı yaşayabiliyorlar. Örneğin, fiilin kökünün son sesi geniş ünlü olan *a* veya *e* olduğunda bunları daraltmayı sıklıkla unuttukları olabiliyor.

5. Öğrencileriniz, birleşik zamanları anlama ve kullanma konusunda zorluk çekmekte mi? Birleşik zamanlardan hangisini genellikle daha zor bulurlar ve ne gibi hatalar yaparlar?

Ben genellikle birinci sınıflara ders verdiğim için öğrencilere birleşik zamanların anlatımıyla pek karşılaşmadım.

6. Öğrencileriniz, yapım eklerinin işlevlerini anlama ve kullanma konusunda sorun yaşamaktalar mı?

Hayır, bu konuda sorunlar yaşanmaz. Bazen sadece -II yapım ekinin kullanımında zorluklar yaşadıklarını gözlemlediğimi söyleyebilirim. Öğrenciler bazen bu ekin tam

olarak ne gibi durumlarda kullanılması gerektiği konusunda mütereddit olabiliyorlar. Onun dışında başka yapım eklerini anlayıp kullanmak öğrencilere zor gelmez.

7. Öğrenciler, Türkçedeki, özellikle de Ukraynacadakilerden farklı olan isim hâl/durum eklerini ezberleme ve kullanma konusunda sorun yaşamaktalar mı? Ukraynacaya göre farklı olan hâl eklerini karıştırdıkları oluyor mu?

Evet, bu zorluk çok yaşanır. Bazen Ukraynaca ismin çekim eklerine alıştıkları ve onları esas aldıkları için Türkçede kimi fiillerin neden tam olarak o çekim ekini gerektirdiğini anlama, bunlara alışma konusunda güçlük çekebilirler. Örneğin, *korkmak* ya da *özlemek* fiili. Bunların gerektirdiği durum ekleri Ukraynacadaki ile bir değil, böyle olunca da öğrenciler, özellikle de öğrenimin başında Türkçeye göre doğru olan değil, Ukraynacaya göre uygun olan hâl eklerini kullanmaya meyillilerdir.

8. Öğrenciler, isim tamlamalarını anlama ve kullanma konusunda başarılılar mıdır? Öğrencilerinizin çoğunlukla en zor buldukları isim tamlaması türü hangisidir?

İsim tamlamaları çeşitlerinden belirtili isim tamlamasını en kolay bulurlar, onda neredeyse hiç sorun yaşamazlar. En çok ise belirtisiz ve zincirleme isim tamlamalarında zorluk çekerler.

9. Öğrencileriniz, Türkçe ve Ukraynaca farklı söz diziminden kaynaklanan sorunları yaşamaktalar mı? Türkçe kurdukları tümceler, Türkçe söz dizimi kurallarına uygun mudur? Öğrencilerinizin Türkçe söz dizimi ile ilgili en sık yaptıkları hatalar nelerdir?

Evet, özellikle de Türkçe öğrenmeye yeni başlayanlar bu noktada çok hata yaparlar. Örneğin, Ukraynacadan farklı olarak Türkçe cümlelerde fiilin ve genel olarak yüklem yerini sondadır, dolayısıyla öğrenciler Türkçe cümleleri çoğunlukla Ukraynacanın cümle düzenine istinaden, onu baz alarak cümleler kurarlar ve böylece de Türkçe kurdukları cümlelerdeki sözcük sırası yanlış olabiliyor. Ukraynaca söz dizimine uygun olarak kurulmuş “*Ben geldim okula.*” cümlesinde olduğu gibi. Cümlede sözcüklerin yerlerini, sırasını karıştırmak, en çok yaptıkları hatadır.

10. Öğrencileriniz, farklı alfabe ve seslerden kaynaklanan sesleri çıkaramama ya da yanlış telaffuz etme, sözcükleri telaffuz edememe gibi problemlerle karşılaşmaktalar mı?

Evet, bunlar da olabiliyor. Bu arada, bazı durumlar ve pozisyonlarda Ukraynacada tam karşılığı olmayan [ö] ve [ü] seslerini çıkarma noktasında pek problem yaşamıyor ve onları gayet de düzgün çıkarabiliyorlar, ancak [ğ] sesini çıkarma noktasında zorlanabiliyorlar. Bazen de sözcükte yumuşak olarak telaffuz edilmesi gereken [l] ya da [k] seslerini de yumuşatmayıp sert çıkarıyorlar.

11. Öğrencileriniz, Türkçe sözcük vurgularında hata yapmaktalar mı?

Evet, vurgu noktasında da hatalar yapabiliyorlar. Özellikle de şimdiki zamanda. Şimdiki zaman kipi olan *-yor*'u vurgulamak yerine, onun ardına getirilen şahıs ekini sıklıkla vurgulayabiliyorlar (*yapıyorum* yerine *yapıyorum* misalindeki gibi). Ancak sadece zaman kipi almış fiillerde değil, tüm sözcüklerde yanlış vurgulamalar söz konusu olabiliyor.

12. Dil farklılıklarından kaynaklanan dil bilgisi, ses bilgisi ve söz dizimi düzeylerindeki sorunlar, öğrencilerin dört temel dil becerisinden (konuşma, yazma, okuma, dinleme) hangilerinde en çok zorluk çekmelerine neden olmaktadır?

Dinleme becerisinde de çok zorlukla karşılaşılır, ama en çok sorun konuşmada yaşanır.

13. Yukarıda yer almayan fakat öğrencilerinizce sıkça yapıldığını gözlemlediğiniz hatalar ya da karşılaşılan sorunlar nelerdir?

Yaptıkları birçok hata, Ukraynacadan Türkçeye bire bir çeviri yapmalarından kaynaklıdır. Buna hem söz dizimi düzeyinde yaptıkları taklitler hem bazı kalıplaşmış ve dilden dile bire bir çevrilemeyen kalıpları çevirme çabaları da dahildir. Örneğin, Türkçede kalıplaşmış bir ifade olan “*Çok yaşa!*” Ukraynacaya bire bir çevrilemez, çünkü çevrildiğinde anlamlı bir ifade elde edilemez. Bu ifadenin Ukraynacada başka bir muadili bulunmakta. İşte bunun gibi kalıpları bire bir çevirmeyip ezberlemek onlara bazen zor gelebiliyor.

Bunun haricinde, özellikle dil öğreniminin ilk aşamalarında birçok öğrencinin kelime ezberleme noktasında zorlandıklarını gözlemledim. Bunun nedeni, muhtemelen, Türkçenin en çok karşılaştıkları ve duydukları dillere benzemiyor olmasıdır. Duydukları Türkçe sözcüklerin neredeyse tamamı onların için yepyeni; onları çoğunlukla başka dillerdekilere benzetemiyorlar, özdeşleştiremiyorlar. Bazen de birbirine söyleyiş açısından benzer olan kelimeleri (*araba-akraba* gibi) karıştırdıkları olabiliyor.

14. Öğrencilerin karşılaştıkları zorlukları gidermek amacıyla hangi yöntemleri tercih edip daha etkili olarak görmektesiniz?

Söz dağarcığı genişletmek amacıyla bol okuma alıştırmalarının yapılması; öğrencilerin yeni öğrenilen kelimelerin nasıl, hangi durumlarda kullanıldığını daha iyi anlamaları için bu kelimeleri içeren cümlelerin örnek verilmesi; işlenmiş gramer konularını ve sözcükleri kapsayan bolca uygulamanın yapılması, bunlar benim çoğunlukla yaptıklarımıdır. Acele etmeden, öğrencilerin ele alınan her bir konuyu tamamıyla anladıklarından, iyice kavradıklarından emin olana kadar bu konunun üzerinde durmayı tercih ederim ve de başka konuya geçtikten sonra bile daha önce işlediğimiz konuları unutmamaları için onlara yeniden dönmeyi; unuttukları ya da hâlâ hata yaptıkları noktalar varsa da onların üzerinde yeniden çalışmayı yerinde bulurum.

15. Ukrayna öğrencilerinin Türkçe öğrenme sürecinde Ukraynaca ve Türkçenin farklı dil yapılarından dolayı ortaya çıkan zorluk ve sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

Dersler dışında da dil öğrenimine bol zaman ayırmalarını, ekstra olarak çalışmalarını ve de anlamadıkları bir nokta varsa onu hemen netliğe kavuşturmaya çalışmalarını, o konuyu tam olarak kavramadan başka bir konuya geçmemelerini öneririm. Ayrıca düzenli olarak çalışmaları ve dil öğrenmede istikrarlı olmaları, dile her gün zaman ayırmaları da çok önemlidir. Öğrenciler, dil öğreniminin büyük mertebe onlara bağlı olduğunu ve bundan dolayı da bol çalışmaları gerektiğini anlıyor olmalılar.

K5:

Cinsiyetiniz: (✓) Kadın () Erkek

Unvanınız: Doğu Bilimler Bölümü Asistanı

Çalıştığınız kurum: Lviv İvan Franko Ulusal Üniversitesi

İletişim bilgileriniz (e-mail, telefon):

Hizmet süreniz: 3 yıl

En çok kaçınıcı sınıfa ders veriyorsunuz: 2. sınıflara.

1. A1-A2 seviyelerindeki öğrenciler, dil bilgisi konularından en çok hangilerinde zorluk çekmektedirler?

Kesinlikle ad tamlamaları. Özellikle de belirtisiz ad tamlamalarında zorlanırlar. Bundan başka, iyelik ve şahıs ekleri konusunda zorlanırlar, onları bazen karıştırırlar; misal, şahıs ekinin gelmesi gereken sözcüğe iyelik eki getirirler.

Zamanlardan en çok geniş zaman kullanımında güçlük çekerler.

Bazen cümlede sözcük sırasıyla ilgili sorunlar da yaşarlar, sözcüklerin cümledeki yerini karıştırırlar; zaman zaman soru cümlelerini de yanlış kurabilirler.

Öğrenimin başında telaffuz sorunlarıyla da karşılaşır.

2. B1-B2 seviyelerindeki öğrenciler, dil bilgisi konularından en çok hangilerinde zorluk çekmektedirler?

Bu düzeylerde çatılarda sorunlar yaşanıyor. Özellikle de edilgen ile dönüşlü çatılarda eklerin birbirine çok benzediği için sıklıkla kafa karışıklığı yaşayabiliyorlar.

Sıklıkla *kendi* dönüşlülük zamiri noktasında da, özellikle de yanına hâl eklerinin eklendiği durumlarda kafa karışıklığı yaşayabilirler.

Bundan başka, A1-A2 düzeylerinde çokça yaşanan söz dizimine ilişkin zorluklar bu düzeylerde de yaşanmaya devam ediyor. Söz dizimi düzeyindeki zorlukların aşılması uzun süre ve çokça pratik gerektirir.

3. C1 seviyesindeki öğrenciler, dil bilgisi konularından en çok hangilerinde zorluk çekmektedirler?

Bence bu düzeyde tüm rivayet birleşik zamanlar öğrencilere biraz zor geliyor. Öğrenciler, onlara alışmayı ve cümlenin içinde doğru bir şekilde kullanmayı zor bulurlar.

4. Öğrencileriniz, basit zamanları anlama, ayırt etme ve kullanma konusunda zorluk çekmekte mi? Basit zamanlardan hangisini genellikle daha zor bulurlar ve ne gibi hatalar yaparlar?

Bizim basit zamanlar konusunda ciddi sorunlarımız hiç olmamıştır. Çoğunlukla öğrenciler onları gayet hızlı kavrayıp başarılı bir şekilde kullanmaya başlar. Muhtemelen, basit zamanlar konusunda çok pratik yaptığımız içindir.

5. Öğrencileriniz, birleşik zamanları anlama ve kullanma konusunda zorluk çekmekte mi? Birleşik zamanlardan hangisini genellikle daha zor bulurlar ve ne gibi hatalar yaparlar?

Öğrencilerin çoğu, birleşik zamanları basit zamanlara nazaran daha zor bulur ve bu noktada daha fazla hata yapar. Bazen fiil köküne ekleri ses uyumlarına uygun bir şekilde, yerlerini birbiriyle karıştırmadan getirme ve de zaman kiplerinin ardından doğru şahıs ekini de ekleme konusunda zorluklar çekebiliyorlar.

6. Öğrencileriniz, yapım eklerinin işlevlerini anlama ve kullanma konusunda sorun yaşamaktalar mı?

Evet, bu noktada zaman zaman zorluklar yaşanabiliyor, ama bu çok zorlu bir konu değildir.

7. Öğrenciler, Türkçedeki, özellikle de Ukraynacadakilerden farklı olan isim hâl/durum eklerini ezberleme ve kullanma konusunda sorun yaşamaktalar mı? Ukraynacaya göre farklı olan hâl eklerini karıştırdıkları oluyor mu?

Evet, burada da hatalar yaşanır, hem de bütün ismin hâllerinde. İsmi hâllerini birbiriyle karıştırdıkları sıklıkla olabiliyor. Ukraynacanın Türkçeye göre çok farklı bir dil olduğu ismi hâlleri sisteminde da çok belli oluyor, çünkü Ukraynacaya göre farklı hâl ekleri gerektiren çok sayıda fiil var. Bir fiiller, öğrencinin ana dilinde ve hedef dilde farklı hâl eki gerektirdiği zaman orada mutlaka bir kafa karışıklığı yaşanır.

8. Öğrenciler, isim tamlamalarını anlama ve kullanma konusunda başarılılar mıdır? Öğrencilerinizin çoğunlukla en zor buldukları isim tamlaması türü hangisidir?

Evet, isim tamlamaları hususunda zorluklar olabiliyor. Sanırım, belirtisiz isim tamlaması, diğer isim tamlaması türlerine kıyasla biraz daha zor öğreniliyor.

9. Öğrencileriniz, Türkçe ve Ukraynaca farklı söz diziminden kaynaklanan sorunları yaşamaktalar mı? Türkçe kurdukları tümceler, Türkçe söz dizimi kurallarına uygun mudur? Öğrencilerinizin Türkçe söz dizimi ile ilgili en sık yaptıkları hatalar nelerdir?

Evet, öğrencilerin Türkçe kurdukları cümleler sıkça Ukraynaca cümlelere benziyor, çünkü söz ettiğimiz iki dildeki söz dizimi pek farklıdır. Öğrenciler Türkçe tümceler kurduklarında Ukraynacadan bire bir çeviri yaparak cümlede geçen sözcükleri Ukraynaca söz dizimine uygun olarak dizerler. Türkçe söz dizimine alışmak, sözcükleri Türkçe söz dizimi kurallarına uygun olarak dizmek çok zaman ve pratik gerektirir. En çok hata, sanırım, fiil konusunda yapılır, çünkü öğrencilerin alışkın oldukları ve esas aldığı Ukraynaca cümlelerde fiil, cümlenin sonunda değil, öznenen sonra ikinci sırada yer alır.

10. Öğrencileriniz, farklı alfabe ve seslerden kaynaklanan sesleri çıkaramama ya da yanlış telaffuz etme, sözcükleri telaffuz edememe gibi problemlerle karşılaşmaktalar mı?

Telaffuzda çok büyük sorunlar olduğu söylenemez, fakat bazen ufak hatalar, elbette, olabiliyor. Kimi zaman sert olması gereken ünsüzleri yumuşatabiliyorlar ya da tam tersi. Bu sefer ortaya “*Dokuz*”, “*Yüz*” yerine “*Dokus*”, “*Yüs*” şeklindeki telaffuzlar ortaya çıkabiliyor. Sıklıkla çokluk eki olan *-lEr* de düzgün telaffuz edilmeyebiliyor.

11. Öğrencileriniz, Türkçe sözcük vurgularında hata yapmaktalar mı?

Evet, yaparlar. Bazen vurgusu son hecede olan sözcüklerin ilk ya da orta hecesini vurgularlar. Bazen de tam tersine vurgusu alışılmış gibi son hecede olmayan sözcüklerin son hecesini vurgulayabiliyorlar. Bazen kelimelere getirilen eklerin vurgulu olup olmadığını unutur, vurgusu olan ekleri vurgulamaz ya da tam tersi vurgusuz ekleri vurgularlar. Örneğin, “*yaptım*” yerine “*yaptım*” ya da “*sabahlar*” yerine “*sabahlar*” şeklindeki vurgulamalar duyduğum çok oluyor. Sanırım bu durum, ana dillerinde ya da

küçük yaştan beri öğrendikleri İngilizcede vurgunun değişken olmasından kaynaklanıyordur.

12. Dil farklılıklarından kaynaklanan dil bilgisi, ses bilgisi ve söz dizimi düzeylerindeki sorunlar, öğrencilerin dört temel dil becerisinden (konuşma, yazma, okuma, dinleme) hangilerinde en çok zorluk çekmelerine neden olmaktadır?

Kuşkusuz ki öğrencilerin en çok zorlandıkları dil becerisi, dinlemedir. Dinledikleri metinleri anlama noktasında her zaman çok sorun ortaya çıkar.

13. Yukarıda yer almayan fakat öğrencilerinizce sıkça yapıldığını gözlemlediğiniz hatalar ya da karşılaşılan sorunlar nelerdir?

Ukrayna ve Türk dillerinin yapı olarak çok farklı olduğundan ötürü özellikle temel düzeyde yapılan hata sayısı gerçekten çok fazla oluyor. Bazen öğrenciler, oldukça kolay olduğunu düşündüğümüz ve hatta Ukraynaca'nın yapısına çok yakın ya da aynı olan konularda bile hatalar yapabiliyorlar.

14. Öğrencilerin karşılaştıkları zorlukları gidermek amacıyla hangi yöntemleri tercih edip daha etkili olarak görmektesiniz?

Dersimizi uzaktan yaptığımızda uygulamanın ekrana yazma işlevi olduğu için okunan metinlerde yanlış çıkarılan sesleri, yanlış telaffuz edilen sözcüklerin altını çizip öğrencilerden onları tekrar etmelerini istiyorum. Bu, öğrencilerin Türkçe telaffuzlarını geliştirmenin çok etkili bir yoludur.

Bundan başka, ders kitaplarında dinleme alıştırmaları olarak sunulan egzersizlerde yer alan ve öğrencilere göre fazlasıyla zor olduğunu, anlaşılmadığını gözlemlediğim dinleme metinlerini ayrı bir vakitte cümle cümle dinliyoruz, dinledikleri her cümleyi sırayla öğrencilere tekrarlatıp çevirmelerini istiyorum. Sonrasında kaydı bir kez daha, bu sefer duraklatmaksızın dinliyoruz. Bu şekilde duyduklarını anlama becerilerini geliştiriyoruz.

Bunun yanı sıra, henüz tamamen anlaşılmadığını ya da yeteri kadar çalışılmadığını fark ettiğimiz dil bilgisi konuları varsa onlara tekrar dönüp öğrenciler onları tamamıyla

kavrayana dek yeniden üzerinde çalışıyor, başka ders kitaplarındaki kurallara, açıklamalara da bakıp farklı kitaplardan seçtiğim uygulamaları yapıyoruz.

15. Ukrayna öğrencilerinin Türkçe öğrenme sürecinde Ukraynaca ve Türkçenin farklı dil yapılarından dolayı ortaya çıkan zorluk ve sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

Benim en büyük tavsiyem, bol pratik, özellikle de bol konuşma pratiği yapmalarıdır. Konuşma esnasında öğrenciler dili hem dinler hem kullanır; bunların ikisi de çok önemlidir.

K6:

Cinsiyetiniz: (✓) Kadın () Erkek

Unvanınız: Doğu Bilimler Bölümü Öğretim Görevlisi

Çalıştığınız kurum: Lviv İvan Franko Ulusal Üniversitesi

İletişim bilgileriniz (e-mail, telefon):

Hizmet süreniz: 3 yıl

En çok kaçınıcı sınıfa ders veriyorsunuz: 1., 2., 3., 4. sınıflara.

1. A1-A2 seviyelerindeki öğrenciler, dil bilgisi konularından en çok hangilerinde zorluk çekmektedirler?

Bu düzeyde çoğu öğrencinin epey zor bulduğu konu, ilgi hâli, yani *-(n)In* ekiyle kurulan belirtili ad tamlamasıdır. Öğrenciler, özellikle de ad tamlamasına bir hâl ekinin eklendiği durumlarda *[n]* yardımcı sesinin getirildiğinde (*Hilton otelinde*, *Hilton otelinden*, *Hilton oteline* örneklerinde olduğu gibi) çok zorlanırlar.

Öğrencilerin bu düzeyde zorlandıkları bir başka husus, öğrenimin başında fiilleri ezberlemektir. Öğrencilerin birçoğu, Türkçe fiillerin birbirine benzediğini ve dolayısıyla da onları ezberleme ve birbiriyle karıştırmama noktasında çok zorlandıklarını dile getirirler.

Çoğunlukla A2 düzeyinde anlatılan ve öğrencilerin özellikle de yanına hâl eklerinin de getirildiğinde zor buldukları bir başka konu, adlaştırmadır. İki eylemi tek kişinin gerçekleştirdiği durumlar (örneğin, *“Türkçe öğrenmeye başlıyorum.”* cümlesindeki

gibi), biraz daha kolaydır, fakat yüklem ile tümleçteki eylemlerin farklı kişiler tarafından gerçekleştirildiği cümleler (“*Ben, senin ders çalışmanı istiyorum.*” cümlesinde olduğu gibi) öğrenciler için çok daha zordur.

2. B1-B2 seviyelerindeki öğrenciler, dil bilgisi konularından en çok hangilerinde zorluk çekmektedirler?

B1-B2 düzeylerinde öğrenciler kimi zaman gereklilik ve zorunluluk konularında, yani *zorunda olmak, zorunda kalmak, mecbur olmak, lazım, gerek* gibi kalıplarda zorluk çeker ve bu kalıpları birbiriyle karıştırır.

Ettirgen çatı da bu seviyede çoğu öğrencinin zorlandığı bir başka konudur. Ukraynacaya “*Manikür yaptırmak*”, “*Röntgen çektirmek*” gibi ifadeler, çoğunlukla ettirgenliği korunmadan aktarılır, dolayısıyla öğrenciler bunun gibi ifadelerde ettirgenlik eklerini kullanmayı unutabiliyorlar. *İçmek-içirmek, okumak-okutmak, yemek-yedirmek* gibi istisnalara gelince durum daha da zorlaşır.

Bunun dışında, birçok öğrenci ortaçlar konusunu da oldukça zor bulur. Özellikle de basit zaman kipi almış bir fiilin ardından -*An* ekini almış “*olmak*” fiilinin olduğu kalıpları (*fiil kökü + zaman eki + olan* düzenindeki kalıplar) zorlayıcı bulurlar. Öğrencilerin genellikle sorun yaşadıkları bir başka konu, Türkçede -*Dik* ortaç ekiyle oluşturulan ve Ukraynacada birleşik cümle olan “*Geldiğini biliyorum.*”, “*Yaptığını biliyorum.*” şeklindeki cümleler. Türkçede bu ekle oluşturulan kalıplar, Ukraynacada bağlaçlarla birleştirilen birleşik cümlelere denk geldiği için öğrenciler her zaman o bağlaçları Türkçede de ararlar, fakat bağlaçlar yerine bir eke başvurmaları gerektiğine alışmaları zaman alabiliyor.

Kafa karışıklığı sıklıkla yaşadıkları iki konu daha, edilgen çatı ile dönüşlü çatı konularıdır. Edilgen fiil ile dönüşlü fiiller birbirine çok benzediğinden dolayı sıklıkla karıştırılır ve zor ayırt edilir.

3. C1 seviyesindeki öğrenciler, dil bilgisi konularından en çok hangilerinde zorluk çekmektedirler?

Türkçede C1 düzeyinde işlenen konulardan biri, birleşik zamanlardır. Bu zamanları kullanma noktasında da bazı zorluklar yaşanabiliyor. Öğrenciler, özellikle şimdiki ve

geniş zamanların hikâyesini karıştırmaya eğilimlidirler. Bazen hikâye ile rivayet birleşik zamanları da karıştırabiliyorlar.

Bundan başka, “*Zamanlar + olmak*” düzenindeki kalıplarda da problemler çıkabiliyor. “*Öğrenmiş olacağım*”, “*Anlamış oldum*” gibi kalıpların kurulması birçok öğrenci için zor olabiliyor.

Tezlik fiilleri ile sürme fiilleri de Ukraynacada olmadığı için onları konuşmada kullanmak öğrencilere çoğunlukla biraz zor gelir.

4. Öğrencileriniz, basit zamanları anlama, ayırt etme ve kullanma konusunda zorluk çekmekte mi? Basit zamanlardan hangisini genellikle daha zor bulurlar ve ne gibi hatalar yaparlar?

Türkçe basit zamanlara gelince öğrencilerin pek zorlanmadığı belirtilebilir. Basit zamanlardan yalnızca öğrenilen geçmiş zamanın öğrencilere göre biraz zor olduğu söylenebilir. Bunun nedeni de, Ukraynacada böyle bir zamanın olmamasıdır. Bu zamanın anlamını kavramak, doğru bir şekilde kurmak zorluk arz etmez, fakat sıra bu zamanı konuşma esnasında kullanmaya gelince zorluklar yaşanır, çünkü öğrenciler bu zamanı sıklıkla görülen geçmiş zamanın kullanılması gereken yerlerde kullanırlar. Bir cümlede öğrencinin kendi yaptığı ya da şahit olduğu, herkesçe bilinen ve dolayısıyla da öğrenilen geçmiş zamanla değil, bilinen geçmiş zamanla anlatılması gereken bir şeyden bahsediliyorsa bile öğrenciler sıklıkla öğrenilen geçmiş zaman ekine başvururlar. Örneğin, öğrencilerden sıkça “*Atatürk, 1881 yılında doğmuş.*” şeklindeki cümleler duyarım, lakin söz konusu tanınmış birinin hayatından doğrulanmış ve herkesçe bilinen bir bilgi ise görülen geçmiş zamanın kullanılması doğru olur.

Geniş zamanda sıkça karşılaşılan sorun, öğrencilerin istisna olan 13 fiili hemen ezberleyememeleri ve bundan kaynaklı olarak bu fiillerin geniş zamanlısını yanlış kurmalarındır.

5. Öğrencileriniz, birleşik zamanları anlama ve kullanma konusunda zorluk çekmekte mi? Birleşik zamanlardan hangisini genellikle daha zor bulurlar ve ne gibi hatalar yaparlar?

Çalıştığım öğrencilerin çok büyük kısmı, birleşik zamanlar konusunda zorluk çeker, özellikle de şimdiki ile geniş zamanların hikâyesini ayırt etme ve doğru olarak kullanmada.

Bununla birlikte, bu zamanı bildikleri hâlde öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesini kullanmaktan sıklıkla kaçındıklarını söyleyebilirim. Sebebi ise yine bu zamanın Ukraynacada olmamasıdır. Bu zamanın yerine hep görülen geçmiş zaman kipli fiilleri kullanırlar.

6. Öğrencileriniz, yapım eklerinin işlevlerini anlama ve kullanma konusunda sorun yaşamaktalar mı?

Bu eklerin işlevlerini aslında gayet iyi anladıkları için yapım ekleri konusunda sorun yaşadıkları pek söylenemez. Yapım eklerinin kullanımına ilişkin fark ettiğim tek bir sorun, bazı durumlarda *-II* yapım eki ve *ile* edatının karıştırılmasıdır. Örneğin, “*sütlü kahve*” yerine “*sütle kahve*” diyebiliyorlar. Bu da, söz konusu ek ve edatın ana dillerinde aynı kelimeyle karşılandığından ve aynı şekilde çevrildiğinden kaynaklanıyordur. Türkçe öğrenme sürecinde Ukraynacadan Türkçeye bire bir çeviri yapmaları birçok hataya yol açıyor. Örneğin, “*mavi elbiseli kadın*” gibi bir söz öbeğini ana dillerinden hedef dile bire bir aktardıklarında ortaya “*mavi elbisede kadın*” (*mavi elbisenin içinde (olan) kadın*) şeklindeki bir söz birleşimi çıkmaktadır.

Sıkça tanık olduğum bir başka hata, *-CA* ekini öğrenmeye geçildiğinde ortaya çıkar. Bu sefer “*Türk kahvesi*” demek yerine “*Türkçe kahvesi*” demeleri çok sık bir durum. Bazen ad tamlamalarında tamlayan görevindeki *Ukrayna* ve *Ukraynaca* ya da *Türk* ve *Türkçe* gibi sözcüklerin arasındaki farkı hemen kavrayamayıp onları karıştırabilirler. Bunların haricinde yapım ekleri, bana göre en az zorluğun ortaya çıktığı konudur.

7. Öğrenciler, Türkçedeki, özellikle de Ukraynacadakilerden farklı olan isim hâl/durum eklerini ezberleme ve kullanma konusunda sorun yaşamaktalar mı? Ukraynacaya göre farklı olan hâl eklerini karıştırdıkları oluyor mu?

Evet, Türkçede ismin hâlleri, en fazla hatanın yapıldığı konulardan biridir. Öğrenciler aslında ismin hâl-durum eklerini gayet iyi anlıyorlar, fakat onları karıştırdıkları da sıklıkla oluyor. Bu, özellikle de uzaklaşma durumu ekine gelince belli oluyor. Hangi

fiilin bağılı olduğu sözcükten hangi hâl eki istediğini ezberleme noktasında sıklıkla zorluklar yaşarlar. Özellikle de Ukraynacaya göre farklı hâl ekleri isteyen fiilleri zor ezberlerler. Örneğin, Türkçede *nefret etmek*, *korkmak*, *hoşlanmak* fiilleri, bağılı olduğu sözcüklerden uzaklaşma durumu eki isterken Ukraynacada aynı fiiller bağılı bulunduğu kelimelerden farklı hâl eki ister. Bunlara alışmak çok pratik, zaman ve yoğun çalışma gerektirir.

Birçok öğrencinin yönelme ile bulunma hâlini karıştırdığına da sıkça denk geliyorum. Örneğin, “*okulda*” ile “*okula*”. Bu karışıklık, bunların Ukraynacadaki karşılıklarının ikisinde de aynı edatın kullanılmasına bağlıdır.

8. Öğrenciler, isim tamlamalarını anlama ve kullanma konusunda başarılılar mıdır? Öğrencilerinizin çoğunlukla en zor buldukları isim tamlaması türü hangisidir?

Evet, ad tamlamalarını anlamak ve kullanmak öğrencilere genellikle zor gelir, bu yüzden de bu konuya çoğunlukla dört ya da beş ders ayırırım. Belirtili ve belirtisiz ad tamlamalarının arasındaki fark oldukça nettir, bu iki ad tamlaması, biri “*kimin?*”, diğeri ise “*ne/ nasıl?*” olan farklı sorulara yanıt verdiği için onları ayırt etme konusunda pek güçlük yaşanmaz. Ancak sorunlar, ad tamlamalarının ardına bir hâl eki geldiği durumlarda yaşanır. Bu sefer ad tamlaması ile eklenen hâl ekinin arasına getirilen yardımcı ses, alıştıkları [y] sesi değil, [n] sesidir. Bu durumda öğrencilerin hem alıştıkları [y] yardımcı sesinin yerine [n] sesini kullanmaları gerektiğini akılda tutmaları hem de fiilin gerektirdiği hâl ekini doğru bir şekilde seçmeleri gerek.

Çoğu öğrencinin zor bulduğu bir başka ad tamlaması türü, zincirleme ad tamlamasıdır.

Hataların sıklıkla yapıldığı bir başka durum, belirtisiz ad tamlamasının tamlananına iyelik eklerinin getirildiği durumlardır. Bu sefer öğrenciler, tamlananın sonundaki üçüncü tekil şahıs iyelik ekinin ardından başka bir iyelik eki de getirirler. Neticesinde de “*yatak odasım*” gibi yanlış birleşimler ortaya çıkar. Bir sözcüğe aynı türden ve görevden iki ek getirilemediğini vurgularım, ancak bu hatayı düzeltmeleri zaman alabiliyor.

9. Öğrencileriniz, Türkçe ve Ukraynaca farklı söz diziminden kaynaklanan sorunları yaşamaktalar mı? Türkçe kurdukları tümceler, Türkçe söz dizimi

kurallarına uygun mudur? Öğrencilerinizin Türkçe söz dizimi ile ilgili en sık yaptıkları hatalar nelerdir?

Evet, bu da Ukraynalı öğrenciler için en zor konulardan biri. En büyük sorunlar adlaştırma konusuna gelince başlar, çünkü Türkçede fiilden isim yapan *-mA* ekiyle kurulan yapılar, Ukraynacada bağlaçlarla bağlanan yan cümlelere denk gelir. Yukarıda da belirttiğim gibi burada en çok zorlanılan nokta, çeşitli fiillerin gerektirdiği isim hâllerini akılda tutmak, fiile uygun olan hâl eki getirmektir. Öğrencilere çok sayıda örnek verdiğim ve onları sürekli düzelttiğim hâlde bu konuda yine de ekleri karıştırıp çok hata yaparlar.

Ayrıca Türkçede *-Dik* ve *-mA* eklerinin kullanımı noktasında da çok kafa karışıklığı yaşanır. Örneğin, “*Yarın annemin geleceğini biliyorum.*” cümlesinde *-AcAk* ekine başvurarak “*geleceğini*” mi, *-mA* ekini kullanarak “*gelmesini*” mi demek doğru olduğu konusunda tereddüt ederler.

Söz konusu dillerde cümlenin hem temel hem yardımcı öğelerinin tümcedeki sırası da farklıdır. Dolayısıyla farklı dil mantıklarından, yapılarından, söz diziminden kaynaklanan çok hata yapılır.

10. Öğrencileriniz, farklı alfabe ve seslerden kaynaklanan sesleri çıkaramama ya da yanlış telaffuz etme, sözcükleri telaffuz edememe gibi problemlerle karşılaşmaktalar mı?

Evet, bu konuda sıklıkla denk gelinen hata, Ukraynalı öğrencilerin *[r]* sesini Ukraynacada olduğu gibi biraz baskın bir şekilde telaffuz etmeleridir.

Bundan başka, bazı öğrenciler *[l]* ile *[k]* seslerini her zaman kalın olarak telaffuz ederler, oysaki bu seslerin okunuşu, önlerinde bulunan seslere bağlı olarak bazen yumuşak da olabiliyor. Aynı durum *[â]* için de geçerlidir, çünkü o da önündeki sese bağlı olarak iki farklı şekilde okunabiliyor. Ayrıca *[ğ]*'yi de sıkça yanlış, çoğunlukla *[g]* olarak telaffuz edebiliyorlar, halbuki onun da okunuşu kelimedeki pozisyonuna bağlı olarak değişebildiği hâlde hiçbir zaman *[g]* olarak telaffuz edilmez.

Rusça konuşan Ukraynalıların neredeyse her zaman yaptığı bir başka hata ise *[e]* sesini Ukraynacadaki gibi *[e]* olarak değil, Rusçadaki gibi *[ye]* şeklinde telaffuz etmeleridir.

11. Öğrencileriniz, Türkçe sözcük vurgularında hata yapmaktalar mı?

Bu konuda bazı hatalar yapılabiliyor, fakat bunlar çok yaygın hatalar değildir. Öğrenciler, Türkçede çoğu kelimedede vurgunun son hecede olduğunu bildikleri için bu noktada pek hata yapmazlar. Vurgusu birinci hecede olan bazı istisnai kelimeler (alıntı kelimeler ya da coğrafi isimler gibi) olduğunu da hep anlatır, vurgularım.

Çok yapılan bir vurgu hatası, şimdiki zaman kipini alan fiillerde yapılır (örneğin, “*yapıyorum*”, “*gidiyorum*” şeklindeki vurgulamalar).

12. Dil farklılıklarından kaynaklanan dil bilgisi, ses bilgisi ve söz dizimi düzeylerindeki sorunlar, öğrencilerin dört temel dil becerisinden (konuşma, yazma, okuma, dinleme) hangilerinde en çok zorluk çekmelerine neden olmaktadır?

En çok sorun dinlemede ortaya çıkar. Öğrencilerin çoğunun dinlediklerini sıkça anlayamadıklarını ya da çok azını anlayabildiklerini fark ettiğim için bu beceriye son zamanlarda çok önem vermeye başladım. Ukraynalı Türkçe öğretmenlerinin buna çok dikkat edip öğrencilerine bol dinleme alıştırmaları yaptırmalarında çok fayda var, çünkü Türkçeyi, bu dilin konuşulduğu ortamdan uzak öğrenen öğrencilerin onu gündelik hayatlarında devamlı olarak duyma imkânları olmayabiliyor.

Bundan hariç öğrenciler, düşüncelerini yazıya aktarmada da epey zorlanırlar. Türkçe kompozisyon yazmak öğrencilere genellikle zor gelir, çünkü yazarken sıklıkla Ukraynacadan Türkçeye bire bir çeviriye başvururlar ve Türkçeye özgü kalıpların yerine Ukraynacaya mahsus kalıplar kullanırlar.

13. Yukarıda yer almayan fakat öğrencilerinizce sıkça yapıldığını gözlemlediğiniz hatalar ya da karşılaşılan sorunlar nelerdir?

Genel olarak, yukarıda belirttiğim sorun ve hatalar, çalıştığım öğrencilerin en yaygın problemleridir. Ekleyebileceğim bir madde daha, öğrencilerin çoğunlukla yeni sözcükleri (özellikle de fiilleri ve Türkçeye Arapça ya da Farsçadan geçmiş olanları) zor ezberlemeleri, ezberleyememeleridir. Bu, benim öğrencilerimin çok büyük kısmının ortak şikâyetidir. Bu sorun, bol okuma pratiği ve okunan metinlerin özetlenmesiyle düzeltilebilir.

14. Öğrencilerin karşılaştıkları zorlukları gidermek amacıyla hangi yöntemleri tercih edip daha etkili olarak görmektesiniz?

Bence derslerde işlenen tüm dil bilgisi konularının, öğrenilen tüm sözcüklerin konuşma etkinliğine aktarılması, öğrencilerle bol konuşulması şarttır. Ele alınan tüm dil bilgisi konularının, kalıpların, sözcüklerin pratik etkinliklerde kullanılması lazım, çünkü bu, öğrencilerin edindiklerini gerçek hayatta kullanmalarının ilk adımudur. Ben, öğrenimin daha başında bunun üzerine çalışmaya başladım: öğrencilerimle birlikte kısa metinler okur, bu metinlerin farklı yönlerini konuşur, tartışır, özetleriz. Böylelikle öğrenciler, hem öğrenmiş oldukları sözcükleri ve işlemiş oldukları dil bilgisi konularını konuşma esnasında kullanırlar hem de dinleme pratiği yapmış olurlar. Bana göre dil öğreniminde karşılaşılan sorun ve zorlukları gidermenin en etkili yöntemi budur.

15. Ukrayna öğrencilerinin Türkçe öğrenme sürecinde Ukraynaca ve Türkçenin farklı dil yapılarından dolayı ortaya çıkan zorluk ve sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

Benim en büyük önerim, öğrencilerin öğrenmeye başladıkları dili hiçbir zaman ana dilleriyle kıyaslamamalarıdır, çünkü öğrencilerin sıkça yaptığı bu mukayese birçok hata ve zorluğa neden olur. Bir insanın kendi dilinin mantığı, yapısı, kendi dilinde bildiklerini hedef dile aktarmasına “*interference*” denir. Bu durum dil öğreniminin daha başında yaşanmaya başlar ve daha ilk derslerde Ukraynacada doğru olup Türkçede yanlış olan “*beş kitaplar*” gibi söz birleşimlerine yol açar. Öğrencilerime ilk derslerimizden başlayarak Türkçeyi Ukraynacayla hiçbir zaman kıyaslamamalarını, bire bir çeviri yapmamalarını, Türkçeyi sıfırdan, kendi dillerinden bağımsız olarak öğrenmelerini ve Ukraynaca değil, Türkçenin mantığına uygun olarak düşünmelerini öğrettim. Kimi zaman denk geldiğim komik hataları ve onların yol açtığı komik durumlardan bahsederek hataların sıkça yapıldığı konulara daha çok dikkat çeker, dillerimizdeki farklılıkların farkında olmalarını sağlarım.

K7:

Cinsiyetiniz: () Kadın (✓) Erkek

Unvanınız: Dr. Öğretmen

Çalıştığınız kurum: Lviv İvan Franko Ulusal Üniversitesi (LNU)

İletişim bilgileriniz (e-mail, telefon):

Hizmet süreniz: 27 yıl

En çok kaçınıcı sınıfa ders veriyorsunuz: 2., 4. sınıflara.

1. A1-A2 seviyelerindeki öğrenciler, dil bilgisi konularından en çok hangilerinde zorluk çekmektedirler?

Bence Ukraynalı öğrenciler, Ukraynaca Türkçeye göre yapı açısından farklı olduğu, eklemeli dil olmadığı için genel olarak eklerde sıkıntı çekiyorlar. Mesela ismin hâl ekleri ya da ad durum ekleri olan yönelme hâli, ayrılma hâli, bulunma hâli. Zaman zaman da fiil zamanlarıyla ilgili problemler yaşıyorlar.

2. B1-B2 seviyelerindeki öğrenciler, dil bilgisi konularından en çok hangilerinde zorluk çekmektedirler?

Sanıyorum, fiilimsiler konusunda zorluk oluyor, çünkü fiilimsileri fiil ve isim, sıfat, zarf olarak kullanabildikleri için bunların kullanımıyla ilgili birtakım sıkıntılar yaşıyorlar. Öğrenciler isim-fiil, sıfat-fiil, zarf-fiilleri ayırma konusunda zorluklar yaşıyorlar.

3. C1 seviyesindeki öğrenciler, dil bilgisi konularından en çok hangilerinde zorluk çekmektedirler?

C1’de fiillerin çatıları noktasında, onları anlamada bazen sıkıntı yaşıyorlar. Nesnesine göre fiillerde geçişli-geçişsiz fiillerin anlaşılması, ettirgen-oldurgan fiillerin dönüştürülmesi, bu eklerin kullanımı noktasında sıkıntı yaşıyorlar.

4. Öğrencileriniz, basit zamanları anlama, ayırt etme ve kullanma konusunda zorluk çekmekte mi? Basit zamanlardan hangisini genellikle daha zor bulurlar ve ne gibi hatalar yaparlar?

Basit zamanlar konusunda genel olarak pek zorluk çekmiyorlar, ama en büyük sorunu geniş zamanda çekiyorlar, çünkü Türkçede şimdiki ve geniş zaman ayırımı var, ama bazı Batılı dillerde şimdiki zaman geniş zamanın yerine, ya da geniş zaman şimdiki zamanın yerine kullanıldığı için orada birtakım karıştırılmalar yapılabiliyor. Ama fiil zamanları konusunda çokça zorlanan bir öğrenciyle karşılaşmadım açıkçası.

5. Öğrencileriniz, birleşik zamanları anlama ve kullanma konusunda zorluk çekmekte mi? Birleşik zamanlardan hangisini genellikle daha zor bulurlar ve ne gibi hatalar yaparlar?

Ukraynalı öğrenciler için birleşik zamanlar konusu, biraz sıkıntılı bir konu, özellikle rivayet birleşik zamanla hikâye birleşik zamanı birbiriyle karıştırabiliyorlar. Bununla ilgili gerek öğrenciler gerekse Türkçe öğrenen Ukraynalı yetişkinler de sıkıntı yaşayabiliyorlar. Mesela öğrenciler, hikâye birleşik zamanla anlatılması gereken bir konuyu rivayet birleşik zamanla anlatabiliyor. Rivayetle hikâye arasındaki anlam farkını bilseler de kullanım noktasında bazen sıkıntılar yaşayabiliyorlar.

6.

7. Öğrenciler, Türkçedeki, özellikle de Ukraynacadakilerden farklı olan isim hâl/durum eklerini ezberleme ve kullanma konusunda sorun yaşamaktalar mı? Ukraynacaya göre farklı olan hâl eklerini karıştırdıkları oluyor mu?

Ukraynacadaki hâl eklerini açıkçası neler olduğunu bilmiyorum, bu konuda bir kıyaslama da yapmadım, ama genel itibarıyla, tecrübelerimle ve öğrencilerle yaptığımız pratikle, yönelme hâliyle belirtme hâlinin karıştırıldığını görüyoruz. Mesela, “*Kitabı bana ver.*” yerine “*Kitabı beni ver.*” şeklindeki söylemeler; “*Okula gidiyorum.*” yerine “*Okulu gidiyorum.*” şeklinde konuşmalar olabiliyor. Diğer isim hâlleriyle ilgili herhangi bir problem hatırlamıyorum.

8. Öğrenciler, isim tamlamalarını anlama ve kullanma konusunda başarılılar mıdır? Öğrencilerinizin çoğunlukla en zor buldukları isim tamlaması türü hangisidir?

İsim tamlamalarında zaman zaman sıkıntı yaşayabiliyorlar, bu da özellikle belirtili ve zincirleme isim tamlamalarında *-(n)In* ekinin kullanımıyla ilgili oluyor. Hatta bazı Ukraynalı hocaların da bu eki kullanırken sıkıntı yaşadıklarına şahit oldum. Mesela, “*evin kapısı*”, “*evinin kapısı*”, “*evin kapısının anahtarı*” gibi tamlamalarda “*evin kapı anahtarı*”, “*evinin kapı*” gibi yanlış tamlamalar kurulduğu oluyor. Ya da, mesela, kaç kez “*kapının anahtarı*” ifadesini duydum. Yani orada sonda ünlü olduğu zaman *-sI*

geldiğini, ünsüz olduğu zaman *-I* olması gerektiğini öğrencilerimiz zaman zaman karıştırabiliyorlar ya da ikisini de bir arada getirebiliyorlar.

9. Öğrencileriniz, Türkçe ve Ukraynaca farklı söz diziminden kaynaklanan sorunları yaşamaktalar mı? Türkçe kurdukları tümceler, Türkçe söz dizimi kurallarına uygun mudur? Öğrencilerinizin Türkçe söz dizimi ile ilgili en sık yaptıkları hatalar nelerdir?

Genel itibarıyla bizim öğrencilerimizin kurdukları cümleler Türkçe söz dizimine uygun. Ancak bildiğim kadarıyla İngilizce için de geçerli olduğu gibi Ukraynacada bir cümlede özne, ardından da yüklem geliyor. Mesela, “*Я хочу воду.*” [*Ya hoçu vodi.*] — “(Ben) su istiyorum.” anlamına gelen Ukraynaca cümlede ögeler önce özne, sonra yüklem, sonra nesne şeklinde sıralandığı için bazen öğrenciler bunu Türkçeye çevirirken de “Ben istiyorum su.” şeklinde yani Ukraynaca cümledeki sırayla söyleyebiliyorlar. Sıfatla ismin yerini karıştırırlar. Mesela, “*Bu çocuk kırmızı ceket giymiştir.*” cümlesini “*Bu çocuk ceket kırmızı giymiştir.*” şeklinde söylemlere de şahit oldum. Fakat bu hataları öğrenciler A1-A2, yani başlangıç düzeylerinde yaparlar, zamanla o hatalar ortadan kalkıyor.

10. Öğrencileriniz, farklı alfabe ve seslerden kaynaklanan sesleri çıkaramama ya da yanlış telaffuz etme, sözcükleri telaffuz edememe gibi problemlerle karşılaşmaktalar mı?

Evet, sözcükleri telaffuz edememe ile ilgili problemlerle karşılaşılır. Bunun ana nedeni, yeteri kadar dinleme pratiğinin, kulak dolgunluğunun olmaması. Dili dinlemek gerekiyor, dili öğrenmenin yöntemlerinin bir tanesi de dinleme egzersizleridir. Dinleme egzersizlerini bol yapan, çokça Türkçe dinleyen, günlük hayatında Türkçe dizi, sinema, tiyatro izleyen öğrenciler kısa bir sürede bu aksaklıkları ortadan kaldırıyorlar.

11. Öğrencileriniz, Türkçe sözcük vurgularında hata yapmaktalar mı?

Türkçe sözcük vurgularında hata yapılıyor. Türkçede vurgu genel itibarıyla son hecededir, ama Ukraynacada bildiğim kadarıyla hece bazen başta oluyor, bazen sonda oluyor, ortada oluyor. O Ukraynaca ile Türkçede arasındaki farktan dolayı vurgularda zaman zaman sıkıntı olabiliyor.

Öğrencilerin Türkçe konuşurken olmaması gereken bazı vurgulama ve uzatmalar olabiliyor. Mesela, “*istiyorum*”, “*bekliyorum*” şeklindeki söylemeler, o vurgu ve uzatmayı vermeye çalışmaları, harflerin karıştırılması gibi birtakım sorunlar olabiliyor.

12. Dil farklılıklarından kaynaklanan dil bilgisi, ses bilgisi ve söz dizimi düzeylerindeki sorunlar, öğrencilerin dört temel dil becerisinden (konuşma, yazma, okuma, dinleme) hangilerinde en çok zorluk çekmelerine neden olmaktadır?

Genel itibarıyla konuşma noktasında zorluk çekiliyor; öğrencilerimizin büyük bir çoğunluğu okuduğunu, dinlediğini anlayabiliyor. En büyük zorluğu konuşmada çekiyorlar, diğeri de yazma, çünkü yazmayla konuşma, çokça pratik ve uğraş gerektiren becerilerdir.

13. Yukarıda yer almayan fakat öğrencilerinizce sıkça yapıldığını gözlemlediğiniz hatalar ya da karşılaşılan sorunlar nelerdir?

Genel itibarıyla, belirttiğim gibi, öğrenciler çok fazla dinlemiyor, okumuyor, günlük hayatta dili kullanmaya çalışmıyorlar. Sinema izleme, dizi izleme, bunları yapmaları gerekiyor.

14. Öğrencilerin karşılaştıkları zorlukları gidermek amacıyla hangi yöntemleri tercih edip daha etkili olarak görmektesiniz?

Türkçe basit hikâye kitaplarından başlayarak okuma, onları anlama ve bütün dil bilgisi kurallarını basit basit, sırayla, konusu geldikçe uygulama. Ama her şeyden öte, öğretimin uygulama şeklinde gerçekleştirilmesi, Türkçeyi iyi konuşan bir hoca eşliğinde pratik yapılması çok önemli.

15. Ukrayna öğrencilerinin Türkçe öğrenme sürecinde Ukraynaca ve Türkçenin farklı dil yapılarından dolayı ortaya çıkan zorluk ve sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

Mutlaka bir Türk dizisi, programını dinleme, izleme. Ayrıca Ukraynalı bir öğrenci konuşma egzersizleri yaptığı zaman onun yanlışlarını mutlaka düzeltene birisinin olması gerekiyor; düzeltme yapan birisi olursa daha hızlı gelişim sağlanır. Günlük hayatta

kullanım, arkadaşların arasında kendilerinin kullanımı çok önemli, ama örneğin TRT gibi resmi kanalların izlenmesi (çünkü oradaki Türkçe, temiz Türkçedir), temel Türkçeyi oturtabilmek için çok önemli. Bunlar yapılırsa çok daha iyi olur diye düşünüyorum.

K8:

Cinsiyetiniz: (✓) Kadın () Erkek

Unvanınız: Doğu Dilleri Bölümü Doçenti

Çalıştığınız kurum: Skovoroda Ulusal Pedagoji Üniversitesi (HNPU)

İletişim bilgileriniz (e-mail, telefon):

Hizmet süreniz: 20 yıl

En çok kaçınıcı sınıfa ders veriyorsunuz: 1., 2., 3., 4., 5. sınıflara.

1. A1-A2 seviyelerindeki öğrenciler, dil bilgisi konularından en çok hangilerinde zorluk çekmektedirler?

Sanırım öğrenciler en çok isim tamlamaları konusunda güçlük çekerler.

Bazı edatları kullanmak da öğrencilere zor gelebiliyor; öğrencilerin Ukraynacadan farklı olarak Türkçede edatların isimden önce değil, sonra kullanıldığına alışmaları zaman gerektirir.

Kimi zaman bazı isim hâllerini kullanmak de pek zor olabiliyor. Genel olarak isim durumları konusunda çok sorun yaşandığını söyleyemem, fakat bazı, özellikle de Ukraynacadan farklı olan hâl eklerinde problemler yaşanabiliyor. Öğrenciler kimi zaman bazı fiillerin bağlı bulunduğu sözcüklerden kendi dillerine göre farklı ad durum eki istediğini unutup o bağlamda Ukraynacada kullanılan ve Ukraynacaya göre doğru olan ad durum eki getirebiliyorlar.

Bundan başka, adlaştırma eklerinden sonra hâl eklerinin kullanımı da biraz kafa karıştırıcı olabiliyor.

2. B1-B2 seviyelerindeki öğrenciler, dil bilgisi konularından en çok hangilerinde zorluk çekmektedirler?

B1-B2 düzeylerinde, Ukraynacada bağlaçlarla birleştirilen birleşik cümleleri karşılayan ortaçlarda sıklıkla zorluklar yaşanır. Türkçede “*O, bugün gelmeyeceğini biliyor.*”

kalıbındaki cümlelerin kurulması Ukrayna öğrencilerine zor geliyor, çünkü bu cümlenin Ukraynaca karşılığının yapısı çok farklıdır ve o alıştıkları yapıdan uzaklaşıp Türkçedeki yapısına uygun bir cümle kurmak birçok öğrenci için kolay değildir.

Genellikle öğrencilerimin ettirgen çatı konusunu zor bulduklarını söyleyemem, ancak bu sene öğrencilerim ettirgen çatılı fiillerde de bazı problemlerle karşılaştılar.

3. C1 seviyesindeki öğrenciler, dil bilgisi konularından en çok hangilerinde zorluk çekmektedirler?

C1 seviyesindeki öğrencilere genel olarak yeni dil bilgisi konuları öğretilmez. Bütün Türkçe dil bilgisi konuları A1-B2 seviyelerinde ele alınıp bu düzeyde daha kapsamlı örneklerle desteklenip daha kompleks yapıların içinde ele alınıp yeniden tekrar edilir; bazı konuların daha önce dikkat çekilmemiş teferruatlarına, spesifik noktalarına bakılır.

Aslında C1 seviyesine kadar gelen öğrenciler çoğunlukla hiçbir konuda zorlanmaz; zorlandıkları belki de tek durum, aynı fiile birkaç kip ekinin art arda getirildiği durum olabilir. Örneğin, aynı fiile işteş, ardından ettirgen, ardından da edilgen çatı ekinin getirilmesi. Bu yapının ardından zaman kipiyle şahıs ekinin de getirilmesi durumunda ortaya oldukça zor, karmaşık ve kafa karıştırıcı olabilecek yapı çıkmaktadır.

4. Öğrencileriniz, basit zamanları anlama, ayırt etme ve kullanma konusunda zorluk çekmekte mi? Basit zamanlardan hangisini genellikle daha zor bulurlar ve ne gibi hatalar yaparlar?

Evet, bazı öğrenciler bu noktada da sorun yaşarlar, ama genel olarak basit zamanlar konusu, çokça zorlanılan bir konu değildir, çünkü şimdiki, gelecek ve geçmiş zamanlar öğrencilerin ana dillerinde de bulunmakta, dolayısıyla bu zaman sistemi, onların dil mantığına uygun, tanıdık ve alışılmış bir sistemdir.

Bazı zorluklarla geniş ve belirsiz geçmiş zamanlarda karşılaşılabiliyor, çünkü Ukraynacada bu zamanların muadilleri yoktur. Öğrenciler, tek ekle nasıl hem şimdiki zamanda gerçekleşen hem de gelecekte gerçekleşecek olan olguların ifade edilebildiğini; ya da *-mİş* ekinin ne gibi durumlarda ve neden diğer geçmiş zaman kipinden ayrı olarak kullanıldığını anlamakta zorlanırlar. Öğrencilerin bunlara alışıp otomatikleştirmeleri zaman icap ettirir.

Bundan başka, geniş zamanda bazı istisnai fiillerin olmasının yanı sıra olumsuz fiillerin diğer zamanlara kıyasla daha zor kurulması da söz konusudur.

5. Öğrencileriniz, birleşik zamanları anlama ve kullanma konusunda zorluk çekmekte mi? Birleşik zamanlardan hangisini genellikle daha zor bulurlar ve ne gibi hatalar yaparlar?

Birleşik zamanlar, öğrenciler dilde artık ileri bir noktaya ulaştıktan ve sağlam temelleri olduktan sonra öğrenilir. Bunun için birleşik zamanlar gayet kolay öğreniliyor. Şahsi gözlemlerime göre birleşik zamanlardan geniş zamanın hikâyesine genellikle biraz daha zor hakim olunur. Bunun nedeni, bu zamanın iki farklı anlamı olup iki farklı durumda kullanılabilir olması. Bunlar, geçmiş zamanda devamlı olarak yapılan, gerçekleşen durumların aktarılması ve koşul cümleleri.

6. Öğrencileriniz, yapım eklerinin işlevlerini anlama ve kullanma konusunda sorun yaşamaktalar mı?

Türk dili oldukça mantıklı bir dil olduğundan dolayı her bir ekin belli bir işlevi, görevi, anlamı vardır. Onları öğretmenin yönünden bakılırsa açıklayıp öğretmek; öğrencinin yönünden bakılırsa anlamak gayet kolaydır. Bundan ötürü öğrencilerin bu noktada pek zorluk çekmedikleri söylenebilir.

7. Öğrenciler, Türkçedeki, özellikle de Ukraynacadakilerden farklı olan isim hâl/durum eklerini ezberleme ve kullanma konusunda sorun yaşamaktalar mı? Ukraynacaya göre farklı olan hâl eklerini karıştırdıkları oluyor mu?

Evet, yukarıdaki soruların birinde de söylediğim gibi Ukraynacadan farklı olan hâl ekleri noktasında zorluklar yaşanabilir. Öğrenciler, özellikle de kendi dillerinden farklı olan durum eklerini yanlış kullanabiliyorlar. İki dilin arasında farklı olan isim durumları otomatikleştirilene dek bunun üzerine çok çalışılması gerek. İlk başlarda bağlı olduğu isimlerden farklı isim durum ekleri isteyen fiiller çokça karıştırılır, ancak bol pratik ve uygulama yapıldıkça bu sorunlar başarılı bir şekilde çözülüyor.

8. Öğrenciler, isim tamlamalarını anlama ve kullanma konusunda başarılılar mıdır? Öğrencilerinizin çoğunlukla en zor buldukları isim tamlaması türü hangisidir?

Genel olarak ad tamlamalarını anlıyor ve kullanabiliyorlar. Bu hususta bütün öğrencilerin ikinci yabancı dil olarak öğrendiği İngilizce de yardım ediyor ve konuyu anlamalarını kolaylaştırıyor, çünkü bazı açıklamalar, örnekler ve kıyaslamalar İngilizceye dayanılarak yapılabilir, böylece işlenen konu daha iyi bir şekilde açıklanabilir. Öğrencilerin bu konuyu anlamaları, çok zaman alıcı bir süreç değildir.

Bana göre öğrencilerin çoğunlukla en zor buldukları isim tamlaması türü, belirtisiz isim tamlamasıdır. Belirtili ile belirtisiz ad tamlamalarının arasındaki anlam farkını anlamak öğrencilere bazen zor gelebiliyor. Bundan başka, Ukraynacada belirtisiz isim tamlamaları sıklıkla *sıfat + isim* şeklindeki yapılarla karşılanmaktadır. Örneğin, tamlayanın yerini bir sıfatın tuttuğu *міський сад* [*mis'kıy sad*]—*şehir bahçesi*. Türkçede isim tamlaması iki addan ibaret iken Ukraynacada tamlayanın yerini genellikle sıfat tutar. Bu yapının iki dilin arasındaki farkı da zorluklara yol açabiliyor.

9. Öğrencileriniz, Türkçe ve Ukraynaca farklı söz diziminden kaynaklanan sorunları yaşamaktalar mı? Türkçe kurdukları tümceler, Türkçe söz dizimi kurallarına uygun mudur? Öğrencilerinizin Türkçe söz dizimi ile ilgili en sık yaptıkları hatalar nelerdir?

Evet, öğrenciler bu noktada da zorluk çekebiliyorlar, çünkü Türkçe ve Ukraynaca söz dizimi, cümledeki sözcüklerin sırası gerçekten de birbirinden çok farklıdır. Genel olarak çok fazla söz dizimsel hata yapıldığı söylenemez, ancak özellikle öğrenimin ilk aşamalarında Türkçe cümlelerdeki sözcüklerin yeri ve sırası çokça karıştırılır, öğrencilerin Türkçe kurdukları cümlelerdeki sözcüklerin sırası daha çok Ukraynacadakine benzer. Bu durum özellikle de yüklem için geçerli. Öğrencilerin bu noktada sıklıkla yaptıkları hata, Türkçede genellikle cümlenin son ögesi olan yüklemi, Ukraynacada olduğu gibi öznenen hemen sonra, yani ikinci sıraya koymalarıdır. Fakat söz konusu basit cümlelerse bu sorun oldukça hızlı bir şekilde çözülüyor. Asıl zorluklar, Ukraynacada birleşik cümlelerin yerini tutan yapılara geçilince başlar. Ukraynacada birleşik cümle yapısındaki cümleler Türkçede kurulmaya çalışıldığında pek çok hata yapılır.

10. Öğrencileriniz, farklı alfabe ve seslerden kaynaklanan sesleri çıkaramama ya da yanlış telaffuz etme, sözcükleri telaffuz edememe gibi problemlerle karşılaşmaktalar mı?

Aslında Türkçenin sesleri Ukraynacanınkileriyle oldukça benzerdir. Elbet ki bazı farklılıklar da bulunmakta (örneğin [ö], [ü], [ğ] sesleri gibi), fakat bunun gibi Türkçede olup Ukraynacada olmayan seslerin sayısı çok azdır ve onlara da Ukraynalı öğrenciler gayet hızlı alışırlar. Bu sesleri çıkaramama ya da yanlış çıkarma problemiyle yalnızca ilk derslerde karşılaşılır. Sonrasında ise bunlar çözülüyor, öğrencilerin çıkardıkları ses ve sözcükler çok daha düzgün oluyor. Elbette ki aksanları mevcut, aksansız konuşamayabiliyorlar, fakat ana dili Türkçe olan kişilerle sohbet esnasında anlaşılmama gibi bir durumla karşılaşmazlar, her zaman gayet iyi anlaşılırlar.

11. Öğrencileriniz, Türkçe sözcük vurgularında hata yapmaktalar mı?

Bu noktada çok az hatayla karşılaşılır, o da yalnızca dil öğreniminin başlangıcında. Öğrenciler, Türkçede vurgunun çoğunlukla son hecede olduğuna henüz alışmadıkları sürece bu noktada yanlışlıklar yapabiliyorlar, fakat dile alıştıkaça, dili “hissetmeye” başlayınca bu problemler ortadan kalkıyor.

12. Dil farklılıklarından kaynaklanan dil bilgisi, ses bilgisi ve söz dizimi düzeylerindeki sorunlar, öğrencilerin dört temel dil becerisinden (konuşma, yazma, okuma, dinleme) hangilerinde en çok zorluk çekmelerine neden olmaktadır?

Bana göre çoğu sorun ve zorluk, iki dilin çok büyük söz dizimsel farklılıklarından dolayı daha çok söz dizimi düzeyinde çıkar.

Okuma becerisinde hiç sorun yoktur diyebilirim; bütün öğrenciler gayet iyi okur ve okuduklarını anlar. Aynıısı dinleme için de söylenebilir. Tabii, her şey pratiğe bağlıdır; ders dışında da ek olarak dinleme pratiği yapmayan öğrenciler dinleme noktasında daha fazla sorun yaşarken diğere öğrenciler dinleme etkinliklerinde çok iyilerdir, fakat genel itibarıyla çoğu öğrenci duyduklarını gayet iyi anlar. Yazma ve konuşma becerilerine gelince ise öğrencilerin çok zorluk çektiklerini söyleyebilirim. Öğrencilerin yazarken daha çok düşünme, düzeltme imkânları olduğundan ötürü yazmada biraz daha az hata

yaparlar, ancak konuşmada daha çok zorlanıp daha fazla yanlışlık yapabiliyorlar. Elbette, pratik ve uygulamaların yapılması çok önemlidir.

13. Yukarıda yer almayan fakat öğrencilerinizce sıkça yapıldığını gözlemlediğiniz hatalar ya da karşılaşılan sorunlar nelerdir?

Hataların çoğu, bana göre, iki dilin söz dizimsel yapıların farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Önceki sorularda belirttiğim hata ve zorluklar dışında başka bir konu belirlemek zor.

14. Öğrencilerin karşılaştıkları zorlukları gidermek amacıyla hangi yöntemleri tercih edip daha etkili olarak görmektesiniz?

Zorluk ve yanlışları gidermek için her bir konunun üzerinde çok durmak, çok sayıda alıştırmayı yapıp onu otomatikleştirmek gerek. Alıştırma ve pratik ne kadar çoksa, öğrencilerin beyinleri yeni olan Türkçenin dil yapısına o kadar hızlı alışır. Bu iki dilin arasındaki büyük söz dizimsel farklılıklar göz önünde bulundurulursa bolca alıştırmaların önemi daha da artar. Bunun yanı sıra bolca dinlemek ve dinleme alıştırmaları yapmak da çok önemlidir. Benim öğrencilerim çokça dinleme etkinliği yapar; öğrencilerime her zaman Türkçeyi çok dinlemelerini, Türkçe bir şeyler izlemelerini söylüyorum, çünkü bu, bilinçaltı düzeyinde de dili öğrenmelerini çok etkiler, daha iyi ve hızlı sonuçları elde etmelerine yardımcı olur. Ayrıca konuşmada daha az zorluk çekmelerini sağlamak adına çokça diyalog kurar, okuduğumuz metinleri özetleriz.

15. Ukrayna öğrencilerinin Türkçe öğrenme sürecinde Ukraynaca ve Türkçenin farklı dil yapılarından dolayı ortaya çıkan zorluk ve sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

Her şeyden önce, yabancı bir dili öğrenebilmek için motivasyonun olması ve bu dili öğrenme konusunda istekli olmak şarttır. Dil öğrenme konusunda içsel olarak motive olan öğrenciler, daha istikrarlı ve düzenli bir şekilde çalışır ve bunun neticesinde daha az zorlukla karşılaşır. Çalışmak istemeyen, motivasyonu olmayan öğrenciler için bütün konular daha zordur, çünkü öğrenilenler hafızalarında kalmıyor, öğrendiklerini daha hızlı unutuyorlar. Motive olmuş öğrenciler derslerden ayrı olarak, kendi başlarına çok

daha fazla çalışırlar. Türkçe bir şeyler izledikleri, ders kitaplarından başka kitaplar okudukları, müzik ya da sesli kitaplar dinledikleri için istedikleri sonuçlara ve düzeye daha hızlı ulaşırlar.

Bizim üniversitemiz Pedagoji Üniversitesi'dir, dolayısıyla öğrencilerimiz öğretmen olmak üzere eğitim alıyorlar. Bundan dolayı onlar kendilerini izleyebiliyor, analiz edebiliyor ve böylelikle de kendilerine daha uygun, daha etkili çalışma yöntem ve yaklaşımları belirleyebiliyorlar. Bir bireyin kendisi için hangi metodun verimli olup hangisinin olmadığını belirleyebilmesi çok önemli bir yetidir.

Bolca pratik yapmak; dili konuşmak ve çokça dinlemek; o dilin ana dili olduğu milletin kültürüyle ilgilenmek, araştırmak; dili hem sözlü hem yazılı olarak kullanmak, benim Türkçe öğrenen tüm öğrencilere başlıca önerilerimdir.

K9:

Cinsiyetiniz: (✓) Kadın () Erkek

Unvanınız: Doğu Bilimler Bölümü Asistanı

Çalıştığınız kurum: Lviv İvan Franko Ulusal Üniversitesi (LNU)

İletişim bilgileriniz (e-mail, telefon):

Hizmet süreniz: 7 yıl

En çok kaçınıcı sınıfa ders veriyorsunuz: 1., 2., 3., 4. sınıflara

1. A1-A2 seviyelerindeki öğrenciler, dil bilgisi konularından en çok hangilerinde zorluk çekmektedirler?

A1-A2 seviyelerinde en çok zorlanılan konular, ad tamlamaları ile isim çekimleridir.

2. B1-B2 seviyelerindeki öğrenciler, dil bilgisi konularından en çok hangilerinde zorluk çekmektedirler?

B1-B2 düzeylerinde öğrencilerin çoğunlukla diğerlerine göre daha fazla zorlandıkları konular, edilgen çatı, dönüşlü çatı ve özellikle de *-An*, *-Dik*, *-AcAk* ekleriyle oluşturulan ortaçlar konularıdır. Bununla birlikte Ukraynacada bağlaçlar yardımıyla kurulan birleşik cümlelere tekabül eden yapı ve ekleri cümleye, bağlama uygun olarak seçip doğru kullanmak da zor olabiliyor. Ukraynalı bir öğrenci, Ukraynacada birleşik cümlelerin

hepsinin bağlaçlarla kuruluyor olmasına alıştığı için bu bağlaçları her zaman Türkçede de arar. Ancak Ukrayna dilinde birleşik cümle olarak kabul görülen cümleler Türkçede belli, öğrencilerce sıklıkla karıştırılan eklerle karşılanır.

3. C1 seviyesindeki öğrenciler, dil bilgisi konularından en çok hangilerinde zorluk çekmektedirler?

C1 seviyesine gelince yeni dil bilgisi konuları neredeyse işlenmez. Yeni konulardan ziyade eski konular işlenir, ama bu sefer mutlaka özgün Türkçe kitaplarla ve daha detaylı bir şekilde çalışılır. Örneğin, B1 ya da B2 seviyesinde üzerinde çalıştığımız bir konunun teferruatlarına bakılır; daha zor, kapsamlı örnekler gösterilir; resmi ya da bilimsel dile özgü kalıpların içinde kullanımına dikkat edilir; bu konunun geçtiği daha kompleks metinler okunur. Bu düzeyde dikkat daha çok vokabülere yöneliktir.

4. Öğrencileriniz, basit zamanları anlama, ayırt etme ve kullanma konusunda zorluk çekmekte mi? Basit zamanlardan hangisini genellikle daha zor bulurlar ve ne gibi hatalar yaparlar?

Söz konusu basit zamanları anlama ise, bu hususta sorun yaşandığı söylenemez, fakat kullanımı yönünden şimdiki zaman ile geniş zamanın öğrencilerce sıklıkla karıştırıldığı söylenebilir. Bunun nedeni, Ukraynacada şimdiki zamanda vuku bulan durumların ifadesi için tek bir zamanın kullanılmasıdır. Bundan başka, duyulan geçmiş zamanın kullanımı düzeyinde da zorluklar var, çünkü bu zaman da Ukrayna diline mahsus bir zaman değildir. Türkçede görülen geçmiş zaman kipiyle anlatılanlar Ukraynacada farklı sözcük ve kalıplarla ifade edilir. Öğrenciler, -miş’li geçmiş zamanın kullanımının ne zaman uygun olup ne zaman olmadığı konusunda kimi zaman tereddüt ederler; ayrıca bazen söz edilen durumun nasıl farkına varıldığı, nereden öğrenildiği, kaynağının ne olduğu cümleden anlaşılabilir.

5. Öğrencileriniz, birleşik zamanları anlama ve kullanma konusunda zorluk çekmekte mi? Birleşik zamanlardan hangisini genellikle daha zor bulurlar ve ne gibi hatalar yaparlar?

Evet, öğrencilerimiz, birleşik zamanlar konusunda da zorluklar yaşayabiliyorlar.

6. Öğrencileriniz, yapım eklerinin işlevlerini anlama ve kullanma konusunda sorun yaşamaktalar mı?

Söz konusu sıklıkla karşılaşılan ve öğrencilerin çokça duydukları yapım ekleriye, onları öğrenme ve kullanma konusunda pek sorun yaşanmadığını söyleyebilirim. Öğrencilerin daha önce duymadıkları, yeni öğrendikleri bir sözcüğe bir yapım eki getirerek o sözcükten başka bir kelime türetmeye çalışırken hatalar yaparlar. Bazen de başvurdukları yapım eki belli bir fiilin yanına getirilemez.

7. Öğrenciler, Türkçedeki, özellikle de Ukraynacadakilerden farklı olan isim hâl/durum eklerini ezberleme ve kullanma konusunda sorun yaşamaktalar mı? Ukraynacaya göre farklı olan hâl eklerini karıştırdıkları oluyor mu?

Kesinlikle evet. Özellikle de dil öğreniminin ilk etaplarında öğrenmeye yeni başladıkları dilin mantığını henüz benimsemediklerinden kendi dillerindeki mantığına uygun olarak cümleler, ifadeler kurarlar ve dolayısıyla ismin durumlarını da karıştırırlar.

8. Öğrenciler, isim tamlamalarını anlama ve kullanma konusunda başarılılar mıdır? Öğrencilerinizin çoğunlukla en zor buldukları isim tamlaması türü hangisidir?

Tabii, öğreniyor ve kullanıyorlar, ama bu konuda da zorluklar elbette ki yaşanıyor. Öğrenciler genellikle zincirleme ad tamlamasını en zor bulurlar.

9. Öğrencileriniz, Türkçe ve Ukraynaca farklı söz diziminden kaynaklanan sorunları yaşamaktalar mı? Türkçe kurdukları tümceler, Türkçe söz dizimi kurallarına uygun mudur? Öğrencilerinizin Türkçe söz dizimi ile ilgili en sık yaptıkları hatalar nelerdir?

İlk başlarda zorluklar yaşanıyor, fakat Türkçe cümlelerin çok strüktürel olduğundan dolayı onların için farklı ve yeni olan bu strüktüre alışıkça cümle kurma konusunda çok daha başarılı oluyor, çok daha az hata yapmaya başlıyorlar.

En çok, duydukları cümleyi sözlü olarak çevirmeleri gerektiği ve bu cümleyi karşılarında yazılı olarak göremedikleri zaman zorlanırlar. Bu durumda cümleyi bir dilden diğer dilin cümle yapısı ve düzenine uygun olarak aktarmak zor olabiliyor.

Çevirmeleri gereken cümle karşılarında yazılıysa onu diğer dile çok daha rahat aktarırlar.

Bu noktadaki en yaygın hata, öğrencilerin Ukraynacada olduğu gibi Türkçede de yüklemi direkt öznedenden sonra, yani cümlenin ikinci sırasına koyup ardından yardımcı ögeleri dizmeleridir. Ayrıca, cümle birçok yardımcı ögelerle genişletilmiş, kompleks olunca özne, yüklem ve diğer ögelerin arasındaki bağı takip etmek, hiçbirini kaçırmayıp doğru ve birbiriyle uyumlu bir şekilde yerleştirmek daha da zorlaşır.

10. Öğrencileriniz, farklı alfabe ve seslerden kaynaklanan sesleri çıkaramama ya da yanlış telaffuz etme, sözcükleri telaffuz edememe gibi problemlerle karşılaşmaktalar mı?

Bu konuda sorun ve zorluklar neredeyse yaşanmıyor diyebilirim.

Tabii, bazı yabancı kökenli sözcüklerde [â]'nın kimi zaman uzun kimi zaman da yumuşak okunması gerektiğini sıklıkla vurgularım (çoğunlukla birçok kaynakta â yazıda şapkasız olarak yazıldığı için buna öğrencilerin dikkatini hep çekmek gerektir). Onun dışında Ukraynaca ile Türkçenin fonetik sistemlerinin birbirine oldukça yakın olduğunu düşünüyorum ve öğrencilerde bu noktada başka sistematik hatalar görmediğimi söyleyebilirim.

11. Öğrencileriniz, Türkçe sözcük vurgularında hata yapmaktalar mı?

Evet, hatalar yaparlar. Türkçe kelimelerin çoğunun vurgusu son hecede olsa da bu durumun bazı istisnaları da vardır. Ayrıca sözcüklere getirilen eklerin de bazıları vurguluyken bazılarının vurgusuz olduğundan dolayı sözcükteki vurgu hep son hecede kalmayıp değişebiliyor. Bu, vurgulama hatalarının en çok rastlandığı durum olabilir. Vurgu konusunda çok zorluk çekilir denmez, ama hiç hata yapılmıyor da değildir.

12. Dil farklılıklarından kaynaklanan dil bilgisi, ses bilgisi ve söz dizimi düzeylerindeki sorunlar, öğrencilerin dört temel dil becerisinden (konuşma, yazma, okuma, dinleme) hangilerinde en çok zorluk çekmelerine neden olmaktadır?

Kesinlikle ki en çok zorluk ve problem dinleme becerisinde yaşanır. Özellikle de dinleme metinlerinin zorluk düzeyinin arttığı ve belli bir alana yönelik terimlerle dolu metinlerin sayıca fazla olduğu B2-C1 düzeylerinde.

13. Yukarıda yer almayan fakat öğrencilerinizce sıkça yapıldığını gözlemlediğiniz hatalar ya da karşılaşılan sorunlar nelerdir?

Sözlüksel zorluklardan az bahsedildi. Örneğin, özel isimlerin aktarımında ya da Ukraynacada olmayan seslerin ve bu sesleri ifade eden harflerin (*[ğ]*, *kelimelerin başında [ö] ve [ü]* gibi) olduğu özel isimlerin uyarlanmasında sıklıkla zorluklar yaşanır. Tabii, bunlar, öğrencilerin Türkçe anlama ve kullanmalarını engelleyecek kadar ciddi zorluklar değildir.

14. Öğrencilerin karşılaştıkları zorlukları gidermek amacıyla hangi yöntemleri tercih edip daha etkili olarak görmektesiniz?

Bana göre Türkçe öğreniminde en etkili yöntem, özgün Türkçe materyallerle çalışmaktır. Ders kitapları dışında özgün Türkçe metinler okumak, dizi ya da videolar izlemek de çok önemlidir. Bir konuyu işledikten sonra özgün Türkçe metinler okuyarak onda işlenen bu konu ya da ekle kurulan kalıpları, ifadeleri bulmak, onların kullanıldığı bağlama dikkat etmek, bunları Ukraynacadakileriyle kıyaslayarak aralarındaki farklılıkları kavramak çok önemlidir. Türkçenin konuşulduğu videolar izlemek, farklı zorluk seviyelerindeki ses kayıtları dinlemek ve, tabii ki, konuşmak, tüm bunları düzenli, istikrarlı olarak yapmak çok önemlidir.

15. Ukrayna öğrencilerinin Türkçe öğrenme sürecinde Ukraynaca ve Türkçenin farklı dil yapılarından dolayı ortaya çıkan zorluk ve sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?

Düzenli olarak ve de bol çalışmak. Bence dil öğrenme süreci sporla kıyaslanabilir, zira ikisinin de düzenli ve sistematik olması şart. Güzel sonuçları elde etmek ve zorlukları aşmak için her gün düzenli bir şekilde ve de bütün dil becerilerine (dinleme, okuma, konuşma, yazma) eşit bir şekilde vakit ayırarak çalışılması gerek. Bunu dil öğreniminin ilk aşamalarından başlayarak yapmaları da çok önemli. Türkçe okumak, bir şeyler

izlemek, dinlemek; işlenmiş dil bilgisi ve öğrenilen sözcüklerin nerede, ne zaman ve nasıl kullanıldığını görme, anlama yönünden son derece önemlidir.

ARAŞTIRMA İZİNİ

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURUL KARARI

Karar Tarihi: 02.07.2020

Toplantı Sayısı: 14

Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Olha DİDKİVSKA'nın "Ukraynalıların Türkçe Öğrenme Sürecinde Ukraynaca – Türkçe Dil Farklılıklarından Kaynaklanan Sorunları" isimli yüksek lisans tezi hakkında Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğünden alınan 01.07.2020 tarih ve E.12082 sayılı yazının görüşülmesi.

2020.14.170. Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Olha DİDKİVSKA'nın "Ukraynalıların Türkçe Öğrenme Sürecinde Ukraynaca – Türkçe Dil Farklılıklarından Kaynaklanan Sorunları" isimli yüksek lisans tezi hakkında Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğünden alınan 01.07.2020 tarih ve E.12082 sayılı yazı görüşüldü.

Yapılan görüşmeler sonucunda, aşağıdaki tabloda isimleri belirtilen araştırmacılar tarafından hazırlanan "*Ukraynalıların Türkçe Öğrenme Sürecinde Ukraynaca – Türkçe Dil Farklılıklarından Kaynaklanan Sorunları*" isimli yüksek lisans tezi ve ilgili belgeler araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş olup, projenin gerçekleştirilmesinde etik sakınca bulunmadığına kurulumuz üyeleri tarafından oy birliği ile karar verilmiştir.

YÜRÜTÜCÜ	ARAŞTIRMACI/UZMAN
Dr. Öğr. Üyesi Kübra ŞENGÜL	Olha DİDKİVSKA (Öğrenci)

Prof. Dr. Erdoğan ÇİÇEK
Başkan
(İmza)

Prof. Dr. Zülfikar DURMUŞ
(Üye)
(İmza)

Prof. Dr. Ali MEYDAN
(Üye)
(İmza)

Prof. Dr. Cesur PEHLEVAN
(Üye)
(İzinli)

Prof. Dr. Şule AYDIN
(Üye)
(İmza)

Prof. Dr. Nesimi AKTAŞ
(Üye)
(İmza)

Prof. Dr. Hakan Vahit ERKUTLU
(Üye)
(İmza)

GÖRÜŞME FORMU

Ukraynalıların Türkçe Öğrenme Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar Ölçeği

Saygıdeğer Hocam,

Size sunulan bu ölçek, yürütmekte olduğumuz, yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Ukraynalı öğrencilerin Ukraynaca-Türkçe dil farklılıklarından kaynaklanan sorunlarını ortaya koymayı amaçlayan araştırmanın bir kısmıdır. Aşağıda yer alan soruları Ukraynalı öğrencilere Türkçe öğretimi deneyiminize dayanarak cevaplarınızı örneklerle destekleyerek yanıtlamanızı rica ediyoruz. Görüşme sonucunda yardımınız sayesinde elde edilen verilerin Ukrayna'daki yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanının geliştirilmesine, bilhassa da Türkçe öğrenen Ukraynalıların karşılaştıkları sorunların tespit edilip onların çözüm yollarının saptanmasına çok kıymetli katkıları sağlayacağından eminiz.

Katılımınız ve gözlemlerinizi paylaştığınız için teşekkür ederiz.

Olha DİDKİVSKA

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yabancılar Türkçe Öğretimi Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi
Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Kübra ŞENGÜL

Adınız, soyadınız:

Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek

Ünvanınız:

Çalıştığınız kurum:

İletişim bilgileriniz (e-mail, telefon):

Hizmet süreniz:

En çok kaçınıcı sınıfa ders veriyorsunuz:

1. A1-A2 seviyelerindeki öğrenciler, dil bilgisi konularından en çok hangilerinde zorluk çekmektedirler?	1. Які граматичні теми найважче даються студентам рівнів А1-А2?
2. B1-B2 seviyelerindeki öğrenciler, dil bilgisi konularından en çok hangilerinde zorluk çekmektedirler?	2. Які граматичні теми найважче даються студентам рівнів В1-В2?
3. C1 seviyesindeki öğrenciler, dil bilgisi konularından en çok hangilerinde zorluk çekmektedirler?	3. Які граматичні теми найважче даються студентам рівня С1?
4. Öğrencileriniz, basit zamanları anlama, ayırt etme ve kullanma konusunda zorluk çekmekte mi? Basit zamanlardan hangisini genellikle daha zor bulurlar ve ne gibi hatalar yaparlar?	4. Чи мають Ваші студенти складнощі у розумінні, розрізненні та використанні простих часів? Який з простих часів зазвичай здається їм найскладнішим і які помилки вони роблять?

5. Öğrencileriniz, birleşik zamanları anlama ve kullanma konusunda zorluk çekmekte mi? Birleşik zamanlardan hangisini genellikle daha zor bulurlar ve ne gibi hatalar yaparlar?	5. Чи мають Ваші студенти складнощі у розумінні та використанні складних часів? Який зі складних часів зазвичай здається їм найскладнішим і які помилки вони роблять?
6. Öğrencileriniz, yapım eklerinin işlevlerini anlama ve kullanma konusunda sorun yaşamaktalar mı?	6. Чи мають Ваші студенти складнощі у розумінні функцій та використанні словотворчих афіксів?
7. Öğrenciler, Türkçedeki, özellikle de Ukraynacadakilerden farklı olan isim hâl/durum eklerini ezberleme ve kullanma konusunda sorun yaşamaktalar mı? Ukraynacaya göre farklı olan hâl eklerini karıştırdıkları oluyor mu?	7. Чи мають студенти складнощі у запам'ятовуванні та використанні відмінків, особливо тих, що відмінні від українських? Чи трапляється, що студенти плутають відмінки, які не однакові в українській мові?
8. Öğrenciler, isim tamlamalarını anlama ve kullanma konusunda başarılılar mıdır? Öğrencilerinizin çoğunlukla en zor buldukları isim tamlaması türü hangisidir?	8. Чи вдається студентам розуміти та використовувати ізафетні конструкції? Який тип ізафетної конструкції студенти зазвичай вважають найважчим?
9. Öğrencileriniz, Türkçe ve Ukraynaca farklı söz diziminden kaynaklanan sorunları yaşamaktalar mı? Türkçe kurdukları tümceler, Türkçe söz dizimi kurallarına uygun mudur? Öğrencilerinizin Türkçe söz dizimi ile ilgili en sık yaptıkları hatalar nelerdir?	9. Чи мають Ваші студенти складнощі, що виникають через різний синтаксис турецької та української мов? Чи відповідають речення, які вони складають турецькою, синтаксичним правилам турецької мови? Які синтаксичні помилки найчастіше роблять Ваші студенти?
10. Öğrencileriniz, farklı alfabe ve seslerden kaynaklanan sesleri çıkarmama ya da yanlış telaffuz etme, sözcükleri telaffuz edememe gibi problemlerle karşılaşmaktalar mı?	10. Чи виникають у Ваших студентів такі проблеми, як невимова чи неправильна вимова звуків та слів, що пов'язані з різними алфавітами та звуковими системами?
11. Öğrencileriniz, Türkçe sözcük vurgularında hata yapmaktalar mı?	11. Чи роблять Ваші студенти помилки у наголошуванні турецьких слів?
12. Dil farklılıklarından kaynaklanan dil bilgisi, ses bilgisi ve söz dizimi düzeyindeki sorunlar, öğrencilerin dört temel dil becerisinden (konuşma, yazma, okuma, dinleme) hangilerinde en çok zorluk çekmelerine neden olmaktadır?	12. До найбільших складнощів у яких із чотирьох мовних компетенцій (говоріння, письмо, читання, аудіювання) призводять проблеми, спричинені міжмовними різницями на граматичному, фонетичному та синтаксичному рівнях?
13. Yukarıda yer almayan fakat öğrencilerinizce sıkça yapıldığını gözlemlediğiniz hatalar ya da karşılaşılan sorunlar nelerdir?	13. Які ще помилки й складнощі, що не зазначені вище та які часто роблять та мають Ваші студенти, Ви помітили?

<p>14. Öğrencilerin karşılaştıkları zorlukları gidermek amacıyla hangi yöntemleri tercih edip daha etkili olarak görmektesiniz?</p>	<p>14. Яким методам для усунення складнощів, що виникають у Ваших студентів, Ви надаєте перевагу та вважаєте найефективнішими?</p>
<p>15. Ukrayna öğrencilerinin Türkçe öğrenme sürecinde Ukraynaca ve Türkçenin farklı dil yapılarından dolayı ortaya çıkan zorluk ve sorunlara karşı çözüm önerileriniz nelerdir?</p>	<p>15. Які Ваші поради студентам щодо вирішення проблем та складнощів, що у них виникають в процесі вивчення турецької мови через різниці української та турецької мов?</p>